

Demokratia og de sicilianske og sør-italienske bystatene i perioden 466 til 406 fvt.

Kjetil Tønnevold Stakkeland

Masteroppgave i historie

AHKR, Institutt for arkeologi, historie kultur- og religionsvitenskap

Universitetet i Bergen

Vår 2021

Forord

Etter å ha jobbet med mitt masterprosjekt i to år er det mange personer jeg gjerne vil takke. Først og fremst vil jeg takke min veileder Ingvar Brandvik Mæhle. Han mente at temaet og forskningsfeltet de sicilianske og sør-italienske bystatene fra 466 til 406 fvt. kunne være spennende å utforske. Dette har vist seg å være tilfelle, og jeg har lært utrolig mye om et forskningsfelt jeg opprinnelig visste lite om. Gjennom min periode som masterstudent har han gitt meg grundige og gode tilbakemeldinger. Jeg vil derfor rette en stor takk til Ingvar for hans tålmodighet, gode innspill og råd.

Samtidig er det andre som fortjener en takk. Mastergjengen på antikkstudiet har gjennom disse to årene kommet med gode innspill på ulike utkast. Til tross for covid-19 har vi klart å holde kontakten og støttet hverandre i masterskrivningen. Jeg vil også rette en spesiell takk til Thomas Lundal Røeggen som i disse to årene har vært villig til å diskutere flere av mine utkast med meg. I tillegg fortjener Eivind Heldaas Seland en stor takk. Både for hans kommentarer på ulike masterutkast, men også som leder av masterseminaret for oss på antikken.

Jeg vil til slutt takke mine foreldre Lilly Margrethe Tønnevold Stakkeland og Kjell Olav Stakkeland, og min kjæreste Anastasia Costin. De gode stundene sammen med familien og Anastasia har gitt meg motivasjon til å stå på disse to årene. Uten deres støtte ville arbeidet ha vært langt tyngre å fullføre. Min mor har også satt av flere kvelder som korrekturleser, og teksten ville ikke ha blitt like presis uten hennes skarpe blikk. I tillegg har jeg digitalisert og brukt hennes lysbilder tatt på Sicilia i mai 1978.

Bergen, 2. juni 2021.

Kjetil Tønnevold Stakkeland

kjetil_t_s@hotmail.com

Abstract

The subject of this paper is the political structure of Sicilian and South-Italian (*Magna Graecia*) *poleis* from 466 to 406 BCE. In 1968 Moses I. Finley launched the hypothesis of a «democratic interlude» in Sicily. This hypothesis and the associated claim that different *poleis* in Sicily and South-Italy became democratic after a tyrannical era has been heavily debated by historians, particularly the political structure in Syracuse from 466 to 406 BCE and Akragas from 472 to 406 BCE. Various interpretations of the source material exist, and two main perspectives can be identified. One school of thought agrees with Finley by regarding multiple *poleis* as democratic. The other takes a more sceptical approach and includes those who argue that a democratic form of government is difficult to verify through the source material. However, some historians within the second school of thought agree that Syracuse was an exception, and that this *polis* can be described as democratic during the period spanning 412 to 406 BCE, despite the source material being limited.

I argue that Thucydides, Aristotle and Diodorus Siculus gave too narrow an account of the underlining political structure in different Sicilian and South-Italian *poleis*. Using the comparative method and constructed different multivariable tables I demonstrate how the three authors used *demokratia* and *oligarkhia* to categorise different *poleis* in Greece around the Aegean Sea, as well as various *poleis* in Sicily and South-Italy. The general investigation of how the authors classified different *poleis* in Greece and around the Aegean Sea as well as my investigation of how they used *demokratia* generally in their work has helped interpret their use of this term regarding different Sicilian and South-Italian *poleis*. My findings demonstrate that the source materials regarding Syracuse, Akragas (the two *poleis* on Sicily that we today have the most knowledge of), Gela, Himera, Kamarina, Katane, Leontinoi, Messana/Zankle, Naxos, Selinous, Kroton, Lokroi, Metapontion, Rhegion, Taras and Thourioi are too limited to classify them as democratic. The source material demonstrated that Syracuse, Akragas, and the other *poleis* in Sicily and South-Italy may have had a form of majority rule where decisions were made by a popular assembly (*ekklesiasterion*). The sources maintained a direct link between popular assemblies and democracies, but this is not necessarily enough to demonstrate that these city-states actually were democratic. «The people» who could attend the popular assembly were not made evident in the sources and they fail to illustrate how both the «poor» and the «rich» had direct control over the political institutions. An additional point is that the absence of tyranny, a point Diodorus seemed to focus on, is not the same as the presence of democracy. The claim made by Finley and his

hypothesis regarding the «democratic interlude» is problematic and has rightly been contested by several historians. However, in my opinion the republican form of government is a more fitting classification of the societies in Sicily and South-Italy. The term opens for the possibility that these societies could have had different democratic and oligarchic practices within their political systems, without defining them as either democratic or oligarchic.

Thucydides, Aristotle and Diodorus provide some of the most thorough descriptions of the political structure in different Sicilian and South-Italian societies. There are however some issues regarding these sources. Thucydides and Aristotle never visited Sicily nor South-Italy. Their historical accuracy may therefore be questioned. Moreover, Thucydides' characterisations and his use of speeches to describe the political landscape in Syracuse and other Sicilian *poleis* are problematic. We can not definitively prove that his narrative is not the product of his own imagination or misinformation, or at the very least influenced by it. Another issue is the meaning behind his comparison of unspecified societies in Sicily (with the exclusion of Syracuse) with Athens' political and military structure. Similar challenges can be found in Aristotle's categorisations. He defined Syracuse's governmental form twice, both as a «democracy» and «*politeia*» from 466 to 415 BCE. *Politeia* is a term Aristoteles used to classify societies that had a mixture of democratic and oligarchic practices. He later stated that Syracuse, after their victory over Athens in 413 BCE, changed its existing constitutional government *politeia* into a democracy. These discrepancies, in terms of governmental forms and what *politeia* indicates have led to different interpretations within the historical community. Diodorus' descriptions are also flawed. He wrote during the Hellenistic era and this could have affected his narrative and his political characterisations. My inquiry into how the authors used the term *demokratia* and how the Classical and Hellenistic authors may have differed, occupies a large portion of my thesis. By using the comparative method, I have discovered that Diodorus shared many similarities with Thucydides and Aristotle, but that he differed on two essential points. On the one hand he used *demokratia* to categorise non-Greek societies, whilst on the other hand he used *demokratia* to pigeonhole societies that revolted against existing tyrannies in a greater degree than Thucydides and Aristotle did. In his evaluation of Sicilian societies, he focused on the fact that these *poleis* became democratic after their revolt against oppressive tyrannies and this form of characterisation is problematic.

Innholdsfortegnelse

Forord.....	i
Abstract.....	ii
Innledning.....	1
Hoveddel.....	1
Legitimerer dagens debatt en ny analyse?	1
Arbeidsmetoder	3
<i>Tabeller som komparativt verktøy</i>	3
Historisk blikk på antikke kilder	4
<i>Tukydid og hans historiske metode</i>	5
<i>Diodorus Siculus og hans historiske metode</i>	7
<i>Aristoteles og hans filosofiske metode</i>	9
Begrepsavklaring.....	12
Kildenes bruk av <i>demokratia</i> -begrepet.....	14
<i>Tukydid og demokratia</i>	14
<i>Aristoteles og demokratia</i>	26
<i>Diodorus Siculus og demokratia</i>	36
Sammenligning av forfatternes politiske klassifisering	46
Brukte klassiske og hellenistiske forfattere <i>demokratia</i> -begrepet forskjellig?.....	51
Den politiske historien på Sicilia og Sør-Italia.....	59
<i>Tukydid, Aristoteles` og Diodorus` klassifisering av sicilianske og sør-italienske bystater</i>	60
Demokrati i Akragas?	75
Demokrati i Syrakus?.....	80
<i>Syrakus før Gelons maktovertakelse rundt 485 fvt.</i>	80
<i>Syrakus og den antatte demokratiske overgangen fra 466 til 460 fvt.</i>	81
<i>Vurderingen av Syrakus` styreform fra 454 til 415 fvt.</i>	86

<i>Syrakus sitt såkalte radikale demokrati og tilbakefall til tyranniet fra 415 til 406 fvt. .</i>	94
Konklusjon	114
Kildeliste	117
Litteraturliste	118
Illustrasjonsliste	129
Bilder fra Agrigento	129
I: Tempel A	129
II: Ukjent Gravplass	129
III: Temple F	130
IV: Tempel D	130
V: Tempel D	131
VI: Tempel I	132
Bilde fra Segesta	133
VII: Det Doriske Tempelet	133
Bilder fra Selinunte	133
VIII: Temple E	133
IX: Temple E	134
X: Ukjent tempel med utsikt Temple E	134

Innledning

I 1968 lanserte Moses I. Finley hypotesen om et «demokratisk mellomspill» fra 466 til 406 fvt. på Sicilia. Dette «mellomspillet» skilte seg fra den tyranniske styreformen som før og etter dominerte den sicilianske historien.¹ Hypotesen har skapt stor debatt i forskningsmiljøet og ulike forskningsfronter har argumentert for og imot. I min masteroppgave vil jeg undersøke og vurdere om hypotesen kan verifiseres eller falsifiseres. Jeg vil foreta en kildeanalyse av Tukydid's *Peloponneserkrigen*, Aristoteles' *Politikken*, i tillegg til Diodorus Siculus' *Historiske Bibliotek*. Forfatterne bruker *demokratia*-begrepet for å kategorisere ulike samfunn på Sicilia og *Magna Graecia* i den angitte tidsperioden. I tillegg benytter de seg av begrepet i sine beskrivelser av samfunn i Hellas og rundt Egeerhavet. En analyse av deres generelle bruk av dette begrepet vil kunne sette deres kategorisering av sicilianske og sør-italienske samfunn inn i en større kontekst. Tukydid's, Aristoteles' og Diodorus' verk representerer kun et utvalg av primærkildene som omhandler det geografiske området.²

Jeg vil undersøke følgende problemstilling: Kan Tukydid, Aristoteles og Diodorus Siculus brukes til å klassifisere styreformer på Sicilia og *Magna Graecia* i perioden 466 til 406 fvt.? Dette fører til følgende delspørsmål: Hva kan en ny undersøkelse av dette emnet bidra med? Hvilke kildekritiske utfordringer må man forholde seg til når man bruker de ulike forfatterne for å besvare den overordnede problemstillingen? Hvordan brukte og presenterte de ulike forfatterne *demokratia*-begrepet generelt i sine verk? Hvilke begreper brukes for å presentere den politiske situasjonen på Sicilia og *Magna Graecia*? For å svare på de ulike spørsmålene vil jeg ta i bruk tekstanalyse og komparativ metode som arbeidsverktøy.

Hoveddel

Legitimerer dagens debatt en ny analyse?

Flere historikere er i dag enige i Finleys hypotese om at det skal ha eksistert et «demokratisk mellomspill» på Sicilia.³ Selv om flere historikere er enige om at Syrakus kan beskrives som

¹ Finley 1979, s. 58-73.

² Andre interessante verk som kunne ha vært inkludert er for eksempel Diogenes Laertios sin fremstilling av Empedokles fra Akragas som levde rundt 454 til 442 fvt. Jeg kunne tatt for meg Polybios' verk *Histories* for bedre å synliggjøre hvordan den klassiske og hellenistiske bruken av *demokratia*-begrepet kan ha skilt seg fra hverandre. En vurdering av Platon, Herodot og Pindar ville også være interessant siden alle bruker *demokratia*-begrepet. Pindar var i tillegg en siciliansk dikter som diktet for tyrannene på øya. Annet relevant materiale kunne ha vært arkeologiske, epigrafiske og numismatiske kilder.

³ Finley 1979, s. 58-73.

demokratisk, er mange fortsatt uenige om hvilken tidsperiode dette gjelder. Tidsperioden varierer fra 466-406, 460-406, 454-406, og fra 413-406 fvt. Uenighetene kommer av hvilke kilder og tolkninger de ulike historikerne vektlegger.⁴ Andre har argumentert for at kildegrunnlaget vi har, da særlig Tukydid, Aristoteles og Diodorus Siculus, gir for lite informasjon til å trekke endelige konklusjoner om Syrakus.⁵ Tilsvarende diskusjoner eksisterer også for andre sicilianske og sør-italienske samfunn. Uenigheten blant forskerne viser at det fortsatt er rom for en ny undersøkelse, og dette legitimerer mitt bidrag.

De fleste greske kildene vi har fra antikken fokuserer på Athen og Athens historie.⁶ Dette gjør undersøkelsen av sicilianske og sør-italienske samfunn vanskelig, men ikke umulig. Robinson peker på at historikere ofte baserer sine demokratiske vurderinger på en ensidig sammenligning med Athen, uten å ta høyde for at demokratier kom i mange forskjellige varianter. Han advarer derfor historikere mot å bli fanget av den «athenske skyggen».⁷ Syrakus er for eksempel det «demokratiet» utenom Athen som det eksisterer mest kildemateriale om.⁸ Hvis konsensusen havner på at kildegrunnlaget er for tynt til å klassifisere bystatens styreform, vil dette ha store implikasjoner for hva vi generelt kan si om den politiske situasjonen i bystatene på Sicilia og Sør-Italia. Mitt eget utgangspunkt ligger tett opp mot analysen til Angelis og Leppin. De argumenterte for at selv om kildene fra antikken ser ut til å presentere ulike demokratiske samfunn på Sicilia, bør historikere i dag være forsiktige med å godta en slik kategorisering. Dette fordi det er problematisk å fastslå bystatenes styreform kun basert på forfatterens kategorisering alene. Det vil i visse situasjoner være vanskelig å avklare definitivt om samfunnene var demokratiske eller oligarkiske på grunn av nærheten disse styreformene hadde til hverandre.⁹

⁴ Finley 1979, s. 58; Morris og Powell 2006, s. 271-272 og 284; Hansen og Nielsen 2004a, s. 85; Fischer-Hansen, Nielsen og Ampolo 2004a, s. 186-189 og 226-231; Thatcher 2012, s. 87-89; Walsh 2020, s. 297 og 302-304; Lomas 2000, s. 181; Tritle 2013, s. 298-299 og 311-312; Brunt 1957, s. 244; Cartledge 2009b, s. 127-128; Ober 2015, s. 183; Lintott 1982, s. 185-186; Berger 1992a, s. 17, 37-39, 69-70, 84-85 og 107-110; Berger 1989, s. 304-307; Robinson 1997, s. 78-80 og 120-122; Robinson 2000, s. 189-202; Robinson 2011, s. 67-81; Zahrnt 2006, s. 648; Kagan 1981, s. 218-219; Evans 2016, s. 59-69; Allum 2012, s. 106-111; Simonton 2017, s. 287; Wilson 2006, s. 8, 657 og 684.

⁵ Asheri 1990, s. 489; Asheri 1992, s. 154-157 og 163-169; Rutter 2000, s. 146-151; Mæhle 2017, s. 203-230; Angelis 2018, s. 110-121 og 193-212; Lewis 1994, s. 124-125; Lombardo 2005, s. 109-118; Hofer 2000, s. 151; Connor 1985, s. 170.

⁶ Grant 1995, s. 74-75.

⁷ Robinson 2011, s. 187-200.

⁸ Berger 1992a, s. 34; Angelis 2018, s. 207.

⁹ Angelis 2018, s. 193-212; Leppin 2013, s. 146-148.

Arbeidsmetoder

Ved å ta i bruk tekstanalyse og den komparative metoden vil jeg systematisk sammenligne hvordan de ulike forfatterne brukte *demokratia*-begrepet for å beskrive styreformen. Selv om de ulike forfatterne levde i forskjellige tidsperioder og skrev innenfor forskjellige sjangre, beskrev de alle på hver sin måte den politiske styreformen til ulike sicilianske og sør-italienske samfunn i perioden 466 til 406 fvt. Kontrasten mellom de ulike forfatterne, perioden de levde i og sjangervalget de tok gjør sammenligningen mellom dem fruktbar. Verkene kan åpne opp for relevante forskjeller, spesielt hvordan forfattere fra den klassiske og den hellenistiske perioden kan ha brukt *demokratia*-begrepet. Dersom styreformen på Sicilia og Sør-Italia ikke lar seg avklare på grunn av manglende data, eller hvis resultatet er at samfunnene faktisk kan kategoriseres, vil begge resultatene være av verdi fordi det vil utvide vår forståelse av de spesifikke samfunnenes politiske historie.¹⁰

Den komparative metoden har blitt brukt av andre historikere som undersøkte den politiske situasjonen på Sicilia og Sør-Italia. Deres funn indikerer at de sicilianske samfunnene delte flere likhetstrekk med andre greske bystater. De hadde mange av de samme bygningene (bymur, templer, teatre, handelsplass, veier, bad, gymnasier og hus i forskjellige størrelser). I tillegg kan vi anta at de også skal ha delt ulike politiske institusjoner som folkeforsamling, råd, domstoler og offentlige embeter.¹¹

Tabeller som komparativt verktøy

Jeg vil bruke ulike multivariable tabeller, det vil si tabeller som omfatter mer enn én variabel, for å synliggjøre hvordan ulike forfattere brukte begrepene *demokratia*, *oligarkhia* og *stasis*.

Sammenligning av kilder politiske klassifisering av ulike samfunn.				
Bystat/ Samfunn	Bruk av <i>demokratia</i> -begrepet og presentasjon av demokratiske trekk.	Bruk av <i>oligarkhia</i> -begrepet og presentasjon av oligarkiske trekk.	Bruk av <i>stasis</i> -begrepet og presentasjon av maktendring.	Bruker forfatterne politiske begreper/merkelapper for å beskrive statsforfatningen i ulike samfunn?
Navn på bystat som skal undersøkes.	kildereferanser	kildereferanser	kildereferanser	Vurdering av forfatterens bruk av begreper som kan indikere en politisk styreform.

Eksempeltabell.

¹⁰ Jeg har benyttet meg av Mæhle 2017 og Skocpol og Somers 1980 sin teoretiske presentasjon av den komparative metoden for å konkretisere hvordan jeg selv ønsker å ta i bruk denne arbeidsmetoden (Mæhle 2017, s. 211-212; Skocpol og Somers 1980, s. 175-197).

¹¹ Mæhle 2017, s. 204 og 216; Hansen og Nielsen 2004a, s. 33.

Tabellene er delt opp i to hovedtyper. Den første tar for seg Tukydid's, Aristoteles` og Diodorus` begrepsbruk og beskrivelse av ulike samfunn i Hellas og rundt Egeerhavet. Den andre fokuserer på forfatternes begrepsbruk og beskrivelse av de politiske styreformene på Sicilia og *Magna Graecia*. Ved å sammenligne forfatternes begrepsbruk kan vi synliggjøre hvordan de benyttet seg av *demokratia*-begrepet generelt. Tabellen vil kunne demonstrere likhetstrekk og forskjeller mellom forfatterne både når det kommer til deres generelle kategorisering av greske samfunn i Hellas og rundt Egeerhavet, men også deres kategorisering av sicilianske og sør-italienske samfunn.

Historisk blikk på antikke kilder

På hvilke måte kan Tukydid, Aristoteles og Diodorus Siculus brukes for å gi informasjon om sicilianske og sør-italienske samfunns politiske historie? Dette må avklares før selve undersøkelsen kan gjennomføres. Utgangspunktet for analysen vil være å studere de angitte kildene som beretninger. Kildens sannhetsverdi når de beskriver den politiske situasjonen blir derfor et spørsmål av stor betydning. Hvem var forfatterne? Hvilken tradisjon og sjanger skrev de innenfor? Hvilke kildetyper brukte de? Hvordan inkorporerte de kildene i sine verk? Brukte de *topoi*?

Nøkkelen til å vurdere kildematerialets troverdighet er en god forståelse av sjangerkonvensjoner og det aktuelle samfunnets sannhetsbegrep.¹² Forfatternes bruk av muntlige kilder er et moment som må diskuteres fordi det i dag er problematisk å skille rykter, som kan ha fått innpass i verkene, fra fremstillinger som i utgangspunktet var mer troverdige.¹³ En annen utfordring er at antikke forfatter sjelden navnga sine kilder.¹⁴ Historikere fra antikken skal heller ikke ha foretatt egne kildekritiske og historiske undersøkelser når de fikk avvikende fremstillinger. De utarbeidet istedenfor fremstillinger de mente var rimelige og vekslet mellom de ulike versjonene de ble fortalt.¹⁵

Antikke kilder har blitt lest, tolket og oversatt i 2500 år. Språkforskere, historikere, og religionsvitere går til de ulike tekstkildene med forskjellige utgangspunkt og spørsmål.

¹² Nicolai 2008, s. 102. Ryymin argumenterer for et lignende ståsted, med et mer generelt utgangspunkt (Ryymin 2018, s. 49-52).

¹³ Grant 1995, s. 37.

¹⁴ Iddeng 2007, s. 71.

¹⁵ Schreiner 2007, s. 47.

Arbeidet med litterære kilder fra antikken medfører at vi i dag vil støte på flere utfordringer knyttet til verkets mening, forståelse og tolkning.¹⁶ I dag er det, ifølge Hedrick, en svakhet at mange historikere arbeider med oversettelser istedenfor de originale manuskriptene.¹⁷ Mine egne analyser baserer seg på oversettelser, siden jeg ikke mestrer gresk. Dette medfører at mine teksttolkninger og analyser kan problematiseres.

Tukydid og hans historiske metode

Tukydid sønn av Olorus var en athensk borger som tilhørte det øvre sosiale lag. Hans familie var velstående og eide gullgruver i Trakia. Han hadde en vellykket militærkarriere som athensk general (*strategos*) under Peloponneserkrigen, frem til sitt nederlag ved Amfipolis. Etter nederlaget ble Tukydid dømt og tilbrakte mye av krigen i eksil.¹⁸ Tukydid var en velstående athensk borger og tidligere general. Dette kan, i tillegg til hans eksil, ha påvirket hvordan han skrev om det athenske demokratiet spesielt og den demokratiske statsformen generelt. Hornblower argumenterer for at Tukydid, i teoretisk forstand, ikke skal ha hatt en foretrukken statsform, men at Tukydid skal ha mislikt *stasis*. Årsaken til Tukydid's bemerkninger knyttet til de forskjellige styreformene var at politisk urolighet i demokratiske og oligarkiske samfunn kunne lede til *stasis*.¹⁹ En undersøkelse av hans bruk av *demokratia*-begrepet må derfor gjennomføres med dette i bakhode, særlig hans påtvungne eksil fra Athen og den kritiske holdningen til *stasis*.

I *Peloponneserkrigen* reflekterte Tukydid over hvordan kunnskap om fortiden blir skapt. Mennesker, og athenere spesielt, skal ha hatt en dårlig forståelse av sin egen historie og tradisjon. Individuer og samfunn godtar ofte muntlige fremstillinger av fortiden uten å stille kritiske spørsmål.²⁰ Tukydid's fremgangsmåte var, ifølge ham selv, annerledes og leserne kan derfor stole på hans konklusjoner.²¹ Tukydid peker på sin egen alder og argumenterte for at han hadde den nødvendige livserfaringen for å uttale seg om temaene han beskrev.²² Han var kritisk til andres fremstillinger, men også kritisk til sin egen oppfattelse av ulike hendelsesforløp. Dette førte til at han skal ha valgt ut de kildene og fremstillingene som,

¹⁶ Iddeng 2007, s. 63-64.

¹⁷ Hedrick 2006, s. 66-69 og 83-84.

¹⁸ Thuc. 4.104-105 og 5.26; Hanson 1996, s. ix.

¹⁹ Hornblower 2004, s. 82.

²⁰ Thuc. 1.20-21.

²¹ Thuc. 1.1 og 21-22; Nicolai 2008, s. 93-94.

²² Thuc. 5.26.5.

ifølge ham selv, var mest nøyaktige.²³ Tukydid beskrev seg selv som upartisk. Han ble sendt i eksil og kunne da undersøke krigen og de ulike samfunnene som kjempet mot hverandre med et klarere blikk enn om han hadde bodd i Athen.²⁴ Tukydid ser her ut til å argumentere for at hans påtvungne eksil ikke skal ha korrumpert teksten og de historiske faktaene som presenteres. Spørsmålet er i hvor stor grad hans egne holdninger og livserfaringer kan ha påvirket hans kategorisering og vurderinger.

Tukydid reiste ikke selv til Sicilia og Sør-Italia. Dette betyr at Tukydid's beskrivelser vil måtte vurderes med en viss skepsis. Tukydid skrev selv at han personlig ikke godtok den første fremstillingen han ble fortalt. Istedenfor var hans narrativ et resultat av en lengre prosess der flere individer skal ha blitt intervjuet, før han til slutt vurderte de ulike beskrivelsenes troverdighet. Dette indikerer at vi kan forstå Tukydid's vurderinger og beskrivelser av de sicilianske og sør-italienske bystatene på flere måter. Vi kan vurdere dem som et uttrykk for hans historiske kildearbeid. Dette gir kategoriseringene en viss grad av autoritet, men samtidig kan de være et uttrykk for hans egne oppfatninger.²⁵ Selv om det eksisterer problematiske sider ved informasjonen Tukydid gir oss, argumenterer for eksempel Hornblower for at vi kan vurdere informasjonen om den andre athenske ekspedisjonen til Sicilia som troverdig.²⁶ Ved å studere Diodorus sin fremstilling av Sicilias historie vil vi, ifølge Hornblower, identifisere at Athen ikke var den første makten i Hellas som hadde prøvd å underlegge seg øya.²⁷ Samtidig betyr ikke dette at Tukydid's kategoriseringer av ulike bystaters statsforfatning skal godtas uten en kritisk analyse.

Tukydid peker selv på at verkets nøyaktighet i noen grad faller bort i hans presentasjon av taler. Dette fordi talene baserer seg på hans eller hans informanternes minner.²⁸ Der hvor det var usikkerhet rundt talenes ordlyd beskrev Tukydid, gjennom dramatisering, det han anså som sannsynlig at de aktuelle personlighetene hadde talt. Samtidig var dette noe han prøvde å unngå.²⁹ Dette er spesielt viktig fordi mye av informasjonen vi får, for eksempel om Syrakus og andre sicilianske samfunn, stammer fra Tukydid's presentasjon av taler i folkeforsamlingsmøter³⁰ og vurderingen av Syrakus sin styreform.³¹ Samtidig var politiske

²³ Thuc. 1.21-22.

²⁴ Thuc. 5.26.3-6; Rood 2006, s. 229 og 232; Connor 1985, s. 6.

²⁵ Thuc. 1.22.

²⁶ Hornblower 2011, s. 47.

²⁷ Hornblower 2008, s. 11.

²⁸ Thuc. 1.22; Marincola 2008a, s. 299-303.

²⁹ Thuc. 1.94 og 1.22; Nicolai 2008, s. 100.

³⁰ Thuc. 4.58-65 og 6.32-42.

³¹ Thuc. 7.55 og 8.96.

taler og folkeforsamlingsmøter i Athen noe Tukydid selv hadde erfaring med fordi han skal ha deltatt i ulike forsamlingsmøter siden han var 20 år.³² Hans praktiske erfaring utfylles ved at han ble valgt til strateg. Proklamasjonen til Tukydid om verkets generelle troverdighet, byr på utfordringer for dagens historikere. Hornblower viser til at de fleste antikke historikere selv fant opp sine taler. Tukydid skiller seg ved å fokusere på at disse var autentiske så langt det lot seg gjøre på grunn av hans metodiske fremgangsmåte.³³ Dette medfører at historikere i dag står ovenfor et dilemma.³⁴ Selv peker Hornblower og Spawforth på at Tukydid trolig tok notater når han hørte på taler og når taler ble gjenfortalt til ham noe som gir dem en viss grad av kredibilitet.³⁵ De utvalgte perspektivene ovenfor synliggjør utfordringen i å bruke Tukydid sin beretning i en undersøkelse av Sicilia og Sør-Italia sin politiske historie.

Diodorus Siculus og hans historiske metode

Diodorus Siculus skal ha blitt født rundt 90 fvt. på Sicilia i Agyrium og døde rundt 31 fvt. Han var født og jobbet ca. 315 år etter at det såkalte demokratiet i Syrakus ble erstattet av Dionysios 1. sitt tyranni.³⁶ Hans verk, fullført etter tretti år med informasjonssøking og nedskrivning, skal ha vært en helhetlig fremstilling av fortiden med moralske forskrifter.³⁷ Han er også en av få historikerne som har skrevet detaljert om Sicilia.³⁸

Diodorus skrev historie, nærmere bestemt universalhistorie. Med å kalle sitt verk *Historiske Bibliotek* signaliserer Diodorus, ifølge Waterfield, at verket har konsultert flere skriftlige kilder.³⁹ Han skal ikke ha presentert et originalt historisk verk, men verket var snarere en samling av flere sammensatte verk. Prosjektets størrelse og sjangervalg skal ha satt begrensinger på Diodorus` egen stemme i verket. Universalhistorie medfører at man ikke kan inkludere alle hendelser. For å fullføre verket måtte fortiden forkortes.⁴⁰ Ifølge Green kan vi identifisere Diodorus` metodiske prinsipper⁴¹ og trekke en parallell til Tukydid. For å sikre en korrekt vurdering av fortiden må man, ifølge Diodorus, gå grundig til verks. Man må undersøke den konkrete hendelsen og tidligere hendelser. Man måtte være selektiv i sine

³² Aldersgrensen for å bli inkludert i folkeforsamlingslisten i Athen var 18 år (Arist. *Ath. Pol.* 42.1-5).

³³ Hornblower 1991, s. 59-62; Thuc. 1.22.

³⁴ Hornblower 1991, s. 295.

³⁵ Hornblower og Spawforth 2003.

³⁶ Diod. Sic. 1.4.4; Green 2010, s. 1-2; Oldfather 1933, s. vii.

³⁷ Diod. Sic. 1.4.1-2; Green 2010, s. 2-3; Waterfield 2019, s. xxii-xxiii.

³⁸ Green 2010, s. vii og 1-3; Green 2006, s. 2 og 7; Oldfather 1933, s. x og xxii; Marincola 2008b, s. 408-409.

³⁹ Waterfield 2019, s. xvi; Marincola 2008b, s. 410-411.

⁴⁰ Waterfield 2019, s. xvi og xx.

⁴¹ Green 2010, s. 7.

kilder og varsomt vurdere detaljene. Historikere bør sammenligne og vurdere forskjellige kilder. Taler kan brukes i historiske fremstillinger, men må ikke bli en substansiell del av selve analysen. Diodorus var klar over hvordan etniske fordommer kunne påvirke kildegrunnlaget. Han skal ha vært interessert i det merkverdige, ved å inkludere myter med gode moralske lærdommer. Han rasjonaliserte disse mytene og denne rasjonaliseringen var, ifølge Green, en intellektuell tradisjon fra samtiden.⁴²

Diodorus skal, ifølge Green og Sacks, ha kommet fra den økonomiske eliten og hadde økonomiske midler til å fullføre sitt skriveprosjekt uten økonomisk støtte fra en patron.⁴³ Hvis dette er korrekt vil man kunne hevde at Diodorus ikke ble påtvunget en agenda fra en ekstern kilde, men samtidig kan verket fortsatt ha en personlig agenda. Verket inneholder for eksempel en klar intensjon om å tilby leseren moralske eksempler til etterfølgelse. Selv hevder Diodorus at eldre forsøk på å skrive en fullstendig universalhistorie ikke var vellykket, og dette dannet grunnlaget for hans eget prosjekt.⁴⁴

Diodorus moraliserende fokus har ført til at flere historikere er skeptiske til hans historiske verdi. Dette er spesielt problematisk når Diodorus er den eneste kilden til begivenheten som presenteres.⁴⁵ I min egen analyse vil jeg undersøke og vurdere Diodorus sin fremstilling av tyrannene Trasidaios (som hadde makten i Akragas)⁴⁶ og Thrasybolos (som hadde makten i Syrakus).⁴⁷ Teksten bærer antakelig preg av moralske undertoner når han presenterte tyrannenes fall. Dette kan føre til kildekritiske utfordringer fordi narrativet kan ha blitt endret slik at det moralske budskapet fikk et større fokus, fremfor en mer nøyaktig fremstilling av hendelsesforløpet og styreformene som erstattet tyranniene. Spørsmålet er om tyrannbekjempelsen på Sicilia kan vurderes som *topos*. *Topos* var et retorisk virkemiddel man tok i bruk, spesielt om temaer man ikke hadde mye kunnskap om. Presentasjonsformen innebærer bruk av «klassiske» eksempler, det alminnelige og gjentakelser for at beskrivelsen skulle virke troverdig. Den generelle og gjentakende formen i Diodorus sin beskrivelse av

⁴² Green 2010, s. 3 og 7. Diodorus Siculus metodiske prinsipper (Diod. Sic 3.11), undersøke de konkrete og tidligere hendelsene (Diod. Sic. 18.5). Selektiv (Diod. Sic. 4.5), vurdere detaljer (Diod. Sic. 4.46), sammenligne og vurdere ulike kilder (Diod. Sic. 2.32). Taler kan brukes i historiske fremstillinger (Diod. Sic. 13.20), men ikke for mye taler (Diod. Sic. 20.1). Han var klar over fordommer i kildene, i tillegg rasjonaliserte han mytene i verket (Diod. Sic. 3.52).

⁴³ Green 2010, s. 2-3; Sacks 1990, s. 160.

⁴⁴ Diod. Sic. 1.3.2-3; Green 2006, s. 13; Sacks 1990, s. 23-25; Waterfield 2019, s. xix.

⁴⁵ Grant 1995, s. 85.

⁴⁶ Diod. Sic. 11.48 og 11.53.

⁴⁷ Diod. Sic. 11.66-68 og 11.72.

tyrannbekjempelsen og dette fenomenet demonstrerer at forfatteren kanskje tok i bruk denne retoriske teknikken for å beskrive den politiske utviklingen på Sicilia.

Forskningsmiljøet er uenige om hvordan man skal vurdere Diodorus' kildebruk og hans originalitet. Jeg har valgt å synliggjøre to av debattene her. Den første debatten kan deles inn i to posisjoner. Kort oppsummert argumenterer den ene gruppen for at Diodorus kun kopierte sine kilder,⁴⁸ mens den andre gruppen mente at han hadde revidert og omskrevet materialet.⁴⁹ Hvordan man vurderer dette spørsmålet får implikasjoner for den andre debatten. I hvor stor grad kan vi i dag stole på Diodorus? Historikerne Robinson, Hau og Oldfather hevder at Diodorus var en historiker som brukte kilder han hadde tilgjengelig (i form av tidligere historikere) på en god måte fordi han korrekt skrev ned historikernes funn. Avskriftene skal ikke være korrumpert og dette gir narrativet troverdighet.⁵⁰ Lintott argumenterer for at vi bør stole på de generelle faktaene som Diodorus presenterer, men at motivene til de ulike karakterene bør leses med et skeptisk blikk.⁵¹ Lewis argumenterer for at historikere i for stor grad stoler på det Diodorus skrev. Han er spesielt kritisk til holdningen om at så lenge man ikke kan bevise at Diodorus tar feil så er narrativet troverdig.⁵² I min egen undersøkelse vil jeg basere meg på at narrativet Diodorus presenterer i større eller mindre grad kan vurderes som troverdig, men at vi må se på informasjonen med et kritisk blikk, spesielt med tanke på generaliseringer knyttet til ulike samfunns styreformers. Samtidig er det viktig å peke på at hvis vi stiller oss for kritisk til Diodorus vil store deler av den sicilianske historien forsvinne.

Aristoteles og hans filosofiske metode

Aristoteles skal ha blitt født rundt 384 fvt. i Stagira i Makedonia. I 367 fvt. reiste han til Athen for å studere ved Platons akademi. Her oppholdt han seg frem til Platons død i 347 fvt. Herifra reiste han videre til Makedonia for å undervise Fillips sønn Aleksander, fra 347 til 335 fvt., og vendte så tilbake til Athen for å grunnlegge sin egen filosofiske skole, kalt Lyceum.⁵³ Han, slik som Tukydid og Diodorus, beskriver styreformene til ulike sicilianske og sør-italienske bystater. Aristoteles ble født ca. 82 år etter det hypotetiske demokratiske «mellospillet» på

⁴⁸ Hau 2016, s. 73, 73n1 og 82; Robinson 2011, s. 201; Grant 1995, s. 101.

⁴⁹ Sacks 1990, s. 23; Waterfield 2019, s. xvi-xxiii; Marincola 2008b, s. 410-411.

⁵⁰ Robinson 2011, s. 201; Oldfather 1933, s. xxi; Hau 2016, s. 73 og 82.

⁵¹ Lintott 1982, s. 186.

⁵² Lewis 1992, s. 7 og 7n18; Lewis 1994, s. 120-121.

⁵³ Everson 2018, s. x-xi; Schofield 2005, s. 316.

Sicilia, og han besøkte antakelig ikke øya. Avstanden i tid kan ha slått negativt ut på den empiriske arbeidsmåten fordi studien risikerte å få utdatert eller feilaktig informasjon av informantene. Dette kan ha ført til at samfunn ble vurdert på en misvisende måte i *Politikken*.

Verket inneholder ikke en presentasjon av hvordan Aristoteles og hans elever gikk frem under innsamlingsarbeidet av ulike samfunns statsforfatninger. Det er likevel mulig å identifisere Aristoteles sin generelle arbeidsmetode i begynnelsen og slutten av *Den nikomakiske etikk*.⁵⁴ I et forsøk på å forstå hvilken statsform som var den beste, begynte Aristoteles og hans skole å kartlegge rundt 158 ulike greske bystaters styreform, rundt 350 fvt. Aristoteles kan da sies å ha hatt en empirisk basis for sine analyser i *Politikken*.⁵⁵ Dette gir *Politikken* en enestående historisk verdi. Kun *Athenernes statsforfatning* av de 158 individuelle analysene har overlevd i mer enn fragmenter. I *Den nikomakiske etikk* legitimerer Aristoteles betydningen av sitt tidligere innsamlingsprosjekt. Han hevder at man må ha universell kunnskap for å kunne identifisere og undersøke den ideelle staten.⁵⁶ Aristoteles ser ut til å ha vurdert innsamlingsarbeidet av de rundt 158 statsforfatningene som nøyaktige og troverdige. I tillegg til å presentere hvilke kvalifikasjoner han og hans elever måtte ha, presenterte Aristoteles hvordan hans generelle analyse skulle bli utført. Først konstaterer han at ingen har tatt for seg en slik type undersøkelse tidligere. Samtidig peker han på betydningen av å finne ut av hva tidligere tenkere hadde sagt om temaet. En generell undersøkelse av statsforfatninger vil kunne avdekke hvorfor noen statsformer er velfungerende, mens andre ikke er det.⁵⁷ Dette kan indikere at analysene som blir presentert i *Politikken*, eksempelvis av Syrakus og andre sicilianske og sør-italienske samfunn, i teorien har blitt utarbeidet på bakgrunn av de nevnte undersøkelsespraksisene. *Den nikomakiske etikk* avslutter med ordene: «*Let us make a beginning of our discussion*»⁵⁸ noe som, ifølge flere historikere, antyder at verket kan leses som en introduksjon til *Politikken*.⁵⁹

Vi har i dag dessverre ikke nedskrivningsarbeidet, presentasjonene og drøftingene i *Politikken* som omhandler de sicilianske og sør-italienske bystatenes statsforfatning slik som verket *Athenernes statsforfatning*. Analysen i *Politikken* som tar for seg disse samfunnene er

⁵⁴ Schofield 2005, s. 310; Arist. *Eth. Nic.* 1094a-1094b og 1181b.

⁵⁵ Robinson 1997, s. 35-36 og 44; Brock og Hodkinson 2000, s. 1; Everson 2018, s. xi; Hansen 2013, s. 57-58; Finley 1983, s. 53 og 101; Rhodes 2008, s. 188; Cartledge 2005, s. 21; Cartledge 2016, s. 15-16; Schofield 2005, s. 313; Arist. *Eth. Nic.* 1180b-1181b; Arist. *Pol.* 1272b24-1273b26.

⁵⁶ Arist. *Eth. Nic.* 1180b-1181b; Everson 2018, s. xxxvi-xxxvii; Cartledge 2016, s. 15-16; Deslauriers og Destrée 2013, s. 1; Schofield 2005, s. 310.

⁵⁷ Arist. *Eth. Nic.* 1181b.

⁵⁸ Arist. *Eth. Nic.* 1181b. overs. Barnes, J. i Everson 2018, s. 7.

⁵⁹ Arist. *Eth. Nic.* 1181b20; Everson 2018, s. xxxvi-xxxvii.

dermed, slik Rowe peker på, bearbejdede vurderinger av den empiriske basen.⁶⁰ Spørsmålet er om samfunnenes styreform kun ble presentert for å plassere dem i en større analyse? Eller beskrives mer konkret informasjon om politisk organisering, som kan analyseres for å avdekke statsformene til de ulike samfunnene? *Politikken* og *Den nikomakiske etikk* er begge verk som tilhører den filosofiske sjangeren,⁶¹ noe som medfører at analyser av disse verkene må ta forbehold om sjangerens kildekritiske utfordringer. I dag pågår det en debatt om *Politikken* bør anses som forelesningsnotater. Dette begrunnes med at verket ikke var samlet og tenkt for publisering, men en uferdig tekst med selvmotsigelser.⁶²

Jeg kommer til å benytte meg av *Athenernes Statsforfatning* i min generelle vurdering av Aristoteles bruk av *demokratia*-begrepet. Verket er en historisk analyse av Athens politiske historie og hvordan statsforfatningen utviklet seg frem til Aristoteles sin egen tid.⁶³ Chambers peker på at det innad i forskningsmiljøet diskuteres om Aristoteles var verkets forfatter. Argumentene mot baserer seg på at stilen og kvaliteten til verket er forskjellig fra de andre. Chambers er kritisk til denne argumentasjonen. Han argumenterer for at vi i dag ikke kan «fjerne» Aristoteles som forfatter av verket.⁶⁴ Selv kommer jeg til å referere og omtale verkets forfatter som Aristoteles. Everson peker på at selv om Aristoteles kanskje ikke skal ha skrevet *Athenernes Statsforfatning* så må han ha autorisert verket i tillegg til å ha brukt deler av funnene i *Politikken*.⁶⁵

I *Politikken* utviklet Aristoteles en politisk teori for å avdekke opphavet og funksjonen til politiske styreform. I tillegg gir han en detaljert diskusjon av likhet, rettferdighet, eiendom, borgerrettigheter, kvalifikasjoner til borgergruppen og en forklaring på politisk stabilitet og intern konflikt (*stasis*).⁶⁶ Han presenterer ulike kvaliteter ved den demokratiske statsforfatningen og viktige kjennetegn som jeg vil komme tilbake til i analysen.⁶⁷ Som filosof var Aristoteles interessert i å utvikle teoribaserte hypoteser i henhold til empiriske observasjoner av naturlige og sosiale fenomener.⁶⁸ Aristoteles hadde et teleologisk perspektiv. Det vil si at han opererte med en forståelse av at ting beveget seg mot et fastsatt mål. For

⁶⁰ Rowe 2005, s. 382.

⁶¹ Everson 2018, s. ix-x.

⁶² Everson 2018, s. ix; Rowe 2005, s. 366.

⁶³ Everson 2018, s. xii og xv; Chambers 1961, s. 21-23.

⁶⁴ Chambers 1961, s. 21-23.

⁶⁵ Everson 2018, s. xii.

⁶⁶ Everson 2018, s. ix; Lintott 2000, s. 152; Schofield 2005, s. 312 og 315; Martin, Smith og Stuart 2003, s. 1-2.

⁶⁷ Arist. *Pol.* 1317b-1318a.

⁶⁸ Ober 2015, s. 47-50.

mennesket var dette målet *eudaimonia* (å leve godt).⁶⁹ Disse perspektivene danner bakgrunnen til *Politikken, Den nikomakiske etikk* og *Athenernes Statsforfatning* og det er innenfor disse rammene han analyserer *demokratia*-begrepet, i tillegg til de konstitusjonelle vurderingene av ulike sicilianske og sør-italienske samfunn. Aristoteles presenterer demokratier og oligarkier som de mest utbredte samfunnstypene blant grekerne i sin levetid, noe som forklarer hvorfor disse statsformene var viktige undersøkelsesobjekter.⁷⁰

Begrepsavklaring

Oligarkhia-begrepet kan defineres som et styre av «de få» og «rike» i samfunnet.⁷¹ Robinson argumenterer for at styreformen ekskluderte flesteparten av bystatens medlemmer. Samfunnstypen kjennetegnes ved at en liten elite utøvde politisk makt på bakgrunn av alder, rikdom, slektskap, sosiale posisjon, med mere. Samtidig, slik Leppin argumenterer for, kan et oligarki være vanskelig å identifisere. Dette fordi oligarkier også hadde ulike former for valg av politiske embeter og folkeforsamlingen var fortsatt en viktig institusjon.⁷²

Demokratia-begrepet kan defineres på forskjellige måter. Dette kan vi identifisere både i forskningslitteraturen og blant kildene som skal analyseres senere i oppgaven, men enklest forklart er det en form for flertallsstyre.⁷³ Prinsippet ser ut til å ha vært at majoriteten av bystatens borgere skulle være delaktig i bystatens styring samtidig som man selv ble styrt.⁷⁴ Ober og Robinson definerer *demokratia* ut ifra ordets etymologiske betydning: *Demos* (folket) må ha *kratos* (makt) i samfunnet.⁷⁵ Fordi jeg har til hensikt å vurdere hvordan Tukydid, Aristoteles og Diodorus Siculus brukte begrepet, vil en begrepsanalyse være sentral.

Stasis kan defineres på to forskjellige måter. Den første er en intern krig/konflikt mellom lokale grupper innad i en bystat der andre bystatsbeboere som fremmede eller slaver også kunne delta. *Stasis* kan også defineres som en politisk posisjon eller et politisk standpunkt, og *stasis*-begrepet ble da særlig benyttet for å forklare fraksjonering blant borgere når det oppstod konkurrerende syn i borgermassen.⁷⁶ Interne konflikter (*stasis*) kunne føre til

⁶⁹ Cartledge 2009a, s. 21; Ober 2015, s. 51.

⁷⁰ Arist. *Pol.* 1293a39-42 og 1296a37-38.

⁷¹ Arist. *Pol.* 1265b26-29, 1278b9-14, 1279b18-1280a1-5 og 1297a5-10.

⁷² Robinson 1997, s. 14-15 og 19-20; Leppin 146-148.

⁷³ Hansen og Nielsen 2004a, s. 81.

⁷⁴ Arist. *Pol.* 1317a40-1317b17.

⁷⁵ Ober 1997, s. 71; Ober 2007, s. 94-95; Robinson 1997, s. 126; Robinson 2011, s. 222-223.

⁷⁶ Berger 1992a, s. 10; Lintott 1982, s. 34; Berent 1998, s. 342-343.

store lidelser og tap av liv, men ikke alle *staseis* var nødvendigvis voldelige.⁷⁷ Aristoteles peker på at bevisstheten om voldelige konsekvenser kunne forhindre en eskalering mellom fraksjonene fordi minoritetsgruppen ofte ikke var villige til å risikere en voldelig konfrontasjon mot majoriteten.⁷⁸ *Stasis* og borgernes minne av en tidligere intern konflikts konsekvenser kan også, ifølge Berent, ha skapt stabile perioder der bystatens borgere i større grad valgte å akseptere styreformen de levde under.⁷⁹

Berent peker på at endringer i statsforfatningen krevde et samtykke fra hele borgermassen. Hovedargumentet for denne påstanden kommer av at greske samfunn ikke hadde noen måte å håndheve beslutninger på. Dette førte til at en liten minoritet kunne skape fastlåste situasjoner i folkeforsamlingsmøtene som kunne utvikle seg til intern sivil strid mellom borgermassens ulike grupperinger. Enstemmighet mellom bystatens borgere var viktig for å beholde freden internt. Denne enstemmigheten var grunnen til at Athen var mer stabil enn andre greske samfunn. Fraksjonering og uenighet, mellom «de få» og «de mange», ble derfor ansett som farlig siden det i noen tilfeller kunne lede til voldelige sammenstøt.⁸⁰

Stasis kunne oppstå ved at de ulike grupperingene/fraksjonene innad i en bystat kunne søke hjelp fra andre bystater for å utmanøvrere sine motstandere. Eksempler på dette er når «ledere av *demos*» skal ha bedt Athen om hjelp eller når «oligarker» skal ha bedt Sparta om støtte. Bystaten allierte seg ofte med den hjelpende parten og på en eller annen måte ble de så underlagt bystatens kontrollsfære.⁸¹ Større stater kunne gjennom ytre påvirkning forårsake en *stasis*. De prøvde å splitte ulike borgergrupper opp mot hverandre før de selv for eksempel inntok bystaten. De teknologiske begrensningene la strategiske rammer for hvordan en bystat kunne beleires og overtas. Hvis man allierte seg med en fraksjon i den beleirede bystaten kunne tiden reduseres, og den angripende makten kunne raskt få kontroll.⁸² Dette var noe athenerne prøvde på under den andre ekspedisjonen til Sicilia, men taktikken skal, ifølge Tukydid, ha feilet.⁸³ Individuer som ønsket å bli tyranner kunne unytte *stasis*-fenomenet siden konflikten førte til en oppsamling av borgersoldater. Disse soldatene kunne så bli brukt av en tyrann for å sentralisere makten rundt seg selv og sine støttespillere.⁸⁴

⁷⁷ Berger 1992a, s. 57; Lintott 1982, s. 82-83.

⁷⁸ Arist. *Pol.* 1304b1-4; Berent 1998, s. 343.

⁷⁹ Berent 1998, s. 344.

⁸⁰ Berent 1998, s. 341-342.

⁸¹ Lintott 1982, s. 96-97; Palmer 2017, s. 423; Jaffe 2017, s. 395 og 395n9; Berent 1998, s. 346; Arist. *Pol.* 1307b20-25; Diod. Sic. 15.45.1.

⁸² Lintott 1982, s. 83; Hansen og Nielsen 2004a, s. 20 og 124-126.

⁸³ Thuc. 7.55.

⁸⁴ Berent 1998, s. 337.

Tukydid og Aristoteles vurderer årsaken til *stasis* forskjellig, men begge peker på fenomenets ødeleggende natur. Bakgrunnen for *stasis* var, ifølge Tukydid, grådighet og ulike ambisjoner. Tukydid beskriver konflikten i Kerkyra og konfliktene som oppstod i Hellas etterpå synliggjøre dette poenget.⁸⁵ Aristoteles derimot argumenterte for at hovedformålet for igangsettelsen av en *stasis* var at en gruppe ønsket å få kontroll over bystatens styreform, i tillegg til å vinne ære.⁸⁶ Flere historikere i dag, slik som Berent, Berger og Lintott, fokuserer i større grad på Aristoteles sin begrunnelse når de presenterer dette greske fenomenet samtidig som de benytter seg av Tukydid sine refleksjoner.⁸⁷

Kildenes bruk av *demokratia*-begrepet

Tukydid og *demokratia*

Jeg vil undersøke og kartlegge i hvilken grad Tukydid benytter seg av begrepet *demokratia* i *Peloponneserkrigen*, og sette hans vurderinger inn i en større kontekst. I Tukydid sine narrativer blir leseren presentert for ulike samfunnstyper: Kongedømmer, oligarkier, demokratier, tyrannier og en blandingsforfatning. Jaffe identifiserer et viktig poeng ved å peke på at bystatenes styreform i *Peloponneserkrigen* ikke forblir statiske gjennom narrativet, men går gjennom flere endringer.⁸⁸ Athen er et eksempel på en slik bystat og Tukydid viet større deler av narrativet til denne bystatens politiske historie. Robinsons poeng om «den athenske skyggen» vil være relevant, men det er viktig å peke på at Tukydid selv brukte Athen som sammenligningsgrunnlag når han karakteriserte statsforfatninger på Sicilia og andre greske bystater.⁸⁹

Innenfor dagens forskningslitteratur benyttes ofte gravtalen til Perikles for å analysere den demokratiske styreformens.⁹⁰ Talen er et eksempel på hvordan Tukydid bruker *demokratia*-begrepet generelt og hvordan begrepet brukes for å forklare den athenske styreformens spesielt.⁹¹ Gravtalen begynner med å takke bystatens forfedre for deres tapperhet

⁸⁵ Thuc. 3.81-83.

⁸⁶ Arist. *Pol.* 1301b36.

⁸⁷ Berent 1998, s. 341; Berger 1992a, s. 10; Lintott 1982, s. 34.

⁸⁸ Jaffe 2017, s. 392.

⁸⁹ Robinson 2011, s. 187-200; Thuc. 4.76, 5.44, 7.55 og 8.96.

⁹⁰ Raaflaub 2006, s. 192 og 221; Lintott 1992, s. 122; Cartledge 2009a, s. 62.

⁹¹ Raaflaub 2006, s. 192 og 220-221; Raaflaub 2013, s. 339-340; Ober 2006, s. 148-151; Pope 1988, s. 285-287; Mara 2009, s. 115; Jaffe 2017, s. 393; Mosse 2013, s. 261.

fordi de har etterlatt seg en fri bystat.⁹² Frihetsbegrepet ligger dermed som et fundament før selve statsformen beskrives.

Our constitution does not copy the laws of neighboring states; we are rather a pattern to others than imitators ourselves. Its administration favors the many instead of the few; this is why it is called a democracy. If we look to the laws, they afford equal justice to all in their private differences; if to social standing, advancement in public life falls to reputation for capacity, class considerations not being allowed to interfere with merit; nor again does poverty bar the way, if a man is able to serve the state, he is not hindered by the obscurity of his condition. The freedom which we enjoy in our government extends also to our ordinary life. There, far from exercising a jealous surveillance over each other, we do not feel called upon to be angry with our neighbor for doing what he likes, or even to indulge in those injurious looks which cannot fail to be offensive, although they inflict no positive penalty. But all this ease in our private relations does not make us lawless as citizens. Against this fear is our chief safeguard, teaching us to obey the magistrates and the laws, particularly such as regard the protection of the injured, whether they are actually on the statute book, or belong to that code which, although unwritten, yet cannot be broken without acknowledged disgrace.⁹³

Den demokratiske statsforfatningen i Athen hadde ikke kopiert lovene til sine naboer, men var en styreform andre kunne etterligne. Styreformen var administrert av «de mange» og ikke «de få» og dette var grunnen til at Perikles kategoriserer statsformen som demokratisk.⁹⁴

Styreformens lover sikret likhet og rettferdighet for alle, også under borgernes private krangler.⁹⁵ Hornblower argumenterer for at lik rettferdighet mellom borgere betydde at disse rettighetene var gjeldende for både «rike» og «fattige».⁹⁶ Talen fortsetter med å peke på at borgernes sosiale og økonomiske status ikke skulle være et hinder for deres tjeneste for staten. Dette demonstrerer hvordan «verdige og eksepsjonelle menn», altså menn med eiendom og rikdom og «vanlige menn» altså «de fattige», alle hadde en plass innenfor demokratiet Perikles beskriver. Borgere som utmerket seg uavhengig av sitt økonomiske utgangspunkt kunne på grunn av sine fortjenester forfremmes i staten.⁹⁷ Perikles beskrev hvordan styreformen sikret borgere friheten i det daglige liv. Selv om bystatens borgere har disse frihetene, levde de ikke et lovløst samfunn. De nedskrevne og uskrevne lovene sikret

⁹² Thuc. 2.36.

⁹³ Thuc. 2.37. overs. Crawly i Strassler 1996, s. 112.

⁹⁴ Thuc. 2.37.

⁹⁵ Thuc. 2.37.

⁹⁶ Hornblower 1991, s. 299.

⁹⁷ Hornblower 1991, s. 300-301.

lovlydighet, fordi borgerne fryktet å bryte dem. Ifølge Perikles hadde demokratiske samfunn «loven» som fundament og dens autoritet kunne ikke forkastes. Frykten for å bryte loven garanterte at samfunnet kunne blomstre.⁹⁸

Lovene skulle sikre at bystatens borgere ble behandlet likt og med respekt. Det skulle heller ikke være noen sosiale eller økonomiske barrierer for å tjene staten, og borgere skulle kunne bli forfremmet og vinne respekt grunnet egne fortjenester. Styreformen muliggjorde at borgere kunne leve i et fritt samfunn uten restriksjoner. Tukydid nevner ikke godtgjørelse for politisk tjeneste. Dette er en praksis Tukydid kommer tilbake til i sin presentasjon av maktovertakelsen til «de fire hundre» og «de fem tusen», noe fotnotene i *Tabell 1* belyser.⁹⁹ Samtidig beskriver Aristoteles i *Athenernes statsforfatning* at Perikles var den første som innførte godtgjørelse for jurytjeneste i Athen.¹⁰⁰ Dette indikerer at godtgjørelse eksisterte i Athen under Perikles, men at Tukydid ikke valgte å inkludere denne praksisen når han skrev ned Perikles' gravtale. Dette kan bety at godtgjørelse i seg selv ikke var en nødvendig faktor for Tukydid når han vurderte et samfunn som demokratisk.

Jeg vil, slik som Yunis, argumentere for at de viktigste kjennetegnene ved det athenske demokratiet, som presiseres i gravtalen, var at debatt blant samfunnets borgere ble brukt for å komme frem til endelige avgjørelser. Det var bystatens borgere og ikke de ledene politikerne som tok de endelige avgjørelsene. Debatt ble dermed ikke sett på som en hindring, men snarere det motsatte.¹⁰¹ Leppin argumenterer for en lignende tolkning, der han peker på at gravtalens kjerneverdi var likhet blant borgermassen.¹⁰² Et annet viktig moment er Grethlein sin tolkning om at Perikles' tale er strukturert for å tilfredsstille lytterne. Det var altså de som tok avgjørelsene i samfunnet og ikke Perikles selv.¹⁰³ Jeg vil argumentere for at den definerende egenskapen ved den demokratiske styreformen var at styreformen baserte seg på beslutningene til «de mange».

En svakhet ved å bruke denne talen, er at den kan tolkes som et uttrykk for Perikles' krigspropaganda. Tukydid var selv en athensk general og kan ha tildelt Perikles visse holdninger som han selv ønsket å fremme. Selv om Perikles priser den demokratiske statsformen i gravtalen ser det ut til, ifølge Jaffe, at Perikles presenterer en mer negativ

⁹⁸ Thuc. 2.37.

⁹⁹ Thuc. 2.37, 8.65.3, 8.67.3 og 8.97.1.

¹⁰⁰ Arist. *Ath. Pol.* 27.3.

¹⁰¹ Yunis 1991, s. 184-185. Obers identifiserer et annet relevant punkt ved gravtalen. Talen synliggjør hvordan «de fattige» kunne løftes frem ved at de kunne tilby bystaten sine tjenester (Ober 2006, s. 148).

¹⁰² Leppin 2013, s. 150; Thuc. 2.37.

¹⁰³ Grethlein 2013, s. 129.

vurdering av bystatens borgere på et senere tidspunkt. «Mobben» skal ha latt seg overtale til å stemme for dårlige forslag under folkeforsamlingsmøtene og derfor nektet Perikles å samle dem til møte.¹⁰⁴ Tukydid kan her ha latt Perikles identifisere problematiske kvaliteter ved den demokratiske «mobben». Tukydid ble tross alt selv dømt og sendt til eksil av denne «mobben» og det er sannsynlig at denne negative vurderingen er Tukydid's egen. Hornblower argumenterer for at gravtalen til Perikles ikke er et entusiastisk argument for den demokratiske styreformens.¹⁰⁵ Dette synliggjøre hans mer skeptiske holdninger til den demokratiske statsforfatningen. Slik som Tukydid fokuserer også Aristoteles og Diodorus på at den demokratiske styreformens gjenkjennes som et styre av «de mange». I tillegg deler de Tukydid's mer negative holdninger til de lavere sosiale lagene.¹⁰⁶

Tukydid gir rom for at sterke ledere kunne eksistere innad i demokratiske samfunn. Leppin argumenterer for at Athens interne og eksterne suksess, ifølge Tukydid, skal ha hvilt på Perikles skuldre. Dette viser viktigheten av sterke ledere og elitens makt innenfor den demokratiske statsforfatningen, og demonstrerer hvor kunstig et skille mellom den demokratiske og oligarkiske styreformens kunne være. Innenfor begge styreformens skal det ha eksistert en mulighet for personifiserte ledere som Perikles i Athen eller Hermokrates i Syrakus.¹⁰⁷ Aristoteles viser i *Politikken* hvordan demokratiske samfunn kunne gi enkeltindivider stor makt. Dette var for eksempel ved å la disse personlighetene bli valgt til generaler over en lang periode, eller gi dem andre politiske verv som gav dem mye administrativ makt.¹⁰⁸ Yunis tolker tilværelsen av en «sterk leder» og at Perikles ble ansett som «den fremste blant likemenn» noe forskjellige fra Leppin. Det var fortsatt folket som hadde makten i Athen og de hadde ikke formelt gitt over styringen av bystaten til Perikles. Ifølge Tukydid var hovedforskjellen mellom Perikles og statsmennene som overtok etter ham at Perikles var den beste statsmannen til å vurdere hvilken politikk som var hensiktsmessig. Han klarte å forklare denne politikken til folket. I tillegg var han den beste statsmannen i Athen grunnet sin hengivenhet til bystaten og hans ukorruperte natur. Alle disse kvalitetene bør, ifølge Yunis, vurderes som grunnen til at Perikles ble ansett som «den fremste blant likemenn» og grunnen til hans suksess.¹⁰⁹

¹⁰⁴ Thuc. 2.22, 2.40 og 6.39; Jaffe 2017, s. 398.

¹⁰⁵ Hornblower 1991, s. 299.

¹⁰⁶ Arist. *Pol.* 1273b-1274a, 1278a, 1279a-1279b, 1292a-1292b, 1317b, 1319a og 1331a; Diod. Sic. 1.74 og 14.3.

¹⁰⁷ Leppin 2013, s. 155; Thuc. 2.13-14, 2.22, 2.60 og 2.65. I *Athenernes Statsforfatning* beskriver Aristoteles hvordan Perikles død medførte at Athen ikke lenger ble ledet på en god måte (Arist. *Ath. Pol.* 28.1).

¹⁰⁸ Arist. *Pol.* 1287a.

¹⁰⁹ Yunis 1991, s. 181; Thuc. 2.60 og 2.65.

Jeg har nedenfor konstruert en tabell som synliggjør ulike passasjer i Tukydid sitt narrativ hvor han bruker *demokratia*-begrepet for å beskrive Athen sin statsforfatning.

Formålet med denne tabellen er kort å synliggjøre Tukydid's begrepsbruk.

Bruk av begrepet <i>demokratia</i> om Athen i Tukydid sitt narrativ	
Tukydid bruker begrepet <i>demokratia</i> for å beskrive det athenske samfunnet.	1.107.4-6, 2.37.1, 3.37.1, 6.89.4-6, 8.1.4, 8.47.2, 8.48.1-5, 8.49, 8.68, 8.75, 8.76.1, og 8.86. ¹¹⁰
Tukydid benytter seg av <i>demokratia</i> i en sammenligning av andre samfunn. Dette kan være andre samfunn som ønsker å gå over til den athenske modellen, eller samfunn som allerede hadde en styreform som lignet på den athenske.	4.76.2, 5.29.1, 5.44.1-2 og 7.55.2. ¹¹¹
Inkluderingen av ulike oligarkiske trekk i den athenske statsforfatningen.	2.65, 6.27-29 og 6.61. ¹¹²
Tukydid presenterer begrepet <i>demokratia</i> i lys av et større konfliktnarrativ og utfordringer statsformen stod ovenfor.	8.1, 8.47-49, 8.53-55, 8.63-65, 8.67-68, 8.70, 8.73-74, 8.75-76, 8.86 og 8.89-92. ¹¹³

Tabell 1 Demokratia og begrepsbruken knyttet til Athen.

¹¹⁰ Athen blir omtalt som demokratisk, et samfunnsstyre Sparta ønsket å fjerne (Thuc. 1.107). Perikles omtalte det athenske styre som demokratisk (Thuc. 2.37). Kleon omtalte Athen som demokratisk (Thuc. 3.37). Alkibiades beskrev Athen som demokratisk (Thuc. 6.89-93). Demokratiet i Athen blir omtalt å være i panikk (Thuc. 8.1). Peisandros blir beskrevet som mannen som fjernet demokratiet (Thuc. 8.68). På Samos ble man enige om å gjenopprette demokratiet i Athen (Thuc. 8.75-76). Et sendebud fra Argos ankommer Samos for å hjelpe å gjenopprette Athens demokrati (Thuc. 8.86).

¹¹¹ En bystat i Boiotia ønsket å endre statsformen sin til et demokrati slik som det athenske (Thuc. 4.76). Argos betegnes som et støter-demokrati til Mantinea (Thuc. 5.29). Tukydid omtaler Argos som et søster-demokrati til Athen (Thuc. 5.44). Sicilianske bystater sammenlignes med Athen og bystatens demokrati (Thuc. 7.55).

¹¹² Athen var et demokrati som ble ledet av Perikles, den første mannen blant likemenn (Thuc. 2.65). Alkibiades sin udemokratiske karakter og det oligarkiske kuppet mot demokratiet i Athen presenteres (Thuc. 6.27-29). I Athen anser de trusselen mot demokratiet som Alkibiades og hans fraksjon utgjør som reel (Thuc. 6.61).

¹¹³ Tukydid presenterer hvordan det athenske demokratiet reagerer når de får nyheten om den feilslåtte ekspedisjonen på Sicilia (Thuc. 8.1). Athen blir, ifølge Alkibiades, presentert som et korrupt demokrati. Peisandros og andre innenfor den oligarkiske kabalen blir sendt som sendebud til Athen for å gjenopprette Alkibiades' borgerstatus og for å fjerne den demokratiske statsforfatningen (Thuc. 8.47-49). Sendebudet fra Samos ankommer Athen og formidler at Alkibiades ønsker at den athenske folkeforsamlingen skal gi opp sin demokratiske statsforfatning. Resultatet er at den athenske folkeforsamlingen lytter til Peisandros og igangsetter endringer (Thuc. 8.53-55). Athen fjernet sin demokratiske statsform. Etter demokratets fall sender den nye oligarkiske fraksjonen ut sendebud til andre allierte med Athen om at de må bytte statsforfatning (Thuc. 8.63-64). Når Peisandros ankommer Athen har den største jobben med å fjerne demokratiet allerede blitt gjort av de unge oligarkene som for eksempel drepte Androkles, «lederen av folket». I gatene ble det krevd at ikke flere enn fem tusen skulle ta del i styringen av samfunnet og man skulle kun betale personer som tjenestegjorde i krig. Det vil si at man ønsket å fjerne godtgjørelse for andre politiske tjenester (Thuc. 8.65). Godtgjørelse for politisk deltakelse ble fjernet (Thuc. 8.67.3). Peisandros blir beskrevet som mannen som fjernet demokratiet fra Athen (Thuc. 8.68). «De fire hundre» gjør endringer av den athenske statsforfatningen som sto i et avstands forhold til demokratiet og styrte bystaten med makt (Thuc. 8.70). En athensk fraksjon i Samos prøver å gjennomføre et kupp mot den demokratiske statsforfatningen, men feiler (Thuc. 8.73-74). Det blir enighet på Samos om at folket skal prøve å gjenopprette demokratiet i Athen (Thuc. 8.75-76). Et sendebud fra Argos ankommer Samos for å hjelpe bystaten i oppdraget med å gjenopprette Athens demokrati (Thuc. 8.86). Personene i Athen som gjennomførte det oligarkiske kuppet brydde seg mest om seg selv og sin egen posisjon, noe som ifølge Tukydid var normalt i oligarkiske kupp i demokratiske bystater. Borgere som tilhørte eliten skal, ifølge Tukydid, ikke ha blitt skuffet om de tapte kampen for politiske verv (Thuc. 8.89). «De fire hundre» i Athen var imot den demokratiske statsforfatningen som hadde eksistert før (Thuc. 8.90). «De fire hundre» oligarkene fryktet et demokratisk kupp. Dette førte til at de begynte forhandlinger med Sparta. Oligarkene ønsket ikke å miste livet i et eventuelt maktskifte (Thuc. 8.91). Kravet om at «de fire hundre» i Athen skulle gi fra seg makten til «de fem tusen» blir større. «De fire hundre» var ikke villige til å gjennomføre denne endringen. De anså styringen til «de fem tusen» som for demokratisk (Thuc. 8.92).

Tabell 1 viser hvordan Tukydid benyttet seg av begrepet *demokratia* på flere forskjellige måter. Vi ser hvordan beslutningsprosessen i Athen bærer preg av to viktige aktører. Den første gruppen var individene som talte til folkeforsamlingen, enten ved å legge frem et forslag som skulle vurderes, eller ved å argumentere for eller imot et tidligere forslag. Den andre gruppen var den samlede borgermassen som tok den endelige avgjørelsen.¹¹⁴ Tabellen synliggjør hvordan ulike karakterer i Tukydid's narrativ kategoriserte flertallsstyre i Athen som demokratisk og hvordan styreformen sammenlignes med andre bystater. Truslene mot demokratiet og erstatningen av statsformen kan også vise hvor demokratiets grenser kan ha gått for Tukydid.

Hornblower peker på at Tukydid i sin beskrivelse av folkeforsamlingsmøtet som diskuterte den andre ekspedisjonen til Sicilia, unnløt å beskrive debatten som trolig skal ha skjedd i folkerådet. Dette valget førte til at beslutningen om å sende ekspedisjonen til øya kan oppfattes som en impulsiv handling.¹¹⁵ Dette aspektet ved Tukydid's beskrivelse anser Hornblower som ulogisk, fordi rådet trolig skal ha diskutert dette i større grad før folkeforsamlingen vurderte saken. Rådetsforsamlingen blir kun nevnt to ganger i løpet av Tukydid's verk. Ved å fjerne rådet unnløt Tukydid å beskrive en viktig institusjon innenfor den athenske statsforfatningen og inkluderingen av et rådsmøte ville trolig ha endret det mer impulsive og uplanlagte bildet leserne får av det athenske demokratiet.¹¹⁶ Tukydid ser ut til å ha fokusert på den negative og kaotiske beslutningen fordi han trolig ønsket å presentere det athenske demokratiet på en negativ måte.

Tukydid's bruk av *demokratia*-begrepet er spesielt relevant når han omtaler den politiske situasjonen i Athen etter den athenske ekspedisjonen til Sicilia fra 415 til 413 fvt. Nederlaget førte, ifølge Tukydid, til en politisk endring der det demokratiske styret ble mer konservativt. Man fryktet at de sicilianske bystatene skulle hevne seg på Athen, i tillegg stod bystaten ovenfor store ressursmangler. Man fokuserte på den økonomiske styringen av bystaten, og et eldreråd ble opprettet for å veilede staten på rett kurs. Dette var ikke et tradisjonelt råd (*boule*). Arbeidsoppgaven deres var å presentere hvordan det stod til i Athen, i tillegg til å fremme konkrete endringsforslag. Rådet skulle foreslå tiltak slik at Athen ikke ble utsatt for lignende situasjoner i fremtiden.¹¹⁷ Statsformen vurderes fortsatt som demokratisk av Tukydid. Inkluderingen av denne nye politiske praksisen hindrer ikke bruken av

¹¹⁴ Yunis 1991, s. 179-180.

¹¹⁵ Hornblower 2008, s. 23.

¹¹⁶ Hornblower 2008, s. 23 og 30-31.

¹¹⁷ Thuc. 8.1; Wolpert 2017, s. 180.

demokratia-begrepet. Overgangen og opprettelsen av eldrerådet demonstrerer hvordan bystater kan gjennomgå interne endringer på bakgrunn av eksternt press.¹¹⁸ Begrepsbruken til Tukydid kan sammenlignes med hvordan Aristoteles presenterte rådsorganets rolle innenfor et demokrati.¹¹⁹ Tukydid slik som Diodorus fokuserte i mindre grad på rådets funksjon.¹²⁰

Utviklingen i en mer konservativ retning og den kommende fjerningen av demokratiet i Athen synliggjør relevante kjennetegn med Tukydid's beskrivelse av *demokratia*. Passasjene som omhandler maktovertakelsen og kuppet til «de fire hundre» og samfunnsstyret til «de fem tusen»¹²¹ demonstrerer Tukydid's begrepsforståelse, i tillegg til politiske praksiser som forsvant når demokratiet ble fjernet. Tukydid viste hvordan «de fire hundre» avsatte og erstattet rådet som hadde blitt valgt ved loddtrekning i 411 fvt. Etter erstatningen valgte «de fire hundre» å trekke lodd om de ledige vervene.¹²² Tukydid sin fremstilling bekrefter at loddtrekning var en etablert praksis for å bli medlem av rådet, og at denne praksisen ble overtatt av «de fire hundre».¹²³ Aristoteles beskriver et lignende synspunkt i sin analyse der han viser til at ulike former for demokratier benyttet seg av loddtrekning. Denne praksisen betyr ikke at et samfunn er demokratisk.¹²⁴ Både Pope og Mæhle argumenterer for at loddtrekning, med vekt på Tukydid, i seg selv ikke var noe radikalt ved valg av embetsmenn. Først når man åpnet for at «massene» kunne være en del av gruppen som ble valgt med loddtrekning fikk styreformene en radikal form.¹²⁵ Etter det oligarkiske kuppet ble en kjedereaksjon utløst ved at tidligere allierte bystater/samfunn gjorde opprør mot Athen, blant annet Thasos,¹²⁶ Samos¹²⁷ og Rhodos.¹²⁸ Chios iverksetter videre et opprør i Miletos i 412 fvt.¹²⁹ Samme år gjennomfører Lesbos, Lebedos, Aera, Methymna, Mytilene, Klazomenai og Cyme opprør mot Athen.¹³⁰

Etter katastrofen som skjedde på Euboia i 411 fvt. samlet borgerne seg i folkeforsamling på Pnyx. Her avsatte de oligarkiet til «de fire hundre». Folkeforsamlingen

¹¹⁸ Thuc. 8.1.

¹¹⁹ Arist. *Pol.* 1298a-1298b, 1299b-1300a og 1322b.

¹²⁰ Diod. Sic. 19.15.

¹²¹ Thuc. 8.47-97.

¹²² Thuc. 8.70.

¹²³ Thuc. 8.70.

¹²⁴ Arist. *Pol.* 1266a2-14, 1291b38-1292a4, 1294b7-13, 1298a, 1300a31, 1305a30-34 og 1317b18-21; Arist. *Ath. Pol.* 8.1, 47.1, 50.1, 51.1, 52.1, 53.1, 54.1, 54.3-4, 54.7-8, 55.1, 59.7, 62.1, 64.2 og 69.1.

¹²⁵ Pope 1988, s. 291; Mæhle 2017, s. 218. Poenget vil være relevant i en senere vurdering av Diodorus Siculus sin fremstilling av Diokles fra Syrakus og innføringen av loddtrekning (Diod. Sic. 13.34-35).

¹²⁶ Thuc. 8.63-64.

¹²⁷ Thuc. 8.22-26.

¹²⁸ Thuc. 8.44.

¹²⁹ Thuc. 8.17.

¹³⁰ Thuc. 8.19-22.

valgte å gi den styrende makten til «de fem tusen». «De fem tusen» skulle bestå av athenske borgere som kunne utruste seg selv. Det ble bestemt at medlemmene i dette nye maktorganet ikke skulle få betalt for sine politiske tjenester. Folkeforsamlingen valgte dommere og utarbeidet en ferdigstillelse av statsforfatningen. Ifølge Tukydid var denne styreformen den beste som skal ha eksistert under hans levetid fordi den slo sammen de «høye» og de «lavere» borgergruppene på en balansert måte.¹³¹ Lintott peker på at Tukydid's bruk av begrepet blanding (*xunkrasis*) indikerer at styreformen representerte en blanding av borgere som tilhørte «de mange» og «de få», samtidig hadde styreformen klare oligarkiske trekk.¹³² Blandingsforfatningen kan best vurderes som en blanding av demokratiske og oligarkiske elementer. Narrativet til Tukydid slutter kort tid etter denne maktendringen i Athen og vi får ikke en utdypet drøftelse av statsformen og regimet.¹³³ Hornblower argumenter for at det nye styret til «de fem tusen» var begrenset til hoplitter. *Thetes* fikk trolig ikke lenger møte i folkeforsamlingen. Når Tukydid beskrev at forfatningen fortsatt hadde demokratiske trekk kommer dette av at bystatens beslutninger ble tatt i folkeforsamlingen, ikke i rådet.¹³⁴ Tukydid's vurdering av blandingsforfatningen er relevant fordi han her beskriver et alternativ til demokratiet og oligarkiet. Systemet ser ut til å ha vært preget av mindre interne konflikter. Dette var grunnen til at Tukydid omtaler denne statsformen mer positivt.¹³⁵ Hornblower argumenterer for at selv om styreformen til «de fem tusen» ikke representerte et fullverdig demokrati betyr dette ikke at Tukydid støttet den oligarkiske samfunnstypen. Samtidig var han trolig ikke en forkjemper for den demokratiske statsformen.¹³⁶ Jaffe argumenterer for at Tukydid skal ha favorisert styret til «de fem tusen» fordi statsformen tilfredstilte interessene og aspirasjonene til både den demokratiske og oligarkiske fraksjonen. I tillegg medførte blandingen at styret tok utgangspunkt i «loven» som ytterste autoritet og «de vise» ble oppfordret til å være delaktige i samfunnsstyret. Dette førte til et stabilt styre.¹³⁷

Diodorus beskrev, slik som Tukydid, hvordan Athen gikk gjennom en politisk endring i 412 fvt. etter nederlaget på Sicilia og tap av allierte. Diodorus nevner eksplisitt hvordan Chios, Samos og Bysants brøt med Athen i tillegg til andre ikke-navngitte bystater. Sparta hadde klart å overbevise dem om at et brudd med Athen ville være i deres interesse. Dette, i

¹³¹ Thuc. 8.97; Jaffe 2017, s. 393; Hornblower 2008, s. 1032.

¹³² Lintott 2000, s. 154.

¹³³ Thuc. 8.97-109.

¹³⁴ Hornblower 2008, s. 1032-1036. Historikeren David Hahm argumenterer for at Tukydid her kan forstås som den første politiske teoretikeren som introduserer konseptet blandingsforfatning (Hahm 2009, s. 211-213).

¹³⁵ Winton 2005, s. 121 og 121n107; Raaflaub 2006, s. 189-190.

¹³⁶ Hornblower 2008, s. 1035-1036.

¹³⁷ Jaffe 2017, s. 405.

tillegg til nederlaget på Sicilia, medførte at athenerne mistet troen på sitt demokrati. Borgere skal så ha valgt å gi bystatens administrative oppgaver over til fire hundre valgte menn. Beskrivelsen avviker noe i forhold til Tukydid. Et annet avvik er at han ikke forteller om etableringen av det nye konservative rådet som Tukydid beretter om etter tapet på Sicilia. Denne endringen blir trolig ikke omtalt av Diodorus fordi han ikke hadde plass, eller kunnskap om, alle de historiske detaljene. Diodorus beskrev istedenfor hvordan maktovergangen til «de fire hundre» skal ha skjedd mer som en reform borgerne valgte og ikke et maktkupp slik Tukydid beskrev. Begge omtaler den nye styreformen som oligarkisk, men bakgrunnen for hvordan «de fire hundre» kom til makten avviker i tillegg til detaljnivået i selve fremstillingene. Athenerne skal, ifølge Diodorus, ha antatt at oligarkiet under «de fire hundre» ville lede bystaten på en bedre måte enn det tidligere demokratiet. Dette var grunnen til at de gav «de fire hundre» suveren makt. Diodorus beskriver videre hvordan denne antakelsen var feilslått.¹³⁸

I 411 fvt. oppløste athenerne oligarkiet til «de fire hundre» og gjeninnførte det gamle borgerstyret.¹³⁹ Diodorus kan her, i likhet med Tukydid, beskrive overgangen fra «de fire hundre» til «de fem tusen», men dette er ikke nødvendigvis tilfelle. Usikkerheten stammer fra en ufullstendig beretning av hendelsesforløpet, en uenighet knyttet til hvordan denne passasjen skal oversettes og spesielt hvilke borgergrupper borgerstyret refererer tilbake til. I sin fremstilling bruker Diodorus det greske ordet *politôn* som refererer tilbake til en større del av bystatens borgere inkludert «de fattige». Diodorus bruk av dette begrepet kan indikere at bystatens borgere, både fattige og rike, fikk ta del i styringen og gjeninnføringen av demokratiet i Athen. På et senere tidspunkt i narrativet omtaler Diodorus hvordan Athen før oligarkiet til «de tretti» hadde hatt en demokratisk styreform.¹⁴⁰ Denne passasjen kan hjelpe oss til å tolke hans tidligere beskrivelse. Diodorus ser ut til å fokusere på at den nye statsforfatningen tar utgangspunkt i bystatens borgere, noe Tukydid bare delvis åpner opp for med sitt fokus på «de fem tusen». Diodorus peker på at et flertall av borgerne fikk mer makt etter det politiske skifte. Alkibiades ba folket i Athen om å fjerne anklagene mot ham. Dette ble vurdert i folkeforsamlingen og folket skal ha stemt for å fjerne anklagene.¹⁴¹ Folket refererer her trolig tilbake til større deler av borgermassene. Spørsmålet blir da om Diodorus valgte å se bort fra styret til «de fem tusen»? Omtaler han istedenfor samfunnsstyret som

¹³⁸ Diod. Sic. 13.34 og 13.36.

¹³⁹ Diod. Sic. 13.38.

¹⁴⁰ Diod. Sic. 13.38 og 14.3; Thuc. 8.97.

¹⁴¹ Diod. Sic. 13.42.

erstattet denne gruppen? Hvis styret etter «de fire hundre» kan vurderes som styret til «de fem tusen» og Diodorus da refererer til dette styret som demokratisk, skaper dette en kontrast mellom ham og Tukydid. Styret til «de fem tusen» som Tukydid beskriver hadde klare økonomiske restriksjoner for å delta. Dette kan bety at slike restriksjoner ikke nødvendigvis var et problem for Diodorus da han kan ha vurdert samfunnstypen som demokratisk. Oldfather vurderer for eksempel overgangen mellom «de fire hundre» og «de fem tusen» som en overgang til det gamle demokratiet.¹⁴² Samtidig kan Diodorus ha valgt å ikke inkludere den korte perioden «de fem tusen» skal ha styrt Athen og heller beskrevet demokratiet som erstattet «de fem tusen». Hvilken tolkning man velger vil få konsekvenser for hvordan Diodorus kan ha brukt *demokratia*-begrepet. Samtidig åpner begge tolkningene for at Diodorus skal ha vurdert identifikasjonen av en form for flertallsstyre som en god nok indikator til å bruke *demokratia*-begrepet.¹⁴³

Diodorus` beretning om maktovertakelsen til «de fire hundre» har klare likhetstrekk med verket *Athenernes Statsforvaltning*. Aristoteles beskriver her hvordan nederlaget på Sicilia presset folket i Athen til å endre det demokratiske regimet til å bli ledet av «de fire hundre».¹⁴⁴ Maktovergangen ble beskrevet som en reform der den demokratiske statsformen ble erstattet. Borgere vurderte ulike forslag, som for eksempel at godtgjørelse for politiske tjenester skulle fjernes unntatt for arkontene og medlemmene av rådet. I tillegg skulle ikke mindre enn fem tusen borgere administrere bystaten under Peloponneserkrigen.¹⁴⁵ Etter at styreformens var blitt vedtatt i folkeforsamlingen tok «de fire hundre» over bystaten og endret deretter den demokratiske statsformen til et oligarki.¹⁴⁶ Oligarkiet ble styrtet etter to måneder og ble erstattet av «de fem tusen». Aristoteles beskriver videre hvordan det var «de fem tusen» som gjennomførte et «kupp» i Athen og fjernet «de fire hundre» fra makten grunnet nederlaget ved Euboia. Kort tid etter maktovertakelsen til «de fem tusen» blir de så igjen styrtet. Det blir ikke beskrevet noen flere detaljer rundt styreformens.¹⁴⁷

Tukydid tok i bruk flere fremgangsmåter når han beskrev Athens politiske tilværelse. Han presenterte den demokratiske styreformens og ulike politiske praksiser. Disse praksisene identifiseres ofte i Athens folkeforsamlingsmøter. *Tabell 2* nedenfor er et forsøk på å synliggjøre de ulike folkeforsamlingsmøtene og praksisene som Tukydid tillegger det

¹⁴² Oldfather 1950, s. 224-225n1; Diod. Sic. 13.38.

¹⁴³ Diod. Sic. 13.38 og 14.3.

¹⁴⁴ Arist. *Ath. Pol.* 29.1.

¹⁴⁵ Arist. *Ath. Pol.* 29-31.

¹⁴⁶ Arist. *Ath. Pol.* 32.

¹⁴⁷ Arist. *Ath. Pol.* 33-34.

athenske demokratiet. Det er samtidig viktig å peke på at beskrivelsen av et folkeforsamlingsmøte ikke er tilstrekkelig for å vurdere en bystats styreform som demokratisk. Dette fordi institusjonen eksisterte både i demokratier og oligarkier.¹⁴⁸

Folkeforsamlingsmøter i Athen som kan sees i lys av bystatens statsform.	
Valg av <i>strateg</i> , fredsforhandlinger, krigserklæringer og inngåelse av allianser.	1.31-45, 1.90-93, 1.139-145, 2.13-14, 2.60-64, 2.73.2, 3.36-49, 4.2.2-4, 5.29-46, 6.1.1, 6.6.3, 6.8-23, 6.31.1, 6.93.4, 7.16 og 8.53-55. ¹⁴⁹
Kontroll over og straff av embetsmenn.	4.27-29, 6.8-23, 6.61.1-5, 7.8-11 og 7.16. ¹⁵⁰
Referanser til splittelse blant borgermassen.	1.42.1, 2.22.1-2, 3.36-49, 6.8-27, 8.66-67, 8.69, 8.72, 8.92.6-11 og 8.97. ¹⁵¹

Tabell 2 Folkeforsamlingsmøter i Athen.

¹⁴⁸ Leppin 2013, s. 146-148 og 157; Cartledge 2016, s. 20; Finley 1983, s. 12-15, 28 og 71; Mæhle 2017, s. 204-207 og 216; Raaflaub 2013, s. 329-338; Hansen og Nielsen 2004a, s. 84; Berger 1992a, s. 66-67.

¹⁴⁹ Flere folkeforsamlingsmøter blir holdt angående Athens alliansevalg: Korint eller Kerkyra (Thuc. 1.31-45). En spartansk representant ber Athen om ikke å konstruere en bymur. Themistokles gir det athenske folk en løsning på dette dilemmaet (Thuc. 1.90-93). En folkeforsamling i Athen vurderer om bystaten skal gå til krig mot Sparta (Thuc. 1.135-145). Perikles gir råd til Athens borgere (Thuc. 2.13-14). Perikles kaller inn til en folkeforsamling for å vurdere Athen sine strategiske valg. Han påpeker at borgere i Athen er blitt født med rettigheter og at disse rettighetene ble kjempet frem av deres forgjengere (Thuc. 2.60-64). Et sendebud fra Plataiai ankommer Athen for å konsultere bystaten (Thuc. 2.73.2). Athen holder to folkeforsamlingsmøter for å vurdere deres handlinger ovenfor Mytilene. Fremstillingen demonstrerer hvordan folkeforsamlingen kunne endre tidligere vedtak og hvordan stemmer ble telt opp (Thuc. 3.36-49). Oppdraget til generalene Eurymedon og Sofokles blir presentert (Thuc. 4.2). Diskusjon i folkeforsamlingen om Athen skal alliere seg med Mantinea, Argos og Elis (Thuc. 5.29-46). Folkeforsamlingen i Athen stemmer for å sende en ekspedisjon til Sicilia (Thuc. 6.1). Et sendebud fra Segesta på Sicilia overtalte den athenske folkeforsamlingen (Thuc. 6.6). Athen holder to folkeforsamlingsmøter for å avgjøre om Athen skal sende ekspedisjonen. Det første møtet stemmer for. Fem dager senere diskuteres spørsmålet på nytt (Thuc. 6.8-27). Borgerne forstår alvorligheten av beslutningen i forberedelsesprosessen til ekspedisjonen (Thuc. 6.31). Athen stemmer for forslaget om å sende forsyninger i form av penger og hester til Sicilia (Thuc. 6.93.4). Nikias sitt ønske om å fratre som general blir ikke akseptert. Folkeforsamlingen sender flere styrker til Sicilia inkludert generalene Demosthenes og Eurymedon (Thuc. 7.16). En folkeforsamling holdes for å lytte til Alkibiades sendebud fra Samos (Thuc. 8.53-55).

¹⁵⁰ Debatten mellom Nikias og Kleon viser hvordan folkeforsamlingen kan bytte ut generaler (Thuc. 4.27-29). Athen beslutter å sende ekspedisjonen til Sicilia og generalene får fullmakt i feltet (Thuc. 6.8-27). Den athenske befolkningen beslutter å sette opp en rettsak mot Alkibiades (Thuc. 6.61). Nikias fryktet å bli dømt som forræder (Thuc. 7.8-11). Nikias sitt ønske om å fratre som general, men dette blir ikke akseptert (Thuc. 7.16).

¹⁵¹ Ambassadør fra Korint presenterer hvordan «de unge» må lære av «de gamle» i Athen (Thuc. 1.42). Perikles nekter å samle folket til folkeforsamlingen (Thuc. 2.22). Uenighet i folkeforsamlingen om straffen Mytilene skulle få (Thuc. 3.36-49). Talene til Nikias og Alkibiades demonstrerer konflikten mellom «de unge» og «de gamle» (Thuc. 6.8-27). Folkeforsamlingen og rådet møttes før det oligarkiske kuppet hadde ferdig konsolidert sin makt, men det som ble diskutert i disse møtene var allerede forutbestemt av oligarkene. Da Peisandros og hans sendebud kom tilbake til Athen samlet de folkeforsamlingen og igangsatte den oligarkiske endringen (Thuc. 8.66-67). Frykt medførte at borgerne stemte for å gi makten til «de fire hundre» (Thuc. 8.69). «De fire hundre» sender et sendebud til Samos og forklarer at deres statsforfatning var moderat og at Athen enda ikke har hatt beslutninger som krever at «de fem tusen» skal møtes i en folkeforsamling for å vurdere saken (Thuc. 8.72). Hopplittene holdt sin egen folkeforsamling og gjennomførte nesten et kuppforsøk mot «de fire hundre» (Thuc. 8.93-94). Etter nederlaget på Euboiia samler athenerne seg i en folkeforsamling på Pnyx. «De fire hundre» ble avsatt og folkeforsamlingen stemte for å gi makten til «de fem tusen». «De fem tusen» skulle kunne bestå av individer som kunne utruste seg selv. Man skulle heller ikke lenger få godtgjørelse for sin politiske tjeneste. Etter dette første møte ble flere folkeforsamlingsmøter holdt for å videreutvikle statsforfatningen (Thuc. 8.97).

Tukydid sin omtale av *demokratia* og beskrivelsen av ulike demokratiske praksiser i Athen viser hvordan dette begrepet kan forstås i en større kontekst. Beslutninger blir tatt av borgerne i en folkeforsamling, selv om andre viktige institusjoner som rådet og domstolen også har mulighet til å påvirke avgjørelsene. Tukydid berettet at rådet, innenfor demokratiske samfunn, selv ikke hadde mulighet til å ta beslutninger, men de kunne komme med forslag til folkeforsamlingen. Dette var også tilfelle når bystaten opplevde en konservativ endring før maktovertakelsen til «de fire hundre». Folket og «de mange» hadde kontroll over samfunnets ulike institusjoner, og mulighet til å påvirke samfunnsutviklingen. Generalvervet ble gitt til individer etter en avgjørelse i folkeforsamlingen. Man benyttet ikke loddtrekning i denne prosessen. Valg av viktige politiske embeter, som generalvervet, må ikke bli sett på som en særegen oligarkisk praksis, men simpelthen en måte man valgte generaler på. Narrativet til Tukydid beskriver ulike fraksjoner blant borgere, hvor for eksempel medlemmer fra eliten ønsket å fjerne den demokratiske statsforfatningen. *Tabell 2* synliggjør hvordan det skal ha eksistert debatt i folkeforsamlingen, hvordan representanter fra borgere kunne fremme ulike forslag og hvordan institusjonen kom frem til avgjørelser som var endelige. Representanter fra eliten kunne fortsatt spille en viktig rolle innenfor et demokratisk samfunn. Gravtalen til Perikles, som jeg tidligere har argumentert for, synliggjør dette.¹⁵² Selv om eliten fortsatt har mye makt, demonstrerer tabellen hvordan embetsmenn (spesielt generaler) kunne straffes av folkeforsamlingen, og ikke bare av domstolene.¹⁵³

Tukydid sin begrepsbruk og vurdering av Athen viser en forståelse for hvordan den politiske styreformene fungerte. Det betyr ikke nødvendigvis at hans analyse av andre demokratiske samfunn var like detaljerte. I *Tabell 3* kan vi identifisere hvordan Tukydid beskriver samfunn som demokratiske uten videre omtalte, og hvordan bystaten gjennomgikk en intern konflikt som medførte at den fikk eller mistet en demokratisk styreform. Det er konflikten mellom og internt i bystatene som står i fokus, ikke en beskrivelse av samfunnenes politiske strukturer. En annen utfordring er Tukydid's fokus på å sammenligne ulike samfunn med Athen, noe han eksplisitt gjør med ulike sicilianske bystater.¹⁵⁴

¹⁵² Thuc. 2.37

¹⁵³ Tukydid presenterer hvordan Perikles blir valgt som general, fjernet og gjenvalgt i sitt narrativ (Thuc. 1.111-116, 2.13, 2.31, 2.55 og 2.65. Andre viktige generaler i Tukydid sitt narrativ er Laches, Pythodoros, Sofokles og Eurymedon (Thuc 3.115, 4.2, 4.65 og 6.8-27), Kleon og Nikias (Thuc. 4.27-29), Alkibiades (Thuc. 6.8-27) og Demosthenes (Thuc. 3.94, 3.109, 4.29, 4.66, 4.76, 4.89 og 7.16).

¹⁵⁴ Thuc. 7.55 og 8.96.

Aristoteles og demokratia

Aristoteles' definisjon av demokratiet var, ifølge Robinson, vag og fleksibel.¹⁵⁵ Dette kan ha ført til at flere bystater som ble kategorisert som demokratier kanskje ikke var det. Med dette som utgangspunkt kan man foreta en generell undersøkelse av Aristoteles' bruk av *demokratia*-begrepet. Hvis begrepet kan forstås som fleksibelt kan dette få kildekritiske konsekvenser i den konkrete politiske kategoriseringen av bystater på Sicilia og Sør-Italia.

Demokratia er en av flere politiske styreformer Aristoteles analyserer, men hva legger han egentlig i begrepet styreform? En styreform er en spesifikk måte å organisere innbyggerne av en bystat på.¹⁵⁶ Mer presist er det en måte å organisere bystatens ulike embeter og spesielt embetene som har autoritet.¹⁵⁷ Et av de mest fundamentale spørsmålene i utformingen av en statsforfatning var hvem som skulle styre over andre og hvordan dette valget rettferdiggjøres. Ifølge Deslauriers og Destrée tilbyr Aristoteles to prinsipper for å skille mellom ulike statsforfatninger. Det ene er et moralsk prinsipp der statsforfatningen vurderes ut ifra om den er rettferdig og til fellesskapets beste. Det andre prinsippet er hvordan statsforfatninger legitimerer hvilke grupper av borgere som kunne besitte de mest innflytelsesrike embetene. Disse to overordnede prinsippene gir Aristoteles muligheten til å konstruere seksdelsmodellen, hvor tre «gode» og tre «dårlige» samfunnstyper vurderes.¹⁵⁸

I *Den nikomakiske etikk* viser Aristoteles at det eksisterer tre «korrekte» og tre «korrupte» statsforfatninger. Vurderingen kan sees på som en utvidelse av «et styre av en», «styret av få» og «styret av mange». De «korrekte» statsforfatningene skal, ifølge Aristoteles, ha vært monarki, aristokrati og *politiea*. De «dårlige» statsforfatningene var tyranni, oligarki og demokrati. «Korrekte» statsforfatninger kan utvikle seg i en negativ retning og bli «korrupte». For eksempel kan *politiea* utvikle seg til et demokrati. Disse endringene var, ifølge Aristoteles, mest utbredt siden overgangene kun involverte små endringer.¹⁵⁹ Slik som i *Den nikomakiske etikk* presenteres også en slik seksdelingsmodell i bok 3 av *Politikken* med en lignende rangering: (A). kongedømme/*basileia* (positiv) og tyranni/*tyrannis* (negativ), (B). aristokrati/*aristokratia* (positiv) og oligarki/*oligarkhia* (negativ) og (C). *politeia* (positiv) og demokrati/*demokratia* (negativ).¹⁶⁰ Begge verkene presenterer tydelige moralisende vurderinger. Hovedskillet mellom dem er at i *Den nikomakiske etikk* bruker Aristoteles

¹⁵⁵ Robinson 1997, s. 35-36 og 44; Robinson 2011, s. 222-223.

¹⁵⁶ Arist. *Pol.* 1274b38.

¹⁵⁷ Arist. *Pol.* 1278b8-10.

¹⁵⁸ Deslauriers og Destrée 2013, s. 4; Arist. *Pol.* 1279a17-20.

¹⁵⁹ Arist. *Eth. Nic.* 1160a-1160b.

¹⁶⁰ Arist. *Pol.* 127925-b10, 127938-39 og 1288a15-19.

begreper som «korrekt» og «korrupt» for å skille mellom styreformene, mens i *Politikken* skiller han mellom «de gode» og «de dårlige» styreformene.¹⁶¹ Begge verkene peker på at det var «de mange» som hadde makten i demokratiske samfunn.¹⁶²

Både *demokratia* og *politeia* vurderes som ulike former av et flertallsstyre, men hvilken del av borgermassen som hadde politiske rettigheter var forskjellig. Siden Aristoteles benytter seg av både *demokratia* og *politia* i sin vurdering av Syrakus, vil en avklaring av *politeia*-begrepet være nødvendig for tydeligere å skille begrepet fra *demokratia*.¹⁶³ *Politeia* presiseres som det «gode» alternativet og en middelvei for hvordan demokratiske og oligarkiske trekk kan blandes i en statsforfatning.¹⁶⁴ I *Athenernes Statsforfatning* presiserer Aristoteles hvordan Areopagosrådet etter slaget med Salamis igjen fikk større makt og bystaten skal ha hatt et «godt styre». Fokuset på maktendringen og hvordan Areopagosrådet fikk mer makt, noe som kan vurderes som en oligarkisk endring av statsforfatningen, har likhetstrekk med hvordan *politeia*-begrepet brukes i *Politikken*.¹⁶⁵ Den konkrete styreformens *politeia*-begrepet refererer tilbake til er vanskelig å avklare. Dette har ført til at man omtaler det som et republikansk styre. Begrepet åpner opp for en samfunnstype som kunne være demokratisk, oligarkisk eller en blanding. I den moderne litteraturen blir *politeia* brukt mer som et begrep og en indikasjon på et samfunnsstyre generelt, ikke en konkret versjon. Dette er, ifølge Hansen, også den mest generelle meningen av begrepet *politeia* i *Politikken*.¹⁶⁶ Mæhle foreslår at historikere bør gå bort fra Aristoteles sin moraliserende tone, og at *politeia* kun bør oversettes med statsformen.¹⁶⁷

I en sammenligning mellom statsformene *demokratia* og *oligarkhia* peker Aristoteles på to kjennetegn ved demokratiet som skiller statsformen fra oligarkiet. I demokratiske samfunn er det «de mange» som utgjør den dominerende beslutningstakende gruppen og som har makten (*kratos*). Det andre kjennetegnet er at denne borgergruppen blir identifisert som «de fattige» (*aporoï*), som ikke eier jordområder selv.¹⁶⁸ Han kobler den demokratiske statsforfatningen opp mot bystatens borgermassesammensetning ved at «massene» har betydelig eller all politisk makt. «De mange» blir også identifisert som «fattige». Dette betyr

¹⁶¹ Lintott 1992, s. 116; Arist. *Pol.* 1279a21-1279b19; Arist. *Eth. Nic.* 1160a-1160b.

¹⁶² Arist. *Pol.* 1279a22-1279b10 og 1317b; Arist. *Eth. Nic.* 1160a-1160b.

¹⁶³ Arist. *Pol.* 1302b, 1304a, 1312b og 1316a.

¹⁶⁴ Arist. *Pol.* 1295a-1296b og 1293b; Hansen 2013, s. 14 og 99-101.

¹⁶⁵ Arist. *Ath. Pol.* 23.1 og 25.1.

¹⁶⁶ Hansen 2013, s. 44-45.

¹⁶⁷ Mæhle 2017, s. 210.

¹⁶⁸ Arist. *Pol.* 1265b, 1279b18-1280a1-5 og 1296b.

at Aristoteles kategoriserer dem ut ifra deres økonomisk posisjon. Aristoteles beskriver oligarkier som samfunn der «de få» har makten i tillegg til at oligarkene omtales som «de rike».¹⁶⁹ Han peker på at små bystater ikke hadde råd til noen annen statsform enn oligarki,¹⁷⁰ noe som kan indikere at en bystats rikdom satte grenser for styreformene. I tillegg ble oligarkier styrt på bakgrunn av et begjær etter mer makt og rikdom noe som førte til at flere etter hvert støttet den demokratiske statsformen.¹⁷¹ Selv om Aristoteles åpner opp for en bredere diskusjon av de politiske statsformene, når han konstruerer seksdelingsmodellen, bryter han ned borgermassen i en dikotomi når han definerer de «de rike» og «de fattige» som bystatens borgergrupper.¹⁷² Denne dikotomien blir videre presisert når Aristoteles vurderte hvordan man skal kategorisere et samfunn der «de rike» styrer samtidig som de utgjør majoriteten, eller samfunn der «de fattige» styrer og utgjør en minoritet. Aristoteles sitt forslag var å identifisere den viktigste forskjellen mellom den demokratiske og den oligarkiske styreformene. I oligarkier var rikdom det viktigste kriteriet for politisk status, mens i demokratier var det besittelsen av frihet for alle bystatens borgere, inkludert de fattige.¹⁷³

Demokratia-begrepet kan forklares ved hjelp av makt-begrepet (*kratos*). Å ha makt i et samfunn innebar, ifølge Aristoteles, at borgermassen (enten «de mange» eller «de få») hadde kontroll over de ulike institusjonene (folkeforsamlingen, juryen og domstolene). Hvis en bystat defineres som demokratisk er det fordi disse institusjonene blir dominert av «de fattige» borgerne som utgjør «massene».¹⁷⁴ Aristoteles definerer demokratiet også som et samfunn der frie borgere har suverenitet og tar del i styringsprosessen og borgergruppen som defineres innenfor «de frie borgerne» er tallrike.¹⁷⁵ Han advarer om at disse demokratiske bystatene vil kunne bli styrt av «massene» og «de fattiges» interesser, og ikke ut ifra fellesskapets beste. Dette er hovedgrunnen til at Aristoteles kategoriserer *demokratia* som en av de «avvikende» og «korrupte/dårlige» statsforfatningene.¹⁷⁶ Advarselen mot at folket kan styre bystaten i feil retning er også et perspektiv delt av Tukydid. Perikles nektet å samle folkeforsamlingen fordi han mente at folket ville la følelsene påvirke beslutningene de tok, istedenfor rasjonalitet og visdom.¹⁷⁷ Tukydid skal, ifølge Jaffe, ha argumentert for at et styre

¹⁶⁹ Arist. *Pol.* 1265b26-29, 1278b9-14, 1279b18-1280a1-5 og 1297a5-10.

¹⁷⁰ Arist. *Pol.* 1286b20, 1292b41, 1297b22 og 1320a17.

¹⁷¹ Arist. *Pol.* 1286b.

¹⁷² Cartledge 2009a, s. 5; Lintott 1992, s. 116.

¹⁷³ Arist. *Pol.* 1279b34-1280a6; Arist. *Ath. Pol.* 2.

¹⁷⁴ Arist. *Pol.* 1273b36-1274a3 og 1317b25-28.

¹⁷⁵ Arist. *Pol.* 1290a-1290b, 1294a og 1328b.

¹⁷⁶ Arist. *Pol.* 1279a37-1279b3.

¹⁷⁷ Thuc. 2.40 og 6.39.

basert på visdom var å foretrekke. Denne styreformen beskriver Tukydid når han omtaler den gode statsmann/general, for eksempel Perikles,¹⁷⁸ Hermokrates¹⁷⁹ og Themistokles.¹⁸⁰ Et styre basert på visdom der ledende individer la frem gode forslag som folkeforsamlingen skulle vurdere, appellerte til Tukydid.¹⁸¹ Diodorus skal, ifølge Holton, også ha favorisert et samfunnsstyre som baserte seg på visdom. Han skal ha forklart hvordan demokratiet i Syrakus skal ha manglet denne kvaliteten når de valgte Dionysius 1. som *strategos autokrator* rundt 406 fvt.¹⁸²

Flere historikere er enige i at seksdelingsmodellen blir byttet ut eller videreutviklet fra og med bok fire i *Politikken*.¹⁸³ Fra å analysere de ulike statsformene i forhold til seksdelingsmodellen valgte Aristoteles nå å utvide forståelsen av *demokratia* og *oligarkhia*. I den videre analysen fokuserer han på at statsforfatningene *demokratia* og *oligarkhia* ikke bør anses som statiske og fastlåste, men at de eksisterer på en skala eller et spektrum.¹⁸⁴ *Demokratia*-begrepet åpner da opp for at forskjellige samfunn kunne betegnes som demokratiske.¹⁸⁵ Samfunnene kunne strukturere sine spesifikke statsforfatninger ulikt, uten at styreformen ble kategorisert forskjellig. Tukydid og Diodorus analyserer i mindre grad hvordan det kan ha eksistert variasjoner innad i den demokratiske styreformen. Dette ser vi for eksempel i *Peloponneserkrigen* hvor Tukydid sammenligner det athenske demokratiet med andre samfunns styreformer. Han unnlater likevel å peke på forskjellige praksiser innad i de ulike demokratiene.¹⁸⁶ Det ser ut til at Aristoteles skal ha hatt en form for liste hvor han vurderte de ulike statsforfatningene og deres demokratiske eller oligarkiske natur. Jeg mener at vi kan identifisere denne listen for eksempel i bok seks. Her analyserer Aristoteles frihetsbegrepet og ulike demokratiske prinsipper.¹⁸⁷

Frihet og rettferdighet innenfor det demokratiske idealet betydde at borgerne styrte samfunnet samtidig som man selv ble styrt. Flertallets beslutninger ble vurdert som det mest rettferdige og deres beslutninger burde være endelige. Hvis disse idealene om likhet og

¹⁷⁸ Thuc. 2.22, 2.40 og 6.39.

¹⁷⁹ Thuc. 4. 81 og 6.72.

¹⁸⁰ Thuc. 1.138.

¹⁸¹ Jaffe 2017, s. 402.

¹⁸² Holton 2018, s. 202; Diod. Sic. 13.95-96. Diodorus omtale av hvordan ulike samfunn på Peloponnes i 374/374 fvt. gikk over til en demokratisk statsforfatning er en relevant presentasjon av hvordan visdom kan utbli i demokratiske maktovertakelser (Diod. Sic. 15.40).

¹⁸³ Rutter 2000, s. 142-143; Hansen 2013, s. 1-17; Brock og Hodkinson 2000, s. 17; Rowe 2005, s. 370 og 379.

¹⁸⁴ Rowe 2005, s. 370 og 379; Chambers 1961, s. 20; Arist. *Pol.* 1289a-1289b, 1290a og 1297b30.

¹⁸⁵ Arist. *Pol.* 1289a8-11, 1290a13-19, 1291b15-18, 1295a25-1296b12 og 1293b31-4; Rutter 2000, s. 142-143; Hansen 2013, s. 1-17.

¹⁸⁶ Thuc. 4.76, 5.44, 7.55 og 8.96

¹⁸⁷ Arist. *Pol.* 1317b-1318a.

rettferdighet dominerer en styreform vil det medføre at «de fattige» og «de mange» vil være den mektigste gruppen siden de på lik linje med andre borgere ville ha politiske rettigheter. En stat kan, ifølge Aristoteles, da kalles demokratisk, hvis styreformen tilhører og styres av alle, hvis valg av embetsmenn skjer på bakgrunn av hele borgermassene, og at embetsmennene kan velges fra hele borgergruppen. Alle embetene, eller de fleste, bør velges med loddtrekning, spesielt de embetene som det ikke kreves spesifikke erfaringer eller ferdigheter for. Det bør enten være ingen eller en veldig lav økonomiske terskel for å kvalifisere til politiske verv. Ingen embeter bør holdes mer enn én gang og ha en kort varighet, unntagen militære verv. Det er også mer demokratisk om et større antall borgere holder ulike politiske verv istedenfor at en person har mange ulike verv. Jurypraksiser skal være åpen for alle borgerne. Folkeforsamlingen skal være suveren i alle saker. Staten bør gi godtgjørelse for offentlige plikter, helst innenfor institusjoner som folkeforsamlingsmøter, domstoler og politiske verv. Det bør ikke være restriksjoner for borgere basert på utdanning, familieforhold eller økonomisk posisjon. Innenfor demokratiske samfunn skal man også respektere embetsmenn.¹⁸⁸ Demokratier kan utvikle seg til ekstreme demokratier når deres forståelse av rettferdighet endrer seg og de styrer på bakgrunn av antall. For det er, ifølge Aristoteles, rettferdig hvis de fattige ikke har en større del av makten enn de rike og at de fattige ikke er suverene, men alle er like og styrer for felleskapet.¹⁸⁹

Aristoteles omtaler ulike teknikker i *Politikken* for å beskrive ulike former for demokratiske og oligarkiske statsformer. Den første formen for demokrati er assosiert med loven, bønder og dem som har moderate midler. Borgere som lever av arbeid, vil ikke ha tid til å ta seg fri og være delaktige i bystatens politiske virke. Slike demokratiske samfunn administreres med loven som høyeste autoritet. Bystatens borgere trenger ikke å ha hyppige eller unødvendige møter i folkeforsamlingen og borgerne vil da ha mulighet til å arbeide istedenfor å ta seg fri. Jordbruksarbeid blir assosiert med en dydig praksis og er grunnen til at denne demokratiske styreformen favoriseres av Aristoteles.¹⁹⁰ En annen form for demokrati gir borgerne mulighet til å delta politisk så lenge de er født frie borgere. Det kan være andre begrensninger som hindrer individer i å kvalifisere til borgerstatus, men Aristoteles nevner ikke disse eksplisitt. Trolig fordi disse kan variere mellom de ulike samfunnene som undersøkes. I disse demokratiske samfunnene får ikke borgerne godtgjørelse for sin politiske deltakelse. Dette fører til at de fleste borgerne ikke vil kunne ta seg fri for å delta i ulike

¹⁸⁸ Arist. *Pol.* 1317b-1318a.

¹⁸⁹ Arist. *Pol.* 1273b, 1294b, og 1317b-1318a.

¹⁹⁰ Arist. *Pol.* 1292b, 1318b og 1319a.

folkeforsamlingsmøter og demokratiet vil ha loven som høyeste autoritet.¹⁹¹ En tredje form gir alle frie borgere muligheten til å delta i bystatens virke, men på grunn av de ulike momentene som er nevnt ovenfor resulterer dette i at samfunnet styres på bakgrunn av loven.¹⁹² Aristoteles favoriserte trolig disse demokratiske samfunnstypene i større grad enn den fjerde formen.¹⁹³

Den fjerde og mest «radikale» formen for demokrati kjennetegnes ved at det er en stor og rik bystat hvor «massene» er den dominerende gruppen. Aristoteles peker på at denne formen for demokrati er en gradvis utvikling som skjer på et senere tidspunkt i demokratiets levealder. Bystatens rikdom kan sikre at borgerne får godtgjørelse for sin politiske deltakelse. Dette gir de fattige borgerne mulighet til å ta fri fra jobben og delta i bystatens administrative oppgaver. Handelsmenn og håndverkere som bodde i nærheten av bykjernen vil også kunne ta mer fri enn for eksempel den rike borgeren eller bonden som må sikre seg at hans eiendom blir ivaretatt. Dette fører til at slike demokratiske samfunn blir styrt av «de fattige» og ikke av loven. Disse samfunnene kan ha hyppigere møter enn de tidligere nevnte samfunnene og borgermassene som møter opp vil ha flere muligheter til å fatte beslutninger.¹⁹⁴ Tukydid presenterer betydningen av loven som autoritet i bystatens politiske virke. Bystaten Kerkyra blir brukt som et eksempel for å vise konsekvensen når borgere mistet respekten for loven.¹⁹⁵ Samtidig beskriver Tukydid, *Tabell 1* og *2*, hvordan den athenske statsforfatningen best kan vurderes ut ifra Aristoteles` fjerde og radikale form for demokrati. Her fokuserer Tukydid på «de fattige» og «de mange» og borgernes godtgjørelse for politisk tjeneste. Det er også denne demokratiske statsformen som han identifiserer, om vi skal vurdere denne sammenligningen som troverdig, i samfunn i og utenfor Hellas.¹⁹⁶ I talen til Nikias beskrives Syrakus som en rik bystat og ifølge Tukydid skal bystaten ha vært av betydelig størrelse. Dette fokuserer Diodorus også på. Ifølge ham skal Syrakus ha hatt omtrent 20 000 borgere rundt 406 fvt.¹⁹⁷ Tukydid og Diodorus` beskrivelse av Syrakus kan sammenlignes med Aristoteles` fokus på at demokratiske samfunn måtte ha en økonomisk styrke i tillegg til å være av en betydelig størrelse.

¹⁹¹ Arist. *Pol.* 1292b.

¹⁹² Arist. *Pol.* 1292a-1292b.

¹⁹³ Arist. *Pol.* 1266a, 1297a, 1292b-1293a, 1302a15 og 1309b31-35.

¹⁹⁴ Arist. *Pol.* 1292a4, 1292b-1293a, 1297a, 1305a, 1319a og 1320a.

¹⁹⁵ Thuc. 3.81-83.

¹⁹⁶ Thuc. 4.76, 5.44, 7.55 og 8.96.

¹⁹⁷ Thuc. 6.20.3-4 og 7.58.4; Diod. 13.84.4. Akragas sin rikdom og størrelse blir også, slik som Syrakus, beskrevet av Diodorus (Diod. Sic. 13.82-84).

Aristoteles tillegger demokratiske samfunn idealet om at det var «massene» som var de beste til å ta beslutninger.¹⁹⁸ Vurderingen kan, ifølge Cartledge, anses som en antikk versjon av «visdommen til folkemengden».¹⁹⁹ Borgere i demokratier ble gitt flere privilegier enn i oligarkiske samfunn.²⁰⁰ Utvidelsen av slike privilegier var ikke nødvendigvis noe positivt. Spesielt ser Aristoteles ut til å ha vært kritisk til demokratiske samfunn som muliggjorde at håndverkere, arbeidere og handelsmenn i større grad kunne delta i bystatens politiske styre. Aristoteles anså disse gruppene som problematiske fordi de ikke var involvert i dydige praksiser. I tillegg hadde de for mye fritid og for lite skoling for å sikre et godt styre. Aristoteles var også bekymret fordi disse gruppene lettere lot seg påvirke av demagogisk retorikk med påfølgende kaos og konflikt innad i bystaten.²⁰¹ Dette idealet blir også presentert av Tukydid, da spesielt i talen til Athenagoras.²⁰² Den demokratiske styreformens skal, ifølge Aristoteles, ikke ha passet for «den gode mann» eller for menn som ønsket å lære ulike ferdigheter. Selv pekte Aristoteles på at man kunne ikke begynne i kavaleriet og lede tropper før man hadde tjenestegjort som en soldat og selv blitt ledet.²⁰³ Diodorus uttrykker lignende holdninger der han peker på at håndverkerne møtte uforberedt opp i folkeforsamlingen for å få godtgjørelse for sin politiske deltakelse.²⁰⁴

For å identifisere hvilke former for demokrati eller oligarki som eksisterer i et samfunn kan man analysere hvordan juryen og domstolene fungerte. Aristoteles pekte på at utvelgelsen av dommervervet viser om valgprosessen var demokratisk eller oligarkisk. Hvis dommere velges ut ifra hele borgermassen og deres jobb var å dømme i de fleste (eller alle) saker, vurderes dette som et demokratisk trekk. Det var kun i de mest ekstreme tilfellene at hele folkeforsamlingene skulle være dommere.²⁰⁵ Andre forhold knyttet til domstolen og jurymøter var hvordan oligarkier og demokratier forholdt seg til betaling for oppmøte. I oligarkier blir, ifølge Aristoteles, «de rike» gitt en bot om de ikke deltar i jurymøter. Samtidig er det ikke betaling for slike oppmøter. I demokratier betaler man for deltakelse i slike møter samtidig som «de rike» ikke får bot for ikke å delta.²⁰⁶ Embedsmenn kunne holdes ansvarlig for de politiske endringene og lovene de gjennomførte.²⁰⁷ Innføring av ostrakisme, eller

¹⁹⁸ Arist. *Pol.* 1281b og 1286a.

¹⁹⁹ Cartledge 2016, s. 19-20.

²⁰⁰ Arist. *Pol.* 1295b-1296a; Arist. *Ath. Pol.* 20-22.

²⁰¹ Arist. *Pol.* 1278a, 1292a-1292b, 1305a7-12, 1313b32-1314a2, 1319a og 1331a.

²⁰² Thuc. 6.32-42.

²⁰³ Arist. *Pol.* 1277b.

²⁰⁴ Diod. Sic. 1.74.

²⁰⁵ Arist. *Pol.* Pol 1274a, 1299b, 1300b-1301a, 1317b-1318a.

²⁰⁶ Arist. *Pol.* 1294a36-b1.

²⁰⁷ Arist. *Pol.* 1274a15-18, 1281b32-34 og 1318b21-31; Arist. *Ath. Pol.* 48.2.

liknende praksiser, var også et grep for å holde individene med politisk makt ansvarlig. Denne praksisen blir ansett som demokratisk fordi den kan beskytte samfunnet mot truende individer.²⁰⁸ Tukydid's og Diodorus' narrativ tar i mindre grad for seg domstolinstitusjonen og avgjørelser her. Et unntak kan være presentasjonen av hvordan Alkibiades blir dømt for forræderi, en avgjørelse som ser ut til å ha blitt tatt i folkeforsamlingen.²⁰⁹

Rådet kunne ha ulike funksjoner i demokratiske samfunn. Hvis rådet bestod av en liten utvalgt gruppe, kvalifisert på grunn av eiendomskrav eller andre kvalifikasjoner med mulighet til å fatte beslutninger, anså Aristoteles dette som en oligarkisk måte å organisere rådets funksjon på. Om rådet ikke selv hadde makt til å fatte beslutninger, men fungerte som ordstyrer og forberedte ulike forslag til folkeforsamling, var rådet mer demokratisk.²¹⁰ Det var ikke gunstig å gi de viktigste politiske vervene til de fattige. Derimot var det et tegn på visdom at man gav de fattige ytringsmuligheter og medbestemmelsesrett i domstolsavgjørelser. Dette ville skape lojale borgere, og kan sees på som et minstekrav innenfor et demokrati.²¹¹ I *Athenernes statsforfatning* beskrives det hvordan Efiates skal ha overført makt fra Areopagosrådet til folkerådet og folkeforsamlingen. Perikles skal ha fortsatt de politiske endringene med å satse på marinen, noe som muliggjorde at «massene» i større grad kunne ta del i det politiske liv. Han innførte også godtgjørelse for jurydeltakelse i domstolen. Maktoverførselen førte til større åpning av samfunnet fordi rådets tidligere privilegier og makt ble gitt til bystatens folkeråd og folkeforsamling.²¹² Demokratiseringen av rådsinstitusjonen demonstrerer hvordan «de mange» fikk større makt over det politiske livet i Athen og selv kunne være med å håndheve bystatens egne lover.²¹³ Rådsmøtene som presenteres i Tukydid's og Diodorus' fremstilling er mindre detaljert enn Aristoteles' analyse. Tukydid fokuserte for eksempel på det konservative rådet som vokste frem etter nederlaget på Sicilia. Diodorus presenterte kun rådet etter Aleksanders død og rådsmøte i Athen som skulle avgjøre de sicilianske bystatenes skjebne.²¹⁴

Aristoteles gikk i dybden på den demokratiske statsformens varierte bakgrunn. Han forklarte hvilke borgergrupper som hadde den dominerende makten og hvordan demokratier løste den politiske vurderingen. Forskjellige demokratiske samfunn gav for eksempel

²⁰⁸ Arist. *Pol.* 1284a17-22, 1284b10-25, 1288a19-26 og 1302b15-19; Arist. *Ath. Pol.* 22.1-4.

²⁰⁹ Diod. *Sic.* 13.2-5 og 13.42; Thuc. 6.28, 6.89-6.93 og 8.47-49.

²¹⁰ Arist. *Pol.* 1298a-1298b, 1299b-1300a og 1322b; Arist. *Ath. Pol.* 43.2-3 og 45.4.

²¹¹ Arist. *Pol.* 1281b22-39.

²¹² Arist. *Ath. Pol.* 23, 25 og 27.

²¹³ Arist. *Ath. Pol.* 3.6, 4.4, 8.4, 23.1, 25.1-2, 27.1 og 57.3-4.

²¹⁴ Thuc. 8.1; Diod. *Sic.* 13.2 og 19.15.

borgermassen ulike muligheter til å være politisk delaktige. Aristoteles fordelte borgerbefolkningen i bønder, håndverkere, handelsmenn og de som er involvert på sjøen (fergemenn, fiskere, handelsmenn og mannskap på krigsskip). Aristoteles ønsket å synliggjøre at ulike bystaters demokratiske former eksisterte på bakgrunn av borgermassesammensetning.²¹⁵ Hvis bystaten ble dominert av eliten, og da spesielt kavaleri- og hoplittborgergruppen, var statsforfatningene mer oligarkiske, men hvis den åpnet opp for lettinfanteri, roere og handelsmenn var den mer demokratisk. Demokratiske samfunn har derfor gitt flere borgere fra ulike sosiale lag muligheten til å påvirke det politiske livet i bystaten gjennom sin rolle som «bystatens beskyttere».²¹⁶ Demokratier skilte ikke mellom det å være født borger av en bystat og ha politiske rettigheter i motsetning til oligarkier.²¹⁷

Aristoteles viser til idealet om at borgerne fra hele borgermassen (både «de fattige» og «de rike») skulle ha muligheten til å være delaktige i folkeforsamlingens diskusjoner,²¹⁸ fordi «massene» søker større likhet mellom samfunnets ulike borgergrupper.²¹⁹ «*That all things should be decided by all is characteristic of democracy; this is the sort of equality which the people desire*».²²⁰ Selv om et ideal kan ha eksistert viser Aristoteles at dette ikke nødvendigvis ble praktisert. Man kan inkludere større deler av borgermassen i folkeforsamlingene ved å innføre en form for rotasjon, for eksempel hvem som skal ha politiske verv og møte opp. En annen form praktiserer også rotasjon, men her kan alle borgerne delta i møter og vurdere lovendringer, konstitusjonelle prosedyrer og lytte til embetsmennesenes avgjørelser. En tredje variant var å la alle borgerne møte til folkeforsamlingsmøter, men hvor de kun tok stilling til noen få avgjørelser. Dette var valg av embetsmenn, innføringen og vurderingen av nye lover, avgjørelser knyttet til krig/fred og tilsyn/kontroll av valgte embetsmenn. De resterende beslutningene ble overlatt til valgte embetsmenn, som kunne velges enten ved loddrekning/valg.²²¹ Den fjerde formen gav alle borgerne mulighet til å diskutere og ta avgjørelser. Det eksisterte fortsatt valgte embetsmenn, men de kunne bare legge frem forslag som skulle vurderes.²²²

²¹⁵ Arist. *Pol.* 1291b14-28.

²¹⁶ Arist. *Pol.* 1279a37-1279b4, 1288a12-15, 1297b16-28, 1321a6-15 og 1329a11-12.

²¹⁷ Hansen 2013, s. 41; Arist. *Pol.* 1275a-1275b, 1283b22-31, 1293a16-24, 1297b10, 1301b24, 1302b17, 1303b26, 1305b34, 1306a14, 1308a7-14, 1321a27-31 og 1332b31.

²¹⁸ Arist. *Pol.* 1292a1-37 og 1293a9-10.

²¹⁹ Arist. *Pol.* 1298a.

²²⁰ Arist. *Pol.* 1298a overs. Barnes, J. i Everson 2018, s. 112.

²²¹ Arist. *Pol.* 1298a.

²²² Arist. *Pol.* 1298a.

I demokratier kan «massene» få for mye makt og utøve denne uten å ta hensyn til eksisterende lover, mens i oligarkier kan «de få» få for mye makt.²²³ Demokratier utviklet seg, ifølge Aristoteles, til majoritetens tyrannier og «de fattige brukte sin makt til å overta elitens rikdom.»²²⁴ Slik som Aristoteles viste Tukydid hvordan en bølge med interne konflikter oppstod i de greske samfunnene etter stridighetene i Kerkyra. Krigstider bringer frem de dårligste sidene i mennesket. Grådighet skal ha vært en av hovedårsakene til at «demokrater» gjorde opprør mot «de rike» fordi de ønsket deres rikdom og makt.²²⁵ Konflikten i Kerkyra viser at denne hendelsen har betydning og skal, ifølge Lintott, være den første interne konflikten innad i en bystat etter starten av den Peloponnesiske krigen. Utbruddet blir presentert som starten på en epidemi som feide over den greske verden, hvor ulike fraksjoner innad i ulike bystater nå var klar for å be Athen eller Sparta om hjelp for å bekjempe sine motstandere.²²⁶ Finley, Lintott og Berger er eksempler på historikere som alle peker på det økonomiske aspektet ved voldsutøvelsen i interne konflikter.²²⁷ Tukydid presenterte, slik som Aristoteles, også en løsning på *stasis*-problematikken. Han fokuserte på en «god» styreform, nemlig blandingsforfatningen til «de fem tusen».²²⁸

Loddtrekning blir av Aristoteles beskrevet som et viktig kjennetegn ved demokratiske samfunn. Samtidig viser han til at praksisen også eksisterte i oligarkier.²²⁹ Aristoteles skiller mellom den demokratiske og den oligarkiske tilnærming til loddtrekning, ved å peke på at gruppen borgere som kvalifiserte til loddtrekning varierte innenfor de ulike styreformene.²³⁰ Tukydid's narrativ om «de fire hundre» demonstrerer hvordan loddtrekning kunne benyttes i oligarkier. Formålet med å implementere denne praksisen, var å unngå maktkamp mellom de «kvalifiserte» borgerne.²³¹ Diodorus beskriver derimot loddtrekning som en mer demokratisk praksis fordi den kunne hindre at eliten fikk for mye makt og kunne ta kontroll over alle politiske verv.²³² Samtidig var noen verv forbeholdt valg og disse vervene kunne man ha flere ganger.²³³

²²³ Arist. *Pol.* 1289a8-11, 1290a13-19, 1291b15-18, 1295a-1296b og 1293b31-4; Rutter 2000, s. 142-143; Hansen 2013, s. 1-17.

²²⁴ Arist. *Pol.* 1281a14-16, 1295b31-32, 1310b3-31, 1311a8-28, 1312b37, 1318a24-26 og 1320a4-6.

²²⁵ Thuc. 3.82.

²²⁶ Lintott 1982, s. 91.

²²⁷ Finley 1983, s. 101; Lintott 1982, s. 34 og 47; Lintott 2000, s. 161; Berger 1992a, s. 10.

²²⁸ Thuc. 8.97; Jaffe 2017, s. 393.

²²⁹ Arist. *Pol.* 1266a2-14, 1291b38-1292a4, 1294b7-13, 1300a31, 1305a30-34 og 1317b18-21; Arist. *Ath. Pol.* 8.1, 47.1, 50.1, 51.1, 52.1, 53.1, 54.1, 54.3-4, 54.7-8, 55.1, 59.7, 62.1, 64.2 og 69.1.

²³⁰ Arist. *Pol.* 1266a2-14, 1291b38-1292a4, 1294b7-13, 1298a, 1300a31, 1305a30-34 og 1317b18-21.

²³¹ Thuc. 8.70.

²³² Diod. Sic. 13.34-35.

²³³ Arist. *Pol.* 1317b17-1313a10; Arist. *Ath. Pol.* 44.4, 54.6, 61.1, 61.3-7.

Den demokratiske utviklingen og tendensene som beskrives i *Athenernes statsforfatning* fra Kleistenes og frem til Perikles ser ut til, ifølge Chambers å, å ha vært en pågående utvidelse hvor flere og flere borgere fra ulike sosiale lag fikk kontroll over bystatens institusjoner. *Demokratia*-begrepet og styreformens utvikling viser hvordan «de mange» i større grad fikk mer makt frem mot den «endelige» demokratiske formen. Den historiske beskrivelsen kan vurderes som teleologisk. Chambers argumenterer for at verket trolig har blitt revidert fordi de ulike demokratiske typene reflekterer den politiske utviklingen som beskrives.²³⁴

Ifølge Cartledge gir lesning av *Politikken* dagens historikere det nødvendige verktøyet for å analysere og forstå ulike demokratiske samfunnstyper i den klassiske perioden. Selv om vi mangler flere detaljer, kan Aristoteles' observasjoner av greske bystater brukes for å forstå de ulike politiske styremåtene og variasjonene. Flere greske bystater i antikken var trolig demokratiske, men disse samfunnene praktiserte ikke nødvendigvis den demokratiske formen vi finner i Athen.²³⁵ Aristoteles ser ut til, slik Robinson påpeker, å ha brukt *demokratia*-begrepet på en bred måte.²³⁶ Han gjorde dette ved å forklare ulike demokratiske trekk som kunne eksistere innad i en statsforfatning. Vi kan på bakgrunn av Aristoteles' analyse undersøke om Syrakus og andre sicilianske og sør-italienske samfunn omtales som demokratiske. Hvis dette er tilfelle, må man videre undersøke om Aristoteles gir mer informasjon eller indikerer hvor på den demokratiske skalaen bystatene kan plasseres.

Diodorus Siculus og demokratia

Diodorus skal ha blitt født rundt 90 fvt. på Sicilia i Agyrion og døde trolig rundt 31 fvt.²³⁷ Han var født og jobbet ca. 315 år etter at det såkalte demokratiet i Syrakus ble erstattet av tyrannen Dionysios I. Dette har ført til at flere historikere, slik som Rutter, har pekt på farene med å stole på Diodorus' bruk av *demokratia* for å kategorisere disse samfunnene.²³⁸ To spørsmål vil være relevante å følge videre (1) hva betydde *demokratia* for Diodorus? (2) I hvilke kontekster brukte han begrepet? Siden Diodorus levde i den hellenistiske perioden har man, ifølge Rutter, stilt spørsmål om Diodorus hadde den nødvendige bakgrunnskunnskapen for å forstå den demokratiske statsforfatningen. Statsformen hadde i denne perioden mistet sin

²³⁴ Chambers 1961, s. 34-35.

²³⁵ Cartledge 2016, s. 20; Rutter 2000, s. 149.

²³⁶ Robinson 1997, s. 35-36 og 44; Robinson 2011, s. 222-223.

²³⁷ Diod. Sic. 1.4.4; Green 2010, s. 1-2; Oldfather 1933, s. vii.

²³⁸ Rutter 2000, s. 144-145; Mæhle 2017, s. 209-210 og 219; Lewis 1992, s. 7 og 7n18.

politiske og sosiale betydning.²³⁹ Perspektivet vil være viktig for å vurdere Diodorus begrepsbruk, særlig mot slutten, der jeg vil drøfte likheter og forskjeller mellom de klassiske og hellenistiske forfatternes bruk av *demokratia*-begrepet. I min undersøkelse av Diodorus vil jeg rette søkelyset mot hans bruk av begrepet *demokratia*.²⁴⁰ På grunn av verkets størrelse har jeg tilnærmet meg begrepet på to måter. Den første måten er å undersøke passasjene hvor han generelt presenterer demokratiet som et politisk system. Begrepet blir benyttet for å beskrive et folk eller en praksis uten at samfunnstypen avgrenses til et geografisk eller tidsavklart område. Formålet med undersøkelsen er å avdekke Diodorus' generelle bruk av *demokratia*. Den andre måten er hans vurdering og kategorisering av det politiske systemet i navngitte greske og ikke-greske samfunn.

Diodorus Siculus generelle bruk av *demokratia*-begrepet

I sin fremstilling av Egypts mytiske fortid beskriver Diodorus en relevant digresjon sett i forhold til den demokratiske statsforfatningen og frie borgeres væremåte i demokratier.

*«[...] the artisans are distracted in mind by many things, and through the desire to advance themselves do not stick exclusively to their own occupation; for some try their hands at agriculture, some dabble in trade, and some cling to two or three crafts, and in states having a democratic form of government vast numbers of them, trooping to the meetings of the Assembly, ruin the work of the government, while they make a profit for themselves at the expense of others who pay them their wage».*²⁴¹

Passasjen viser hvordan håndverkerne som deltok i folkeforsamlingsmøter gjorde dette på grunn av de økonomiske godene politisk deltakelse gav dem. Han stilte seg kritisk til denne underliggende økonomiske motivasjonen for borgernes deltakelse. Han beskriver hvordan denne store gruppen møter opp uforberedt med distraherete sinn. Diodorus antyder at denne formen for politisk praksis vil kunne føre til ødeleggelse av samfunnsstyret. Hvis flertallet av dem som møtte opp ikke var politisk interesserte og heller ikke hadde politiske erfaringer, hvordan kunne dette komme samfunnet til gode, og hvordan kunne man sikre seg at

²³⁹ Rutter 2000, s. 144-145.

²⁴⁰ Diodorus bruker begrepet demokrati gjennom verket: Diod. Sic. 5.71, 11.55, 11.68, 11.72, 12.27, 12.28, 12.57, 12.80, 12.81, 13.2, 13.5, 13.34, 13.36, 13.48, 14.3, 14.86, 15.25, 15.40, 15.45, 15.58, 15.95, 16.70, 18.18, 18.65-66, 19.1, 19.4, 19.5, 19.6, 19.9, 19.10, 20.32, 20.79, 20.93, 33.5a og 35.25. Andre relevante begreper som Diodorus bruker og som jeg vil undersøke er «demokratisk» og «på demokratisk vis»: Diod. Sic. 1.74, 2.32, 2.38, 2.39, 9.20, 11.53, 12.11, 15.58, 17.3, 17.102, 18.21, 18.55, 18.65-66, 19.15, 21.16 og 28.4.

²⁴¹ Diod. Sic. 1.74.7-8. overs. Oldfather 1933, s. 258-259.

samfunnet som helhet tok gode valg?²⁴² Oldfather argumenterer for at Diodorus inkluderte denne digresjonen for å kritisere demokratiene i den greske verden generelt, og det athenske demokratiet spesielt.²⁴³ Diodorus første bemerkning om demokratiske samfunn ser ikke ut til å tale i styreformens favør og synliggjør hans generelle negative innstilling til demokratiet, og den politiske praksisen som åpner opp deltakelsen fra et bredt samfunnslag. Både Tukydid og Aristoteles viser hvordan demokratiske samfunn ble styrt av «de mange», at borgergruppen ofte møtte opp uforberedt og at demokratiske samfunn ikke nødvendigvis alltid tok «vise» valg. Aristoteles identifiserer også viktigheten av godtgjørelse i demokratier.²⁴⁴

Zevs blir omtalt som den viseste blant gudene. Han lærte mennesket om rettferdige/urettferdige handlinger og hvordan man skulle skille slike handlinger fra hverandre. Zevs introdusert løsningen på hvordan urettferdige handlinger skulle håndteres, nemlig domstolen. Dette sørget for at mennesker ble lovlydige og kunne leve i fredelige samfunn. I tillegg til å gi mennesket kunnskap om rettferdighet, lovlydighet og straff av ulydige individer, introduserte Zevs mennesker for likhet og demokrati.²⁴⁵ «*He [Zeus] also visited practically the entire inhabited earth, putting to death robbers and impious men and introducing equality and democracy [...]*».²⁴⁶

Diodorus presiserer videre betydningen av lovene på et senere tidspunkt i det *Historiske Bibliotek*. Han fokuserer på hvordan loven dømmer menneskers handlinger i demokratiske bystater, slik Gud er dommeren over menn som har autoritetsposisjoner. Menn som forsøker å følge dydene blir belønnet, mens menn som følger sine lyster og grådighet blir straffet.²⁴⁷ Diodorus fremhever altså loven som et viktig fundament i hvordan demokratiske bystater opprettholdt lov og orden. *Demokratia* som et politisk system blir i disse passasjene ikke beskrevet i detalj, men styreformen blir presentert i lys av lover, lovlydighet og likestilling mellom mannlige borgere. Det at Diodorus presenterer den demokratiske statsforfatningen slik betyr ikke at disse idealene kun eksisterte innenfor demokratiske samfunn. Slik som Rutter og Asheri påpeker delte republikanske regimer lignende idealer, i tillegg til å være anti-tyranniske.²⁴⁸ Viktigheten av loven som den absolutte autoritet kan man finne i Aristoteles sin vurdering av hvordan ulike gode demokratiske samfunn kunne forene et

²⁴² Diod. Sic. 1.74.

²⁴³ Oldfather 1933, s. xxi og 258-259n1; Oldfather 1950, s. 391 og 391n2; Diod. Sic. 1.74 og 13.95-96.

²⁴⁴ Arist. *Pol.* 1292a4 og 1292b-1293a; Thuc. 8.97.

²⁴⁵ Diod. Sic. 5.71.

²⁴⁶ Diod. Sic. 5.71. overs Oldfather 1939, s. 289.

²⁴⁷ Diod. Sic. 28.4.

²⁴⁸ Rutter 2000, s. 145; Asheri 1992, s. 155.

styre av «loven» med et styret av «de mange».²⁴⁹ Tukydid bruker den interne konflikten på Kerkyra for å synliggjøre hvorfor et styre basert på loven er å foretrekke. Kerkyra blir av Tukydid presentert som en advarsel om hva som kan skje når *stasis* og lovløshet får bestemme og loven forkastes.²⁵⁰

Diodorus inkluderte normative dommer over demokratiske samfunn/statsformer. I passasjen om demokratiske stater (under Diodorus` presentasjon av Egypt) synliggjør han mer negative holdninger til demokratiet. Samtidig går ikke denne kritikken nødvendigvis gjennom hele narrativet, slik som passasjen indikerer hvor demokratiet blir gitt i gave til mennesket av Zevs. Holton viser til at Diodorus opererer med motstridene presentasjonsformer av *demokratia* gjennom sitt verk. Disse motsetningene viser at Diodorus hadde en reflektert forståelse av den demokratiske praksisen.²⁵¹ Zevs hadde gitt mennesket dette systemet slik at de kunne leve i fredelige og rettferdige samfunn, men dette betyr ikke at *demokratia* som en politisk samfunnsform fungerte i praksis. I teorien kan *demokratia* ha blitt forstått som noe positivt av Diodorus, men i praksis demonstrerte han hvordan systemet har klare svakheter. Dette er bakgrunnen for hans negative holdninger mot samfunnsstyret.²⁵²

Diodorus brukte også *demokratia*-begrepet for å beskrive hvordan de greske troppene agerte etter Aleksander den stores død. Det ble, ifølge Diodorus, besluttet at generaler og satrappene (en tittel gitt til guvernører i det gamle persiske riket) skulle avholde et råd. Medlemmene av dette rådet skulle velges av soldatene. Rådet ble innkalt hver dag. Diodorus peker på hvordan denne praksisen lignet på bystater som styrte seg selv etter demokratiske prinsipper.²⁵³ Diodorus viser her hvordan valgte råd brukes for å finne en løsning på dilemmaet: Hvordan skulle de holde styrkene samlet og unngå intern splittelse og konflikt mellom ulike generaler etter Aleksander den stores død? Det at rådets medlemmer ble valgt, hadde dialog og skulle opprettholde enhet og selvbestemmelse i tillegg til rådets rådgivende rolle kan her sees på som viktige demokratiske prinsipper. Diodorus presentasjon av rådet ligner på Tukydidts omtale, mens Aristoteles skiller seg fra dem begge med at han i større grad analyserer hvilke ulike funksjoner rådet kunne ha i et demokrati.²⁵⁴

²⁴⁹ Arist. *Pol.* 1292a-1292b og 1297a.

²⁵⁰ Thuc. 3.81-83.

²⁵¹ Horton 2018, s. 201-202; Waterfield 2019, s. xiii; Diod. Sic. 12.11.

²⁵² Diod. Sic. 5.71, 10.93, 10.93 og 12.11; Holton 2018, s. 201-202; Waterfield 2019, s. xiii; Sacks 1990, s. 167.

²⁵³ Diod. Sic. 19.15.

²⁵⁴ Thuc. 8.1; Arist. *Pol.* 1298a-1298b, 1299b-1300a og 1322b.

Diodorus bruk av *demokratia*-begrepet på ikke-sicilianske og sør-italienske bystater

Diodorus vurderte styreformen i Media (Nordvest-Iran) som demokratiske. Medias ulike samfunn skal, ifølge Diodorus, ha blitt styrt på «demokratisk vis». Han beskrev og kategoriserte hvordan mederne beseiret assyrerne som hadde styrt over området tidligere. Etter seieren skal de ulike bystatene ha fått muligheten til å ha den regimetypen de ønsket. Diodorus presiserer at styreformen som ble valgt var administrert på «demokratisk vis».²⁵⁵ Diodorus gir ikke mer informasjon om de ulike samfunnenes politiske system, men frihet (*eleutheria*) og selvstendighet (*autonomia*) fra assyrerne og fraværet av en konge i flere år ser ut til å være viktige faktorer for den demokratiske kategoriseringen. Samtidig betyr ikke nødvendigvis kampen for frihet og selvstendighet at de ulike samfunnene utviklet seg til demokratier.

Diodorus påstod at det indiske samfunnet kalt Meros i mytisk tid hadde et demokratisk samfunnsstyre. Diodorus beskriver hvordan Dionysios` s familie-dynasti skal ha blitt etablert, men etter flere generasjoner gikk i oppløsning. Det var i denne oppløsningsprosessen, av de ulike indiske småkongedømmene, at Meros fikk en demokratisk form for samfunnsstyre. Det var ikke alle samfunn som endret statsform.²⁵⁶ Senere beskriver Diodorus hvordan Aleksander den store rundt 326/325 fvt. møtte på folkegruppen Sambastae i India. Denne folkegruppen skal ha levd i et samfunn som var styrt på «en demokratisk måte».²⁵⁷ Problemet med beskrivelsene knyttet til de ulike samfunnene i India og i Media (Nordvest-Iran) er hva «på en demokratisk måte» og «en demokratisk form» indikerer. Problemstillingen oppstår fordi Diodorus unnlater å beskrive flere politiske praksiser som ville ha gjort det lettere å vurdere samfunnenes politiske styreform. Rutter sin tolkning om at Diodorus bruk av *demokratia*-begrepet kun indikerer et fravær av en tyrannisk styreform virker troverdig.²⁵⁸ Informasjonen som blir presentert er ikke tilstrekkelig for å vurdere samfunnet som demokratisk.

Andre temaer som går igjen i Diodorus sitt narrativ, knyttet til den demokratiske kategorien, er interne og eksterne konflikter som oppstår i ulike bystater/samfunn. Her kan vi identifisere et tydelig likhetstrekk mellom Tukydid og Diodorus, se *Tabell 3*. Hansen viser til at Aristoteles gjennom *Politikken* demonstrerer 88 tilfeller av hvordan *stasis* skal ha ført til politisk endring i ulike bystater.²⁵⁹ Diodorus presenterer hvordan ulike samfunn på

²⁵⁵ Diod. Sic. 2.32 og 9.20.

²⁵⁶ Diod. Sic. 2.38-39. Man er i dag usikre på hvor i India Meros skal ha vært.

²⁵⁷ Diod. Sic. 17.102.

²⁵⁸ Rutter 2000, s. 144.

²⁵⁹ Hansen 2013, s. 12.

Peloponnes i 375/374 fvt. gikk over til demokratiske statsforfatninger, men på grunn av endringen mistet de sin autonomi. Ifølge Diodorus ble disse kapret av ulike demokratiske fraksjoner som ledet samfunnene inn i interne konflikter (*staseis*). Disse samfunnene hadde kun vært kjent med oligarkiske statsformer. Dette førte til at frigjøringen og demokratiseringen utviklet seg negativt. Samfunnene valgte å sende sine «beste borgere» i eksil. Et utvalg av disse borgerne ble straffeforfulgt, og deres eiendeler ble konfiskert. Den demokratiske «mobben» var ute etter å hevne seg nå som de var fri fra oligarkiske ledere. Bystatene dette ser ut til å gjelde var Figaleia, Korint, Megara, Sikyon og Flius.²⁶⁰ *Demokratia* blir beskrevet som et politisk samfunnsstyre som var annerledes enn oligarkiet. Diodorus' bruk av «mobben» kan tyde på at det er snakk om fattige borgere og at denne gruppens deltakelse fører til radikale opprør mot samfunnets tidligere ledere. Diodorus presenterer hvordan ulike interne konflikter i bystatene førte til at Sparta og Athen støttet ulike fraksjoner.²⁶¹ Ifølge Holton beskriver Diodorus her en kritisk holdning til nyetablerte demokratiske stater. Borgerne som har fått tilgang til bystatens styringsprosesser har ikke fått opplæring og mangler erfaring med å ta store og viktige avgjørelser. Dette fører til mer radikale valg og de stemmer for dårlige forslag.²⁶² Vurderingen Diodorus her presenterer kan sammenlignes med Aristoteles som også fokuserer på viktigheten av borgerne utdannelse når det kommer til å være delaktige i bystatens styringsprosesser. Ifølge Aristoteles nytter det ikke å ha gode lover i demokratiske samfunn så lenge borgerne innenfor ikke har blitt trent eller utdannet i sin egen styreform.²⁶³ Et annet eksempel der frigjørelse fra undertrykkelse blir benyttet for å beskrive en demokratisk overgang er samfunnet kalt Ambrakia. Folket fra Ambrakia skal ha blitt overtalt til å fjerne garnisonen som Filip fra Makedonia hadde stasjonert i bystaten. Etter frigjørelsen skal bystaten ha omdannet statsforfatningen til et demokrati. Diodorus presenterer ingen videre beskrivelse av ulike praksiser innad i dette nye demokratiet.²⁶⁴

Etter Aleksander den stores død i 323 fvt. gikk riket i oppløsning. Hans tidligere hærførere kjempet om makten. Antipatros, som var en av feltherrene til Aleksander den store, og hans sønn Kassandros klarte under denne konflikten å få kontroll over mesteparten av Makedonia og Hellas.²⁶⁵ Diodorus beskriver hvordan ulike greske områder i Hellas i 319 fvt.,

²⁶⁰ Diod. Sic. 15.40.

²⁶¹ Diod. Sic. 15.45.

²⁶² Holton 2018, s. 202; Diod. Sic. 15.40.1-2 og 18.65.4-6.

²⁶³ Arist. *Pol.* 1310a, 1317b og 1337a.

²⁶⁴ Diod. Sic. 17.3.3.

²⁶⁵ Pomeroy, Burstein, Donlan, Roberts og Tandy 2013, s. 298-302.

gjorde opprør mot Kassandros. Bakgrunnen for opprøret kom av bystatenes ønske om å tilbakeføre sine eldre demokratiske samfunnsstyrer. Opprøret mot de påtvungne oligarkiske styrene er et eksempel på Diodorus' bruk av begrepet *demokratia*.²⁶⁶ Diodorus beskrev konflikten mellom etablerte monarkier. De baserte sin maktdominans på ekstern kontroll gjennom oligarkiske styrer, og ulike fraksjoner innad i bystaten. Diodorus viser til bystatenes ønske om selvstendig autonomi, frihet, og retur til samfunnets tidligere statsforfatning som skal ha vært *demokratia*. Diodorus utdyper ikke hvordan disse tidligere demokratiske systemene fungerte. Hvem hadde hatt mulighet til å delta i folkeforsamlingsmøter? Hvilken gruppe kunne ha politiske verv? Hvem kunne stemme på forslag og hvilke grupper kunne legge frem disse forslagene?

Athen omtales i større grad hos Diodorus. Denne presentasjonsformen deler han med Tukydid i *Peloponneserkrigen* og Aristoteles i *Athenernes statsforfatning*. Jeg har valgt å fokusere på hvordan Diodorus benytter seg av demokratibegrepet for å beskrive bystatens politiske historie og styreform. I tillegg til å peke på den politiske situasjonen i Athen beskriver Diodorus også ulike demokratiske praksiser, for eksempel folkeforsamlingsmøter, rådsmøter og ostrakisme.

Ostrakisme blir av Diodorus beskrevet som en athensk praksis og skal ha blitt brukt, av athenske borgere, for å kvitte seg med Themistokles. Themistokles skal, ifølge Diodorus, ha utgjort en trussel mot det athenske demokratiet rundt 472-470 fvt. Straffen var fem års tvungent eksil fra bystaten.²⁶⁷ Tukydid omtaler også, slik som Diodorus, hvordan ostrakisme blir brukt mot Themistokles.²⁶⁸ Oldfather peker på at Diodorus her presenterer feil lengde på straffen (fem år istedenfor ti), fordi Diodorus mest sannsynlig blandet den athenske *ostrakismen* med *petalismen* fra Syrakus.²⁶⁹ Vi kan trolig forstå Diodorus sine holdninger til denne praksisen ved å lese et ordtak han presenterer i bok 19: Det er ikke menn av middelmådig kvalitet, men menn som tilhører samfunnets elite som river ned og ødelegger demokratier.²⁷⁰ Ordtaket forklarer hvordan athenerne kan ha legitimert og benyttet seg av ostrakisme som straff mot samfunnets elite. Det var tross alt denne gruppen som utgjorde demokratiets største trussel. Dette er en tankegang Aristoteles ser ut til å dele.²⁷¹ Både det at

²⁶⁶ Diod. Sic. 18.55.

²⁶⁷ Oldfather 1946, s. 266-267n1; Diod. Sic. 11.55.

²⁶⁸ Thuc. 1.135. Tukydid beskriver også hvordan Hyperbols ble straffet med ostrakisme (Thuc. 8.73).

²⁶⁹ Oldfather 1946, s. 265n2; Diod. Sic. 11.55.

²⁷⁰ Diod. Sic. 19.1.

²⁷¹ Arist. *Pol.* 1284a17-22, 1284b20-25, 1288a19-26 og 1302b15-19.

«de beste menn» ble sendt ut fra bystaten og at «de beste menn» utgjorde en risiko for bystaten, demonstrerer Diodorus` skeptiske holdning til den demokratiske statsformen.²⁷²

Diodorus presenterer hvordan generaler i Athen ble gitt militære fullmakter under planleggingsfasen for den sicilianske ekspedisjonen. Folkeforsamlingen skal da ha hatt makt til å beslutte viktige avgjørelse som krig/fred, velge generaler og delegere militær fullmakt.²⁷³ Folkerådet hadde makt til å vurdere anklager mot disse generalene. Alkibiades ble anklaget for ødeleggelsen av flere hermer, men rådet skal ikke ha hatt tilstrekkelig bevis for hvem som var den skyldige. Etter folkeforsamlingsmøtet som omhandlet den sicilianske ekspedisjonen samlet rådet seg i Athen der rådsmedlemmene og de tre generalene vurderte skjebnen de ulike sicilianske samfunnene/bystatene skulle få etter konflikten. De avgjorde at borgerne fra Syrakus og Selinus skulle gjøres til slaver, mens de andre bystatene skulle underlegges Athen og betale en årlig tributt til bystaten. I tillegg ble det bestemt at styrkene som skulle sendes til øya måtte være mange for å lykkes med ekspedisjonen.²⁷⁴ Selv om generaler ble valgt av borgerne og fikk fullmakt fra bystaten, utgjorde generalvervet en risiko for generalene selv. Om generalene utførte sin plikt på en måte bystatens borgere mislikte kunne de i ettertid bli dømt for forræderi, sendt i eksil, eller drept. Fremstillingen til Diodorus om hvordan demokratier kunne straffe sine «ledende menn» har klare likhetstrekk med Tukydid og Aristoteles.²⁷⁵

I sin beskrivelse av athenernes nederlag mot Sparta i 404 fvt. og hendelsesforløpet etter kong Fillips død i 335/334 fvt. presenterer Diodorus relevante passasjer som kan indikere grensen for hvor *demokratia*- og *oligarkhia*-begrepet går i hans fremstillinger. Diodorus presenterte hvordan Sparta i 404 fvt. innførte tyranniet til «de tretti» og hvordan det eksisterende demokratiet ble fjernet.²⁷⁶ Før maktovertakelsen til «de tretti» oppstod det en diskusjon i Athen mellom ulike fraksjoner. En gruppering favoriserte en demokratisk statsform, en annen et oligarkisk styresett. De som favoriserte oligarkiet hevdet at denne statsformen var den eldste styreform, som deres forfedre hadde benyttet seg av og der kun et fåtall av borgerne kunne delta i politikken. Borgerne som favoriserte en demokratisk statsforfatning, ville fortsette å styre slik deres fedre hadde gjort og argumenterte for at denne statsforfatningen var et demokrati.²⁷⁷ Presentasjonsformen til Diodorus har, slik som

²⁷² Diod. Sic. 19.1.

²⁷³ Diod. Sic. 13.2.

²⁷⁴ Diod. Sic. 13.2.

²⁷⁵ Arist. *Pol.* 1274a15-18, 1281b32-34 og 1318b21-31; Thuc. 1.135, 6.27-28, 6.89-93 og 8.73.

²⁷⁶ Diod. Sic. 14.3.

²⁷⁷ Diod. Sic. 14.3.

beskrivelsen av maktovertakelsen til «de fire hundre» klare likhetstrekk med *Athenernes statsforfatningen*. Før selve maktovertakelsen til «de tretti» beskrives det i *Athenernes statsforfatningen* hvordan en diskusjon oppstod i folkeforsamlingen mellom demokrater og oligarker om styreformen athenerne skulle ha etter nederlaget mot Sparta.²⁷⁸ «De tretti» blir så erstattet med «de ti» og demokratiet blir etter en konflikt igjen innført i Athen.²⁷⁹ Dette gjeninnførte demokratiet var statsforfatningen Aristoteles selv levde under. Athenerne innførte godtgjørelse for borgere som deltok i folkeforsamlingsmøter.²⁸⁰ Demokratiet som ble tilbakeført var, ifølge Chambers, det gamle demokratiet etter Efiales og Perikles sine reformer.²⁸¹

Diodorus beskriver den Tebenske krigen mot Sparta rundt 378 til 371 fvt. Jeg har ikke mulighet til å beskrive krigsforløpet mellom de to bystatene, men vil peke på hvordan Diodorus benytter seg av *demokratia*-begrepet når han presenterte Athen under denne konflikten. Diodorus presenterte hvordan Sparta rundt 379 fvt. skulle ha plassert tropper i bystaten Teben og sendt mange viktige borgere i eksil. Disse borgerne søkte støtte hos Athen i konflikten mot Sparta og minnet bystaten om at de tidligere hadde hjulpet athenerne med å fjerne tyranniet til «de tretti» i 404 fvt.²⁸² Athenerne lyttet til sendebudet fra Teben som ankom Athen og stemte for å støtte bystaten i krigen mot Sparta.²⁸³ Diodorus presiserer videre hvordan den demokratiske bystaten Athen skal ha overtalt flere bystater til å bytte side og alliere seg mot Sparta. Dette var Chios, Bysants, Rodos and Mytilene i tillegg til flere unavngitte øyer. Grunnen var å forhindre spartansk hegemoni. Narrativet fokuserer på at Athen var fornøyd med lojaliteten til de ulike bystatene og det ble besluttet at hver bystat skulle sende representanter til et felles råd. Rådsmøtene skulle avholdes i Athen. De ulike samfunnene skulle ha lik makt og kun en stemme når beslutninger ble tatt.²⁸⁴ Narrativet til Diodorus verifiserer den demokratiske styreformen i Athen i tillegg til at den demonstrerer hvordan selvstendighet fra spartansk hegemoni utgjorde en trussel både for Athen og andre greske samfunn. Beskrivelsen av Tebens påminnelse demonstrerer hvordan Diodorus knytter den demokratiske styreformen opp mot frigjøringskonflikter der bystaten går fra ulike

²⁷⁸ Arist. *Ath. Pol.* 34.

²⁷⁹ Arist. *Ath. Pol.* 36.2-4.

²⁸⁰ Arist. *Ath. Pol.* 41.

²⁸¹ Chambers 1961, s. 23-25.

²⁸² Diod. *Sic.* 15.25.

²⁸³ Diod. *Sic.* 15.27.

²⁸⁴ Diod. *Sic.* 15.28.

konservative og tyranniske regimer til mer åpne og demokratiske. Frihet og *demokratia* bli slik som tidligere i Diodorus' beretninger presentert i nær relasjon med hverandre.

Diodorus presenterer hvordan Antipatros, som hadde fått tildelt kontroll over Hellas, hadde endret den demokratiske forfatningen i Athen til et oligarki i 322 fvt., etter den Lamiske krigen. Antipatros skal kun ha gitt borgere med mer enn to tusen drakmer muligheten til å ta del i bystatens styring, dette var omkring ni tusen borgere.²⁸⁵ Diodorus bruker videre *demokratia* for å presentere en demokratisk fraksjon i Athen rundt 318 fvt. Begrepet blir brukt for å forklare konflikten som oppstod i det oligarkiske Athen. Bystatens politiske verv ble besatt av borgere som Diodorus kalte ekstreme demokrater. De dømte dem som hadde fjernet den demokratiske styreformen og som hadde hatt ulike politiske verv under oligarkiet til eksil. Noen av dem blir dømt til døden.²⁸⁶ Etersom de athenske borgerne ikke klarte å fjerne hærstyrken Kassandros hadde plassert i bystaten ble det etter en lengre debatt i folkefolkeforsamlingen sluttet fred med Kassandros i 317 fvt. Atheneren Demetrios fra Faleron ble av Kassandros valgt til å overstyre bystaten og skal, ifølge Diodorus, ha styrt fredelig. Selv om Demetrios skulle ha det overordnede ansvaret for bystaten lot Kassandros' borgere, som han selv valgte eller som oppfylte visse økonomiske restriksjoner, (rundt ti *minea* som tilsvarer rundt et tusen drakmer) få ta del i styringen av bystaten.²⁸⁷ Demetrios var ansvarlig og styrte Athen for Kassandros ti år, men etter press fra «folket» flyktet han fra Athen.²⁸⁸ Diodorus beskriver videre hvordan det athenske folk femten år etter den lamiske krigen gjenvant sine fedres statsforfatning i 307 fvt. Demetrios Poliorketes skal ha beseiret troppene som var stasjonert i Athen og befridde bystaten ved å gi bystatens borgere tilbake sin autonomi. Dette resulterte i at maktperioden under Demetrios fra Faleron var over.²⁸⁹

Utfordringen med Diodorus' presentasjon er hvordan man skal tolke de ulike passasjene. Hva mente Diodorus når han beskrev styreformen til Kassandros med Demetrios fra Faleron i spissen? Før dette styret hadde bystaten hatt et oligarkisk styre ledet av Fokion, men de athenske borgerne gjorde opprør mot regimet. Styreformen som erstatter oligarkiet, blir ikke kategorisert som demokratisk eller oligarkisk. Diodorus viser til at regimeendringen var et resultat av et oppgjør begått av en demokratisk fraksjon. Samtidig utgjorde de stasjonerte troppene som befant seg i Athen en permanent trussel mot bystatens borgere, noe

²⁸⁵ Diod. Sic. 18.18.

²⁸⁶ Diod. Sic. 18.65-66.

²⁸⁷ Diod. Sic. 18.74.

²⁸⁸ Diod. Sic. 20.45. Vi kan kanskje identifisere de athenske borgernes politiske makt i Diodorus' beskrivelse av hvordan borgerne presset Demetrios til å sende et sendebud til Antigonos (Diod. Sic. 19.78).

²⁸⁹ Diod. Sic. 20.46.3.

som la restriksjoner på deres selvstendighet, spesielt bystatens utenrikspolitikk. De nye styret under Demetrios fra Faleron resulterte i lavere økonomiske restriksjoner for borgerdeltakelse, men etter ti år under denne styreformen forteller Diodorus at athenerne blir autonome. De vinner tilbake sin selvstendighet i 307 fvt. etter at Demetrios Poliorketes beseiret de stasjonerte troppene i Athen. Refleksjonene til Diodorus viser hans nyanserte syn på et flertallsstyre og den demokratiske styreform. Beskrivelsen demonstrerer at Diodorus ikke kategoriserte alle styreformer, som hadde en form for flertallsstyre, som demokratiske. Selv om Demetrios fra Faleron åpnet opp for større deltakelse blant athenernes borgermasse, var bystaten fortsatt underlagt Kassandros. Den kan kun sies å ha hatt en form for intern autonomi, men ingen ekstern autonomi. Flertallsstyret ser ikke ut til å være den eneste forklaringen på hans demokratiske kategoriseringer og historikere bør kanskje i større grad ta ham alvorlig når han kategoriserer ulike samfunn som demokratisk.

Cartledge problematiserer hvordan vi i dag skal vurdere den athenske perioden 317 til 307 fvt. Skal vi vurdere Demetrios som en stedfortredende tyrann, en overstyret, en general eller en lovgiver? Uavhengig av terminologien presiserer Cartledge at han var en tyrann og at den demokratiske kategoriseringen trolig ikke er passende for styreform i Athen i denne perioden.²⁹⁰ Slik som under styret etter «de fire hundre» ser vi hvordan Diodorus fokuserer på innføringen eller revideringen av økonomiske restriksjoner i sin beskrivelse av styreform som erstatter den oligarkiske maktperioden. Beskrivelsen indikerer at ikke-oligarkiske og demokratiske styreformer kunne påføre økonomiske restriksjoner og bestemme hvilke borgere som kunne ha politiske rettigheter. Samtidig betyr ikke en nedtrapping av disse restriksjonene at samfunnet gikk over til en demokratisk statsform.

Sammenligning av forfatterens politiske klassifisering

Tabellen nedenfor er et forsøk på en skjematisk presentasjon av de viktigste passasjene i *Peloponneserkrigen*, *Politikken* og det *Historiske Bibliotek* hvor Tukydid, Aristoteles og Diodorus beskriver ulike bystater og bystatenes politiske systemer. Jeg har også konsultert *Athenernes Statsforfatning* i vurderingen av bystatene Athen, Chios, Lesbos og Samos siden disse bystatene nevnes i verket. Formålet med tabellen er å avdekke forfatterens bruk av *demokratia*-begrepet. Et viktig moment er at *Tabell 3* i noen grad avviker fra funnene presentert av Robinson i *Democracy beyond Athens* og Hansen og Nielsen i *An Inventory of Archaic and*

²⁹⁰ Cartledge 2016, s. 109 og 242.

Classical Poleis. Den første grunnen er at både Robinson og de ulike forfatterne i *An Inventory* har konsultert flere kilder enn meg når de kategoriserer. Dette betyr at de har et større datasett enn det jeg har benyttet meg av når de kategoriserer ulike samfunn. Den andre grunnen er at jeg i noen grad er uenig i deres tolkning i de tilfellene hvor de i større grad støtter seg på Tukydid's, Aristoteles` og Diodorus` beskrivelser. I visse situasjoner tolker forfatterne inn styreformer selv om disse ikke eksplisitt blir kategorisert. Det er samtidig viktig å peke på at selv om de ulike kildene beskriver en politisk styreform betyr dette ikke nødvendigvis at vi kan godta denne kategoriseringen uten en grundigere undersøkelse. Tabellen som presentasjonsform gjør etterprøvbareheten av mine tolkninger mulig.

Sammenligning av Tukydid, Aristoteles` og Diodorus Siculus` politiske klassifisering av ikke-sicilianske og sør-italienske bystater

<u>Bystater/ geografiske områder</u>	Bruk av <i>demokratia</i> -begrepet og presentasjon av demokratiske trekk.	Bruk av <i>oligarkhia</i> -begrepet og presentasjon av oligarkiske trekk.	Bruk av <i>stasis</i> -begrepet og presentasjon av maktendring.	Bruker Tukydid og Diodorus politiske begreper/merkelapper for å beskrive statsforfatningen i ulike samfunn?
Argos (Tukydid)	5.28.1, 5.29.1, 5.31.6, 5.41.3, 5.43.3, 5.44.1-2, 5.47.8-9, 5.76.2, 5.81.1-2, 5.82.2-5, 5.84.1 og 8.86.8-9.	5.76.2, 5.81.1-2 og 5.84.1.	5.76.2, 5.81.1-2, 5.82.2-5 og 5.84.1.	Ja - demokratisk, men en skiftende politisk historie blir presentert. Argos blir også presentert som et søster-demokrati til Athen og Mantinea. Narrativet omtaler i tillegg hvordan bystaten går gjennom <i>stasis</i> .
Argos (Diodorus)	12.80.2-3, 12.81.2-3 og 15.57.3-15.58.4.	12.80.2-3 og 12.81.2-3.	12.80.2-3, 12.81.2-3, 13.5.1, 14.86.1 og 15.57.3-15.58.4.	Ja - demokratisk, men en skiftende politisk historie blir presentert. Argos blir presentert som et samfunn som går gjennom flere interne konflikter (<i>staseis</i>), hvor demagoger påvirker samfunnslivet. Borgere fra Argos skal også ha støttet den demokratiske fraksjonen i Korint.
Argos (Aristoteles)	1302b18-19, 1303a6-8 og 1304a24.			Ja - demokratisk. Aristoteles beskriver hvordan «de verdige» prøver å fjerne demokratiet. Bystaten skal ha gitt borgerrettigheter til fattige i tillegg til å ha innført den politiske praksisen ostrakisme.
Athen (Tukydid)	1.107.4-6, 2.37-41, 2.65.3-12, 3.36-49, 4.76.2, 5.44, 5.46.1-2, 5.47.8-9, 6.8-27, 6.61.1, 6.89.4-6, 6.92.3-4, 6.93.4, 7.55.2, 8.1, 8.47.2, 8.48.49, 8.53.1-2, 8.63.3, 8.68.1, 8.76.1, 8.86 og 8.90.1.	6.61.1, 8.47.2, 8.48-49, 8.53.3, 8.54, 8.63.3, 8.64-71, 8.72-76.1, 8.90, 8.92.6-11 og 8.97.	1.42.1, 2.22.1, 8.47.2, 8.48-49, 8.63.3, 8.64-71, 8.72-76.1, 8.90, 8.92.6-11 og 8.97.	Ja - demokratisk. Bystaten går gjennom en skiftende politisk historie, men Tukydid benytter seg av <i>demokratia</i> -begrepet opptil flere ganger i en presentasjon av bystatens statsforfatning. Tukydid beskriver den demokratiske prosessen i bystaten og ulike institusjoner som folkeforsamlingsmøter, et elderråd og ostrakisme.
Athen 415 til 318 fvt. (Diodorus)	11.55.1-3, 13.2.1-4, 13.5.1-2, 13.12.1-2, 13.34.2, 13.36.2, 13.38.1-2, 13.42.1-2, 14.3.3-7, 15.25.4, 15.26.1, 15.28.2-4, 15.45.1, 15.95.3, 18.18.4, 18.65.6, 18.66.5-6, 18.74 og 19.1.3-4.	13.34.2, 13.36.2-3, 13.38.1-2, 14.2.1, 14.3-7, 14.4.1-7, 14.5.4-6, 14.6.1, 18.18.4-6, 18.65.5, 18.66.6, 18.74, 20.45 og 20.46.2-3.	13.34.2, 13.36.2-3, 14.2.1, 14.3.1-3, 14.5.1-5, 14.5.4-6, 15.25.4 og 18.65.6.	Ja - demokratisk. Diodorus beskriver den skiftende politiske historien til bystaten. Han beskriver ulike interne konflikter (<i>staseis</i>) i bystaten som endrer på det politiske systemet. Eksempler på dette er maktovertakelsen til «de fire hundre» styreformens som tar over etter «de fire hundre» osv. I tillegg til å kategorisere bystaten som demokratisk beskrives også ulike institusjoner/praksiser som folkeforsamlingsmøter og ostrakisme.
Athen (Aristoteles)	1268a1-12, 1274a6-11, 1284a36-40, 1291b15-25, 1302b18-19, 1303b11-12, 1304a21-24, 1307b20-25, 1319b20-23, Arist. <i>Ath. Pol.</i> 18.5, 20-22.4, 25-27.5, 29.1, 34, 38.3-41, 43.2-3 og 44.4-45.4.	1304a19-20, 1304b12-16, 1305b24-26, Arist. <i>Ath. Pol.</i> 23.1-5, 29-33 og 35-38.1-2.	Arist. <i>Ath. Pol.</i> 5.2, 8.5, 13.3 og 14.12.	Ja - demokratisk. Aristoteles beskriver den skiftende politiske historien til bystaten fra demokratiets fremvekst, de ulike oligarkiske maktovertakelsene og tilbakeføringen av demokratiet han selv levde under. Demokratiet blir vurdert som styreformens der «de fattige» har makt over bystatens institusjoner og «de fattige» refererer tilbake til «de mange». Bystatens avgjørelser blir tatt av en folkeforsamling. I tillegg presenteres ulike praksiser som loddrekning for å fylle politiske verv, valg av embete som generaler, ostrakisme og funksjonen folkerådet hadde i demokratiet.
Boiotia (Tukydid)	4.76.2, 4.76.5 og 4.89.1-2.	4.76.2, 4.76.5 og 4.89.1-2.	4.76.2, 4.76.5 og 4.89.1-2.	Ja - oligarkisk, men Tukydid gir ikke noe mer informasjon om den politiske situasjonen. En gruppe fra Boiotia skal ha møtt Demosthenes og Hippokrates i håp om å få hjelp til å endre styreformens til et demokrati som skal ligne på det athenske, men de blir oppdaget.
Chios (Tukydid)	3.10.5, 6.85.2 og 7.57.4.	8.9.2-3, 8.38.3, 8.5, 13.3 og 14.1-2.	8.5.4, 8.14.1-2, 8.22.1, 8.24.4-6, og 8.38.3.	Ja - oligarkisk. Chios blir omtalt som en fri og autonom bystat før bruddet med Athen og den oligarkiske maktovertakelsen.
Chios (Aristoteles)	1284a39-40 og Arist. <i>Ath. Pol.</i> 24.2.	Arist. <i>Ath. Pol.</i> 24.2.	1306b1-5.	Uklart - Borgere fra det øvre sosiale laget skal ha fjernet et oligarki. Aristoteles beskriver hvordan bystaten får beholde sin statsforfatning, men styreform blir ikke avklart. Samtidig presiserer Aristoteles at Athen hadde fått et grep om bystaten og skal ha sendt borgere i eksil.
Chios (Diodorus) før 378 fvt.		13.34.1-2 og 13.65.3-4.	13.65.4.	Uklart - Bystaten brøt med Athen og i 409/408 fvt. støttet Sparta en fraksjon av Chios` borgere som hadde blitt sendt i eksil. Styreformens som eksisterte før og etter dette kuppet blir ikke kategorisert eksplisitt.
Chios (Diodorus) etter 378 fvt.	15.28.2-3.			Ja - demokratisk. Rundt 378 fvt. skal bystaten ha gått over til Athens side og fått en demokratisk statsforfatning sammen med bystatene Mytilene, Rodos og Bysants.
Elis (Tukydid)	5.29.1, 5.31, 5.43.3 og 5.47.8-9.	5.29.1, 5.31, 5.43.3 og 5.47.8-9.		Uklart - alliansen mellom Athen, Mantinea og Argos gir ingen tydelig avklaring på Elis politiske styre.

Elis (Diodorus)	11.54.1.	11.54.1. og 16.63.3-4.		Uklar - Rundt 471 fvt. blir det presentert at flere små bysamfunn skal ha samlet seg og dannet en bystat kalt Eli. Hvilken styreform de hadde er uklar. Rundt 343 fvt. beskriver Diodorus hvordan leiesoldater blir hyret av landsforviste borgere fra Elis. Disse leiesoldatene og landsforviste borgerne blir så beseiret.
Elis (Aristoteles)		1306a12-19.	1306a12-19.	Ja - en oligarkisk fraksjon skal ha erstattet et sittende oligarki.
Erythrai (Tukydid)			8.5.4 og 8.14.2.	Nei - Tukydid presenterer kun hvordan Erythrai ønsker å gjennomføre et opprør mot Athen, men ingen beskrivelse av det politiske styre presenteres.
Erythrai (Aristoteles)	1305b18–22.	1305b18–22.	1305b18–22.	Uklar - Aristoteles nevner at folket «de mange» skal ha gjort opprør mot et sittende oligarki. Dette oligarkiet skal ha styrt godt, men folket mislikte at kun et liten gruppe hadde makt og endret statsformen.
Hairai (Tukydid)			8.19.4 og 8.20.2.	Nei - Hairai er en av flere bystater som blir nevnt i Tukydid sitt narrativ som gjør opprør mot Athen.
Kerkyra (Tukydid)	3.72.2-3, 3.73, 3.74.2, 3.81.4-5 og 4.46-48.	3.72.2-3 og 3.74.2.	3.70.1-3, 3.71-76, 3.81.4-5 og 4.46-48.	Ja - demokratisk. Bystaten tar et oppgjør med den oligarkiske fraksjonen. Narrativet synliggjør hvordan de ulike fraksjonene var villige til å alliere seg med eksterne bystater for å vinne over sine fiender, og dermed ofre bystatens autonomi og selvstendighet.
Kerkyra 427 til 375/374 fvt. (Diodorus)	12.57.1-3, 13.48.3-8, 15.46.1-3 og 15.47.5-7.	12.57.1-3, 13.48.3-8 og 15.46.1-3.	12.57.1-3, 13.48.1-8, 15.46.1-3, 15.47.5-7 og 15.95.	Ja - demokratisk. Diodorus presenterer hvordan interne maktkamper (<i>staseis</i>) pågikk gjennom bystatens historie og at ulike fraksjoner (demokratiske og oligarkiske) kjempet om makten i bystaten. Narrativet synliggjør hvordan ulike fraksjonene var villige til å alliere seg med eksterne bystater for å vinne over sine fiender, og dermed ofre bystatens autonomi og selvstendighet.
Klazomenai (Tukydid)		8.23.6.	8.14.3, 8.15.1, 8.22-23.6 og 8.31.2-3.	Nei - Klazomenai statsforfatning blir ikke presentert. Samfunnet gjør opprør mot Athen, men blir gjenerobret.
Klazomenai (Aristoteles)			1303b8-10.	Nei - bystatens styreform presenteres ikke. Samfunnet omtales kun i den grad at det hyppig oppstod <i>stasis</i> innad i bystaten.
Korint i 394 fvt. (Diodorus)	14.86.1 og 15.40.3.		14.86.1-2 og 15.40.3.	Ja - demokratisk. Diodorus benytter seg av <i>demokratia</i> -begrepet i sin presentasjon av hvordan borgere, som støttet en demokratisk statsform, gikk sammen i 394 fvt. og utløste en intern konflikt (<i>stasis</i>). Demokratene får støtte fra Argos, Athen og borgere fra Boeotia mens Sparta støttet det eldre regimet.
Korint (Tukydid)	5.30.5.	5.30.5.		Uklar - Tukydid kategoriserer ikke Korints styreform, men et folkeforsamlingsmøte nevnes.
Korint (Aristoteles)		1306a21–24.		Uklar - Aristoteles beskrev hvordan oligarkiske fraksjoner ikke finner støtte hos folket og dette medfører at oligarkiske maktovertakelser risikerer å bli tyrannier. Styreformene før tyranniet blir ikke spesifisert.
Kyrene (Diodorus)	18.21.6-9.		18.21.6-9.	Nei - Diodorus presenterer en maktkamp mellom to fraksjoner. «De demokratiske lederne» i Kyrene og Thibron i 322 fvt. Hvem de «demokratiske lederne» var og om benevnelse av dem kan verifisere en demokratisk styreform er usikkert. Vi får vite at demokratene landsforviser «de rike», men at bystaten til slutt ble erobret og mister sin frihet.
Kyrene (Aristoteles)	1319b1-27.		1319b1-27.	Ja - demokrati. Den oligarkiske fraksjoner i Kyrene styrtet det eksisterende demokratiet og innført et tyranni.
Lebedos (Tukydid)			8.19.4.	Nei - bystaten skal ha vært alliert med Athen, men gjorde opprør. Statsformen presenteres ikke.
Lesbos (Tukydid)	8.23.5-6.	8.22.1 og 8.32.3.	3.2.1, 3.5.1, 8.22.2, 8.23.5-6, 8.32.3 og 8.100.3.	Nei - Tukydid omtaler at ulike bystater på Lesbos gjør opprør mot Athen, men ikke noen beskrivelse av samfunnenes politiske styre.
Lesbos (Aristoteles)	1284a39–40 og Arist. <i>Ath. Pol.</i> 24.2.	Arist. <i>Ath. Pol.</i> 24.2.		Nei - Aristoteles beskriver hvordan bystaten får beholde sin statsforfatning, men styreformene blir ikke avklart. Samtidig presiserer Aristoteles at Athen hadde fått et grep om bystaten og skal ha sendt borgere i eksil. Den politiske konsekvensen blir ikke presentert.
Mantineia (Tukydid)	5.29.1, 5.43.3, 5.44.1-2 og 5.47.8-9.	5.81.1.		Ja - demokratisk, men en skiftende politisk historie blir presentert. Mantineia blir presentert som et søster-demokrati til Argos. Argos presenteres videre som et søster-demokrati til Athen.
Mantineia (Aristoteles)	1318b19-27.			Ja - demokratisk. Aristoteles vurderer styreformene som demokratisk på bakgrunn av de praksisene i bystaten.
Methymna (Tukydid)			3.2.1, 3.5.1, 8.22.2 og 8.23.4.	Nei - Methymna sin styreform blir ikke presentert. Bystaten var en av de få bystatene på Lesbos som ikke gjorde opprør mot Athen i 428 fvt.
Methymna (Diodorus)			13.76.5 og 14.94.3-4.	Nei - Methymna sin styreform blir ikke presentert. Kallikratidas skal i 406 fvt. ha fått støtte fra en utvalgt gruppe borgerne i Methymna til å bekjempe den athenske garnisonen som var i bystaten. Etter seieren skal han ha plyndret bystaten, men latt bystatens borgere selv ta over styringen. Fordi bystatene på Lesbos, unntagen Mytilene, hadde gjort opprør mot Athen prøvde generalen Thrasyboulos i 390/389 fvt. og vinne disse bystatene tilbake. Han beseierer den spartanske generalen, ødelegger store områder rundt bykjernen, men inntar ikke selve byen.

Miletos (Tukydid)		8.28.5.	8.17.1-3 og 8.19.1.	Nei - Miletos skal ha vært alliert med Athen før de allierte seg med Sparta, men ingen statsform presenteres.
Miletos (Diodorus)	13.104-5.6.	13.104.5-6.	13.104-5.6.	Ja - Bystaten skal ved hjelp fra Sparta ha fjernet et tidligere demokrati og innført et oligarkisk styre.
Mytilene (Tukydid)	3.27.3.	3.27.3-4, 3.35.1, 3.39.6 og 3.50.3.	3.2.1, 3.5.1, 3.27, 3.28.1, 3.36.2, 3.47.1-4, 3.50.3, 8.22.2 og 8.23.2.	Nei - Mytilene sin styreform blir ikke presentert. Borgermassen som ikke har ressurser til å utruste seg selv gjorde opprør, mens bystaten var i en konflikt med Athen. Resultatet var at Mytilene tapte konflikten mot Athen og ble gjort om til bystatens undersåtter. Hvilke styreform som eksisterte før og etter tapet mot Athen beskrives ikke.
Mytilene (Diodorus)	14.84.3-4 og 15.28.2-3.		12.55.1.	Ja - rundt 394 fvt. skal bystaten ha støttet Kroton i å fjerne de stasjonerte spartanske troppene. Bystaten skal så i 378 fvt. ha alliert seg med Athen for å forhindre spartansk hegemoni og fått en demokratisk statsforfatning. Styreformen før denne perioden er uklar
Mytilene (Aristoteles)		1285a31-36, 1304a4-10 og 1311b2-27.	1304a4-10 og 1311b2-27.	Uklar - Mytilene skal ha hatt et valgt tyranni rundt 587 fvt. Senere skal det ha oppstått en konflikt mellom oligarker knyttet til bystatens arvinger. Dette førte til at borgere fra Mytilene kalte på Athen for å få støtte i konflikten. Det politiske resultatet av de ulike konfliktene blir ikke presisert.
Pisidia (Diodorus)	33.5a.		33.5a.	Ja - demokratisk. Pisidia gikk fra et tyranni til et samfunn som hadde en demokratisk statsforfatning.
Rodos (Tukydid)			8.44.2.	Nei - Rodos støtter Athen under den sicilianske ekspedisjonen, men skal på grunn av Spartas innblanding ha gjort opprør mot Athen.
Rodos i 411 til 378 fvt. (Diodorus)	14.79.6, 14.97.1-4, 14.99.4-5 og 15.28.2-3.	13.38.5, 14.97.1-4 og 14.99.4-5.	13.38.5, 13.45.1, 14.97.1 og 14.99.4-5.	Uklar - Spartanske styrker prøvde i 411 fvt., etter oligarkiet til «de fire hundre» i Athen, å støtte borgerne på Rodos i et opprør mot Athen. Rodos statsform blir ikke presentert. Senere i narrativet presenteres en oligarkisk fraksjon som leder an en <i>stasis</i> og forviste borgere som sympatiserte med Athen. Styreformen kategoriseres ikke før rundt 378 fvt. når bystaten skal ha gått over til Athens side og fått en demokratisk statsforfatning.
Rodos (Aristoteles)	1302b21-30 og 304b27-31.	1302b21-30 og 304b27-31.	1302b21-30 og 1304b27-31.	Ja - demokratisk. En skiftende politisk historie blir presentert. Det skal ha eksistert et demokrati der godtgjørelse ble gitt til «de mange», men dette demokratiet skal ha blitt fjernet. En oligarkisk fraksjon samlet seg mot demokratene i bystaten. Oligarkene fryktet resultatet av rettsaken demokratene kunne ha ført mot dem og demokratene ble kastet ut og en oligarkisk styreform ble implementert.
Samos (Tukydid)	1.115.2-4, 8.21, 8.73.2-6, 8.75.2-3, 8.76.1 og 8.86.2.	1.115.4-5, 8.63.3-4 og 8.73.2.	1.115.2-5, 8.21, 8.73.2-6, 8.75.2-3 og 8.76.1.	Ja - demokratisk. Bystaten går gjennom flere <i>staseis</i> der ulike fraksjoner (demokrater og oligarker) tar over makten.
Samos (Aristoteles)	1284a39-40 og Arist. <i>Ath. Pol.</i> 24.2.	1313b24-25 og Arist. <i>Ath. Pol.</i> 24.2.		Nei - Aristoteles beskriver hvordan bystaten får beholde sin statsforfatning, men styreformen blir ikke avklart. Samtidig presiserer Aristoteles at Athen hadde fått et grep om bystaten og skal ha sendt borgere i eksil. Den politiske konsekvensen blir ikke presentert. Et annet moment er hvordan «de fattige» i Samos ble holdt fattige ved å la dem arbeide i store byggeprosjekter.
Samos i 441 fvt. (Diodorus)	12.27.2 og 12.28.4.	12.27.3 og 14.3.4-5.	12.27.2-12.28.4.	Ja - demokratisk, men ulike fraksjoner blir presentert. På bakgrunn av Athens innblanding i 441 fvt. endres statsforfatningen til et demokrati to ganger. Samos går i denne perioden gjennom flere <i>staseis</i> .
Thasos (Tukydid)	8.64.2-5.	8.64.2-5.	8.64.2-5.	Ja - demokratiet på Thasos blir fjernet og erstattet av en moderat styreform etter opprøret mot Athen.
Thasos (Diodorus) 407 fvt.	13.72.1-2.		13.72.1-2.	Uklar - Den athenske generalen Thrasybolos beseiret bystaten, men styreformen presiseres ikke. Borgere fra Thasos som hadde hatt en forkjærlighet til Athen ble tilbakekalt fra sitt eksil av Thrasybolos.
Zakynthos (Diodorus)	15.45.2-4.	15.45.2-4.	15.45.2-4 og 15.46.3.	Uklar - Borgere fra Zakynthos starter en intern konflikt i 374/375 fvt. der den demokratiske fraksjonen skal ha blitt forvist. Både demokratene og oligarkene skal så ha søkt eksternt hjelp for å komme seirende ut av konflikten.

Tabell 3: Tukydid's, Aristoteles` og Diodorus` bruk av *demokratia*-begrepet på ikke-sicilianske og sør-italienske samfunn.²⁹¹

²⁹¹ Tabellen har tatt utgangspunkt i Tukydid's verk *Peloponneserkrigen* og Diodorus Siculus` verk *Historiske Bibliotek*. Jeg har konsultert Mogens H. Hansen og Thomas H. Nielsen større oversiktsverk: *An Inventory of Archaic and Classical Poleis*, Andrew Lintotts verk: *Violence, Civil Strife and Revolution in the Classical City* og Eric Robinsons verk *Democracy beyond Athens. Popular Government in the Greek Classical Age* for å få en oversikt over hvilke passasjer i som ville være relevant for min undersøkelse.

I *Tabell 3* kan vi identifisere hvordan *demokratia*-begrepet ofte benyttes for å beskrive den politiske styreformene i en bystat uten at forfatterne presenterer noen videre utdypning. Forfatterne kategoriserer kun de ulike samfunnene uten å inkludere detaljerte beskrivelse om det spesifikke samfunnets politiske system og ulike praksiser. Dette er også gjeldene for samfunn som ikke tydelig er kategorisert. Athen kan her sees på som unntaket fra regelen siden både bystaten kategoriseres og bystaten politiske historie og praksiser blir beskrevet av de ulike forfatterne i detalj. Jeg mener at i visse situasjoner kan vi ikke bare benytte oss av Tukydid, Aristoteles og Diodorus for å avklare om en bystat var demokratisk eller ikke. Derfor avviker mine vurderinger fra Robinson og forfatterne av *An Inventory of Archaic and Classical Poleis* vedrørende bystatene Mytilene og Zakynthos. Robinson argumenterer for at statsformene er vanskelige å identifisere, men han velger fortsatt å kategorisere dem som demokratiske. En lignende argumentasjon kan vi identifisere i *An Inventory*.²⁹² Andre bystater kategorisert av de ulike forfatterne, som jeg stiller meg skeptisk til, er for eksempel bystatene Eli,²⁹³ Miletus,²⁹⁴ Thasos,²⁹⁵ Erythrai²⁹⁶ og Klazomenai.²⁹⁷ *Tabell 3* viser at det er stor usikkerhet knyttet til hvordan man skal tolke Tukydid's, Aristoteles' og Diodorus' beretninger, spesielt siden bystatene kun i enkelte tilfeller blir kategorisert som demokratiske uten at ulike politiske praksiser blir presentert. Thasos blir for eksempel vurdert som demokratisk av Tukydid etter deres brudd med Athen. De skal ha endret statsforfatningen til en moderat styreform,²⁹⁸ men vi får ingen indikasjoner på hvordan dette demokratiet skal ha vært, hvilke deler av borgermassen som hadde makt og om folkeforsamlingens avgjørelser var endelige.

Brukte klassiske og hellenistiske forfattere *demokratia*-begrepet forskjellig?

I min analyse har jeg presentert hvordan Tukydid, Aristoteles og Diodorus i sine verk generelt brukte *demokratia*-begrepet når de kategoriserer demokratiske samfunn og den demokratiske statsforfatningen. Jeg vil i denne delen vurdere om det finnes en betydelig forskjell mellom disse tre forfatternes begrepsbruk og om perioden de skrev under påvirket hvordan *demokratia*-begrepet ble brukt. En synliggjøring av dette er nødvendig fordi det vil kunne

²⁹² Robinson 2011, s. 65, 178-179 og 248-249; Hansen og Nielsen 2004b, s. 1338 og 1340; Gehrke og Wirbelauer 2004, s. 374 til 375; Hansen, Spencer og Williams 2004, s. 1026 til 1030.

²⁹³ Robinson 2011, s. 29 og 248-249; Nielsen 2004b, s. 1339; Roy 2004, s. 494-498.

²⁹⁴ Robinson 2011, s. 177 og 248-249; Nielsen 2004b, s. 1340; Rubinstein 2004, s. 1082 til 1088.

²⁹⁵ Robinson 2011, s. 180-181 og 248-249; Nielsen 2004b, s. 1339; Reger 2004, s. 778 til 782.

²⁹⁶ Rubinstein 2004, s. 1073-1076; Hansen og Nielsen 2004b, s. 1340.

²⁹⁷ Rubinstein 2004, s. 1076 til 1077; Hansen og Nielsen 2004b, s. 1340.

²⁹⁸ Thuc. 8.64.2-5.

danne grunnlaget for hvordan man skal vurdere beskrivelsene til de ulike forfatterne. Det eksisterer to forskningsfronter som beskriver hvordan forfattere fra den klassiske og hellenistiske perioden skal ha brukt *demokratia*-begrepet. Den ene gruppen argumenterer for at begrepsbruken er troverdig, ofte fordi de hellenistiske forfatterne støttet seg på klassiske kilder og dette førte til at deres begrepsbruk var relativ lik. Den andre siden peker på at det er et klart skille mellom hvordan *demokratia*-begrepet blir brukt i klassiske og hellenistiske perioden. Rutter og Robinson kan fremstilles som representanter for hver side av debatten, hvor Rutter er skeptisk til de hellenistiske forfatternes begrepsbruk mens Robinson i større grad vurderer begrepsbruken som troverdig.²⁹⁹

Robinson erkjenner at det er vanskelig kun å støtte seg på hellenistiske kilder når man skal vurdere et samfunns politiske styreform. Ifølge ham kan vi i dag løse dette dilemmaet ved å undersøke kildene Diodorus og andre hellenistiske forfattere skal ha brukt, i tillegg til deres forståelse av tidligere demokratiske praksiser. Diodorus skal ha benyttet seg av den klassiske historikeren Ephorus når han kategoriserte ulike samfunn som demokratiske. Dette var en kategori Diodorus ofte tok i bruk. Kildebruken til Diodorus gjør hans kategoriseringer troverdige. Kategoriseringene blir vurdert som mer troverdig når hans politiske kategoriseringer samsvarer med andre forfattere som Tukydid og Aristoteles.³⁰⁰ I *Inventory of Archaic and Classical Poleis* argumenterer for eksempel Hansen og Nielsen for at de typiske bystatene i hellenismen ser ut til å ha vært demokratiske i tillegg til at de skal ha hatt internt selvstyre.³⁰¹ Utsagnet indikere at forfatterne i større grad vurderer informasjonen de hellenistiske forfatterne beskriver som troverdig.

Rutter argumenterer for at Diodorus skrev i en periode der begrepet «*demokratia*» hadde mistet sin politiske og sosiale betydning. Styreformen eksisterte ikke lenger og han skal selv ha levd 315 år etter Dionysios 1. maktovertakelse av Syrakus. Styreformen antydnet kun en republikansk regimetype som stod i kontrast til tyranniet eller maktovertakelsen av en fremmed monark.³⁰² Vi finner en lignende vurdering hos Mæhle og Starr.³⁰³ Starr argumenterer for at *demokratia*-begrepet i den hellenistiske perioden ikke nødvendigvis

²⁹⁹ Rutter 2000, s. 145; Robinson 2011, s. 3-4 og 221. Andre historikere som er skeptiske til hellenistiske forfatters bruk av *demokratia* er for eksempel Starr og Mæhle (Starr 1952, s. 2 og 15-16; Mæhle 2017, s. 209). Historikere som deler Robinsons mer positive syn er for eksempel Hansen, Nielsen og Ampolo (Hansen og Nielsen 2004a, s. 20; Fischer-Hansen, Nielsen og Ampolo 2004a, s. 225-231).

³⁰⁰ Robinson 2011, s. 3-4, 76, 95 og 221; Robinson 1997, s. 78n52 og 80n56.

³⁰¹ Hansen og Nielsen 2004a, s. 20.

³⁰² Rutter 2000, s. 145.

³⁰³ Mæhle 2017, s. 209; Starr 1952, s. 2 og 15-16.

refererte tilbake til en styreform hvor folket hadde en direkte kontroll over statsformen, slik som under det athenske demokratiet i Perikles' tidsalder. Begrepet antyder istedenfor en styreform som ikke var åpenbart monarkisk.³⁰⁴ Slik tolkningene ovenfor viser er forskerne først og fremst uenige i troverdigheten til de hellenistiske forfatterne, som Diodorus, og hans begrepsbruk. Dette er grunnen til at jeg valgte å undersøke hvordan han skiller seg fra eller deler likhetstrekk med Tukydid's og Aristoteles' begrepsbruk.

Min vurdering og funn av Diodorus generelle bruk av begrepet *demokratia* synliggjør hvordan han brukte og presenterte *demokratia*-begrepet på ulike måter. Når Diodorus presenterer styreformene på en generell måte uten å knytte statsforfatningen til et spesifikt samfunn eller periode, presenteres begrepet som et fenomen leseren allerede burde være innforstått med. Siden Diodorus skrev for et publikum som allerede var belest kan det tenkes at forfatterne i mindre grad valgte å beskrive den demokratiske styreformene i verkene. Istedenfor tar han for seg den tidligere ikke-greske perioden og de passasjene der han beskriver den demokratiske styreformene generelt. Selv om dette kan ha vært tilfelle kan vi fortsatt identifisere noen kjennetegn ved *demokratia*-begrepet. 1) Borgere av et samfunn/bystat skal ha mulighet til å delta i styringsprosessen, 2) demokratiet skal åpne opp for at mennesker kan leve i fredelige, autonome, rettferdige og lovlydige samfunn og 3) ulike former for valgte råd hadde en viktig demokratisk funksjon. Problemet er at de generelle prinsippene og praksisene kan identifiseres i ikke-demokratiske styreformene. Republikanske systemer (demokratiske, oligarkiske og blandingsforfatninger) gjenkjennes av at samfunnets borgere har makt. Forskjellen er hvilke grupper av borgermassen som hadde politiske rettigheter.

Diodorus bruk av *demokratia*-begrepet på bestemte navngitte samfunn er forskjellig fra hans mer generelle omtaler av styreformene. *Demokratia* blir presentert og sammenlignet med styringsformer, slik som monarkiske dynastier og oligarkier. Diodorus vektlegger at demokratiet var en styringsform som gav borgere i bystater og andre samfunn frihet og selvstendighet. Styreformene står i kontrast til de andre statsformene. Diodorus bruker begrepet når han beskriver hvordan et samfunn skal ha gått gjennom et maktskifte hvor et tyranni eller et monarki har blitt erstattet med en ny styreform. Denne styreformene kategoriserer han ofte som demokratisk. Samfunnets frigjørelse og selvstendighet står i sentrum av beskrivelsen. Han beskriver eller analyser ikke hvordan samfunnets borgere får mer direkte politisk

³⁰⁴ Starr 1952, s. 2 og 15-16.

påvirkningskraft. Denne presentasjonsformen kan, slik Rutter argumenterer for, problematiseres.³⁰⁵ Begge presentasjonsformene mangler i større grad detaljer om hvordan folkeforsamlingsmøtene foregikk, hvem som kunne snakke og hvilke grupper innenfor borgermassen som kunne være delaktig. Det at disse momentene uteblir gjør vurderingen av samfunnenes politiske struktur vanskelig. Uten å vite i hvor stor grad samfunnet åpner opp for hele eller større deler av borgermassen vil det være vanskelig å stadfeste hvem som hadde direkte kontroll og makt.

Kritikken Rutter retter mot Diodorus er legitim, men vi kan rette den samme kritikken mot Tukydid. Tukydid's analyse av de demokratiske og oligarkiske beslutningsprosessene blir i liten grad synliggjort. Tukydid beskriver demokratisk samfunn innenfor det større krigs-narrativet, og begrepet blir slik *Tabell 3* demonstrerer brukt på en mer overfladisk måte. De ulike bystatene presenteres løst som enten demokratiske eller oligarkiske, hvorav Athen og Sparta blir presentert som de to politiske motpolene. Hovedfokuset til Tukydid er hvordan disse statsformenes beslutningsprosess skiller dem fra den tyranniske statsformen. Tyranniet utfordrer den demokratiske og den oligarkiske forståelsen av likhet og bystatens mulighet for selvstyre/autonomi.³⁰⁶ Dette gjør Tukydid's politiske vurderinger vanskelige, siden skillet mellom demokratiet og oligarkiet er diffust.³⁰⁷ I *Peloponneserkrigen* kan vi identifisere hvordan Tukydid beskriver bystaters beslutningsprosesser og folkeforsamlingsmøter utenfor Athen. Vi får ikke vite mye om hvordan møtene foregikk, hvem som kunne snakke og hvilke grupper innenfor borgermassen som kunne være delaktig. Samtidig er ikke denne informasjonen alltid like klar i Tukydid's beskrivelse av athenernes folkeforsamlingsmøter. Gravtalen til Perikles indikerer at massene både hadde mulighet til å delta som embetsmenn, uttrykke sine meninger til forslag som ble presentert i tillegg til å ta de endelige beslutningene. Et annet likhetstrekk mellom Tukydid og Diodorus sine kategoriseringer av demokratiske samfunn er at de unnlater å skille mellom ulike former for demokratier. I *Tabell 3* sammenligner for eksempel Tukydid det athenske demokratiet med andre greske samfunn, uten å presisere hvordan de skiller seg fra hverandre. Tukydid sammenligner aktivt bystater ved å beskrive Argos som et søster-demokrati til Athen i tillegg til Mantinea. Han unngår å beskrive hvordan de er like og hvilke forskjeller som kunne ha eksistert mellom dem. Tukydid's og Diodorus' begrepsbruk skiller seg i større grad fra Aristoteles som analyserer

³⁰⁵ Rutter 2000, s. 144.

³⁰⁶ Jaffe 2017, s. 395.

³⁰⁷ Rutter 2000, s. 149-151. Pope presenterer en lignende tolkning der han fokuserer på at Tukydid sin presentasjon av bystaters beslutningsprosesser ikke fokuserer på skillet mellom demokratier og oligarkier, men hvordan disse statsforfatningene skiller seg fra den tyranniske statsformen (Pope 1988, s. 282-283).

slike skiller mellom ulike demokratiske samfunn. Han går dypere når han vurderer hvordan forskjellige borgergrupper kunne påvirke statsforfatningen i et demokratisk samfunn. Dette fører til at Tukydid og Diodorus' begrepsbruk vanskelig lar seg konkretiseres siden ulike demokratier ikke nødvendigvis løser sine politiske spørsmål likt. Uklarheten som vi finner hos Tukydid og Diodorus kan også identifiseres hos Aristoteles, slik *Tabell 3* demonstrerer. Ulike samfunn blir for eksempel ikke alltid kategorisert, men snarere brukt som eksempler for å forklare ulike fenomener som for eksempel hvorfor borgere gjør opprør mot et oligarki eller bystater gå gjennom *stasis*. Den uklare kategoriseringen av et samfunns politiske styreform kjennetegner både de klassiske forfatterne og Diodorus.

Et viktig skille mellom Diodorus og de klassiske forfatterne er at han presenterer hvordan ikke-greske samfunn hadde såkalte demokratiske styresett. Det at Diodorus klassifiserte ikke-greske samfunn som demokratiske, kan bety at disse samfunnene delte vesentlige likhetstrekk med de greske demokratiene. Diodorus må selv ha identifisert slike likheter, på tvers av geografiske forhold. Samtidig kan kategoriseringen også være et uttrykk for Diodorus mer utvannede begrepsbruk. Diodorus skilte seg fra de klassiske forfatterne ved at Aristoteles og Tukydid i større grad fokuserte på hvordan samfunnets elite fortsatt kunne og burde spille en viktig rolle innad i demokratiske samfunn. Gravtalen til Perikles og Tukydid's generelle narrativ, *Tabell 1* og *2*, synliggjør at eliten fortsatt kunne ta en aktiv rolle i den direkte styringen av bystaten. Enten de var embetsmenn, generaler eller personligheter kunne de legge frem forslag som skulle vurderes og debatteres i folkeforsamlingen. Aristoteles vurderte hvordan ulike demokratier kan gi politiske rettigheter og et større ansvar til eliten. Diodorus åpner kun i noen grad opp for dette. Eliten ser ut til å bli inkludert i demokratiske samfunn fordi denne gruppen ofte igangsatte opprør mot et eksisterende tyranni og dermed muliggjorde de «demokratiske» overgangene.³⁰⁸

Diodorus deler fokuset til Tukydid og Aristoteles om at demokratiske samfunn burde være fredelige, rettferdige og lovlige. Alle viser eksempler på hvordan demokratiske samfunn kan avvike fra disse idealene og praksisene. Tukydid og Aristoteles peker på hvordan borgernes beslutninger i folkeforsamlingen, spesielt «de fattige» borgerne, ikke nødvendigvis alltid har en bakgrunn i visdom. Den samme vurderingen kan identifiseres i Diodorus' digresjon om demokratiet generelt i bok 1 hvor han beskriver det egyptiske monarkiet. Han beskriver også hvordan nyetablerte demokratier, grunnet sivil stridighet

³⁰⁸ Diod. Sic. 11.67.

(*stasis*), ofte tok dårlige valg. Borgermassen hadde ikke hatt trening i hvordan man skulle styre en bystat. De ulike forfatterne åpner opp for at *demokratia* hadde klare praktiske utfordringer, men at styreformene i seg selv ikke nødvendigvis var dårlig. Det var hvordan man løste de interne konfliktene mellom ulike fraksjoner innad i samfunnet som avgjorde om spesifikke demokratier var velstyrt eller ikke. Ifølge Aristoteles er det kun den fjerde og mest radikale formen for demokrati han er negativt innstilt til fordi «de fattige» borgerne kun styrte etter sin egen gruppes interesse og ikke for samfunnets beste.

Et tema som går igjen i Tukydid's, Aristoteles' og Diodorus' fremstilling av demokratier og oligarkier er hvordan disse statsforfatningene var sårbare for intern splittelse *stasis* og tyrannisk maktovertakelse. Disse konfliktene kunne være interne, på bakgrunn av ulike fraksjoner innad i bystaten/samfunnet, eller konflikter som oppstod på grunn av eksternt press. I visse fremstillinger blir ikke bystatens statsform avklart, men Diodorus og Tukydid presenterer for eksempel at den demokratiske fraksjonen kom seirende ut av den interne konflikten. Konflikter kan sies å ha forrang i Diodorus og Tukydid's narrativ. Det politiske systemet blir kun kort beskrevet ved å kategorisere bystatens eksisterende eller nye samfunnstype. Mitt poeng er at *stasis* eller eksternt press ikke er tilstrekkelige faktorer for å kategorisere et samfunn som demokratisk. Den nære relasjonen mellom *stasis* og *demokratia*-begrepet, et moment *Tabell 3* viser, medfører at historikere i ettertid kan peke på at en identifisering av *stasis* mellom ulike fraksjoner innad i et samfunn hvor «de mange» ser ut til å komme seirende ut betyr en demokratisk overgang. Problemet er at så lenge dette ikke blir eksplisitt sagt eller at vi får en tydelig indikasjon på den politiske utviklingen etter konflikten vil en slik vurdering være problematisk.

Aristoteles, Diodorus og Tukydid demonstrerer gjennom sine verk at folkeforsamlingen var den viktigste institusjonen innenfor en demokratisk bystat. Det var her folket tok en aktiv rolle i styringen av samfunnet og institusjonen hvor avgjørelser ble tatt. Samtidig er deres fokus ikke likt. Tukydid gir for eksempel et mer detaljert bilde av hvordan beslutninger kunne tas i folkeforsamlingsmøtene enn Diodorus. Domstolene og rådet blir tillagt en viktig rolle, men de blir i mindre grad beskrevet av Tukydid og Diodorus. Aristoteles åpner derimot opp for hvordan disse institusjonen kunne fungere og hvordan struktureringen av disse institusjonene kunne medføre at samfunnet ble kategorisert som demokratisk eller oligarkisk. Dette har, ifølge Hansen, ført til at historikere i større grad har

blitt formet av Aristoteles analyser i sin vurdering og forståelse av antikkens demokratier.³⁰⁹ Problemet med en slik fremgangsmåte er at vi da kan stille for høye krav til Tukydid og Diodorus` presentasjonsform av *demokratia*. Deres formål var tross alt ikke en politisk analyse og vurdering av alle samfunn de skrev om, men snarere et historisk verk leseren kunne ta lærdom av.

Tukydid og Diodorus` beskrivelse av Athen og bystatens politiske historie står i kontrast til hvordan andre greske samfunn i Hellas og rundt Egeerhavet som blir beskrevet. Den kan sammenlignes med hvordan Aristoteles tar for seg bystatens politiske historie i *Athenernes Statsforfatning*. Bakgrunnen for denne kontrasten kan være at forfatterne skrev innenfor ulike sjangere som la forskjellige begrensinger på deres verk. Diodorus skrev universalhistorie, dette betydde at han ikke kunne beskrive alle samfunns politiske historie og ulike praksiser detaljert. Tukydid skrev krigshistorie og slik som Diodorus kunne han heller ikke inkludere alle historiske detaljer. Tukydid verk er, i motsetning til Diodorus, mer tidsavgrenset. Samtidig inneholder begge verk en vurdering av de viktigste politiske endringene bystaten gikk gjennom i tidsperioden de beskriver. Siden Diodorus tar utgangspunkt i en lenger tidsperiode kan verkets sammenlignes med *Athenernes statsforfatning*. Aristoteles skriver filosofi og statsforfatningslitteratur der han i større grad analyserer hvorfor noen praksiser var demokratiske og hvordan demokratiske statsformer kunne struktureres. Sjangervalget la klare restriksjoner for Tukydid og Diodorus som i mindre grad enn Aristoteles kunne skrive utdypende analyser av den demokratiske styreformens generelt og hvordan ulike samfunn kunne strukturere sine demokratiske statsforfatninger på bestemte måter.

I Diodorus sitt fokus på Athen kan vi identifisere at han, slik som Aristoteles og Tukydid, vektla at demokratier ble styrt av «de mange», mens oligarkier ble styrt av «de få». «De mange» som utgjorde majoriteten i demokratier blir, slik som Aristoteles, beskrevet som «de fattige». Det er mulig å argumentere for at Diodorus` drøftelse av Athens politiske historie indikerer at historikeren var klar over forskjellene mellom den demokratiske og oligarkiske styreformens. Selv om tolkningen kan synliggjøre at Diodorus` bruk av *demokratia* ikke kun bør vurderes som «anti-tyrannisk» vil en slik tolkning være problematisk. Slik som hos Tukydid får vi ikke en utdypet forklaring på hvorfor han velger å kategorisere andre samfunn som demokratisk unntagen Athen.

³⁰⁹ Hansen 2013, s. 19.

Forskningslitteraturen har vært opptatt av å synliggjøre hvordan spesielt Diodorus benyttet seg av *demokratia*-begrepet på en annerledes måte enn de klassiske forfatterne. Denne konklusjonen er jeg delvis enig i. Dette fordi man fortsatt kan finne klare likhetstrekk mellom de ulike forfatterne. Diodorus deler kanskje flest likhetstrekk med Tukydid, siden de begge var historikere. De gjennomfører for eksempel ikke, slik som Aristoteles, systematiske undersøkelser av ulike samfunnstyper. Forskjellen mellom de ulike forfatterne kan her sies å være sjangervalg. Forfatterne deler likhetstrekk i presentasjonsformen, ettersom flere temaer og institusjonelle rammer for hva som utgjør et demokrati går igjen. Temaene varierer fra konflikter mellom ulike fraksjoner innad i bystater, hvordan bystater skal ha blitt styrt av borgergruppen kalt «de mange», hvordan «de mange» tilhørte den «fattige» delen av borgermassen og at eksterne bystater/samfunn kunne påvirke bystaters politiske utvikling. De ulike forfatterne kommer med ulike normative dommer over den demokratiske styreformen, for den omtales ofte i lys av andre normative begreper som frihet (*eleutheria*) og selvstendighet (*autonomia*). Tukydid, Aristoteles og Diodorus deler likhetstrekk i sin bruk av *demokratia*-begrepet. Flere samfunn i Tukydid's og Diodorus' narrativ klassifiseres som demokratiske eller oligarkiske uten noen videre analyser. Athen skiller seg her ut da de slik som Aristoteles inkluderer en større analyse av denne bystatens politiske historie. Selv om de ulike forfatterne ser ut til å ha hatt en lignende forståelse av demokratiet, mangler ofte en mer detaljert forklaring av generelle bystaters samfunnsstyre. Dette betyr at politiske vurderinger vanskelig lar seg gjennomføre på bakgrunn av forfatternes begrepsbruk og beskrivelse slik som *Tabell 3* demonstrerer. Et viktig skille mellom de ulike forfatterne, ser ut til å være at Diodorus i større grad kategoriserer samfunn som demokratiske hvis de går gjennom en intern konflikt der de gjør et opprør mot et eksisterende tyranni. Frigjøringskampen og åpningen av det politiske liv fra et «styre av en» til et «styre av flere» ser ut til å være tilstrekkelig for Diodorus når han velger å kategorisere dem som demokratiske. Et annet skillet er hvordan Diodorus i større grad tilegner den demokratiske styreformen til ikke-greske samfunn. Dette betyr at *demokratia*-begrepet i seg selv ikke nødvendigvis kun refererer tilbake til et demokrati. Dette gjør at vi i dag kan få problemer med å vurdere styreformen til samfunn der Diodorus bruker *demokratia*-begrepet for å kategorisere samfunnets statsform. Den videre analysen av de sicilianske og sør-italienske samfunnene vil gjøres på bakgrunn av de ulike funnene knyttet til de ulike forfatternes generelle begrepsbruk. Hvis de ulike forfatterne i større grad fokuserer på å kategorisere samfunn uten videre beskrivelse av politiske praksiser i sicilianske og sør-italienske bystater, eller om beskrivelsene i større grad fokuserer på overgangen fra et tyranni til et demokrati og hvordan ulike fraksjoner kjempet mot hverandre,

vil det kunne få konsekvenser for den kommende analysen. Finleys hypotese om en «demokratisk mellomperiode» kan da trolig utfordres, og en mer generell implikasjon vil være at kildegrunnlaget simpelthen vil være for lite til å trekke endelige konklusjoner om sicilianske og sør-italienske politiske styreformers.

Den politiske historien på Sicilia og Sør-Italia

Sicilias politiske historie kjennetegnes av ulike tyrannier. Dette er gjeldene både før og etter den antatte demokratiske perioden fra 466 til 406 fvt.³¹⁰ Fokuset på at Sicilia opplevde lengre perioder med tyrannier, slik Aristoteles, Tukydid og Diodorus beskrev, har blitt vurdert som troverdig av flere historikere. De konkrete detaljene er det uenigheter om. Min oppgave skal ikke gå i dybden på den tyranniske perioden, men snarere perioden som skal ha avløst de ulike tyranniene på Sicilia og Sør-Italia bystater rundt 466 fvt.³¹¹

Med utgangspunkt i Diodorus argumenterer Asheri for at maktforholdet på Sicilia i de gresk kontrollerte områdene, etter slaget mot Hamilcar rundt 480 fvt., kan deles inn i tre dynastiske tyrannier.³¹² Deinomenids-dynastiet i Syrakus,³¹³ Emmenids-dynastiet i Akragas³¹⁴ og Anaxilads-dynastiet i Region.³¹⁵ Deinomenide dynastiet styrte over bystatene Syrakus, Naxos, Leontinoi, Katane og Kamarina. Emmenide dynastiet kontrollerte Akragas og Himera. Anaxilads dynastiet kontrollerte Region og Messene/Zankle. Tyranniene utviklet seg på Sicilia, slik Diodorus beskriver, i en dynastisk retning. Tyrannene skal ha styrt over flere bystater ved å plassere egne slektninger i viktige posisjoner.³¹⁶ Et kjennetegn ved disse tyranniene var bruken av livvakter/leiesoldater og tyrannene skal ha kommet fra ulike aristokratiske familier.³¹⁷ Tvangsflytting blir ofte omtalt som en særegen praksis for disse tyranniene. Hele befolkningsgrupper fra ulike tettsteder ble tvangsflyttet. Zahrnt poengterer at denne praksisen var med å skape heterogene samfunn. Dette gav større mulighet for interne konflikter mellom de ulike borgergruppene etter tyrannienes fall. Dette kan forklare hvorfor de ulike samfunnene var preget av sivil strid mellom ulike borgergrupper etter tyrannenes

³¹⁰ Arist. *Pol.* 1302b, 1310b og 1316a; Thuc. 1.17-18 og 6.4-5.

³¹¹ Finley 1979, s. 58; Ober 2015, s. 40 og 176; Angelis 2018, s. 219-220; Zahrnt 2006, s. 633; Mæhle 2017, s. 204; Morris og Powell 2006, s. 269; Hofer 2000, s. 84-91; Asheri 1992, s. 147.

³¹² Asheri 1992, s. 147.

³¹³ Diod. Sic. 10.29, 10.33-34, 11.1, 11.20-22, 11.25-26, 11.38, 11.48-49, 11.51, 11.53, 11.66-68, 11.72, 12.26, 13.22, 13.94 og 14.66.

³¹⁴ Diod. Sic. 11.38, 11.48-49, 11.51, 11.53, 11.66-67, 11.66-68 og 11.72.

³¹⁵ Diod. Sic. 11.48, 11.66, 11.68 og 11.76.5.

³¹⁶ Morris og Powell 2006, s. 269; Mæhle 2017, s. 204.

³¹⁷ Hofer 2000, s. 84-91.

fall.³¹⁸ Tyrannen gav også borgerstatus og landområder til leiesoldater og andre individer for å sikre sin egen sosiale og økonomiske status. Denne praksisen muliggjorde at «de nye» borgerne forble lojale til tyrannene og de fungerte som et sikkerhetsnett mot eksterne og interne trusler, men praksisen skapte misnøye etter tyrannenes fall.³¹⁹

Det er spesielt tre passasjer i Diodorus' narrativ som demonstrerer viktigheten av den tyranniske maktperioden. Passasjene synliggjør hvordan ulike sicilianske borgere gjorde opprør mot de sittende tyrannene og hvordan seieren mot tyranniene ikke var slutten på de interne konfliktene. 1. Akragas får, ifølge Diodorus, en demokratisk styringsform etter bystatens eksterne konflikt mot Syrakus og interne opprør (*stasis*) mot tyrannen Trasidaios i 470 fvt.³²⁰ 2. Syrakus går over til en demokratisk styringsform etter den interne konflikten (*stasis*) mot tyrannen i Thrasybolos 466/465 fvt.³²¹ og 3. Syrakus igangsetter, etter sitt eget oppgjør mot tyranniet, en demokratisk bølge på Sicilia for å frigjøre flere greske bystater fra tyranner og undertrykkende regimer.³²² Beskrivelsene har klare likhetstrekk og det kan tenkes at Diodorus her benyttet seg av *topoi*. Ober peker på at de institusjonelle normene ofte spredte seg på Sicilia fra en bystat til en annen. Dette kan være grunnen til at sicilianske samfunn hadde lignende styreformene og hvordan tyranniet og senere det antatte demokratiet kan ha spredt seg.³²³

Tukydid's, Aristoteles' og Diodorus' klassifisering av sicilianske og sør-italienske bystater

Diodorus, Tukydid og Aristoteles er de viktigste kildene til Sicilias og Sør-Italias politiske historie.³²⁴ Diodorus' verk *Historiske Bibliotek* er av særlig interesse og historikere bør, ifølge Evans, konsulteres verket når man skal gjennomføre politiske undersøkelser av Syrakus og andre sicilianske eller sør-italienske bystater i perioden 466 fvt.³²⁵ Fordi de ulike forfatterne

³¹⁸ Zahrnt 2006, s. 633.

³¹⁹ Angelis 2018, s. 219-220.

³²⁰ Diod. Sic. 11.53.

³²¹ Diod. Sic. 11.68 og 11.72.

³²² Diod. Sic. 11.68 og 11.72.

³²³ Ober 2015, s. 176.

³²⁴ Det eksisterer flere verk som omhandler Sicilia og Sør-Italia som ikke har blitt presentert i denne oppgaven. Ifølge Green og Oldfather er de av en så fragmentert natur at det gjør arbeidet med å tolke bystatenes politiske situasjon vanskelig (Green 2010, s. vii og 1; Green 2006, s. 2; Oldfather 1933, s. xxii). Jeg har på grunn av oppgavens størrelse valgt å ikke inkludere disse i min oppgave. Eksempler på kilder som kunne ha vært relevante er skrevet av forfatterne Ephorus and Timaeus. Dette var kilder som Diodorus, ifølge Lewis, skal ha støttet seg på (Lewis 1994, s. 120-121).

³²⁵ Evans 2016, s. xvi-xvii.

gir forskjellige beskrivelser av styreformen i disse samfunnene vil jeg strukturere dette kapittel på følgende måte: Først vil jeg presentere forfatterens generelle bruk av *demokratia*-begrepet på Sicilia og Sør-Italia. *Tabell 4* vil i denne delen få et større fokus siden fremstillingsformen gjør det mulig å identifisere likheter og forskjeller i de ulike forfatterens begrepsbruk. Deretter vil jeg gå i dybden på Akragas og Syrakus fordi disse bystatenes styreform er mer detaljert beskrevet av de ulike forfatterne.

Hovedfokuset i Tukydid's fremstilling av de sicilianske og de sør-italienske bystatene, var å beskrive dem i lys av peloponneserkrigen og hvilken rolle de ulike bystatene tok i denne konflikten. Historikeren Greenwood peker på at Tukydid's beskrivelse av Sicilia og Sør-Italia bør vurderes som en athensk fortelling. Det er atenerne som er i fokus. De er både angripere og ofre. Det meste blir fortalt gjennom atenernes psyke og følelser og det er kun i små passasjer at fokuset skifter til den sicilianske befolkningen.³²⁶ Tolkningen er relevant fordi det er nettopp i disse passasjene, hvor Tukydid beskriver atenernes vurderinger av de sicilianske samfunnene i tillegg til hans egne tolkninger, historikere i dag kan benytte seg av i sine politiske vurderinger.

Tukydid's beskrivelse av Hermokrates' tale under fredsforhandlingene i Gela, under den første athenske ekspedisjonen til Sicilias rundt 426 til 424 fvt., fokuserer på at de sicilianske bystatene var frie og autonome bystater. Hermokrates argumenterte for at hvis de ulike bystatene på Sicilia sluttet med stridigheten seg imellom og allierte seg mot Athen ville de fortsette å være borgere av frie bystater som kunne avgjøre sin egen skjebne istedenfor å bli underlagt athensk dominans. Tukydid beskriver da, gjennom Hermokrates, hvordan unavgitte sicilianske bystatene ikke var underlagt ulike tyrannier, men hadde styreformer som gav sine borgere frihet og autonomi. Forløpet for talen var konflikten mellom ulike samfunn på øya. Likheten mellom bystatenes styreform bli i denne passasjen ikke utdypet, men den sicilianske kongressen synliggjør viktigheten av embetsmenn og innflytelsen til denne gruppen i de sicilianske samfunnene.³²⁷ Et problem med fremstilling er at hendelsesforløpet vanskelig lar seg tolke for å avgjøre de ulike samfunnenes styreform og vi får, slik Jaffe peker på, ingen konstitusjonell beskrivelse.³²⁸ Gela, Kamarina og Syrakus nevnes av Tukydid som deltakere under fredsforhandlingene. Han pekte på at de resterende sicilianske samfunnene var med,³²⁹ men hva «resterende» her refererer til er usikkert. Er det

³²⁶ Greenwood 2017, s. 162.

³²⁷ Thuc. 3.115, 4.2, 4.24-25, 4.58-65 og 6.6; Connor 1985, s. 123-124; Andrew 2009, s. 2.

³²⁸ Jaffe 2017, s. 396.

³²⁹ Thuc. 4.58 og 4.65.1. Diodorus beskriver også fredsforhandlingen i Gela (Diod. Sic. 12.54.7).

kun de største samfunnene som nevnes generelt gjennom hans narrativ eller også andre mindre samfunn på Sicilia? Hornblower argumenterer for at talen til Hermokrates under fredsforhandlingene angivelig ikke var diktet opp av Tukydid. Dette fordi Tukydid antakelig skal ha støttet seg på en eldre lokal tradisjon (Antiochus fra Syrakus) og at rammene talen beskriver har et element av troverdighet. Fredsforhandlingen inneholdt ikke andre taler fordi Tukydid sannsynligvis ikke hadde nok informasjon til å vurdere andre talers troverdighet. Tukydid argumenterte i bok 1 for at hans verk skulle ta utgangspunkt i det som hadde skjedd. Taler han ikke kunne garantere ble derfor ikke inkludert i verket.³³⁰

Under folkeforsamlingsmøtet i Athen, før den andre ekspedisjonen til Sicilia i 415 fvt., beskriver Tukydid hvordan Nikias og Alkibiades skal ha argumentert for to motstridene posisjoner. Nikias advarte mot mens Alkibiades argumenterer for ekspedisjonen til øya. Talene beskriver forholdene mellom de ulike sicilianske bystatenes fra forskjellige perspektiver. Alkibiades beskriver en splittet øy hvor bystatene og deres innbyggere var i konflikt med hverandre. De skal, ifølge Alkibiades, ofte ha byttet ut sine styreformer med nye. Borgermassene i de ulike sicilianske bystatene hadde ikke noe patriotisk forhold til sine samfunn. Flertallet av dem ville gå over til atthenernes side i konflikten hvis de ble gitt et rimelig tilbud. Athenere trengte heller ikke å frykte denne mobben, fordi samfunnene ofte var preget av interne stridigheter.³³¹ Konfliktperspektivet Alkibiades refererte tilbake til er trolig den tyranniske perioden på Sicilia, før maktskifte rundt 466 fvt. Dette skal ha vært kjent i den greske verden. Herodot, Tukydid, Platon, Aristoteles og Diodorus i tillegg til flere kilder beskriver denne tyranniske perioden. At Athen skal ha hatt kunnskap om Sicilias tendens til tyranniske styreformer virker troverdig. Alkibiades` fokus på eksterne stridigheter mellom bystatene kan og komme av kunnskapen om konfliktene på øya før og etter den første ekspedisjonen til Sicilia elleve år før.³³²

Nikias beskriver situasjonen på Sicilia annerledes og argumenterer imot Alkibiades. Han viser til at de sicilianske samfunnene faktisk ville være vanskelig å overvinne siden de ulike bystatene ikke var preget av interne og eksterne konflikter. Hvis Athen sendte ekspedisjonen ville bystaten, ifølge Nikias, møte flere samfunn som ville yte motstand. Det er spesielt syv bystater, som ifølge Nikias, ville utgjøre den største trusselen mot Athen, men kun Syrakus og Selinus blir nevnt med navn. Nikias tale er relevant fordi han sammenligner

³³⁰ Hornblower 1996, s. 220-222; Thuc. 4.58-59 og 4.65.

³³¹ Thuc. 6.17.2-4.

³³² Thuc. 3.86-90, 3.115, 4.1-2 og 6.17.2-6.

de ulike sicilianske samfunnene med Athen og peker på at de på alle måter er like sterke og har like mye makt som athenernes selv.³³³ Nikias tale er strukturert og gir gode argumenter for at man ikke bør sende en ny ekspedisjon til øya. Ifølge Andrew bør historikere være klar over de retoriske grepene Nikias bruker i talen for å nå dette målet.³³⁴ Advarselen knyttet til de syv bystatene kan, ifølge Berger, sees på som en generalisering av den sicilianske tilværelsen. Formålet med denne generaliseringen var å vinne i debatten mellom ham selv og Alkibiades. Ved å overdrive enheten og mangelen på konflikter på Sicilia prøvde Nikias gjennom sin retoriske tale å motivere folkeforsamlingen til å avbryte ekspedisjonen.³³⁵ Folkeforsamlingsmøtet i Athen gir relevant informasjon om de ulike samfunnene. De blir presentert som autonome enheter som ikke var tyrannier. Styreformene de skal ha hatt blir ikke kategorisert verken av Nikias eller Alkibiades. Nikias` retter oppmerksomheten mot likheten mellom de ulike sicilianske bystatene og Athen, et tema som går igjen i Tukydid's narrativ.³³⁶ Konflikten som kan ha eksistert, mellom ulike fraksjoner innad i borgermassen, er et kjennetegn både innenfor demokratiske og oligarkiske samfunn. Jeg vil argumentere for at Tukydid gjennom Nikias og Alkibiades taler her beskriver en republikansk tilværelse i de sicilianske bystatene.

En annen viktig passasje, som må tolkes, er Tukydid's sammenligning av Syrakus og andre unavgitte bystater på øya med Athen. Kjennetegnene de skal ha delt var, ifølge Tukydid, lik karakter, den demokratiske styreformene, i tillegg skal bystatene ha vært av betydelig størrelse og samfunnene hadde muligheten til å stille med skip og hester. Likhetstrekkene gjorde at Athen ikke kunne ta i bruk eldre taktikker der de prøvde å splitte befolkningen mot hverandre og tilby «massene» eller en bredere del av bystatens borgere en del av styringsprosessen. Dette førte til at de ulike samfunnene ikke opplevde interne konflikter (*staseis*) i møte med Athens splitt og hersk-strategi. Syrakus blir i denne sammenligningen tydelig kategorisert som demokratisk og jeg vil vende tilbake til denne passasjen senere i oppgaven. De andre bystatene som Tukydid derimot refererer til, er uspesifiserte.³³⁷ Tukydid's refleksjoner gir en indikasjon på at bystatene kan vurderes som demokratiske. Problemet med en slik tolkning er at kun Syrakus blir spesifisert og ingen andre politiske institusjoner og praksiser nevnes. Rutter peker på at Tukydid her velger å fremstille de ulike sicilianske bystatenes politiske styreform lik den athenske. Denne likheten finner vi

³³³ Thuc. 6.9-15 og 6.20-24.

³³⁴ Andrew 2009, s. 2.

³³⁵ Berger 1992b, s. 421-424; Hornblower 2008, s. 355.

³³⁶ Thuc. 7.55.2 og 8.96.5.

³³⁷ Thuc. 7.55.2.

både i Tukydidts konkrete sammenligning, men også i debatten mellom Nikias og Alkibiades og fokuset på bystatenes autonome karakter i beskrivelsen av fredsprosessene i Gela.³³⁸ Hornblower argumenterer for at Tukydid skal ha likt å sammenligne Syrakus og Athen i *Peloponneserkrigen* og han skal ha benyttet seg av en slik sammenligning flere ganger i verket. Spørsmålet da er hvorfor Tukydid tok i bruk flertallsformen «bystater» når han beskriver hvordan samfunnene på Sicilia delte likheter med Athen? Hornblower argumenterer for at flertallsformen trolig er en skrivefeil som har blitt påført et tidligere manuskript. Ifølge Hornblower var det Syrakus, i *Peloponneserkrigen*, som ble sammenlignet med Athen og de andre bystatene passer ikke inn i denne sammenligningen. Samtidig er fokuset på at athenerne ikke klarte å sette borgere opp mot hverandre på Sicilia relevant. Passasjen demonstrerer Tukydidts vurdering av Athens krigsstrategi med å sette borgermasser opp mot hverandre og innføre demokratiske styreformer i samfunn de skulle ta kontroll over, en taktikk som feilet i Syrakus og kanskje i andre bystater på Sicilia.³³⁹ Vi kan sammenligne Tukydidts vurdering av de unavngitte samfunnene på Sicilia med den unavngitte bystat i Boiotia som ønsker å få en demokratisk styreform.³⁴⁰

Robinson argumenterer for en demokratisk vurdering av flere samfunn på Sicilia. Han viser til at de unavngitte bystatene i Nikias tale kan identifiseres. Disse bystatene skal ha alliert seg med Syrakus under den andre sicilianske ekspedisjonen. Tolkningen fører til at Robinson kan argumentere for at Syrakus, Kamarina og Selinus på lik linje med Gela, Himera og Katane alle er kandidater for den demokratiske kategoriseringen. Premisset for Robinsons tolkninger kommer av at bystatene skal ha delt Athens demokratiske natur og gav athenerne problemer under selve ekspedisjonen. Tukydid beskriver hvordan de nevnte bystatene i tillegg til Syrakus sendte tropper (kavaleri og andre hoplitter og skip) mot athenerne og dermed kvalifiserte for den demokratiske kategoriseringen.³⁴¹ Jeg vil argumentere for at Robinsons demokratiske tolkning av Kamarina, Selinus, Gela, Himera og Katane, ut ifra Tukydidts beskrivelse, har et for tynt grunnlag. Jeg støtter meg til argumentasjonen til Rutter og Hornblower som er mer skeptisk til en slik demokratisk vurdering av disse sicilianske samfunnene. Bakgrunnen for min støtte er følgende: Hvis Tukydidts sammenligning skal indikere flere samfunn enn Syrakus forblir disse samfunnene uspesifiserte. Denne unøyaktigheten medfører at kategoriseringer forblir tolkninger og dette fører til utfordringer.

³³⁸ Rutter 1986, s. 143.

³³⁹ Hornblower 2008, s. 648-651.

³⁴⁰ Thuc. 4.76 og 7.55.

³⁴¹ Robinson 2011, s. 96-104.

Passasjene viser kun at bystatene ikke skal ha vært tyrannier og at samfunnenes borgere i en eller annen forstand kunne ta del i bystatens beslutningsprosesser, for eksempel i fredsprosessmøte i Gela³⁴² og folkeforsamlingsmøte i Kamarina,³⁴³ Katane³⁴⁴ og i Syrakus.³⁴⁵ Selv om avgjørelser trolig ble tatt i folkeforsamlinger vet vi ikke hvem som kunne møte, hvilke rettigheter de ulike borgergruppene skal ha hatt og de ulike kvalifikasjonene eller restriksjonene som skal ha eksistert knyttet til de politiske embetene.

En annen passasje som problematiserer hvordan vi i dag skal forstå styreformene i de ulike sicilianske bystatene tar utgangspunkt i Aristoteles. Aristoteles skiller seg fra Tukydid og Diodorus` presentasjonsform fordi han ikke beskriver et overordnet historisk narrativ, som for eksempel den peloponnesiske krigen, der de ulike styreformene analyseres. Aristoteles beskriver istedenfor Syrakus i en periode der de selv var styrt på en god måte. I denne perioden skal de ha fjernet tyrannier på Sicilia. Analysen til Aristoteles, i denne passasjen, beskriver hvordan demokratier, monarkier og aristokratier alle er fiendtlig innstilt til den tyranniske styreformene. Derfor fjernet spartanerne og borgerne fra Syrakus denne styreformene fra andre sicilianske bystater. Hvilke samfunn dette er snakk om og hvilken styreform de ulike samfunnene skal ha fått etter Syrakus sin innblanding blir ikke konkretisert.³⁴⁶ Jeg vurderer Syrakus nærmere, men passasjen demonstrerer vanskeligheten med å avklare de andre sicilianske bystatenes statsforfatning på grunn Aristoteles` uklare kategorisering og begrepsbruk.

Diodorus sin fremstilling har likhetstrekk med Tukydid. Tukydid skal, ifølge Diodorus, ha tatt for seg de første tretti to årene av den tretti syv år lange konflikten.³⁴⁷ Han fokuserte på peloponneserkrigen og interne konflikter. Diodorus beskrev den såkalte demokratiske overgangen etter tyranniene på Sicilia i 466 fvt. en hendelse jeg vil komme tilbake til. Jeg vil rette oppmerksomheten mot at Diodorus ikke spesifiserer hvilke sicilianske og sør-italienske samfunn som skal ha fått hjelp til å fjerne sine eksisterende tyrannier for så å ha innført demokratiske styreformer. Fokuset på konflikt, *eleutheria* og *autonomia* ser ut til å

³⁴² Thuc. 4.58-65.

³⁴³ Thuc. 6.75-88. Folkeforsamlingsmøte i Kamarina beskrives i lys av en diskusjon om hvem Kamarina skal støtte i den pågående konflikten mellom Syrakus og Athen. Bystaten velger under dette folkeforsamlingsmøte å forholde seg nøytral (Thuc. 6.75-88).

³⁴⁴ Thuc. 6.50-53. Katane gjennomfører et folkeforsamlingsmøte der Athen får muligheten til å delta i diskusjonen. Problemet med avgjørelsen i denne debatten var at Athen klarte å innta bystaten med sine tropper før avgjørelsen ble tatt. Borgerne sin avgjørelse om å alliere seg med Athen gjøres med «kniven på strupen» og bystatens styreform blir ikke identifisert (Thuc. 6.50-53).

³⁴⁵ Thuc. 6.32-42, 6.63, 6.72-73, 7.2 og 7.21.

³⁴⁶ Arist. *Pol.* 1312b.

³⁴⁷ Diod. Sic. 12.37.2 og 13.42.5.

ha spilt en viktig rolle når Diodorus valgte å benytte seg av *demokratia*-begrepet. Jeg har tidligere pekt på at Diodorus benytter seg av *demokratia*-begrepet når ulike bystater/samfunn får tilbake sin frihet og selvstendighet. Når Diodorus presenterer demokratier eller demokratiske overganger er det ikke nødvendigvis styreformene i Athen han refererer til, men snarere bystaters frigjørelse fra interne eller eksterne maktovergrep. I beretningen om den Peloponnesiske krigen kategoriseres ikke bystatenes styreform. Diodorus, slik som Tukydid, fokuserer i istedenfor på hvilke samfunn som skal ha vært alliert med Syrakus under den peloponnesiske krigen. Akragas og Naxos blir beskrevet som støttespillere av Athen, mens Himera, Selinus, Gela og Katane skal ha støttet Syrakus. Kamarina og Messene/Zankle valgte å forbli nøytrale, men Kamarina allierer seg med Syrakus på et senere tidspunkt.³⁴⁸

Tabell 4 nedenfor demonstrerer hvilke passasjer i *Peloponneserkrigen*, *Politikken* og *Historiske Bibliotek* som presenterer (eller unnlater å presentere) styreformene til ulike sicilianske og sør-italienske samfunn. Den skjematisk formen av tabellen muliggjør at mine tolkninger kan etterprøves. Relevante samfunn på Sicilia er: Akragas, Gela, Himera, Kamarina, Katane, Leontinoi, Messene/Zankle, Naxos, Selinus og Syrakus. Relevante samfunn på *Magna Graecia* er: Lokroi, Metapontion, Region, Tarent og Thuria. Jeg har også lagt ved et utvalg fotografier fra bystatene Akragas, Segesta og Selinus i illustrasjonslisten, tatt av Lilly Margrethe Tønnevoold Stakkeland i mai 1978 (se illustrasjon I-X).

Et viktig moment er at *Tabell 4* i noen grad avviker fra funnene til Robinson i *Democracy beyond Athens*, og Hansen og Nielsen i *An Inventory of Archaic and Classical Poleis*, og Berger *Revolution and Society in Greek Sicily and Southern Italy*. Den første grunnen er at forfatterne konsulterte flere kilder enn det jeg har gjort i min undersøkelse. De har da hatt et større datasett når de har kategorisert ulike samfunn. Samtidig har de foretatt de fleste av sine demokratiske vurderinger på bakgrunn av kilder som jeg har undersøkt. I visse passasjer, som jeg har uthevet i teksten, tolker forfatterne inn den demokratiske statsformen selv om kildene ikke sier det eksplisitt. I tillegg fokuserer historikerne på passasjer i kildene som beskriver bystaters allianse med Syrakus, deres kavaleristyrke, flåtestyrke og bystatens generelle størrelse. Dette fordi disse kvaliteten, deres motstandsdyktighet og den demokratiske styreformene er ulike momenter Tukydid skal ha fokusert på da han sammenlignet de sicilianske samfunnene med Athen i bok 7.

³⁴⁸ Diod. Sic. 11.68, 13.4 og 13.12.

Sammenligning av Tukydid, Diodorus Siculus` og Aristoteles` politiske klassifisering av sicilianske og sør-italienske bystater.

Bystat	Bruk av <i>demokratia</i> -begrepet og presentasjon av demokratiske trekk.	Bruk av <i>oligarkhia</i> - eller <i>tyrannia</i> -begrepet og presentasjon av oligarkiske trekk.	Uklar politisk situasjon.	Allianse beskrivelse	Bruk av <i>stasis</i> -begrepet og presentasjon av maktendring	Bruker Tukydid, Diodorus og Aristoteles politiske begreper/merkelapper for å beskrive statsforfatningen i ulike samfunn og på hvilken måte?
Akragas 415 til 413 fvt. (Tukydid)			5.4.5-6 , 7.32.1, 7.33.2, 7.46.1 , 7.50.1 og 7.58.1.	Nøytral.	7.46 og 7.50.1.	Nei - Akragas sin statsforfatning blir ikke presisert. Narrativet synliggjør istedenfor hvordan bystaten gjennomgikk en intern konflikt (<i>stasis</i>) der fraksjonen som var positivt innstilt til Syrakus blir fordrevet. Det er usikkert om hendelsen hadde en politisk effekt.
Akragas (Diodorus)	11.53.5-6, 11.68.1 og 11.76.4-5.	10.28.3, 11.20.5, 11.21.3, 11.24.2-5, 11.48.6-8, 11.49.3-4 og 11.53.1-5.	11.68.1-5, 11.76.4-5, 12.8.1, 12.8.4, 12.82.7, 13.4.2, 13.56.1-2, 13.58.3, 13.59.1-2, 13.59.9, 13.81.3-5, 13.82, 13.83.1, 13.84.1-5 , 13.85.1, 13.86.4, 13.87.2-5 , 13.91.1-4, 13.96.5, 13.108.2, 13.111.4, 13.114.1 og 14.47.6.	Alliert med Athen.	11.53.3-4.	Ja - demokratisk. På bakgrunn av en intern konflikt (<i>stasis</i>) mot Trasidaos endret bystaten statsforfatning fra et tyranni til et demokrati i 472/471 fvt., men ingen videre utdypning av statsforfatningen eller praksiser beskrives. Bystatens borgere skal ha støttet Syrakus i kampen mot tyranniet og landområder i bystaten skal ha blitt omfordelt. Bystatens styreform nevnes ikke igjen før bystatens ødeleggelse av Kartago.
Akragas rundt 570 fvt. (Aristoteles)		1310b28.			1310b28.	Nei - Akragas nevnes kun i perioden før den <i>demokratiske mellomperioden</i> . Tyrannen Falaris presenteres og hvordan bystaten gikk fra et oligarki til et tyranni i 570 fvt., men bystatens senere politiske situasjon blir ikke beskrevet.
Gela (Tukydid)			4.58, 4.61.1-2, 4.61.7, 4.63.2, 4.64.2-4, 4.65.1, 6.20.3-4 , 6.67.2 , 7.1.4-5, 7.33.1-2 , 7.55.2 og 7.58.1 .	Alliert med Syrakus.		Uklar - Gelas statsforfatning blir ikke presentert fra 426 til 406 fvt. Bystaten blir kun omtalt som en alliert med Syrakus og sendte militære styrker til bystaten. Bystaten kan kanskje ha delt likhetstrekk med Athen, inkludert demokratiet. Tukydid beskriver at fredsforhandlingen under Athens første ekspedisjon foregikk i Gelas folkeforsamling.
Gela (Diodorus)		13.93.	11.68.1-5 , 11.72.1 , 11.76.4-6 , 12.54.7, 13.7.7, 13.56.1-2, 13.83.2, 13.4.2, 13.12.4, 13.56.1-2, 13.75.6, 13.86.4, 13.89.3-4, 13.93 , 13.94.5, 13.96.2-5, 13.108.2-8, 13.113.4, 13.114.1, 14.47.6 og 14.66.4.	Alliert med Syrakus.	10.28.1-2, 11.76.5-6 og 13.93.2-4.	Uklar - Bystaten kan vurderes ut ifra de ulike samfunnene som fjernet sine tyrannier og kanskje fikk demokratiske statsforfatninger rundt 466 fvt., men ingen videre politisk beskrivelse blir gitt. Borgere fra Gela skal ha støttet Syrakus i kampen mot tyranniet. Fredsforhandlingen rundt 426-424 fvt. under Athens første ekspedisjon foregikk i Gela.
Gela rundt 505 fvt. (Aristoteles)		1316a35-38.			1316a35-38.	Nei - Gela nevnes kun i perioden før den <i>demokratiske mellomperioden</i> . Tyrannen Kleander presenteres og hvordan bystaten gikk fra et oligarki til et tyranni i 570 fvt., men bystatens senere politiske situasjon blir ikke beskrevet.
Himera (Tukydid)			4.61.1-2, 4.61.7, 4.63.2, 4.64.2-4, 4.65.1, 6.5.1, 6.20.3 , 6.62.2 , 7.1.4-5 , 7.55.2 og 7.58.1-2 .	Alliert med Syrakus.		Uklar - Himeras styreform blir ikke beskrevet fra 415 til 413 fvt. Bystaten blir kun omtalt som en alliert av Syrakus og sendte bystaten militære styrker under den athenske ekspedisjonen til Sicilia. Bystaten kan kanskje ha delt likhetstrekk med Athen, inkludert demokratiet.
Himera (Diodorus)		11.48.6-8 og 11.49.3-4.	11.68.1-5 , 11.72.1 , 11.76.4-6 , 13.4.2, 13.7.6-7 , 13.8.4, 13.12.4, 13.43.5, 13.59.4, 13.60-61, 13.62.1-4, 13.75.2-5, 13.86.4, 13.94.5, 13.111.4, 13.114.1 og 14.47.6.	Alliert med Syrakus.	11.48.6-8, 11.49.3-4, 11.53 og 11.76.5-6.	Uklar - Himeras støttet Akragas og Syrakus med å fjerne sine tyranner. Bystaten kan da vurderes som et av samfunnene som fjernet sitt tyranni og fikk demokratisk statsforfatning rundt 466 fvt., men en endelig avklaring av bystatens statsforfatning fra 466 til 406 fvt. er problematisk.

Kamarina (Tukydid)			3.86.2, 4.25.7, 4.61.1-2, 4.64.2-4, 4.65.1, 6.5.3, 6.20.3, 6.52.1, 6.67.2, 6.75.2-4, 6.76.1, 6.78, 6.86.4, 6.87.1, 6.88.1-2, 7.33.1-2, 7.55.2 og 7.58.1.	Alliert med Syrakus.		Uklar - Kamarina kan vurderes ut ifra Tukydid's beskrivelse når han omtaler bystater som har en lignende karakter som Athen. Tukydid presenterer et folkeforsamlingsmøte, men en konstitusjonell praksis kan ikke vurderes ut ifra dette folkeforsamlingsmøte alene.
Kamarina (Diodorus)			11.68.5, 11.72.1, 11.76.5-6, 13.4.2, 13.12.4, 13.86.4, 13.108.3, 13.111.3-4, 13.113.4, 13.114.1, 14.47.6 og 14.66.4.	Alliert med Syrakus.	11.76.5-6.	Uklar - bystaten kan være et av samfunnene som fjernet sitt tyranni og fikk demokratisk statsforfatningen rundt 466 fvt., men en endelig avklaring av bystatens statsforfatning fra 466 til 406 fvt. er problematisk.
Kamarina i 309 fvt. (Diodorus)	20.31.2-3 og 20.32.1-2.		20.65.1.		20.32.1-2.	Ja - demokratisk. Xenodikus fra Akragas frigjør folket i Kamarina fra herjingene til tyrannen Agatokles og gjeninnførte demokratiet.
Katane (Tukydid)			6.20.3-4, 6.50.3-5, 6.51, 6.52.2, 6.63.2, 6.64.2-3, 6.65, 6.75.2, 7.14.2 og 7.57.11.	Alliert med Athen.	6.50.3-5, 6.51 og 6.52.2.	Nei - Katane sin statsforfatning blir ikke presentert. Tukydid berettet at bystaten gjennomgikk en allianseendring på grunn av Athens overtakelse av bystaten, men om dette fikk en politisk konsekvens nevnes ikke.
Katane (Aristoteles)			1274a23-25.			Nei - Arisoteles beskriver kun Charondas, lovgiveren fra Katane.
Katane (Diodorus)			11.49, 11.76, 13.4.2, 13.6.2-6, 13.7.3, 13.18.6, 13.19.2, 14.14.1-5, 14.15, 14.40.1, 14.58.2, 14.59.4-5, 14.60.7, 14.66.4, 14.68.3-6 og 14.87.1.	Alliert med Athen.	11.49.1 og 11.76.3-5.	Nei - Diodorus beskriver ikke bystatens politiske styreform. Katane skal ha gjennomgått en allianseendring på bakgrunn av Athens overtakelse av bystaten, men om hendelsen fikk en politisk effekt drøftes ikke.
Kroton (Diodorus)	19.10.2-4.		11.48.4, 11.90.3, 12.9.2-5, 12.10.1-2, 12.11.3, 13.3.4, 14.91.2, 14.100.3 og 14.103.4-5.		19.10.2-4.	Ja - demokratisk. Diodorus presenterer hvordan ulike fraksjoner (demokrater og oligarker) kjempet mot hverandre rundt 317 fvt. (<i>stasis</i>).
Kroton (Tukydid)			7.35.			Nei - Tukydid kategoriserer ikke bystatens statsform. Han beskriver at bystaten skal ha hindret ferdseil gjennom sine områder i 413 fvt.
Leontinoi (Tukydid)		3.86, 5.4-5, 6.8 og 6.50.	3.86.1-3, 4.25.7-12, 5.4.2-4, 6.6.2, 6.8.2, 6.44.3, 6.48, 6.50.4 og 6.84.2-3.	Alliert med Athen.	6.50.4.	Nei - Leontinoi sin statsforfatning blir ikke presentert. Bystaten går gjennom en <i>stasis</i> ledet av eliten hvor bystaten blir ødelagt med Syrakus sin støtte. Bakgrunnen for konflikten var endringer i borgermassene i tillegg til ønsket om re-distribuering av landområdet.
Leontinoi (Diodorus)		12.53.	11.49.2, 11.68.5, 11.72.1, 11.76.4-6, 12.53, 12.54.7, 12.83.1-3, 13.18.5, 13.89.4, 13.95.3, 13.113.4, 13.114.1, 14.14.1-2, 14.15.4 og 14.78.2-3.	Alliert med Athen.	11.76.5-6.	Uklar - på bakgrunn av en konflikt med Syrakus der Athen sendte støttetropper til Leontinoi valgte borgerne å forhandle med Syrakus. Borgere fra Leontinoi blir gitt borgerstatus i Syrakus og bystaten blir omdannet til et befestet området kontrollert av Syrakus. Borgere fra Leontinoi som ikke fikk støtte fra Syrakus søkte en allianse med Athen.
Leontinoi i 309 fvt. (Diodorus)	20.31.2-3 og 20.32.1-2.		20.65.1.		20.32.1-2.	Ja - demokratisk. Xenodikus fra Akragas frigjør folket i Leontinoi fra herjingene påført dem av tyrannen Agatokles og gjeninnfører demokratiet.
Leontinoi rundt 608 fvt. (Aristoteles)		1316a35-38.			1316a35-38.	Nei - Leontinoi nevnes kun i perioden før den <i>demokratiske mellomperioden</i> . Tyrannen Panaetius omtales og hvordan bystaten gikk fra et oligarki til et tyranni. Ingen senere politiske styreform beskrives.
Lokroi (Tukydid)			3.86.2, 3.99, 3.103.3, 3.115.6, 4.1.2, 5.5, 6.44.2, 7.25.3, 7.35.2 og 8.91.2.	Alliert med Syrakus.	3.86.2 og 5.51.	Nei - Lokroi sin statsforfatning blir ikke presisert. Bystaten lot ikke de athenske styrkene ankre eller få vann i deres område.
Lokroi (Diodorus)			11.68.4, 12.20.1, 12.54.4, 12.80.4, 13.3.4, 14.44.6-7, 14.78.5, 14.100.2, 14.106.3 og 14.107.2.			Nei - Lokroi sin statsforfatning blir ikke beskrevet.
Lokroi (Aristoteles)		1307a34-40.	1266b19-20 og 1274a22-25.		1307a34-40.	Ja - oligarkisk. Tyrannen Dionysios skal ha giftet seg inn i en familie fra Lokroi. Dette ville aldri ha skjedd i et demokrati eller et godt blandet aristokrati ifølge Aristoteles.

Messene/ Zankle (Tukydid)			3.88.3, 3.90.2-4, 4.1, 4.24-25, 5.5.1 , 6.4.6, 6.50.1, 6.74.1 og 7.31.2.	Uklart: Trolig alliert med Syrakus.	4.1.1, 5.5.1, 6.50.1 og 6.74.1.	Nei - Messene/Zankle sin styreform blir ikke presentert. Bystaten går, ifølge Tukydid, gjennom flere <i>staseis</i> . Bakgrunnen for disse er ekstern påvirkning fra bystater som Syrakus, Athen, Sparta og Loric. I 415 fvt. valgte bystaten å ikke slippe inn de athenske styrkene og kort tid senere ble den pro-athenske fraksjonen i bystaten beseiret.
Messene/ Zankle (Diodorus)		11.48.2, 11.59.4 og 11.66.1.	11.68.5, 11.72.1, 11.76.4-6 , 13.4.2, 13.114.1, 14.40.4-7, 14.44.3-4, 14.55.5, 14.57.1-4, 14.59.1, 14.66.4, 14.78.1-3, 14.87.1-2, 14.88.5 og 14.90.3.	Nøytral.	11.76.5-6 og 14.40.4-7.	Nei - i 461 fvt. blir Anaxilas sine sønner fjernet fra makten, men bystatens politiske utvikling frem til 406 fvt. blir ikke beskrevet. Slik som Syrakus og Akragas er det tyrannifrigjørelsen som er i fokus.
Metapontion (Tukydid)			7.33.4-5 og 7.57.11.	Alliert med Athen.	7.57.11.	Nei - Metapontion sin statsforfatning blir ikke presisert. Tukydid presenterer kun hvordan Metapontion allierte seg med Athen mot Syrakus etter en intern konflikt (<i>stasis</i>).
Metapontion (Diodorus)			13.3.4.			Nei - Diodorus presenterte ikke bystatens statsforfatning, men fokuserte på at bystaten ikke ønsket å ta imot Athen.
Naxos (Tukydid)			4.25.7-9, 6.20.3-4, 6.50.1-3, 6.51.2, 6.74.2, 6.75.2, 6.88.3, 6.98.1, 7.14.2 og 7.57.11.	Alliert med Athen.		Nei - Naxos sin statsforfatning blir ikke presentert. Tukydid sin fremstilling demonstrerer heller ikke politiske avgjørelser og folkeforsamlingsmøter som kan indikere bystatens statsforfatning.
Naxos (Diodorus)		11.49.1-2.	11.49.1-2, 11.72.1, 11.88.3, 13.4.2-3, 14.14.1-5, 14.15.2-4, 14.40.1, 14.59.2, 14.66.4, 14.68.3, 14.87.1-3 og 14.88.1.	Alliert med Athen.	11.76.5-6.	Nei - En politisk kategorisering mellom 466 til 406 fvt. uteligger. Diodorus beskriver ikke Naxos politiske historie før Dionysios maktovertakelse i Syrakus.
Region (Tukydid)			3.86.2-4, 3.88, 4.1, 4.24-25 , 6.44.2-3, 6.45, 6.46.2, 6.48, 6.79.2 og 7.35.2.	Nøytral.	3.86.2 og 4.1.3.	Nei - Region sin statsforfatning blir ikke presisert. Bystaten ble ansett som viktig både av Athen og Syrakus på grunn av sin nærhet til Sicilia.
Region (Diodorus)		11.48.2, 11.59.4 og 11.66.1.	11.52.3-5, 11.68.5, 11.76.4-5, 12.54.4 , 13.3.4, 13.4.3, 14.8.2, 14.14.1-5, 14.40 , 14.44.4-5, 14.87.1-4 , 14.90.4-5, 14.100.2-3, 14.102.1, 14.103.2-3, 14.106.1, 14.107.3-4, 14.108 , 14.111, 14.112.1, 14.113.1 og 16.68.4-6 .	Alliert med Athen.	11.66.1 og 11.76.5-6.	Nei - i 461 fvt. blir Anaxilas sine sønner fjernet fra makten, men Diodorus beskriver ikke bystatens politiske utvikling. De athenske styrkene seilte fra Region og brukte bystaten som base for sitt angrep på de sicilianske bystatene.
Region rundt 494 fvt. (Aristoteles)		1316a35-38.	1316a35-38.		1316a35-38.	Nei - Region nevnes kun i perioden før den « <i>demokratiske mellomspillet</i> ». Tyrannen Anaxilaos omtales og hvordan bystaten gikk fra et oligarki til et tyranni, men bystatens statsforfatning blir ikke presentert.
Selinus (Tukydid)			6.6.2 , 6.8.2, 6.20.3-4 , 6.47.1, 6.48, 6.62.1, 6.65.1 , 6.67.2, 7.1.4-5, 7.55.2, 7.58.1, 8.26.1 og 8.36.2 .	Alliert med Syrakus.		Uklar - Selinus statsforfatning blir ikke presentert, men bystaten kan vurderes ut ifra bystatene som skal ha delt likhetstrekk med Athen.
Selinus (Diodorus)			11.21.4-5, 11.68.1-5, 11.72.1, 11.76.4-6 , 12.86.3-6, 13.4.2, 13.7.7, 13.12.4, 13.30.3, 13.43, 13.54.3, 13.55.1, 13.56.1, 13.57.2, 13.58.3, 13.59.1-4, 13.60.1, 13.63.3, 13.75.1-6, 13.86.4, 13.111.4, 13.114.1, 14.47.6 og 14.50.2.	Alliert med Syrakus.		Uklar - Bystaten kan vurderes som en av bystatene som fjernet sine undertrykkende regimer rundt 466 fvt. og kanskje fikk demokratiske statsforfatninger. Borgere fra Selinus skal ha støttet Syrakus i kampen mot tyranniet.
Syrakus (Tukydid)	6.35.2, 6.36.1-2, 6.39.1, 6.40, 6.41, 6.72, 6.103.3-4, 7.55.1-2, 8.85.3 og 8.96.5.	1.17-18, 6.38.1-4, 6.39.2, 6.41.1, 6.42.1 og 6.94.1.	3.86, 4.24, 4.25.1-8, 4.58, 4.61.1-2, 4.61.7, 4.63.2, 4.64.2-4, 4.65.1, 4.59.1, 6.11.2-4, 6.17.2-6, 6.20.3-4 , 6.21.2, 6.32.3, 6.34.1, 6.34.8-9, 6.35, 6.37.2, 6.41-42 , 6.65, 6.66.1, 6.70.3, 6.70.3, 6.72, 6.85.3, 6.88.1, 6.91.3, 6.96.3, 6.99.2 , 7.2.2, 7.3.2, 7.21, 7.25.9, 7.28.3, 7.32.1, 7.40.4, 7.46, 7.47.4, 7.48.5, 7.52, 7.58.1, 7.73, 7.86.2-5, 8.26.1, 8.35.1, 8.45.3, 8.61.2, 8.84.2 og 8.104.3.		6.5.1 og 6.38-39.	Ja - demokratisk. Tukydid benytter seg av <i>demokratia</i> -begrepet to ganger gjennom narrativet. Tukydid beskriver folkeforsamlingsmøter og makten denne institusjon hadde, men ikke hvem som får lov til å delta i disse møtene og hvilken makt deltakerne generelt hadde. Dette muliggjør en demokratisk vurdering av bystaten selv om beskrivelsen har mangler.

Syrakus Fra 481 til 406 fvt. (Diodorus)	11.67.5-7, 11.68.5-6, 11.72, 11.73 og 11.76.1-2.	10.4.2-4, 10.29.1-2, 11.1.1, 11.20.5, 11.21.3- 4, 11.23.2-3, 11.25.1, 11.26.4-6, 11.38.1-3, 11.38.7, 11.48.3, 11.49.1, 11.51.1, 11.66.4, 11.67.1, 13.91.3-5, 13.92, 13.95, 13.96.2-3, 13.56.6, 13.109.1, 13.114.1 og 14.7.1-5.	10.28.2, 11.86.3-5, 11.87, 11.88.4-6, 11.92.1-4 , 12.8.1, 12.8.4, 12.26.3, 12.29.2-4, 12.30.1, 12.53.1, 12.54.7, 12.82.7, 12.83.1-3, 12.84.4, 13.2.1, 13.4.2, 13.7.2-7, 13.8.3-6, 13.9.3, 13.10.2-4, 13.11.4-6, 13.12.4, 13.13.5, 13.15.5, 13.17.5, 13.18.3-4, 13.19-33, 13.34.4-6, 13.35.1-5 , 13.39.4, 13.43.7, 13.56.1-2, 13.59.9, 13.61.1- 3, 13.63, 13.75.2-8 , 13.79.8, 13.80.6-7, 13.81.2, 13.87.1- 2, 13.89.4, 13.91.3-5 og 13.92 .		11.67.3-6, 11.68.1-6, 11.72-73, 11.76.5-6, 11.76.2, 11.86.3-5, 13.75.7-8, 13.112, 13.113.3-4 14.7.7 og 14.8.1-3.	Ja - demokratisk. Diodorus presenterer en konstitusjonell utvikling fra 466 til 406 fvt. da bystaten ble tatt over av tyrannen Dionysios 1. Bystaten går gjennom et internt oppgjør mot tyranniet i 466 fvt. Etter tyranniets fall får Syrakus en demokratisk statsforfatning, men går gjennom en intern konflikt som tar for seg borgerstatus og borgerrettigheter. Videre presenterer Diodorus ulike praksiser og lovforslag som blir vedtatt og fjernet i bystatens historie (loddtrekning og <i>petalismos</i>). Den viktigste presentasjonsformen av demokratiet er hvordan Diodorus fokuserer på at denne statsformen eksisterte mellom to tyranniske intervaller (Gelons familie dynasti og Dionysios 1).
Syrakus 357 til 289 fvt. (Diodorus)	16.70.4-6, 19.3.4-5, 19.4.3, 19.5.4, 19.6.3, 19.9, 20.77.3, 20.79.2, 21.16.6 og 21.18.1.	16.9.5, 16.10.1-2, 16.13.1, 16.20.5, 16.65.1, 16.68.1, 19.4.4-8, 19.6.3, 19.9.5, 19.65.1, 20.4.3-7, 20.62.1-2, 20.63.6-7, 20.72, 20.78.1-2, 20.79.2 og 21.6.3-5.	16.9.5, 16.10.2-3, 16.11.4 , 16.12.3, 16.16.1, 16.17.1-5, 16.65.9, 16.68.4, 16.82.4-7 , 16.83.1, 16.90.1, 19.3.1, 19.70, 19.71.7, 19.103.1-2 og 20.31.2-3.		16.10.2-3, 16.36.5, 16.65.1, 16.82.1, 19.4.3-6, 19.5-7, 19.8, 20.4.3-5, 20.79 og 21.16-18.	Ja - demokratisk, men Diodorus presenterer en skiftene konstitusjonell historie i perioden 357 til 289 fvt. der ulike tyranner og oligarkiske fraksjoner tar makten i Syrakus. Beskrivelser presenterer skikkelser som Dion, Dionysios 1., Dionysios 2., Timoleon, Agatokles, Deinocrates og Archagathus.
Syrakus rundt 490 fvt. (Aristoteles)	1302b25-34.					Ja - demokratisk Aristoteles bruker <i>demokratia</i> -begrepet for å presentere den politiske situasjonen før den tyranniske maktovertakelse til Gelon i 485 fvt., men ingen dyp analyse blir presentert.
Syrakus fra 466 til 415 fvt. (Aristoteles)	1316a32-33.	1303a38-1303b3, 1303b18-26, 1312b9-16 og 1315b35-39.			1303a38- 1303b3, 1303b18-26, 1312b9-16 og 1315b35- 39.	Uklar - Aristoteles benytter både <i>demokratia</i> -begrepet og «den gode styreform» (<i>politeia</i>) for å beskrive den politiske situasjonen innad i Syrakus. I tillegg beskriver Aristoteles hvordan borgerne i Syrakus gikk gjennom en intern konflikt først mot Thrasybolos og så mot hverandre.
Syrakus fra 415 til 406 fvt. (Aristoteles)	1304a18-29 og 1305a25-30.	1305a25-30.			1305a25-30.	Ja - demokratisk Aristoteles presenterer hvordan bystaten endret sin statsform fra «et konstitusjonelt styre» (<i>politeia</i>) til et demokrati etter seieren mot Athen i 413 fvt. frem til Dionysios maktovertakelse i 406 fvt.
Tarent (Tukydid)			6.34.4-5, 6.44.2, 6.104.1-2 og 8.91.2 .	Alliert med Sparta.		Nei - Tarent sin statsforfatning blir ikke presisert. Bystaten skal ikke ha latt de athenske styrkene ankre eller få vann.
Tarent (Diodorus)			11.52.3 , 12.23.2, 12.36.4, 13.3.4, 14.59.2, 14.87.4, 14.96.4, 15.66.3, 16.62.4, 16.63.1, 16.88.3 og 20.104.2 .			Nei - Tarent sin statsforfatning blir ikke presisert.
Tarent (Aristoteles)	1291b17-24, 1303a1-7 og 1320b9-16.	1303a5-6.			1303a1-7.	Ja - demokratisk. Tarent skal ha tapt en konflikt mot Iapygian og på grunn av dette ble statsforfatningen endret fra <i>politeia</i> til et <i>demokratia</i> . Aristoteles beskriver borgermassesammensetningen, ulike politiske praksiser som omfordeling av eiendom og loddtrekning.
Thuria (Tukydid)			6.61.6-7, 6.104.3, 7.33.4-6, 7.35.1, 7.57.11, 8.35.1, 8.61.2 og 8.84.2.	Alliert med Athen.	7.33.4-6 og 7.57.11.	Nei - Thuria sin statsforfatning blir ikke presisert. Tukydid indikerer at bystaten gikk gjennom en <i>stasis</i> før de allierte seg med Athen, men samtidig er han vag i forhold til hva som skjedde etter Athen sitt nederlag. Det er heller ingen indikasjon på at Demosthenes endret bystatens statsforfatning før han reiser videre til Sicilia.

Thuria (Diodorus)	12.11.1-3 og 12.12.4.		12.9.1-2, 12.10.6-7 , 12.15-18, 12.23.2, 12.35.1-3, 13.3.4, 13.5.3, 13.11.1, 13.106.10 og 14.101.1-3.	Alliert med Athen.	12.10.6-7, 12.11.1-3 og 12.35.1-3.	Ja - demokratisk. Diodorus beskriver en intern konflikt (<i>stasis</i>) i bystaten i 445 fvt. Borgerne var uenig i hvem som skulle tildeles de viktigste politiske vervene og resultatet av konflikten var en demokratisk statsforfatning. Alle sønner skulle lære å lese og skrive.
Thuria (Aristoteles)	1307a25-34 og 1307b7-19.	1307a25-35 og 1307b7- 19.	1303a26-33.		1307a25-34 og 1307b7- 19.	Uklar - Aristoteles beskriver hvordan folket i Thuria ser ut til å ha gjennomført et kupp mot et sittende oligarki. Han presenterte videre hvordan «de unge menn» klarte å overtale folket til å endre loven som kun gav en borger muligheten til å inneha generalvervet i fem år. Entusiastisk endrer bystatens borgere loven slik at generaler nå fikk mulighet til å besitte vervet på livstid og bystaten gikk gjennom et oligarkisk maktkupp. Borgerne i Thuria kommer også i konflikt med borgere fra Sybaris. Resultatet ble at borgerne fra Sybaris ble fordrevet. Spørsmålet er hvordan denne interne konflikten skal tolkes.

Tabell 4 Tukydid, Diodorus` og Aristoteles` bruk av demokratia-begrepet på Sicilia og Sør-Italia.³⁴⁹

Tabell 4 og analysen ovenfor viser at Tukydid, Diodorus og Aristoteles i liten grad omtaler og kategoriserer de ulike sicilianske og sør-italienske samfunnene. Syrakus og Akragas er unntaket fra denne regelen. Disse to bystatene vil derfor bli vurdert i egne underkapitler. Narrativene til Tukydid og Diodorus åpner opp for at flere samfunn kan tolkes som demokratiske, men hvilke samfunn denne kategorien skal gjelde for blir ikke presisert. Mine vurderinger i *Tabell 4* avviker dermed fra andre historikere. Jeg stiller meg kritisk til Robinsons, Bergers og forfatterne av *An Inventory* vedrørende deres demokratiske vurdering av bystatene Syrakus³⁵⁰ og Akragas.³⁵¹ Begge disse bystatene blir kategorisert som demokratier, Syrakus allerede fra 466 og utover. Slik *Tabell 4* og min videre analyse vil demonstrere er denne kategoriseringen problematisk.

³⁴⁹ Tabellen har tatt utgangspunkt i Tukydid's verk *Peloponneserkrigen*, Diodorus Siculus` verk *Historiske Bibliotek* og Aristoteles` verk *Politikken*. Jeg har konsultert kapitlene til Fischer-Hansen, Nielsen og Ampolo «Sikelia» og «Italia and Kampania» i Mogens H. Hansen og Thomas H. Nielsen større oversiktsverk: *An Inventory of Archaic and Classical Poleis*, Shlomo Berger sitt verk *Revolution and Society in Greek Sicily and Southern Italy* og Eric Robinson sitt verk *Democracy beyond Athens. Popular Government in the Greek Classical Age* for å få en oversikt over hvilke passasjer som vil være relevant for min undersøkelse.

³⁵⁰ Berger 1992a, s. 34 til 52; Fischer-Hansen, Nielsen og Ampolo 2004a, s. 226-227; Hansen og Nielsen 2004b, s. 1338; Robinson 1997, s. 120-122; Robinson 2011, s. 67-92, 198-205 og 248.

³⁵¹ Berger 1992a, s. 17; Fischer-Hansen, Nielsen og Ampolo 2004a, s. 187; Hansen og Nielsen 2004b, s. 1338; Robinson 2011, s. 92-95 og 248; Robinson 1997, s. 78-80.

Robinson, Berger og forfatterne av *An Inventory* presiserer at statsforfatningen til Region³⁵² og Messene/Zankle³⁵³ vanskelig lar seg stadfeste fra 466 fvt. Dette er en tolkning jeg deler. Samtidig argumenterer Robinson for at selv om disse samfunnene vanskelig lar seg avklare kan den demokratiske styreformen tolkes inn. Dette er jeg skeptisk til. Videre argumenterer Robinson for at bystatene Gela,³⁵⁴ Himera,³⁵⁵ Kamarina,³⁵⁶ Leontinoi³⁵⁷ og Selinus³⁵⁸ kan vurderes som demokratiske. Han legitimerer denne vurderingen ved å hevde at man kan tolke inn disse bystatene implisitt i Diodorus` og Tukydid's narrativ, dette er en tolkning jeg stiller meg kritisk til. Jeg følger i større grad vurderingene til Berger og forfatterne av *An Inventory* som argumenterer for at statsforfatningene i Gela,³⁵⁹ Himera,³⁶⁰ Kamarina,³⁶¹ Leontinoi,³⁶² Naxos,³⁶³ Selinus³⁶⁴ og Katane³⁶⁵ vanskelig lar seg avklare. Jeg deler også Robinsons, forfatterne av *An Inventory* og Bergers vurdering om at et fåtall av kildene kategoriserer Kroton,³⁶⁶ Tarent³⁶⁷ og Thuria³⁶⁸ som demokratiske. Samtidig er det viktig å peke på at selv om de ulike kildene kategorisert et samfunn som demokratisk, så betyr ikke dette nødvendigvis at vi i dag har et stort nok kildegrunnlag til å godta en slik kategorisering.

Den vage presentasjonsformen gjør en demokratisk vurdering problematisk siden man kan argumentere for ulike tolkninger. Tukydid's kategoriseringer av Sicilia og Sør-Italia skiller seg i noe grad fra hans presentasjon av bystatene/samfunnene i Hellas og rundt Egeerhavet. Grunnen kan være at han i mindre grad har hatt den nødvendige informasjonen til rådighet. En annen utfordring er at Aristoteles ikke tar i bruk sin firedelingsmodell når han

³⁵² Robinson 2011, s. 112-113 og 249; Hansen og Nielsen 2004b, s. 1338; Fischer-Hansen, Nielsen og Ampolo 2004b, s. 268; Berger 1992a, s. 29-30.

³⁵³ Robinson 2011, s. 112-113 og 249; Hansen og Nielsen 2004b, s. 1338; Fischer-Hansen, Nielsen og Ampolo 2004a, s. 234; Berger 1992a, s. 54-55.

³⁵⁴ Robinson 2011, s. 100-102 og 249.

³⁵⁵ Robinson 2011, s. 102-103 og 249.

³⁵⁶ Robinson 2011, s. 96-100 og 248.

³⁵⁷ Robinson 2011, s. og 249.

³⁵⁸ Robinson 2011, s. 105-106 og 249.

³⁵⁹ Fischer-Hansen, Nielsen og Ampolo 2004a, s. 193; Hansen og Nielsen 2004b, s. 1338; Berger 1992a, s. 26.

³⁶⁰ Fischer-Hansen, Nielsen og Ampolo 2004a, s. 199; Hansen og Nielsen 2004b, s. 1338.

³⁶¹ Fischer-Hansen, Nielsen og Ampolo 2004a, s. 204; Hansen og Nielsen 2004b, s. 1338.

³⁶² Fischer-Hansen, Nielsen og Ampolo 2004a, s. 209; Hansen og Nielsen 2004b, s. 1338; Berger 1992a, s. 25-26.

³⁶³ Fischer-Hansen, Nielsen og Ampolo 2004a, s. 219-220.

³⁶⁴ Fischer-Hansen, Nielsen og Ampolo 2004a, s. 221-22; Hansen og Nielsen 2004b, s. 1338.

³⁶⁵ Fischer-Hansen, Nielsen og Ampolo 2004a, s. 206; Hansen og Nielsen 2004b, s. 1338; Berger 1992a, s. 18-19.

³⁶⁶ Robinson 2011, s. 109 og 249; Fischer-Hansen, Nielsen og Ampolo 2004b, s. 268; Hansen og Nielsen 2004b, s. 1338; Berger 1992a, s. 19-21.

³⁶⁷ Robinson 2011, s. 115-119 og 249; Hansen og Nielsen 2004b, s. 1338; Fischer-Hansen, Nielsen og Ampolo 2004b, s. 300; Berger 1992a, s. 53.

³⁶⁸ Robinson 2011, s. 119-122 og 249; Hansen og Nielsen 2004b, s. 1338; Fischer-Hansen, Nielsen og Ampolo 2004b, s. 306.

kategoriserer samfunnene som demokratiske. Hvis Aristoteles hadde hatt nok informasjon om statsforfatningen til de ulike samfunnene ville de trolig ha blitt kategorisert ut ifra denne modellen.

Berger argumenterer for at den demokratiske statsforfatningen kan ha eksistert på Sicilia i ulike former, både moderate og radikale. Samtidig problematiserer han Diodorus begrepsbruk. Det er fortsatt et mysterium hvordan disse ulike demokratiene skal ha fungert.³⁶⁹ Slik som Berger vurderer både Robinson og historikerne som skrev kapitlene om Sicilia og Sør-Italia i *An Inventory of Archaic and Classical Poleis* at den demokratiske statsforfatningen trolig skal ha eksistert på Sicilia. Ut ifra min egen undersøkelse vil jeg argumentere for at kildegrunnlaget de tar utgangspunkt i er for snevert til å rettferdiggjøre en slik demokratisk tolkning.³⁷⁰ Robinson argumenterer for at Tukydid og Diodorus i sine verk tydelig skiller mellom den demokratiske og oligarkiske statsformen. Dette medfører, ifølge Robinson, at vi i større grad kan stole på deres generelle kategorisering. Spesielt hvis de samsvarer.³⁷¹ Slik min tidligere analyse av forfatternes bruk av *demokratia*-begrepet viser, kan Robinsons perspektiv utfordres. Lombardo introduserer et relevant perspektiv fra den italienske forskningsdebatten. Han problematiserer Robinsons identifiseringsprosjekt der Robinson peker på en demokratisk utvikling i greske samfunn i «den gresk kontrollerte verden». Lombardo er skeptisk til Robinsons tilnærming fordi han tar et essensialistisk perspektiv i sin søken etter demokratier. Dette perspektivet overser de terminologiske og ideologiske problemene knyttet til *demokratia*-begrepet.³⁷²

Slik som jeg tidligere har analysert kan, Diodorus og de hellenistiske forfatternes bruken av *demokratia*-begrepet problematiseres. Lombardo argumenterer for at periodens forfatter ikke hadde en korrekt forståelse av hva «ekte» demokratier innebar.³⁷³ Dette fordi disse forfatterne skrev i en periode der demokratiene ikke lenger eksisterte og begrepet kan derfor ha mistet noe av sin originale betydning. *Demokratia* kan her best oversettes med republikanske og anti-monarkiske regimer. Det vil si at begrepet ikke nødvendigvis brukes på den korrekte politiske og institusjonelle måten innenfor disse kildene og at kategoriseringer som «godtar» disse konstitusjonelle vurderingene er problematiske.³⁷⁴ Selv om Diodorus og

³⁶⁹ Berger 1992a, s. 69-70.

³⁷⁰ Berger 1992a, s. 69-70; Robinson 2011, s. 96-104; Hansen og Nielsen 2004b, s. 1338; Fischer-Hansen, Nielsen og Ampolo 2004a, s. 172-248; Fischer-Hansen, Nielsen og Ampolo 2004b, s. 249-320.

³⁷¹ Robinson 2011, s. 76.

³⁷² Lombardo 2005, s. 109-110 og 115-116.

³⁷³ Lombardo 2005, s. 112.

³⁷⁴ Lombardo 2005, s. 110.

andre hellenistiske forfattere presenterte ulike sicilianske eller sør-italienske bystater som demokratier betyr ikke det, ifølge Lombardo, at disse samfunnene faktisk var demokratiske. Begrepsbruken beskriver trolig et anti-tyrannisk/anti-monarkisk samfunn. Lombardo argumenterer for at utviklingen av greske demokratier henger nøye sammen med en allerede utviklet *polis*-stat. Når Robinson eller andre identifiserer demokratier som eksisterte før denne samfunnstypen, viser de til demokratier i greske eller ikke-greske samfunn uten *polis*-struktur. En slik utvikling er paradoksalt siden *polis*-strukturen var et nødvendig fundament som demokratiet utviklet seg videre fra.³⁷⁵ Både Lombardo og Cartledge argumenterer for at demokratiet kan forstås som et gresk fenomen i antikken og at man kan identifisere demokratiet i greske bystater (*poleis*). Det vil si at *polis*-strukturen ser ut til å være et viktig fundament for de greske demokratiene slik at borgere fikk mulighet til å ta politiske avgjørelser og ha kontroll i sine samfunn. Dette perspektivet problematiserer Diodorus kategorisering av ikke-greske samfunn som demokratiske.³⁷⁶

Asheri argumenterer for en republikansk tolkning av Diodorus sitt narrativ. Han peker på at Syrakus sin seier over tyranniet i 466 fvt. førte til en ustabil maktperiode på øya. Denne ustabiliteten kom av to hovedgrunner. Syrakus skal, ifølge Diodorus, ha vært en pådriver for politisk endring i andre sicilianske bystater. Syrakus skal ha tapt sin tidligere maktsfære på øya etter at tyranniet gikk i oppløsning. Resultatet av frigjørelsen førte til at flere samfunn på Sicilia kunne utviklet seg til autonome og frie samfunn. Denne frigjørelsen betydde, ifølge Asheri, ikke nødvendigvis at bystatene ble demokratiske.³⁷⁷ Endringene som skjedde i de ulike bystatene i overgangen fra tyranni til selvstendig autonomi ser mer ut til å være tilbakegangen til de tidligere konstitusjonelle formene (med et elitefokus) enn en ny og innovasjonsrik demokratisk statsforfatning. Dette er grunnen til at Asheri kategoriserer flere bystater som republikanske og ikke demokratiske.³⁷⁸ Angelis argumenterer for en lignende tolkning. Han viser til at selv om Diodorus benyttet seg av den demokratiske kategorien for å beskrive fremveksten av nye styreformer i de frigjorte bystatene, er det viktig å være klar over at det mest sannsynlig eksisterte lokale variasjoner. Å benytte seg av *demokratia* som et paraplybegrep for større deler av Sicilia er problematisk.³⁷⁹ Narrativet vektlegger kun at de nye regimene som dukket opp gav flere borgere muligheten til å delta i det politiske livet og å eie landareal etter tyranniens fall. Før hadde disse privilegiene kun eksistert for tyrannen og

³⁷⁵ Lombardo 2005, s. 112 og 118.

³⁷⁶ Cartledge 2016, s. 7-8.

³⁷⁷ Asheri 1992, s. 156-157; Asheri 1990, s. 490; Diod. 11.67-68.

³⁷⁸ Asheri 1992, s. 157.

³⁷⁹ Angelis 2018, s. 110.

hans allierte. Selv om tyranniet forsvant og flere fikk politiske rettigheter, identifiserer Angelis mer oligarkiske enn demokratiske trekk. Det var «den gamle eliten» som hadde eksistert før tyranniens maktovertakelse som tok tilbake makten på øya.³⁸⁰

Jeg vil konkludere med at en demokratisk vurdering av bystatene Gela, Himera, Kamarina, Katane, Leontinoi, Messene/Zankle, Naxos, Selinus, Lokroi, Metapontion, Region, Tarent og Thuria er høyst problematisk. Informasjonen vi har til å avklare samfunnenes styreformer er mangelfulle. Den generelle presentasjonen av samfunnene inneholder ingen beskrivelse av hvilke borgergrupper som kunne stille til politiske verv, hvem som hadde mulighet til å stemme i folkeforsamlingen eller om borgernes økonomiske midler kunne påvirke avgjørelsene. Det at en bystat gikk gjennom en form for intern konflikt, medførte ikke at statsforfatningen endret seg drastisk. Den republikanske statsformen vil derfor best beskrive de øvre sicilianske og sør-italienske samfunnene. Begrepet åpner opp for at statsformen kan inneholde ulike demokratiske og oligarkiske elementer, uten å ta et endelig standpunkt til den politiske styreformen. Min egen vurdering samsvarer for eksempel med tolkningen til Ober, Angelis og Asheri.³⁸¹ I forhold til de nevnte bystatene ovenfor stiller jeg meg derfor kritisk til historikere som Finley og Robinson som argumenterer for en mer demokratisk vurdering av disse samfunnenes styreform.³⁸² Bystatene Syrakus og Akragas kan antakeligvis vurderes ut ifra den demokratiske hypotesen og dette perspektivet vil jeg fortsette å utforske i den kommende analysen.

Demokrati i Akragas?

Diodorus brukte *demokratia*-begrepet for å beskrive Akragas politiske styreform i 472/471 fvt. Bakgrunnen for begrepsbruken er bystatens opprør mot tyrannen Trasidaios. Han tok over styringen av Akragas etter sin far Theron. Trasidaios var en person som ofte benyttet seg av vold og mord. Etter Therons død styrte Trasidaios tyrannisk uten hensyn og respekt for loven. Resultatet var at han raskt mistet undersåttenes lojalitet. Han var hatet og ble et offer for flere komplott. Diodorus beskriver i sitt narrativ hvordan Theron skal ha feilet i sin oppdragelse av Trasidaios. Dette kan vi allerede se i hvordan Trasidaios skal ha behandlet innbyggerne i Himera. Himeras borgere skal allerede før Trasidaios' maktovertakelse i Akragas ha prøvd å gjennomføre et opprør mot tyrannen. Akragas endelige oppgjør mot tyrannen kom av hans

³⁸⁰ Angelis 2018, s. 110, 301 og 322: Diod. Sic. 11.72.

³⁸¹ Ober 2015, s. 183; Asheri 1992, s. 156-157; Angelis 2018, s. 110.

³⁸² Finley 1979, s. 58-73; Robinson 2011, s. 70, 70n10, 96-104 og 200.

feilslåtte aggresjon mot Syrakus. Trasidaios skal ha samlet en hærstyrke av leiesoldater og borgere fra Akragas og Himera. Intensjonen bak denne mobiliseringen var å angripe Syrakus. Slaget som fulgte resulterte i et nederlag for Trasidaios og han skal ha blitt fordrevet fra sin posisjon og flyktet fra Akragas, men ble senere fanget i Megara hvor han ble dømt og henrettet i 471/470 fvt.³⁸³

«*Thrasydæus was driven out of office and fled to the city known as [Nisæan] Megara, where he was arraigned, condemned, and put to death. The Acragantines, after restoring their democracy, sent ambassadors to Hieron and obtained a peace settlement*».³⁸⁴

Diodorus` fremstilling av hvordan Akragas fjerner tyrannen Trasidaios fra makten legger føringer for hans begrepsbruk. *Demokratia*-begrepet blir her brukt for å beskrive styreformen som kom etter bystatens opprør mot det eksisterende tyranniet. Tukydid og Aristoteles, slik *Tabell 4* viser, beskriver ikke bystatens styreform i perioden 472/471 til 406 fvt. Tukydid beskriver kun hvordan bystaten gikk gjennom en intern sivil strid (*stasis*) som medførte at borgere som støttet Syrakus i konflikten mot Athen i 415 til 413 fvt. ble fordrevet.³⁸⁵ Om denne hendelses medførte en endring i bystatens styreform, nevnes ikke. Vi har i dag kun Diodorus sitt narrativ, av de tre kildene som undersøkes, for å avdekke bystatens styreform i den angitte perioden. Forskningsdebatten har inntatt to hovedposisjoner. Den ene siden vurderer bystatens styreform etter oppgjøret mot tyranniet som demokratisk.³⁸⁶ Den andre siden argumenterer for at styreformen som erstattet tyranniet var en form for moderat oligarki.³⁸⁷ Uenigheten kommer av at Akragas politiske historie, ifølge Asheri, er diffus og uoversiktlig. Narrativet Diodorus presenterer i bok 11 og 12 kan best beskrives som et skjelett i en større ufullstendig fremstilling.³⁸⁸ For å synliggjøre disse motstridene tolkningene vil jeg kort presentere hvordan de ulike forskningsfrontene tolker Akragas` statsforfatning.

Robinson argumenterer for at Akragas, etter tyrannen Trasidaios, gikk over til et demokratisk styre. Bakgrunnen for Robinsons argument henger sammen med hans positive vurdering av Diodorus sin begrepsbruk. Ved å argumentere for at Diodorus skal ha hatt en god forståelse av hva *demokratia*-begrepet innebar, argumenterer Robinson for at vi derfor

³⁸³ Diod. Sic. 11.48-49 og 11.53.

³⁸⁴ Diod. Sic. 11.53. overs. Green s. 57.

³⁸⁵ Thuc. 7.46 og 7.50

³⁸⁶ Robinson 1997, s. 78 og 80n56; Robinson 2011, s. 92 og 95; Morris og Powell 2006, s. 270; Walsh 2020, s. 303; Berger 1992a, s. 17, 36-37, 69 og 84-85; Hornblower 2011, s. 53; Wilson 2006, s. 8.

³⁸⁷ Asheri 1990, s. 483-501; Hofer 2000, s. 151; Asheri 1992, s. 154-155 og 168; Ober 2015, s. 170-171 og 183; Angelis 2018, s. 110-121, 193, 199, 204-205 og 210-212.

³⁸⁸ Asheri 1990, s. 483.

bør vurdere Diodorus kategorisering som troverdig.³⁸⁹ Flere historikere deler Robinson sitt syn. Morris og Powell argumenterer for at styreformen etter tyranniet kan vurderes som demokratisk.³⁹⁰ Fischer-Hansen, Nielsen og Ampolo i verket *An Inventory of Archaic and Classical Poleis* kommer frem til samme tolkning.³⁹¹ Walsh trekke frem den samme tolkningen og presiserer at Akragas skal ha vært en demokratisk forløper til Syrakus.³⁹²

Berger nyanserer i noen grad bildet. Han argumenterer for at styreformen i bystaten vanskelig lar seg identifisere, men at det enten kan ha vært et moderat oligarki eller et demokrati.³⁹³ Berger viser til at fjerningen av tyranniet i Akragas skal ha skjedd i flere andre bystater på Sicilia.³⁹⁴ Ifølge Diodorus var Akragas den første bystaten som fjernet sin tyrann. Senere skjer denne endringen i Syrakus. I kampen mot sitt eget tyranni ber Syrakus andre sicilianske samfunn om hjelp. Akragas og andre bystater skal ha svart med å støtte borgerne i Syrakus. Syrakus sin frigjørelse sprer seg så videre til andre bystater på øya.³⁹⁵ På bakgrunn av Diodorus` hendelsesforløp peker Berger på viktigheten av Akragas` rolle for Syrakus sin demokratiske overgang. Akragas` konstitusjonelle endring viste vei for det kommende oppgjøret Syrakus gjennomførte. Et synspunkt han deler med Walsh.³⁹⁶ På bakgrunn av hvordan bystaten skal ha tatt et oppgjør mot tyranniet er det mulig å vurdere presentasjonsformen som et uttrykk for *topoi*. Grunnen er den mer repetitive fremstillingen som beskrives fra Akragas` frigjørelse til frigjørelsen av de resterende samfunnene på Sicilia. Det er fortsatt god grunn til å tro at bystatene på Sicilia skal ha fjernet sine tyranniske statsformer, men at hendelsesforløpet skal ha skjedd slik Diodorus beskriver trenger ikke nødvendigvis å ha være tilfelle.

I sin sluttvurdering av Akragas` styreform viser Berger til at systemet som utviklet seg etter tyranniets fall kan kalles demokratisk, men at bystatens demokratiske natur er vanskelig å bevise. Det eneste vi kan si med sikkerhet var at regimet som utviklet seg etter 471/470 fvt. var anti-tyrannisk.³⁹⁷ Hornblower peker på at når historikere presenterer ulike demokratier på Sicilia, slik som Akragas og Syrakus, må man være klar over de demokratiske kategoriseringene som benyttes. De politiske samfunnene som presenteres var preget av en rik

³⁸⁹ Robinson 1997, s. 78, 78n52 og 80n56; Robinson 2011, s. 92 og 95; Diod. 11.48 og 11.53.

³⁹⁰ Morris og Powell 2006, s. 270.

³⁹¹ Fischer-Hansen, Nielsen og Ampolo 2004a, s. 187.

³⁹² Walsh 2020, s. 303.

³⁹³ Berger 1992a, s. 17 og 36-37; Diod. 11.53, 11.68 og 11.76.

³⁹⁴ Berger 1992a, s. 17 og 36-37.

³⁹⁵ Diod. 11.53, 11.67-68, 11.72, 11.76 og 11.86-87.

³⁹⁶ Berger 1992a, s. 84-85.

³⁹⁷ Berger 1992a, s. 17, 37 og 69.

jordbruksborgergruppe som eide store deler av jordarealet og det var denne gruppen som utgjorde majoriteten i de politiske systemene.³⁹⁸ Diodorus omtaler Akragas sin rikdom, borgernes luksuriøse livsstil og bystatens mektige templer. Han peker eksplisitt på Tellias som et eksempel på en rik borger, men også andre nevnes.³⁹⁹ Akragas` rikdom kan også identifiseres ved å studere *illustrasjonene I-VI*. Diodorus sitt narrativ gir ikke noen informasjon hvordan denne rikdommen kan ha blitt brukt i en «demokratisk» forstand. Diodorus beskriver for eksempel ikke godtgjørelse for politiske deltakelse, et moment Aristoteles fokuserer på at rike bystater hadde muligheten til.⁴⁰⁰

Asheri er skeptisk til den demokratiske tolkningen av Akragas etter bystatens oppgjør mot tyranniet i 472/471 fvt. Han peker på at begrepet *demokratia* innenfor de hellenistiske og romerske kildene vedrørende Sicilia i større grad betyr frihet og en motsetning fra tyranniet. Begrepet viser i mindre grad til et regime som uttrykte sin makt gjennom folkeforsamlingen, valgte embetsmenn og utvelgelse av rådets medlemmer ved loddtrekning.⁴⁰¹ Hvis det eksisterte et felles politisk slagord på Sicilia ville det ikke ha vært *demokratia*, men *eleutheria*.⁴⁰² Begrepsbruken til Diodorus, når han fokuserer på at Akragas gjeninnførte sitt tidligere demokrati, indikerer at den demokratiske styreformens skal ha eksistert før Emmenide-dynastiet, det vil si før 488 fvt., få år etter Kleistenes reformer i Athen rundt 507 fvt. I prinsippet skal bystaten ha gitt borgere større politisk frihet og påvirkningsmulighet, men at dette skal ha vært et demokratisk styre er langt fra sikkert.

Asheris tolkning av Diodorus sin begrepsbruk, er slik min tidligere analyse viser, til dels korrekt. Dette fordi Diodorus i større grad kategoriserer ulike samfunn som demokratiske etter et oppgjør mot tyranniet og at slike kategoriseringer ofte mangler flere beskrivelser om samfunnenes politiske praksiser. Asheri konkluderer med at den konstitusjonelle endringen i Akragas ikke er tilstrekkelig belyst av kildene. Det er kun mulig å hevde at det eldre tyranniet ble fjernet.⁴⁰³ Dette er grunnen til at Asheri velger å kategorisere bystatens styreform som republikansk, nettopp fordi begrepet åpner opp for både demokratiske og oligarkiske elementer. Akragas skal da ha vært republikansk, *plutokratisk* (rikmannsstyre) og anti-tyrannisk, ikke et demokrati, verken slik som det antatte demokratiet i Syrakus eller

³⁹⁸ Hornblower 2011, s. 53.

³⁹⁹ Diod. Sic. 13.82-84.

⁴⁰⁰ Arist. *Pol.* 1292a4, 1292b-1293a, 1297a, 1305a, 1319a og 1320a.

⁴⁰¹ Asheri 1990, s. 490; Diod. Sic. 11.53.

⁴⁰² Asheri 1990, s. 490; Mæhle 2017, s. 219; Diod. Sic. 11.53 og 11.72.

⁴⁰³ Asheri 1990, s. 500-501.

demokratiet i Athen.⁴⁰⁴ Ober beskriver en lignende tolkning av Akragas` maktskifte i 472/471 fvt. Han fokuserer på at tyranniet gikk i oppløsning på grunn av eliten. En bred oligarkisk fraksjon skal ha gjort opprør mot Trasidaios etter hans feilslåtte kampanje mot Syrakus. Resultatet av dette kuppet var en republikansk statsform.⁴⁰⁵

En undersøkelse av hvilke borgergrupper som skal ha fått økte politiske rettigheter etter tyranniets fall, kan kanskje være til hjelp for å vurdere om styreformen bør tolkes som demokratisk eller republikansk. Diodorus beskriver hvordan borgere som tidligere hadde blitt forvist fra sine bystater fikk muligheten til å komme tilbake. Dette skal ha skjedd mens Hieron fortsatt var tyrann i Syrakus og bakgrunnen var å få slutt på konflikten som oppstod mellom leiesoldater og borgere av ulike sicilianske bystater. Borgerne som vendte tilbake, skal ha fått igjen sine politiske rettigheter. Etter at bystatene fjernet styreformen som fremmede skal ha innført, trolig de ulike tyranniske dynastiene, skal de så ha omfordelt bystatens landområder med lotteri til borgerne.⁴⁰⁶

*In this manner, then, an end was put to the civil wars and disorders which had prevailed throughout the cities of Sicily, and the cities, after driving out the forms of government which aliens had introduced, with almost no exceptions portioned out their lands in allotments among all their citizens».*⁴⁰⁷

Passasjen er vanskelig å tolke. Den kan åpne opp for både en oligarkisk og en demokratisk tolkning. Dersom omfordelingen av bystatens landområder (som tidligere hadde tilhørt leiesoldatene og tyrannenes allierte) kun ble fordelt ved lotteri til eliten, indikerer Diodorus en mer oligarkisk utvikling i Akragas og andre sicilianske bystater. Om Diodorus narrativ åpner opp for at landområdene ble fordelt mellom alle borgere (også de som var fattige og jordløse i tillegg til medlemmene av eliten), indikerer fremstillingen en mer demokratisk utvikling. Jeg vil argumentere for at gruppen som skal ha vendt hjem etter sitt påtvungne eksil trolig var eliten. Dette var fordi det ofte var borgere fra denne gruppen som gikk imot tyranniet og tyrannene konfiskerte deretter deres eiendom og økonomiske ressurser. Denne tolkningen støtter dermed opp under mer oligarkiske og republikanske vurderinger av Akragas` styreform. Beskrivelsen til Diodorus gjør en endelig avklaring av samfunnets statsforfatning

⁴⁰⁴ Asheri 1992, s. 154-155 og 168.

⁴⁰⁵ Ober 2015, s. 170-171 og 183.

⁴⁰⁶ Diod. Sic. 11.76.

⁴⁰⁷ Diod. Sic. 11.76 overs. Oldfather 1946, s. 321-323.

problematisk og jeg vil derfor argumentere for at den republikanske statsformen best vil kunne kategorisere statsforfatningen i bystaten.

Demokrati i Syrakus?

Slik jeg har beskrevet tidligere, er historikere uenige om Syrakus skal vurderes som en demokratisk bystat eller ikke. Lars Kristian Allum har tidligere skrevet en masteroppgave ved Universitetet i Bergen hvor han har undersøkt Syrakus sin styreform fra tyranniets fall i 466 fvt. og frem til Dionysios 1. maktovertakelse i 406 fvt. Han argumenterte for at Syrakus i perioden 466 til 413 og 413 til 406 fvt. bør kunne kategoriseres som demokratisk. Tolkningen hans baserer seg på en vurdering av Diodorus og Aristoteles som, i perioden før den peloponnesiske krigen, beskriver bystatens demokratiske statsforfatning, i tillegg til Tukydid's beretning om Athen sin ekspedisjon til Sicilia i 415 til 413 fvt. Hovedargumentet til Allum er at fremstillingen av bystatens folkeforsamlingsmøter i kildene belyser institusjonens sterke rolle. Dette bekrefter, ifølge ham, en demokratisk vurdering av bystatens styreform.⁴⁰⁸ Min analyse skiller seg i noen grad fra Allum og andre historikere. Jeg har i større grad analysert Tukydid's, Aristoteles` og Diodorus` bruk av *demokratia*-begrepet og beskrivelsen av demokratiske praksiser generelt før den kommende undersøkelsen av Syrakus. Jeg sammenligner begrepsbruken til de ulike antikke forfatterne og vurderer hvordan deres kategoriseringer av Syrakus deler likhetstrekk eller avviker med hvordan de generelt bruker *demokratia*-begrepet i sine verk. På grunn av uenigheten innad i forskningstradisjonen vil jeg strukturere vurderingen av Syrakus basert på en kronologisk undersøkelse der jeg tar for meg bystatens styreform i ulike perioder. Tidsrommene jeg kommer til å undersøke er: A) Tidsrommet før Gelons maktovertakelse rundt 485 fvt., B) 466-460 fvt. oppgjøret mot tyranniet, C) 454-415 fvt. innføringen av ulike politiske praksiser og D) 415 til 406 fvt. styreformen under og etter den peloponnesiske krigen.

Syrakus før Gelons maktovertakelse rundt 485 fvt.

Aristoteles er den eneste av de tre forfatterne som konkret omtaler Syrakus sin styreform før tyranniet til Gelon. Perioden og statsformen presenteres i en lengre analyse hvor han beskriver

⁴⁰⁸ Allum 2012, s. 106-111.

hvordan omveltningene i samfunnet, på bakgrunn av *stasis*, kan oppstå som en følge av forakt for egen styreform.⁴⁰⁹

*«Contempt is also a cause of insurrection and revolution [...]. Or, again, in democracies, the rich despise the disorder and anarchy of the state [...]. And at Syracuse the democracy aroused contempt before the tyranny of Gelon arose».*⁴¹⁰

Bruken av *demokratia*-begrepet er tett knyttet opp mot et konfliktperspektiv. Borgergruppen Aristoteles omtaler som «de rike» foraktet den demokratiske styreformen. Dette fordi statsformen, ifølge deres synspunkt, skal ha ført til en kaotisk tilværelse. «De rike» valgte derfor å alliere seg med Gelon for å fjerne demokratiet. Aristoteles gir ikke mer informasjon om styreformen. Han skal ha vurdert den som demokratisk og anti-tyrannisk fordi «de rike» alliere seg med en tyrann og forkastet den tidligere statsformen. Ifølge Robinson og Berger indikerer Aristoteles` begrepsbruk at Syrakus skal ha vært demokratisk før Gelons maktovertakelse rundt 485 fvt.⁴¹¹ Rutter peker på at Aristoteles beskriver hvordan et tidlig demokrati kollapset, men han argumenterer for at informasjonen vi får om Syrakus sitt styre i den angitte perioden er for mangelfull til å ta en endelig avgjørelse.⁴¹² Finley antok at bystaten gikk gjennom et tidligere opprør som feilet. Dette skapte en ustabil periode og førte til at Gleon kunne ta kontroll over bystaten.⁴¹³ Sitatet og de ulike forskningsperspektivene ovenfor demonstrerer vanskeligheten som ligger i tolkingen av denne passasjen. Man kan hevde at styreformene som eksisterte hadde en demokratisk karakter, men problemet er avstanden i tid og rom for vurderingen Aristoteles her presenterer. Jeg vil argumentere for at passasjen inneholder for lite informasjon om samfunnets konstitusjonelle praksiser. Dette fører til at en endelig avgjørelse av den politiske styreformene er problematisk.

Syrakus og den antatte demokratiske overgangen fra 466 til 460 fvt.

«The Syracusans, having liberated their native city in this manner, gave permission to the mercenaries to withdraw from Syracuse, and they liberated the other cities, which were either in the hands of tyrants or had garrisons, and re-established democracies in them. From this

⁴⁰⁹ Arist. *Pol.* 1302b.

⁴¹⁰ Arist. *Pol.* 1302b overs. Barnes, J. i Everson 2018, s. 123.

⁴¹¹ Robinson 1997, s. 121; Berger 1992a, s. 35; Arist. *Pol.* 1302b.

⁴¹² Rutter 2000, s. 140; Arist. *Pol.* 1302b.

⁴¹³ Finley 1979, s. 51; Arist. *Pol.* 1302b.

*time the city enjoyed peace and increased greatly in prosperity, and it maintained its democracy for almost sixty years, until the tyranny which was established by Dionysius».*⁴¹⁴

Sitatet beskriver hvordan tyrannen Thrasybolos, som tok over etter Hierons død, etter få måneder skal ha mistet makten. Diodorus benytter seg av *demokratia*-begrepet for å beskrive den politiske styreform som erstattet tyranniet rundt 466 fvt. Perioden før den demokratiske overgangen kjennetegnes av Thrasybolos sin brutalitet, usselhet og moralske frafall.⁴¹⁵ Han var ikke bare voldelig, men forårsaket mye død på grunn av sitt temperament. For å beskytte seg selv og holde på makten fortsatte Thrasybolos, slik som Gelon og Hieron, å hyre leiesoldater. Da Thrasybolos innså at borgerne i Syrakus ville gjøre opprør mot ham prøvde han først å stoppe opprøret med samtale, men senere kjempet han imot. Syrakus valgte sine «ledende menn» og sendte ambassadører til Gela, Akragas, Selinus og Himera i tillegg til de innfødte gruppene på Sicilia kalt *Siceli*. Formålet med sendebudene var å be dem om hjelp i kampen mot tyranniet. De ulike bystatene skal ha responderte positivt og sendt forsterkninger til frigjørelsen av Syrakus. Til slutt forstod Thrasybolos at han ikke kunne vinne konflikten og gav opp. Leiesoldatene til Thrasybolos fikk muligheten til å trekke seg ut av bystaten. Deretter startet bystaten en frigjøringsprosess på øya. Syrakus skal, ifølge Diodorus, ha frigjort andre unavngitte bystater/samfunn på Sicilia som var styrt av tyranner eller som hadde tropper stasjonert i bystaten. Etter oppgjøret mot Thrasybolos` tyranni opplevde Syrakus en fredsperiode hvor de ekspanderte sitt landareal og beholdt sitt demokrati for nesten 60 år, frem til tyrannen Dionysios tok over.⁴¹⁶ Narrativet har klare likhetstrekk med tyrannutdrivelsen fra Akragas i 471/470 fvt.⁴¹⁷

Diodorus` verk har blitt utforsket og tolket forskjellig innad i forskningstradisjonen. Ulike historikere har vurdert: Hvordan skal man tolke Diodorus bruk av *demokratia*-begrepet når han beskriver endringen i Syrakus sin styreform? Aristoteles analyserer benyttes ofte for å argumentere for en demokratisk tolkning. Han peker på at tyrannier og oligarki generelt sett ofte kun varte i korte perioder. Denne «regelen» til Aristoteles ser ut til å passe på den tyranniske perioden i Syrakus under Gelon, Hieron og Thrasybolos.⁴¹⁸ Thrasybolos skal, ifølge Aristoteles, ha fått råd av Periander om å kutte toppen av de høyeste kornvekstene. Dette betydde at tyrannen burde fjerne de mest «verdige» borgerne for å holde på makten.⁴¹⁹

⁴¹⁴ Diod. Sic. 11.68. overs. Oldfather 1946, s. 303.

⁴¹⁵ Diod. Sic. 11.66-68.

⁴¹⁶ Diod. Sic. 11.67-68.

⁴¹⁷ Diod. Sic. 11.48-49 og 11.53.

⁴¹⁸ Arist. *Pol.* 1315b.

⁴¹⁹ Arist. *Pol.* 1311a.

Thrasybolos skal ha levd et liv i overflod og utskielse. Dette førte til at medlemmer fra hans egen familie prøvde å få ham fjernet. Etter at tyranniet ble oppløst ble disse familiemedlemmene fordrevet fordi de hadde til hensikt å videreføre tyranniet.⁴²⁰

Vurderingene og analysene til Aristoteles ligner på hvordan Diodorus presenterer Thrasybolos sin maktperiode, men vi får ingen informasjon om hvilken styreform som erstattet tyranniet. Dette blir istedenfor beskrevet i andre passasjer i *Politikken*. Aristoteles omtaler bystatens styreform to ganger etter tyranniets fall, men tidsperioden er uklar. Trolig tilhører de to passasjene tidsrommet 466 til 415 fvt. dette fordi Aristoteles i en tredje passasje igjen vurderer styreformen i Syrakus etter seieren mot Athen.⁴²¹ Det er utfordringer knyttet til Aristoteles beskrivelse av styreformen, som erstattet tyranniet, fordi de to passasjene presenterer forskjellige styreformer.⁴²²

I den første passasjen vurderer Aristoteles Syrakus sin styreform i en større analyse. Han beskriver hvordan de demokratiske, monarkiske og aristokratiske statsformene generelt var fiendtlig innstilt til den tyranniske statsformen. Syrakus skal i den angitte perioden ha hatt «et godt samfunnsstyre».⁴²³ Den generelle holdningen ovenfor var bakgrunnen for at bystaten skal ha slått ned ulike tyranniske statsformen på Sicilia. «*Democracy is antagonistic to tyranny [...] and royalty and aristocracy are both alike opposed to tyranny, because they are constitutions of a different type. And therefore the Lacedaemonians put down most of the tyrannies, and so did the Syracusans during the time when they were well governed*».⁴²⁴ Aristoteles sitt fokus og beskrivelse av statsformen i Syrakus som «den gode samfunnstypen» indikerer at statsforfatningen trolig ikke var demokratisk. Syrakus omtales sammen med Sparta, noe som kan legitimere en slik tolkning. Spørsmålet er hvordan «den gode samfunnstypen» skal tolkes og hvilken statsforfatning den refererer til. Aristoteles vurdering av Syrakus sin statsforfatning som «den gode styreformen», etter at bystaten fjernet det tidligere tyranniet, ligner på formen han benyttet i sin presentasjon av *politeia*. Likhetstrekkene finner vi både i seksdelingsmodellen,⁴²⁵ men også som en statsform med både demokratiske og oligarkiske trekk.⁴²⁶ Dette er en tolkning jeg deler med Rutter og Lintott. De fokuserer på at ordvalget «den gode styreformen» med dens klare moraliserende

⁴²⁰ Arist. *Pol.* 1312b.

⁴²¹ Arist. *Pol.* 1304a og 1305a.

⁴²² Rutter 2000, s. 141-142; Evans 2016, s. 59-69; Mæhle 2017, s. 207-209; Robinson 2011, s. 70-73; Lewis 1994, s. 125; Arist. *Pol.* 1312b og 1316a.

⁴²³ Arist. *Pol.* 1312b.

⁴²⁴ Arist. *Pol.* 1312b overs. Barnes, J. i Everson 2018, s. 143-144.

⁴²⁵ Arist. *Pol.* 1279a-1279b.

⁴²⁶ Arist. *Pol.* 1289a, 1290a og 1291b.

undertone best refererer tilbake til *politiea*.⁴²⁷ Styreformen Aristoteles da beskriver kan vurderes som republikansk fordi *politiea* vanskelig lar seg avklare.

Aristoteles` andre passasje, som omhandler Syrakus sin statsform, beskriver hvordan tyrannier kan gå gjennom ulike former for politisk endring. De kan gå fra et tyranni til et nytt tyranni, fra et tyranni til et oligarki, fra et tyranni til et demokrati og fra et tyranni til et aristokrati. Syrakus blir presentert som et eksempel på hvordan et samfunn kan gå fra et tyranni til et demokrati.⁴²⁸ «*But in point of fact a tyrant often changes into a tyranny, [...] intro democracy, as that of Gelo`s family did at Syracuse [...]*».⁴²⁹ Begrepsbruken til Aristoteles synligjør hvordan *demokratia*-begrepet blir benyttet i perioden etter et eksisterende tyranni. Den politiske endringen kom trolig av denne konflikten.

De motstridene presentasjonsformene har ført til at passasjene har blitt tolket forskjellig. Enkelte historikere har valgt å fremheve den ene fremstillingen fremfor den andre, slik som for eksempel Robinson. Han argumenterer for en demokratisk tolkning av utdragene ved å støtte seg på Diodorus Siculus sin fremstilling av den samme perioden.⁴³⁰ Andre historikere mener det er vanskelig å avklare den politiske situasjonen.⁴³¹ Ved å undersøke Diodorus og Aristoteles sin fremstilling av styreformene, som skal ha eksistert i Syrakus etter tyranniets fall, kan vi identifisere problematikken knyttet til kildepassasjene. Frigjørelsen fra undertrykkelse, slik som Rutter peker på, ser ut til å være et viktig aspekt for å forstå både Diodorus og Aristoteles sin presentasjonsform.⁴³²

En mulig løsning for å avklare Syrakus styreform er å undersøke konflikten, som både Diodorus og Aristoteles presenterer, mellom bystatens ulike borgergrupper. De ble av Diodorus kalt «de gamle» og «de nye» borgerne. Ifølge Aristoteles ble det konflikt fordi fremmede og leiesoldater fikk borgerskapsstatus.⁴³³ Diodorus presenterer hvordan bystaten, etter seieren mot Thrasybolos, gjennomgikk en intern konflikt (*stasis*). Konflikten var et resultat av en avgjørelse tatt under et folkeforsamlingsmøte. Først ble det bestemt, en beslutning alle var enige om, at bystaten skulle få en demokratisk forfatning. Det skulle bygges en stor statue av Zevs Frigjøreren (*Eleutherios*). Det ble besluttet at en festdag og festival skulle holdes årlig til ære for friheten (*eleutheria*) bystaten hadde vunnet. Etter denne

⁴²⁷ Rutter 2000, s. 142-143; Lintott 1982, s. 189.

⁴²⁸ Arist. *Pol.* 1316a.

⁴²⁹ Arist. *Pol.* 1316a overs. Barnes, J. i Everson 2018, s. 151-152.

⁴³⁰ Robinson 2011, s. 70-74 og 74n26; Robinson 2000, s. 195-196.

⁴³¹ Rutter 2000, s. 141-142.

⁴³² Diod. Sic. 11.68; Rutter 2000, s. 145.

⁴³³ Diod. Sic. 11.72 og 11.86-87; Arist. *Pol.* 1303b.

beslutning igangsatte folkeforsamlingen et nytt diskusjonstema. Temaet endte med å splitte borgerne i bystaten. Den kommende konflikten skal ha pågått rundt 466/465 til 461/460 fvt.⁴³⁴

«After the Syracusans had overthrown the tyranny of Thrasybulus, they held a meeting of the Assembly, and after deliberating on forming a democracy of their own they all voted unanimously to make a colossal statue of Zeus the Liberator and each year to celebrate with sacrifices the Festival of Liberation and hold games of distinction on the day on which they had overthrown the tyrant and liberated their native city [...]. As for all the magistracies, they proposed to assign them to the original citizens, but the aliens who had been admitted to citizenship under Gelon they did not see fit to allow to share in this dignity [...].»⁴³⁵

Folkeforsamlingen i Syrakus vedtok i 466/465 fvt. at alle statlige embeter kun skulle distribueres/tildes individer som tilhørte de opprinnelige borgerne og var født med borgerstatus. Dette førte til at alle borgerne som hadde fått tildelt sine borgerrettigheter under tyranniet fra Gelons tid mistet denne æren og ble ekskludert fra politiske verv. Flertallet av dem som hadde politiske rettigheter i Syrakus anså dem ikke som verdige. Det var knyttet stor usikkerhet til denne gruppens lojalitet. De var tross alt tidligere veteraner av tyrannen og utgjorde en trussel mot bystatens sikkerhet og selvstendighet.⁴³⁶ Resultatet av denne ekskluderingen førte til at «de nye» borgerne igangsatte en intern konflikt (*stasis*) for å sikre sine egne borgerrettigheter,⁴³⁷ en konflikt «de nye» borgerne tapte.⁴³⁸ Vi kan vurdere beskrivelsen av den interne konflikten mellom borgerne som en politisk utvikling etter tyranniets fall.⁴³⁹ Hvordan skal man tolke Diodorus' fremstilling for å avgjøre bystatens styreform? Var fjerningen av borgerrettigheter, slik narrativet presenterer, en del av den demokratiske praksisen og strategien for å sikre selvstendighet og selvstyre? Eller skal man anse reduksjonen av bystatens borgermasse som et tydelig oligarkisk trekk i bystatens nyutviklede statsforfatning? Det er en utfordring at Diodorus ikke identifiserer folkegruppene som stemte i folkeforsamlingen, han beskriver heller ingen ordstyrer eller taler generelt.

Slik som Diodorus presenterer også Aristoteles en konflikt mellom to fraksjoner i Syrakus. Konflikten oppstod etter at fremmede og leiesoldater fikk borgerskapsstatus i bystaten. De ulike gruppene «de gamle borgerne» (de som hadde hatt borgerskapsstatus før tyranniets fall) og «de nye borgerne» (de fremmede og leiesoldatene som fikk

⁴³⁴ Diod. Sic. 11.72-76.

⁴³⁵ Diod. Sic. 11.72. overs. Oldfather 1946, s. 313 og 315.

⁴³⁶ Diod. Sic. 11.72.

⁴³⁷ Diod. Sic. 11.73.

⁴³⁸ Diod. Sic. 11.73.

⁴³⁹ Diod. Sic. 11.67-68.

borgerskapsstatus etter tyranniets fall) kom i konflikt med hverandre og bystaten gikk gjennom en *stasis*.⁴⁴⁰ Beskrivelsene avviker i noen grad med Diodorus sin beskrivelse.⁴⁴¹ Aristoteles gir ikke noe mer informasjon om styreformen i Syrakus. Han bruker heller ikke *demokratia*-begrepet for å omtale styreformen under eller etter konflikten.

Før jeg skal beskrive den politiske utviklingen rundt 454 fvt. ønsker jeg å rette oppmerksomheten mot en relevant passasje i Diodorus` narrativ. Den gir en relevant innfallsvinkel i vurderingen av Syrakus sin styreform etter tyranniets fall. Dette er personer Oldfather kaller «*choosing men who would take the lead*»⁴⁴² og som Green kaller «*chose citizens of action to be their leaders*».⁴⁴³ Disse «ledende mennene» skal ha hatt en avgjørende rolle i fjerningen av Thrasybolos i Syrakus. Det er ikke klart hvem denne gruppen er, men fremstillingen indikerer at en liten gruppe fikk stor betydning for bystatens frihet (*eleutheria*). Videre skal disse udefinerte lederne ha organisert bystatens borgere. Beskrivelsen synliggjør at det antatte demokratiet hadde utgangspunkt i en liten gruppe. De skal ha tatt styringen i oppgjøret mot Thrasybolos og beholdt trolig større deler av makten etter innførelsen av det såkalte demokratiet.

Vurderingen av Syrakus` styreform fra 454 til 415 fvt.

I perioden 454 til rundt 415 fvt. kan vi støtte oss på Diodorus, Tukydid og Aristoteles. Aristoteles beskrev hvordan Syrakus skal ha hatt «et godt samfunnsstyre» etter tyranniets fall, men presiserer ikke tidsperioden. Hans kategorisering er gjeldene fra 466 til rundt 415 fvt.⁴⁴⁴ Diodorus derimot beskriver konkrete lovendringer innad i Syrakus. Bystaten skal i 454 fvt. på bakgrunn av et feilslått maktkupp ha innførte en ny lov, kalt *petalismos*. Denne loven omtaler ikke Tukydid og Aristoteles. Ifølge Diodorus skal Tyndarides ha samlet større deler av bystatens fattige borgere til sin personlige vaktstyrke, fordi han ønsker å innsette seg selv som tyrann. Tyndarides ble oppdaget og stilt for bystatens domstol og dømt til døden. Henrettelsen igangsatte en intern konflikt hvor støttespillerne til Tyndarides ble bekjempet av bystatens «mest respekterte menn». Syrakus valgte å etterligne Athen sin praksis kalt ostrakisme og innførte petalisme for å hindre borgere i å søke etter tyrannvervet. Håpet var at en trussel om femårs eksil skulle forhindre de mest arrogante og mektige menn i å ta makten. Den nye

⁴⁴⁰ Arist. *Pol.* 1303b.

⁴⁴¹ Diod. *Sic.* 11.72-76.

⁴⁴² Diod. *Sic.* 11.67. overs. Oldfather 1946, s. 301.

⁴⁴³ Diod. *Sic.* 11.67. overs. Green 2010, s. 70.

⁴⁴⁴ Arist. *Pol.* 1312b.

lovendringen førte til at «menn av integritet» ikke lenger involverte seg i politikken. De var redd for at den nye loven skulle brukes mot dem. I stedet for trakk de seg tilbake og fokuserte på egen berikelse. Dette ført til at det kun var de udisiplinerte og overmodige borgerne som dedikerte seg til det politiske livet, hvor de påvirket massene til interne konflikter.⁴⁴⁵

*«And since this sort of thing kept happening time and again and there were men whose hearts were set on a tyranny, the people [inn Syracuse] were led to imitate the Athenians and to establish a law very similar to the one they had passed on ostracism [...] the Syracusans used the name petalism. This law remained in force among the Athenians for a long time, but among the Syracusans it was soon repealed for the following reasons».*⁴⁴⁶

Denne nye praksisen i Syrakus hadde, ifølge Diodorus, en klar negativ tone. Denne tonen blir rettet mot selve lovforslaget som hindrer «menn med integritet» i å delta politisk. Han ser ut til å rette en kritikk mot mennene fra eliten som flyktet fra bystaten. De forlot sine plikter og fokuserte istedenfor på seg selv og sin egen berikelse. Resultatet var en politisk degenerasjon av bystatens politiske liv, der kun de udisiplinerte, demagoger og overmodige borgere tok kontrollen over folkeforsamlingsmøtene. Kritikken Diodorus rettet mot bystatens styreform har likhetstrekk med hvordan han tidligere har presentert en skeptisk holdning rettet mot andre demokratiske samfunn og deres praksiser.⁴⁴⁷ Narrativet fokuserer på en politisk utvikling der flere demokratiske trekk beskrives. Vi kan sammenligne beskrivelsen med Aristoteles` og Tukydid's fokus på borgermassen i demokratiske samfunn. Borgermassen kan villedes av dyktige demagoger som splitter ulike samfunnsgrupper. Diodorus sammenligning av petalisme og ostrakisme fra Athen skiller seg fra hans tidligere beskrivelser av Syrakus sin styreform fra 466 til 461/460 fvt.⁴⁴⁸ Den demonstrerer i større grad hvordan Diodorus aktivt identifiserer flere likhetstrekk mellom bystatenes politiske styreform og ulike politiske praksiser.

Diodorus sin beskrivelse av *petalismos* fokuserer kun på den politiske praksisen og historien bak. Ingen begreper brukes for å spesifisere hva slags styreform Syrakus hadde i den angitte perioden. Dette fører til at vi må undersøke andre praksiser Syrakus skal ha hatt fra 454 til 415 fvt. for å få et klarere politisk bilde av bystaten. Beskrivelsen av Phäyllus, en admiral fra Syrakus, rundt 453/452 fvt. kan da vurderes. Han skal ha blitt dømt for forræderi

⁴⁴⁵ Diod. Sic. 11.86-87.

⁴⁴⁶ Diod. Sic. 11.86-87. overs. Oldfather 1946, s. 347-349.

⁴⁴⁷ Diod. Sic. 1.74, 5.71, 13.42, 14.3, 15.40, 18.65 og 19.1.

⁴⁴⁸ Diod. Sic. 11.55 og 11.86-87.

og sendt i eksil for å ha tatt imot bestikkelser.⁴⁴⁹ I tillegg til å introdusere behandlingen av Phäyllus beskrev Diodorus hvordan folkeforsamlingen dømte generalen Bolcon til døden rundt 451 fvt. for hans hemmelige avtaler med Ducetius. Hendelsen resulterer i en ny utvelgelsesprosess av generaler.⁴⁵⁰ Det å holde sine embetsmenn (generaler) til ansvar, utnevne nye generaler og innførelsen av loven *petalismos* viser at folkeforsamlingen og bystatens borgere kan ha hatt muligheten til å påvirke bystatens politiske utvikling og styring. Selv om Diodorus ikke benytter seg av *demokratia*-begrepet for å kategorisere styreformen har presentasjonsformen av ulike praksiser klare likhetstrekk med hvordan denne statsformen generelt blir presentert i Diodorus sitt verk.

Tukydid's beskrivelse av fredsforhandlingene og Hermokrates tale, som jeg har analysert tidligere, viser hvordan Syrakus (slik som de andre sicilianske bystatene) blir beskrevet som selvstendige og autonome.⁴⁵¹ Athenerne truet denne realiteten under den første ekspedisjon til øya rundt 426 til 424 fvt.⁴⁵² Samtidig gir Hermokrates' tale ingen beskrivelse av Syrakus sin styreform. Vi får kun innsikt i at Hermokrates skal ha vurdert den athenske trusselen generelt og at Athen kunne frata sicilianske samfunn deres selvstendighet og frihet.

Tukydid's omtale av konflikten som skjedde i Leontinoi i 422 fvt. kan kanskje avdekke bystatens styreform. Selv om de ulike sicilianske bystatene skal ha alliert seg mot Athen, vedvarte ikke denne freden. Borgere i Leontinoi skal ha ønsket å øke antallet nye borgere. Gruppen som blir kalt folket/*demos* planla å omfordele landområdet i bystaten. Dette ønsket ikke bystatens elite og de ba Syrakus om hjelp.⁴⁵³ Resultatet av seieren var Leontinois ødeleggelse og at eliten fikk tildelt borgerrettigheter i Syrakus. Hendelsen demonstrerer hvordan Syrakus kunne påvirke andre bystaters politikk. Den viser hvordan borgerrettigheter kan ha vært en «handelsvare» og man kunne bli tildelt denne statusen om man gjorde handlinger Syrakus favoriserte.⁴⁵⁴ Problemet med passasjen er at den ikke presenterer Syrakus sin styreform, hvem borgerne fra Leontinoi skal ha vært i dialog med og hvem som tok beslutningen om å hjelpe Leontinoi. Hornblower kategoriserer folket som ønsket å omfordele Leontinois eksisterende landområdet for demokrater. Fraksjonen som ønsket å øke

⁴⁴⁹ Diod. Sic. 11.88.

⁴⁵⁰ Diod. Sic. 11.91.

⁴⁵¹ Thuc. 4.58-65.

⁴⁵² Thuc. 3.86-90, 3.115, 4.1-2 og 6.17.2-6.

⁴⁵³ Thuc. 5.4-5; Berger 1992a, s. 26.

⁴⁵⁴ Dette er perspektiver Lintott, Palmer og Hansen og Nielsen vektlegger som spesielt relevante i lys av interne konflikter på grunn av ulike fraksjoner innad i bystaten (Lintott 1982, s. 96-97; Palmer 2017, s. 423; Hansen og Nielsen 2004a, s. 20 og 124-126). Eliten/aristokratiet i Leontinoi ville heller, ifølge Bergers tolkning, underlegge seg demokratiet i Syrakus enn å la sine motstandere vinne (Berger 1992a, s. 25).

borgerantallet presset den oligarkiske fraksjonen til å alliere seg med Syrakus.⁴⁵⁵ Den varierende beskrivelsen og kategoriseringen av bystatens politiske utvikling fra 466 til 415 fvt. fører til følgende spørsmål: Hvordan kan Diodorus`, Tukydid's og Aristoteles` beretninger brukes for å avklare bystatens styreform i perioden 466 til 415 fvt.?

Robinson argumenterer for at Syrakus, etter oppgjøret mot Thrasybolos i 466 fvt., begynte prosessen med å innføre en demokratisk statsforfatning. Bystaten skal ikke ha fått en demokratisk statsforfatning rett etter tyranniets fall, men gått gjennom en gradvis demokratiseringsprosess der styreformen endres frem til seieren mot «de nye» borgerne. Denne tolkningen av hendelsesforløpet bygger på en aksept av Diodorus` bruk av begrepet *demokratia*, hans generelle narrativ og positive vurdering av den ene passasjen til Aristoteles som presenterer den demokratiske overgangen etter tyranniets fall.⁴⁵⁶ Innførelsen av *petalismos* i 454 fvt. er, ifølge Robinson, et tegn på at Syrakus fortsatt var et fungerende demokrati. Grunnen var lovens radikale natur, et poeng Robinson bruker for å argumentere for at loven trolig ikke ble innført av bystatens elite. Eliten trakk seg tross alt, ifølge Diodorus, vekk fra det politiske livet i frykt. I tillegg dukket demagoger og personer som anklaget andre for personlig vinning (*sycophant*) opp i bystatens folkeforsamlingsmøter. Dette er alle tegn på demokratiske praksiser i en bystat, selv om loven kun varte noen få år før den ble fjernet.⁴⁵⁷ Robinson identifiserer to utfordringer med sine egne tolkninger. Han ser bort ifra den ene av Aristoteles beskrivelser av Syrakus sin styreform i den angitte perioden og reduksjonen av borgerrettigheter etter den interne konflikten mellom «de gamle» og «de nye» borgerne. Robinson løser det første dilemmaet ved å peke på Diodorus og argumenterer for at siden de begge kategoriserer styreformen i Syrakus fra 466 og utover støtter de hverandres argumentasjon. Vi kan dermed se bort ifra Aristoteles` andre vurdering. Robinson argumenterer videre for at det ikke nødvendigvis er udemokratisk å fjerne politiske rettigheter for deler av en befolkning. Robinson hevder at «de gamle» borgerne i Syrakus hadde gode grunner til å være skeptiske til de tidligere leiesoldatene, og spør hvorfor *demos* skulle respektere borgerstatusendringene gjennomført av tyranner. Dette bør ikke, ifølge Robinson, tolkes som et uttrykk for politisk elitisme, men en beskyttelse av demokratiet.⁴⁵⁸

⁴⁵⁵ Hornblower 1996, s. 429-431.

⁴⁵⁶ Robinson 2011, s. 200.

⁴⁵⁷ Robinson 2011, s. 70-71, 75 og 80; Robinson 2000, s. 196-197, 192n7 og 201; Robinson 2004, s. 127-130; Diod. Sic. 11.86.87 og 11.92.

⁴⁵⁸ Robinson 2011, s. 75; Robinson 2000, s. 196-197.

Lintott deler mange av de samme tolkningene som Robinson, men skiller seg i noen grad ved på å peke på at kildegrunnet, for den demokratiske vurderingen, er mangelfullt.⁴⁵⁹ Spesielt argumenterer han for at innførelsen av petalisme bør tolkes som demokratisk, fordi det virker ulogisk at borgere fra eliten selv konstruerte loven for så å straffe sine egne.⁴⁶⁰ Samtidig vurderer Lintott, slik som Berger og Rutter, at fratakelsen av borgerstatusen til «de nye borgerne» kan ansees som udemokratisk.⁴⁶¹ Tolkningene medfører at historikere som argumenterer for en mer demokratisk vurdering av Syrakus sin styreform må løse dette dilemmaet. Thatcher argumenterer for at konflikter mellom «de gamle» og «de nye» borgerne i Syrakus viser hvordan bystaten gikk gjennom en prosess. De revurderte hva det vil si å være en borger av bystaten. «De gamle» borgerne ønsket å fjerne restene fra det tidligere tyranniet. Ekskluderingen av leiesoldatene og fjerningen av tyranner fra andre sicilianske bystater demonstrerer dette.⁴⁶²

Vi kan observere at Robinsons` og Thatchers argumentasjonsrekke følger Diodorus` narrativ tett og benytter seg av lignende argumenter som Diodorus selv presenterer i sitt verk. Dette kan problematiseres på grunn av Diodorus sitt konfliktperspektiv. Demokratiet beskrives ut ifra en kamp mot det eksisterende tyranniet og videre gjennom en intern konflikt mellom ulike borgergrupper. Diodorus benytter av seg *demokratia*-begrepet, men slik jeg har pekt på presenterer han få passasjer som kan hjelpe oss i en vurdering av Syrakus sin styreform. Ober, som deler en demokratisk tolkning av bystaten, argumenterer for at narrativet synliggjør en statsforfatning sentrert rundt en borgerlig folkeforsamling som tok avgjørelsene i samfunnet. Samtidig skal den demokratiske forfatningen ha vært mer preget av en sterk elite og var i tillegg mer populistisk.⁴⁶³ Det er flere historikere innenfor forskningstradisjonen som deler Robinsons, Obers og Thatchers demokratiske vurdering, men de presenterer ikke alle den samme tolkningen.⁴⁶⁴

Berger deler den demokratiske vurderingen av Syrakus sin styreform fra 466 fvt. og utover, men slik som Lintott problematiserer han kildegrunnet. Oppgjøret mot Thrasybolos

⁴⁵⁹ Lintott 1982, s. 186-187.

⁴⁶⁰ Lintott 1982, s. 188-189.

⁴⁶¹ Berger 1992a, s. 37-38, 37n187; Rutter 2000, s. 145-146; Lintott 1982, s. 187-188.

⁴⁶² Thatcher 2012, s. 73 og 87-89.

⁴⁶³ Ober 2015, s. 185-186 og 252.

⁴⁶⁴ Morris og Powell 2006, s. 271-272 og 284; Hansen og Nielsen 2004a, s. 85; Hansen og Nielsen 2004b, s. 1338; Fischer-Hansen, Nielsen og Ampolo 2004a, s. 226-227; Thatcher 2012, s. 87-89; Walsh 2020, s. 297 og 302-304; Lomas 2000, s. 181; Tritle 2013, s. 298-299 og 311-312; Brunt 1957, s. 244; Cartledge 2009b, s. 127-128; Ober 2015, s. 183; Lintott 1982, s. 185-186; Allum 2012, s. 106-111; Simonton 2017, s. 42n175 og 287; Wilson 2006, s. 657 og 684; Doid. Sic. 11.72.

og tyranniet i Syrakus resulterte i en oppløsning av Syrakus sitt imperium. Bystatens rolle og fjerningen av tyrannier på Sicilia kan, ifølge Berger, sees på som viktige katalysatorer til de politiske endringene bystaten gikk gjennom.⁴⁶⁵ Diodorus ordvalg når han beskrev konflikten mellom «de gamle» og «de nye» borgerne indikerer, ifølge Berger, en aristokratisk undertone. Dette i tillegg til «de gamles» ønske om å ekskludere «de nye» borgerne fra politiske verv og deltakelse i bystaten peker i en udemokratisk retning. Berger konkluderer med at siden det er usikkerhet knyttet til regimet i Syrakus kan vi kun med sikkerhet argumentere for at det var anti-tyrannisk.⁴⁶⁶ Samtidig velger Berger å klassifisere Syrakus i perioden 466 til 409 fvt. som et moderat demokrati, hvor eliten fortsatt var en aktiv og viktig gruppe innenfor det politiske landskapet.⁴⁶⁷

Asheri, Angelis, Hofer og Mæhle skiller seg fra Robinsons, Thatchers og Obers vurdering av Syrakus sin styreform i perioden 466 til 415 fvt. De fokuserer i større grad på en republikansk tolkning.⁴⁶⁸ Angelis argumenterer for at historikere bør være forsiktige i sin tolkning av Syrakus og andre sicilianske samfunns politiske styreform. Han peker på at Robinson sine tolkninger må anses som sirkelargumentasjon. Dette fordi Robinson, ifølge Angelis, tolker inn demokratiske samfunn på bakgrunn av uklare og udefinerte bystater i Diodorus sitt narrativ.⁴⁶⁹ Syrakus kan vurderes som demokratisk fordi bystaten åpnet opp for at flere borgere fikk muligheten til å delta i det politiske livet og å eie landareal etter tyrannienes fall. Dette hadde før kun vært tilgjengelig for den «gamle» eliten som eksisterte før tyrannen tok over makten på øya. Samtidig så betyr ikke dette at den politiske endringen Syrakus og de sicilianske samfunnene gjennomgikk var demokratiske.⁴⁷⁰ Starten på den interne konflikten mellom «de gamle» og «de nye» borgerne demonstrerer hvordan bystatens elite tok et anti-demokratisk valg der de fjernet borgerstatusen til «de nye» borgerne.⁴⁷¹ Robinsons og Lintotts demokratiske vurdering av *petalismos* blir utfordret av Rutter og Angelis. Den politiske praksisen var, ifølge dem, konstruert av eliten som ønsket å holde på makten ved å fjerne uønskede konkurrenter.⁴⁷²

⁴⁶⁵ Berger 1992a, s. 37 og 84-85.

⁴⁶⁶ Berger 1992a, s. 37-38, 37n187 og 69-70; Diod. 11.72-73 og 11.76.

⁴⁶⁷ Berger 1992a, s. 39 og 69.

⁴⁶⁸ Asheri 1992, s. 156-157; Asheri 1990, s. 500-501; Angelis 2018, s. 322; Mæhle 2017, s. 210; Hofer 2000, s. 151.

⁴⁶⁹ Angelis 2018, s. 204-205.

⁴⁷⁰ Angelis 2018, s. 301; Diod. Sic. 11.72.

⁴⁷¹ Angelis 2018, s. 219-220; Diod. Sic. 11.68 og 11.72.

⁴⁷² Rutter 2000, s. 146-148; Angelis 2018, s. 208.

Mæhle argumenterer for at narrativet Diodorus presenterer vektlegger overgangen fra et tyranni til et politisk system som var mindre restriktivt og ikke-tyrannisk. Bystatens borgere fikk større politisk frihet. Dette nye systemet blir så vurdert som demokratisk av Diodorus, en begrepsbruk Mæhle er kritisk til. Mæhle argumenterer for at den republikanske styreformen på lik linje som *demokratia* fanger opp den konstitusjonelle overgangen Diodorus beretter.⁴⁷³ Mæhle mener at Robinsons argumentasjon er mangelfull fordi eksistensen av folkeforsamlingsmøter med bred folkelig deltakelse og politisk talekunst ikke nødvendigvis betyr et demokratiske samfunn. Tilstedeværelsen av *ekklesiasterion* (møteplassen til folkeforsamlingen) eller råd er heller ikke bevis for at bystaten var demokratisk. I tillegg eksisterte politisk talekunst og demagogi i konkurrerende oligarkier. Konklusjoner tatt på bakgrunn av et slikt kildegrunnlag er derfor mangelfullt. Dette fordi både demokratier og oligarkier hadde lignende institusjoner og praksiser.⁴⁷⁴ Poenget til Mæhle er at man ikke kan bestemme en bystats karakter uten å vite hvor mye reell politisk makt folket eller eliten hadde. Bystater kunne på bakgrunn av de samme institusjonene være velfungerende tyrannier, oligarkier eller demokratier. Det betyr at presentasjonen av noen «demokratiske elementer» i kildene ikke nødvendigvis er nok for å konstatere at bystaten det er snakk om faktisk var demokratisk.⁴⁷⁵

Hofer er kritisk til tolkningen om at borgene i Syrakus, på bakgrunn av en beslutning i folkeforsamlingen etter tyranniets fall, innførte et demokrati. Hvis Syrakus skal ha innført en slik politisk statsform var den i hvert fall ikke lik den athenske modellen. Hofer mener at det var mer sannsynlig at borgerne i Syrakus innførte en form for moderat oligarki og ikke et demokrati rundt 466 fvt.⁴⁷⁶ Samtidig er Leppins analyse av likheten mellom den demokratiske og oligarkiske styreformen her relevant. Selv om ulike «demokratiske» praksiser som borgerdeltakelse og diskusjon i folkeforsamlingsmøter fant sted, betyr ikke dette at styreformen i bystaten var demokratisk.⁴⁷⁷

En endelig vurdering av Syrakus sin styreform i perioden 466 til 415 fvt. er slik forskningslitteraturen og kildematerialet presenterer problematisk. Jeg vil argumentere for at en republikansk styreform best kan belyse statsforfatningen til Syrakus fordi kildenes beretninger om styreformen innad i bystaten er upresise. Hvis vi vurderer begrepsbruken til de

⁴⁷³ Mæhle 2017, s. 205 og 210.

⁴⁷⁴ Mæhle 2017, s. 206-207; Leppin 2013, s. 147-148.

⁴⁷⁵ Mæhle 2017, s. 204-207 og 216.

⁴⁷⁶ Hofer 2000, s. 151.

⁴⁷⁷ Leppin 2013, s. 180-182.

ulike forfatterne vil vi oppdage at Tukydid kun omtaler Syrakus som en fri, selvstendig bystat som ikke var underlagt et tyranni. Kategoriseringene til Tukydid gir ingen videre informasjon og kan sammenlignes med hvordan de generelt beskriver sicilianske og sør-italienske samfunn slik *Tabell 4* viser. Aristoteles beskriver to ulike politiske tilværelser ved å ta i bruk både *demokratia* og «den gode styreformen» (*politeia*). I likhet med Diodorus, beskriver han en intern konflikt i bystaten. Diodorus benytter seg, slik som Aristoteles, av *demokratia*-begrepet for å beskrive bystatens styreform etter tyranniets fall, men ingen videre presisering og kategorisering får innpass i hans verk før maktovertakelsen til Dionysios 1. Både Aristoteles og Diodorus sin begrepsbruk kan best vurderes ut ifra konfliktperspektivet de begge presenterer. Det er oppgjøret mot tyranniet som resulterer i den demokratiske overgangen. Begge beskriver en overgang fra tyranni til demokrati og begge presenterer en intern konflikt mellom to fraksjoner blant borgermassen. Frigjørelse og sikring av borgernes politiske rettigheter fra et undertrykkende regime er det viktigste i selve presentasjonen, mens endringen av styreformen er sekundær.⁴⁷⁸ Dette, i tillegg til den mangelfulle beskrivelsen av ulike praksiser innad i bystatens styreform, medfører at bruken av *demokratia*-begrepet har større likheter med samfunn som blir kategorisert uten en videre analyse noe mine tidligere funn og *Tabell 3* og *4* kan verifisere.

Det som skiller Diodorus fra Aristoteles og Tukydid er at han i større grad beskriver ulike politiske praksiser og sammenligner dem med Athen. Folkeforsamlingen beskrives som institusjonen som tar de avgjørende beslutningene i samfunnet. Dette ligner på hvordan han generelt i sitt verk kategoriserer og beskriver den demokratiske tilværelsen og de demokratiske praksisene fra Athen. Samtidig gir det kun en indikasjon på makten til folkeforsamlingen, ikke hvilken gruppe som var delaktig. Dette fører til at historikere i dag må vurdere hvilke praksiser som er tilstrekkelige for å kategorisere et samfunn som demokratisk. Kildene fokuserer på at bystaten ble frigjort fra et tyranni i tillegg til at folkeforsamlingen var den viktigste institusjonen. Hvis dette er tilstrekkelig for den demokratiske kategorien kan vi argumentere for at Syrakus i den angitte perioden faktisk var demokratisk. Dersom vi istedenfor må vite hvordan hele borgermassen hadde muligheten til å kunne delta i folkeforsamlingsmøtene, i tillegg til å holde ulike politiske verv, vil Diodorus, Aristoteles og Tukydid's narrativ ikke være tilstrekkelig for å kategorisere bystaten som demokratisk. Dette mer kritiske perspektivet kan kalles et strukturalistisk perspektiv der målet

⁴⁷⁸ Slik som Prag vil jeg, argumenterer for at temaet befrielse av et samfunn fra barbarer eller tyrannier hadde dype røtter på Sicilia og kan identifiseres fra 460 fvt. og utover (Prag 2010, s. 70-71).

er å vurdere hvordan samfunnets strukturer tilrettelegger for at hele borgermassen har politisk makt. Noe kildene, ifølge Mæhle, er stumme om.⁴⁷⁹ Jeg vil argumentere for at Robinson, Allum og andre historikerne som konkluderer med en demokratisk vurdering av Syrakus fra 466 til 415 fvt. gjør dette på et for svakt kildegrunnlag. Å kategorisere Syrakus fra 466 til 415 som republikansk beskriver bedre bystatens statsforfatning og politiske praksiser.

Syrakus sitt såkalte radikale demokrati og tilbakefall til tyranniet fra 415 til 406 fvt.

Det er kun Tukydid som kategoriserer bystatens demokratiske styreform under den Athenske ekspedisjonen til Sicilia. Aristoteles beskriver hvordan bystaten gikk gjennom en politisk endring etter seieren mot Athen, og bruker da *demokratia*-begrepet for å beskrive styreformene.⁴⁸⁰ Dette skiller seg fra Diodorus som ikke kategoriserer bystaten i den angitte perioden. Likheten mellom Tukydid og Diodorus' historiske verk er forfatternes sammenhengende narrativ som omhandler Syrakus under den andre athenske ekspedisjonen til Sicilia. Disse beskrivelsen gir et innblikk i bystatens politiske praksiser. Forskjellen mellom dem er at Diodorus er mindre detaljert enn Tukydid, men til gjengjeld beskriver Diodorus flere praksiser og lovendringer helt frem til Dionysios 1. maktkupp i 406 fvt.⁴⁸¹ I denne delen vil jeg undersøke Tukydid og Aristoteles spesifikke kategoriseringer av Syrakus sin statsforfatning i tillegg til å undersøke forfatternes beskrivelser av ulike politiske praksiser innad i bystaten.

Det er spesielt to passasjer i *Peloponneserkrigen* hvor Tukydid vurderer Syrakus som et demokrati. Den første passasjen indikerer bystatens demokratiske styreform og sammenligner Syrakus og andre unavngitte sicilianske samfunn med Athen.

*«The Syracusans had now gained a decisive victory at sea [...]. These were the only cities that they [the Athenians] had yet encountered, similar to their own character, under democracies like themselves, which had ships and horses, and were of considerable magnitude. They had been unable to divide and bring them over by holding out the prospect of change in their governments, or to crush them by their great superiority in force, and had failed in most of the attempts [...]».*⁴⁸²

⁴⁷⁹ Mæhle 2017, s. 229-230.

⁴⁸⁰ Thuc. 7.55 og 8.96.5; Arist. *Pol.* 1304a og 1305a.

⁴⁸¹ Diod. Sic. 13.2-35, 13.91-96 og 13.109; Thuc. 6.8-7.87.

⁴⁸² Thuc. 7.55. overs. Crawly i Strassler 1996, s. 459.

Passasjen beskriver hvordan Tukydid aktivt gjennom *Peloponneserkrigen* går inn for å sammenligne Athens og Syrakus' sin demokratiske styreform. I tillegg til å benytte seg av *demokratia*-begrepet, for å sammenligne bystatenes politiske tilværelse, peker Tukydid også på hvordan Syrakus, slik som Athen, hadde en sterk flåte, et stort antall borgere som de kunne kalle på i tillegg til et sterkt kavaleri. Likhetsstrekkene mellom bystatene førte til at Athen ikke kunne ta i bruk sine eldre taktikker med å splitte befolkningen og støtte en politisk konflikt. Dette førte til at Syrakus ikke gikk gjennom en intern konflikt (*staseis*) i møte med Athens splitt og hersk-strategi, noe som vanskeliggjorde athenernes beleiringsstrategi. Selv om det er vanskelig å avklare de andre samfunnene som skal ha delt den demokratiske styreform, så kan vi identifisere hvordan Tukydid's begrepsbruk her åpner opp for en demokratisk tolkning av Syrakus sin styreform. Det er viktig å peke på at Tukydid's sammenligning med Athen ikke var unik, samtidig er sammenligningene ikke identiske. Han omtaler for eksempel ikke Syrakus som et søster-demokrati, slik som Argos og Mantinea.⁴⁸³ Selv om Tukydid skal ha antatt at Athen og Syrakus var like betyr det ikke at han anså styreformene som identiske. De kan begge ha vært demokratiske i hans øyne, men de ulike demokratiene kan ha vært forskjellige. Jeg vil argumentere for at Tukydid's omtale og kategorisering av Syrakus, som et demokrati i denne passasjen, ikke må misforstås. Det spesielle ved Syrakus, og de andre unevnte bystatene, var deres motstandsdyktighet ovenfor den athenske taktikken og militærmakten. Det at bystatene omtales og kategoriseres som demokratiske trenger ikke ansees som spesielt siden Tukydid flere ganger i sitt verk beskriver ulike samfunn som demokratiske i tillegg til å sammenligne dem med Athen.

Hvordan skal denne sammenligningen tolkes? Er poenget at statsforfatningene har lignende praksiser som valg av embetsmenn med loddrekning og godtgjørelse for politisk deltakelse i tillegg til at «massene» fikk delta og ha politiske rettigheter? Passasjen gir ikke svar på disse spørsmålene. Lewis peker på og problematiserer Tukydid's sammenligning. Han argumenterer for at sitatet, og Tukydid's generelle beskrivelse av Sicilia, opphøyer Syrakus sin dominerende posisjon. Denne presentasjonsformen kan sammenlignes med hvordan Tukydid omtaler Athen som en av de viktigste og dominerende maktene i Hellas og rundt Egeerhavet. Fokuset på å konstruere en likhet mellom Athen og Syrakus, både militært og politisk, er noe vi, ifølge Lewis, bør være skeptisk til. Dette fordi Tukydid trolig prøvde å opphøye Syrakus som en verdig fiende. Når Tukydid da kategoriserer Syrakus som demokratisk er det ikke gitt

⁴⁸³ Thuc. 5.29.1 og 5.44.1-2.

at bystaten var så demokratisk som Tukydid's fremstillinger indikerer.⁴⁸⁴ Wees peker for eksempel på hvordan Tukydid opphøyer ulike elementer med Syrakus som kan sammenlignes med Athen. Bystaten kommer seirende ut av konflikten på grunn av sin flåte.⁴⁸⁵ En sterk flåtemakt er et tema som går igjen i Tukydid sitt narrativ. Dette fordi en flåte ser ut til å gi stabilitet, makt, sikkerhet og fører til økonomisk vekst i en bystat.⁴⁸⁶

Hornblower argumenterer for en mer demokratisk vurdering av passasjen. Tukydid skal ha identifisert likheter mellom Syrakus og Athen flere ganger i sitt verk. Sammenligningen av bystatenes statsforfatning er en av disse. Utgangspunktet til Hornblower er at vi trolig kan vurdere Syrakus som et demokrati, men den demokratiske statsforfatningen var ikke nødvendigvis lik den athenske i alle detaljer. Athens mislykkede forsøk på å splitte borgermassene opp mot hverandre ved å tilby en demokratisk overgang er, ifølge Hornblower, et viktig hint om Syrakus' faktiske demokratiske styreform.⁴⁸⁷

Et annet relevant spørsmål vi kan stille til passasjen er hvorfor Athen ikke klarte å splitte de ulike borgergruppene mot hverandre. To relevante hypoteser kan belyse spørsmålet: 1. Den fattige delen av Syrakus' borgermasse hadde ingen politisk representasjon, men valgte/klarte ikke å motsette seg eliten og allierte seg med Athen. 2. Den fattige delen av borgermassen hadde noe/eller mye politiske makt, men var ikke villige til å velge Athen sin side i konflikten. De to hypotesene gir ulike vurderinger av styreformen innad i bystaten. Hvis hypotese 1 er korrekt betyr det at bystaten var oligarkisk og at eliten klarte å holde borgerne i sjakk. Hvis hypotese 2 er korrekt betyr det at statsforfatningen i Syrakus hadde en form for flertallsstyre, men hvorfor «de fattige» eller «de mange» ikke valgte å støtte Athen belyses ikke. Et mulig svar kan identifiseres i Hermokrates' tale under fredsforhandlingene i Gela og Nikias' tale i den Athenes folkeforsamlingen. Dette var størrelsen på den athenske flåten som ble sendt i 415 fvt. Under Hermokrates' tale presiserer han hvordan Syrakus og andre sicilianske samfunn kan miste sin autonomi og selvstendighet om Athen vant.⁴⁸⁸ Talen til Nikias beskriver hvordan Athen måtte sende en større styrke enn tidligere hvis de skulle komme seirende ut av konflikten. Videre peker Tukydid på at athenerne begynte å forstå

⁴⁸⁴ Lewis 1994, s. 125.

⁴⁸⁵ Thuc. 1.14, 1.17-18, 2.7, 7.7, 7.21-24, 7.36-42, 7.48, 7.53-56, 7.59 og 7.69; Wees 2017, s. 40-43 og 60.

⁴⁸⁶ Wees 2017, s. 40-41, 43 og 60.

⁴⁸⁷ Hornblower 2008, s. 648-651.

⁴⁸⁸ Thuc. 4.58-65 og 6.26. Denne gangen kommer en langt større styrke noe som leseren får innsikt gjennom talene mellom Alkibiades og Nikias. Hermokrates blir presentert som et individ leseren bør være oppmerksom på og en karakter borgerne i Syrakus bør lytte til (Bloedow 1996, s. 143-144; Thuc. 6.33-34).

alvoret av ekspedisjonen da de så ekspedisjonsstyrkens størrelse.⁴⁸⁹ Athens styrke kan ha ført til at de ulike borgergruppene innad i Syrakus, men også andre sicilianske samfunn, valgte å ikke støtte den invaderende makten i frykt for hva som ville skje med dem om Athen skulle vinne. Deres ønske om frihet (*eleutheria*), selvstendighet og autonomi ser her ut til å være prioritert. Samtidig gir drøftelsene mine ovenfor ingen indikasjon på hvilket flertallsstyre Syrakus skal ha hatt. En videre undersøkelse av Tukydid's narrativ er dermed nødvendig.

Den andre passasjen i bok 8 hvor Tukydid presiserer at Syrakus var bystaten som var mest lik Athen og bystatens karakter belyses i sitatet: «*Indeed this was shown by the Syracusans, who were most like the Athenians in character, and also most successful in combating them*».⁴⁹⁰ Hva menes med at borgere fra Syrakus var mest lik atenerne? Flere historikere, slik som Andrewes, har stilt spørsmålsteget ved denne påstanden. Skal den leses i lys av Tukydid's tidligere bemerkning der han sammenligner Athen og Syrakus? Mener Tukydid at Syrakus ligner Athen i politisk forstand eller er det Syrakus sitt militære Tukydid her refererer til, eller er det begge deler?⁴⁹¹

Hornblower argumenterer for at passasjen best synliggjør Syrakus sin innovative militære strategi i møte med Athen. Det vil si at sitatet ovenfor ikke presiserer Syrakus sin styreform, men snarere er en av Tukydid's mange sammenligninger i *Peloponneserkrigen*. Passasjen kan best vurderes sammen med sendebudet fra Korint sin tale til spartanerne der han peker på kjennetegn ved atenerne og spartanerne. Athenere skal ha være villige til å ta sjanser og var innovatører i motsetning til spartanere som var konservative og trege.⁴⁹²

For å få et tydeligere bilde av hvordan Syrakus sin statsforfatning kan tolkes i lys av Tukydid's kategorisering, må hans narrativ granskes. Tukydid beskrev flere politiske praksiser som ville være relevante å undersøke. Dette er folkeforsamlingsmøtet mellom Hermokrates og Athenagoras,⁴⁹³ folkeforsamlingsmøte der Syrakus vurderer å slutte fred med Athen,⁴⁹⁴ folkeforsamlingens beslutning i å endre på antall generaler i Syrakus,⁴⁹⁵ fratakelsen av Hermokrates og andre generalers` generalverv,⁴⁹⁶ borgerne som deltok i

⁴⁸⁹ Thuc. 6.8-27 og 6.31. Et viktig poeng er at Nikias argumenterer for at atenerne bør sende en større styrke i håp om at de istedenfor velger å avbryte ekspedisjonen. Denne taktikken feilet (Thuc. 6.8-27).

⁴⁹⁰ Thuc. 8.96.5. overs. Crawly i Strassler 1996, s. 539.

⁴⁹¹ Andrewes 1992, s. 463.

⁴⁹² Hornblower 2008, s. 1031; Thuc. 1.70, 1.71.2-3 og 8-96.5.

⁴⁹³ Thuc. 6.32-42.

⁴⁹⁴ Thuc. 7.2.1 og 7.21.

⁴⁹⁵ Thuc. 6.72-73.

⁴⁹⁶ Thuc. 6.103.4 og 8.85.

folkeforsamlingsmøtene sin påvirkningskraft i bystatens beslutninger⁴⁹⁷ og en intern maktkonflikt mellom ulike grupperinger i bystaten.⁴⁹⁸

Nyheten i 415 fvt. om at Athens kommende ekspedisjon til Sicilia, førte til at Syrakus holdt et folkeforsamlingsmøte.⁴⁹⁹ Tukydid beskriver hvordan talerne Hermokrates og Athenagoras legger frem synspunkter for forsamlingen.⁵⁰⁰ Folkeforsamlingens fokus på at enkeltindivider rådfører de som har møtt opp er en presentasjonsform Tukydid har benyttet seg av både i fremstillingen av den athenske folkeforsamlingen, men også fra andre ikke-demokratiske og demokratiske bystater. Beskrivelsen synliggjør rollen borgere innenfor folkeforsamlingsinstitusjonen i Syrakus hadde. De, slik som i Athen, hadde mulighet til å lytte og vurdere de ulike politiske sakene som ble lagt frem. Beskrivelsen gir ikke en indikasjon på om alle borgere hadde muligheten til å ta ordet i avgjørelsesprosessen.⁵⁰¹ Det er viktig å presisere at vi i dag ikke kan bevise at talen mellom Hermokrates og Athenagoras faktisk fant sted slik Tukydid beskriver. Man kan vurdere denne informasjonen som troverdig, som oppdiktning eller som en blanding. Beretningen har visse svakheter fordi vi i dag ikke kan bevise at folkeforsamlingsmøtet fant sted, heller ikke de ulike praksisene som beskrives, selv om Tukydid argumenterer for verkets sannhetsverdi i Bok 1.⁵⁰² Selv vil jeg vurdere informasjonen til Tukydid som et uttrykk for hans historiske metode og han skrev ned informasjonen han selv vurderte som troverdig.

Hermokrates argumenterer for at Syrakus må bestemme hva de skal gjøre, nå som de «vet», at Athen er på vei mot Sicilia. Hermokrates ber om at Syrakus må kalle på sine gamle allierte, i tillegg til å bygge nye allianser. De må få Sicilias ulike bystater til å forstå fellestrusselen Athen utgjør.⁵⁰³ Etter at Hermokrates har talt stiger Athenagoras frem. Tukydid peker på at Athenagoras var populær blant «folket» og hadde stor påvirkningskraft. Athenagoras erklærer at menn som Hermokrates sprer frykt for egen politisk vinning. Den Athenske ekspedisjonen var, ifølge ham, kun skremselspropaganda ment for å gjøre bystaten ustabil. Borgere i Syrakus må være på vakt slik at den demokratiske statsforfatningen ikke ofres for å forsvare seg mot en slik fiktiv fare.⁵⁰⁴ Athenagoras kategoriserer bystatens

⁴⁹⁷ Thuc. 6.63.

⁴⁹⁸ Thuc. 6.32-36. og 7.85-86.

⁴⁹⁹ Thuc. 6.32-42.

⁵⁰⁰ Thuc. 6.32-42; Rutter 2000, s. 148.

⁵⁰¹ Thuc. 6.33-42.

⁵⁰² Thuc. 1.20-21.

⁵⁰³ Thuc. 6.33-34.

⁵⁰⁴ Thuc. 6.35-36.

statsforfatning som demokratisk og denne kategoriseringen kan sammenlignes med hvordan Tukydid gjennom verket lar ulike athenske talere kategorisere sin egen bystat som demokratisk.⁵⁰⁵ Et annet kjennetegn med Athen er hvordan Tukydid omtaler Athenagoras som «en leder av folket» og den interne trusselen den demokratiske statsforfatningen stod ovenfor i Syrakus.

Gruppen som har fabrikkert den kommende trusselen i Syrakus var, ifølge Athenagoras, de unge oligarker. Denne gruppen ønsket å ta del i den politiske styringen gjennom å få tilgang til politiske verv, selv om loven forbød dette.⁵⁰⁶ Denne interne konflikten mellom «de gamle» og «de unge» i Syrakus ser ut til å ha vært aldersrestriksjoner på ulike politiske verv, noe vi finner igjen i Athen (selv om denne kunnskapen ikke kommer til uttrykk hos Tukydid, men er noe Aristoteles poengterer).⁵⁰⁷ Beskrivelsen av denne spesifikke loven i Syrakus er den eneste Tukydid presenterer av interesse knyttet til styreformen. Borgerne måtte være av en viss alder (som forblir upresisert) for å kvalifisere til politiske verv. Ifølge Athenagoras er løsningen for å unngå et oligarkisk plott at den demokratiske fraksjonen måtte handle først for å unngå eller vinne den kommende interne konflikten.⁵⁰⁸ Temaet Athenagoras tar opp kan sammenlignes med hvordan Tukydid beskrev ulike konflikter mellom demokratiske og oligarkiske fraksjoner.⁵⁰⁹ Rutter peker på hvordan Tukydid ved å beskrive «de unge» i Syrakus introduserer et trusselbilde mot den eksisterende styreformen som kan erstattes av et oligarkisk eller tyrannisk kupp.⁵¹⁰ Et relevant perspektiv er Andrews og Bloedows argumenter om at Tukydid setter opp Athenagoras som vakthund for en mulig trussel mot bystatens styreform.⁵¹¹ Rutter viser til et annet relevant perspektiv ved å peke på at Athenagoras, som blir beskrevet som forkjemper for «de mange» i Syrakus, kan sammenlignes med hvordan Kleon blir fremstilt i Athen.⁵¹² Connor og Lewis, slik som Rutter, identifiserte likhetstrekk mellom Athenagoras sin retorikk og Kleon.⁵¹³

Talen til Athenagoras demonstrerer også andre demokratisk trekk, hvordan en demokratisk bystat bør struktureres og benytte seg av ulike borgergrupper innad i bystaten. «De rike» som er best egnet til å håndtere penger/eiendom, «de smarte» som er best til å gi

⁵⁰⁵ Thuc. 2.37.1, 3.37.1, 6.38.2, 6.39 og 6.89.4.

⁵⁰⁶ Thuc. 6. 35-41.

⁵⁰⁷ Arist. *Ath. Pol.* 42.1-5.

⁵⁰⁸ Thuc. 6.38.2; Andrew 2009, s. 4-5.

⁵⁰⁹ Thuc. 6. 35-41.

⁵¹⁰ Thuc. 6.35-41; Rutter 2000, s. 148.

⁵¹¹ Andrew 2009, s. 2; Bloedow 1996, s. 145.

⁵¹² Thuc. 6.35-41; Rutter 2000, s. 148.

⁵¹³ Connor 1985, s. 169 og 171; Lewis 1994, s. 124-125; Thuc. 3.36.3 og 4.21.3.

råd og «folket» som den beste gruppen til å vurdere og komme med løsninger på problemstillinger presentert i folkeforsamlingen.⁵¹⁴ Hornblower peker på at både Athenagoras og Perikles ser til å argumentere for at verdighet og eksepsjonelle menn kan bli anerkjent innenfor et demokratisk styre. Borgere fra de ulike sosiale lagene kunne alle tjene staten.⁵¹⁵ Demokratiet skal tilby et system med et felles politisk samfunn, et samfunn der borgere kollektivt styrer bystaten og der borgernes politiske funksjon skal være avgjørende og ikke individenes økonomiske styrke. Athenagoras avviser hypotesen om at «de rike» er best egnet til å styre en bystat, men det betyr ikke at «de rike» ikke har en viktig rolle innenfor bystatens politiske virke i Syrakus. Istedenfor å beholde sine økonomiske midler kun for seg selv bør «de rike» stille seg til tjeneste og tilby sin disponible rikdom til fellesskapet. De individene som gjør dette fortjener, ifølge Andrew sin lesning av Athenagoras, respekt og annerkjennelse som gode borgere innad i bystaten.⁵¹⁶ Athenagoras refleksjoner kan sammenlignes med hvordan Aristoteles tillegger demokratiske samfunn ideen om at «massene» var de beste til å ta beslutninger.⁵¹⁷ Pope argumenterer for at vi finner tydelige likhetstrekk mellom Athenagoras sin analyse og en demokratisk ideologi i Syrakus.⁵¹⁸

I motsetning til Andrew og Pope beskriver Yunis et konkurrerende perspektiv i sin vurdering av Athenagoras tale. Perikles skal i gravtalen ha demonstrert hvordan *demos* etter en debatt kunne komme frem til en endelig avgjørelse. Athenagoras fokuserte på at *demos* var de beste til å ta endelige beslutninger. Athenagoras viste til at «de mange» vet best. Yunis hevder at Athenagoras` retorikk i større grad er en oppramsing av slagord. Han knytter ikke den intellektuelle borgerens vurderinger opp mot de endelige beslutningene som skal tas. Athenagoras argumenterer for at borgerne kan komme frem til gode beslutninger etter å ha hørt forslagene. Perikles fokuserer mer på at folket skal bli instruert i hvilke forslag de bør ta, for så å komme frem til den endelige avgjørelsen selv.⁵¹⁹ Et annet skille mellom Athenagoras og Perikles er at Athenagoras i større grad legger frem argumenter med en intensjon om å splitte borgermassene ved å appellere til følelser, istedenfor å argumentere ut ifra en rasjonell posisjon.⁵²⁰

⁵¹⁴ Thuc. 6.39.

⁵¹⁵ Hornblower 1991, s. 300-301; Thuc. 2.37 og 6.39.

⁵¹⁶ Andrew 2009, s. 6-11.

⁵¹⁷ Arist. *Pol.* 1286a.

⁵¹⁸ Pope 1988, s. 285.

⁵¹⁹ Yunis 1991, s. 187-189; Thuc. 2.40.2-3 og 6.39.1.

⁵²⁰ Yunis 1991, s. 195; Thuc. 6.38-39.

Etter debatten mellom Hermokrates og Athenagoras reiste en general seg i folkeforsamlingen og avsluttet møtet. Dette hindret flere talere i å komme til ordet. Generalen peker på at de som tar ordet i folkeforsamlingen ikke må komme med ærekrenkelser eller vri på budskapet til andre talere. Videre konkluderer han at det ikke er farlig om bystaten begynner å forbedre seg på krig.⁵²¹ Vi kan her sammenligne generalens handling med hvordan Perikles skal ha hindret borgerne i Athen i å holde et folkeforsamlingsmøte.⁵²² Avbrytelsen kan tolkes demokratisk, men også oligarkisk. Hendelsesforløpet Tukydid presenterer er relevant fordi det åpner opp for flere interessante spørsmål knyttet til generalers makt. Skal man forstå generalen som i dette tilfelle stopper møtet som en form for ordstyrer? Hadde generaler i Syrakus makt til å ta kontroll over folkeforsamlingsmøtene eller kun i krisesituasjoner? Tukydid gir dessverre ikke klare svar på hvordan denne avbrytelsen skal tolkes. Berger argumenterer for at generalene i Syrakus ser ut til å ha fungert som et organ som gav råd til folkeforsamlingen.⁵²³ Robinson argumenterer for at generalene kunne ta kontrollen over folkeforsamlingen og avslutte et møte i ekstreme tilfeller.⁵²⁴

Folkeforsamlingsmøtet mellom Athenagoras og Hermokrates demonstrerer hvordan institusjonen i Syrakus åpnet opp for at deltakere kunne legge frem forslag. Beskrivelsen gir en indikasjon på at folkeforsamlingsmøtet hadde holdt på i en stund før Hermokrates steg frem for å tale. Flere personer skal ha talt.⁵²⁵ Tukydid beskriver hvor forskjellig borgerne skal ha reagerte på Hermokrates` tale. Ulike fraksjoner argumenterer for og imot Hermokrates beskrivelse av den athenske trusselen.⁵²⁶ Etter at Athenagoras avslutter sin tale beskriver Tukydid hvordan en general stiger frem og avslutter møtet. Det kan bety at hvis ikke generalen hadde tatt ordet kunne folkeforsamlingsmøtet ha fortsatt i en lengre periode.⁵²⁷ Dette viser at folkeforsamlingene i Syrakus, slik Mæhle argumenterer for, var et forum for åpen debatt og at det eksisterte konflikter mellom konservative og populistiske talere. Fremstillingen har mye til felles med hvordan de athenske folkeforsamlingsmøtene utspiller seg. Samtidig er det usikkerhet knyttet til om folkeforsamlingsmøtet var en gjenfortelling eller oppdiktet.⁵²⁸ Møtet ser ut til å dele klare likhetstrekk med folkeforsamlingsmøtene vi kan finne igjen i Athen, se *Tabell 2*. Rutter argumenterer for en lignende tolkning som Mæhle.

⁵²¹ Thuc. 6.41.

⁵²² Thuc. 2.22.

⁵²³ Berger 1992a, s. 68.

⁵²⁴ Robinson 2011, s. 86.

⁵²⁵ Thuc. 6.32.3.

⁵²⁶ Thuc. 6.35.1.

⁵²⁷ Thuc. 6.41.

⁵²⁸ Mæhle 2017, s. 222.

Han peker på at Tukydidts beskrivelse av folkeforsamlingsmøtet i Syrakus deler klare likhetstrekk med Athens folkeforsamlingsmøter.⁵²⁹ Dette betyr ikke nødvendigvis at bystaten var demokratisk. Athenagoras kan ha beskrevet en ønskelig struktur for hvordan en bystat bør styres. Connor argumenterer for at debatten mellom Hermokrates og Athenagoras kun gir oss et glimt av hvordan den politiske realiteten var i Syrakus, men en endelig avklaring er vanskelig.⁵³⁰ Lewis peker på at Tukydid gjennom sin beskrivelse av Syrakus sine borgere demonstrer denne gruppens «ustoppelige» kraft. Denne presentasjonsformen kan sammenlignes med hvordan Athens borgere beskrives.⁵³¹

I tillegg til Tukydidts beskrivelse av folkeforsamlingsmøtet der Hermokrates og Athenagoras taler til bystatens borgere kan man identifisere andre politiske praksiser i *Peloponneserkrigen*. Dette er for eksempel hvordan generalvervet i Syrakus gikk gjennom en strukturell endring under krigen mot Athen. Hermokrates skal lagt frem et forslag for folkeforsamlingen, der han argumenterte for at bystaten burde endre på antallet generaler fra femten til tre. Disse generalene burde velges, få militær fullmakt og måtte være forpliktet til å sverge en ed for bystaten.⁵³² Forslaget han la frem blir godtatt, og han blir selv valgt til generalvervet. Møtet demonstrerer Tukydidts oppfattelse om at folkeforsamlingen i Syrakus hadde muligheten til å gjøre større strukturelle endringer i militærets organiseringsstruktur.⁵³³ På et senere tidspunkt beskriver Tukydid hvordan den samme folkeforsamlingen fjernet Hermokrates fra sin posisjon som general. Dette viser at selv om personligheter fra eliten kunne påvirke beslutningsprosesser i bystaten ved å fremme forslag, kunne de også fratras sine posisjoner.⁵³⁴ Et annet viktig folkeforsamlingsmøte beskriver hvordan borgere i Syrakus skal ha vurdert å overgi seg til Athen i 414 fvt. Tukydid beretter at Gongylos (en flåtekommandør fra Korint) ankom bystaten mens dette møte ble holdt. Gongylos skal da, ifølge Tukydid, ha sagt at den spartanske generalen Gylippos var på vei for å støtte dem i krigen. Ankomsten til Gongylos forårsaket at borgerne i Syrakus valgte å fortsette krigen.⁵³⁵

Forskningsmiljøet er uenig i hvordan Hermokrates endring av bystatens militære struktur skal vurderes. Zahrnt argumenterer for at endringen svekket bystatens demokratiske

⁵²⁹ Rutter 2000, s. 148.

⁵³⁰ Connor 1985, s. 170.

⁵³¹ Lewis 1994, s. 125.

⁵³² Thuc. 6.72-73. Generalene som ble valgt var Hermokrates, Herakleides og Sikanos (Thuc. 6.72-73).

⁵³³ Thuc. 2.34-46 og 6.72.

⁵³⁴ Thuc. 6.103.4 og 8.85.

⁵³⁵ Thuc. 7.2.

natur, siden mer makt ble samlet på færre individer.⁵³⁶ Robinson argumenterer for at overgangen fra femten til tre generaler virker anti-demokratisk, men Hermokrates blir fratatt sin posisjon på et senere tidspunkt. Dette indikerer, ifølge ham, at det var folkeforsamlingen som hadde makten og ikke viktige enkeltindivider.⁵³⁷ Behandlingen av de andre generalene (Phäyllus og Bolcon) i Syrakus fra 466 til 413 fvt. minner om hvordan generalene i Athen ble behandlet.⁵³⁸ Institusjonen skal også ha hatt muligheten til å inngå fredsforlik og fredsforhandlinger.

En annen relevant hendelse er når Gylippos selv taler til folkeforsamlingen i Syrakus. Her prøver han å overtale Syrakus til å bemanne så mange skip de kan og angripe athenerne på sjøen. Hermokrates støtter ham og prøver å motivere resten av bystatens borgere til å angripe, men de feiler begge to.⁵³⁹ Passasjen ser ut til å indikere at makten lå i folkeforsamlingen, og at det var vurderingen av flertallet innenfor denne institusjonen og ikke enkeltindivider som til slutt avgjorde hvilke valg bystaten skulle ta. Diodorus presenterer en relevant fremstilling av hvordan borgerne i Syrakus forholdt seg til Hermokrates rådføring under krigen mot Athen. Hermokrates anbefalte folket i Syrakus å marsjere om natten for å forhindre at de sårede og beseirede athenske styrkene kunne flykte. Andre generaler avviste Hermokrates plan fordi flere av soldatene i Syrakus selv var såret og trengte hvile.⁵⁴⁰

Diodorus presenterer ikke mange passasjer hvor det politiske systemet i Syrakus kan vurderes og tolkes i sin fremstilling av den athenske ekspedisjonen til Sicilia i 415 til 413 fvt. Noen av Diodorus' beskrivelser overlapper med Tukydid's fokus på styrken til de sicilianske samfunnenes forsvar. Han peker på hvordan de athenske generalene la merke til kavaleriets overlegenhet i Syrakus.⁵⁴¹ Kavaleriet, slik Mæhle sin modell demonstrerer,⁵⁴² var besatt av medlemmer fra eliten som hadde de økonomiske midlene til å eie og utruste hester. Det at de athenske generalene la merke til størrelsen på kavaleriet, kan indikere at Syrakus fortsatt hadde en stor gruppe rike blant bystatens borgere. Tukydid demonstrer hvordan kavaleriet til Syrakus utgjorde en trussel mot de athenske troppene.⁵⁴³ Utfordringen med å peke på denne økonomiske identifiseringen, er at størrelsen på Syrakus sin kavaleristyrke ikke avklarer

⁵³⁶ Zahrnt 2006, s. 648.

⁵³⁷ Thuc. 6.96, 6.103 og 7.48.

⁵³⁸ Robinson 2011, s. 77-78; Robinson 2000, s. 198-199.

⁵³⁹ Thuc. 7.21.

⁵⁴⁰ Diod. Sic. 13.18.

⁵⁴¹ Diod. Sic. 13.6; Schulz 2020, s. 515.

⁵⁴² Mæhle 2017, s. 214; Mæhle 2020, s. 239.

⁵⁴³ Thuc. 6.66-67, 6.71, 7.1, 7.4, 7.13, 7.44 og 7.85. *Tabell 4* demonstrerer også i større detalj andre sicilianske bystater som støttet Syrakus med militærhjelp.

hvordan «de fattige» eller «de mange» innad i Syrakus var politisk inkludert. Eliten hadde makt og var en viktig gruppe i bystaten, men dette avviser ikke hypotesen om at Syrakus var et demokrati, fordi demokratier fortsatt kunne inkludere en sterk elite. I en annen passasje beskriver Diodorus hvordan Syrakus konstruerte og bemannet 80 triremer under konflikten mot Athen.⁵⁴⁴ Flåten førte til at en større gruppe i Syrakus fikk muligheten til å kjempe for bystatens eksistens. Et interessant spørsmål er hvilke borgergruppe som bemannet flåten og om denne gruppen på bakgrunn av sin militære tjeneste kunne kreve flere politiske rettigheter. Her vil Aristoteles beskrivelse av den politiske endringen etter Syrakus sin seier være relevant.⁵⁴⁵

Aristoteles beretter hvordan Syrakus etter seieren over de athenske styrkene i 413 fvt. gikk gjennom en politisk endring. «*At Syracuse, the people, having been the chief authors of the victory in the war with the Athenians, changed the constitutional government into democracy*».⁵⁴⁶ Styreformen endrer seg, ifølge Aristoteles, fra et tidligere konstitusjonelt styre (*politeia*) til *demokratia* etter seieren mot athenerne i 413 fvt.⁵⁴⁷ Endringen skjedde på grunn av «folkets» rolle i konflikten mot Athen og Diodorus tidligere bemerkninger kan her tolkes inn. Hvor stor del av borgermassen «folket» refererer tilbake til er vanskelig å avklare. Påstanden om at «folket» omgjorde styreformen til et demokrati indikerer at statsforfatningen i større grad blir åpnet for å inkludere en større mengde av borgermassen i det nye flertallsstyret. Det ser ut til at «folket» det refereres til, var individer som kjempet for å sikre bystatens selvstendighet fra Athen og at denne gruppen ikke skal ha hatt politisk makt før endringen. Kategoriseringen har likhetstrekk med, men står også i konflikt til, hans tidligere analyser av Syrakus sin statsforfatning. Tidligere har Aristoteles beskrevet hvordan styret etter tyranniet hadde «et godt samfunnsstyre» (*politeia*)⁵⁴⁸ og hvordan styret etter Gelons familie tyranni gikk over til et demokrati.⁵⁴⁹ Aristoteles benytter seg både av *demokratia*- og *politeia*-begrepet for å forklare den politiske situasjonen i perioden 466 til 415 fvt., samtidig som han konstaterer at bystaten etter 413 fvt. ble demokratisk.⁵⁵⁰ Begrepsbruken skaper kildekritiske utfordringer fordi Aristoteles ser ut til å motsi seg selv. Slik som jeg har redegjort for tidligere i oppgaven var *Politikken* trolig ikke et samlet verk ment for

⁵⁴⁴ Diod. Sic. 13.9.

⁵⁴⁵ Arist. *Pol.* 1304a.

⁵⁴⁶ Arist. *Pol.* 1304a overs. Barnes, J. i Everson 2018, s. 126.

⁵⁴⁷ Arist. *Pol.* 1304a.

⁵⁴⁸ Arist. *Pol.* 1312b.

⁵⁴⁹ Arist. *Pol.* 1316a.

⁵⁵⁰ Arist. *Pol.* 1304a og 1316a.

publikasjon, men snarere en uferdig tekst (kanskje forelesningsnotater).⁵⁵¹ Dette kan trolig forklare motsigelsen, men historikere som Rutter argumentere for at motsigelsen i seg selv synliggjør utfordringen Aristoteles hadde med å kategorisere bystatens styreform.⁵⁵² Motsigelsen har ført til flere forskjellige tolkninger innad i forskningsmiljøet.⁵⁵³

Aristoteles sin kategorisering kan vurderes sammen med Diodorus' beskrivelse av Diokles' reformer. Diokles skal ha overtalt Syrakus sine borgere, etter seieren mot Athen i 412 fvt., til å endre bystatens styreform slik at embetsmenn nå kunne velges ved loddrekning. Diokles argumenterte videre for, ifølge Diodorus, at nye lovgivere burde velges slik at bystatens politiske struktur kunne omorganiseres og nye lover kunne utarbeides.⁵⁵⁴ Beskrivelsen antyder at Syrakus skal ha endret styreform og sin politiske praksis.

Robinson argumenterer for at Syrakus allerede før 412 fvt. var et velfungerende demokrati der folkeforsamlingen hadde makt til å innføre nye lover og reguleringer. Diokles' reformer vurderes av Robinson som en videreutvikling av bystatens allerede eksisterende demokrati.⁵⁵⁵ Lintott beskriver en lignende tolkning, der han argumenterer for at Syrakus sin statsforfatning før 412 fvt. kan sammenlignes med statsforfatningen i Athen etter Kleistenes' reformer. Diokles' reformer i 412 fvt. utviklet styreformene og kan sammenlignes med endringene gjennomført av Efiates og Perikles.⁵⁵⁶ Berger problematiserer i større grad Diokles' reformer. Hvem gjaldt loddrekningen for og ble viktige embeter som generalvervet avgjort ved loddrekning? Berger viser til bok 13: Her beskrev Diodorus hvordan Dionysios 1. ønsket at nye generaler skulle bli valgt. Denne passasjen synliggjør da at ikke alle verv ble avgjort med loddrekning.⁵⁵⁷ Mæhle peker på at innførelsen av loddrekning med Diokles' reformer gir en indikasjon på en mer oligarkisk statsforfatning før 412 fvt.⁵⁵⁸ Angelis argumenterer for at innførelsen av loddrekning i større grad utfordret elitens makt og ut ifra beskrivelsene vil en demokratisk vurdering av bystaten være mulig.⁵⁵⁹ Vi finner stor enighet

⁵⁵¹ Everson 2018, s. ix; Rowe 2005, s. 366.

⁵⁵² Rutter 2000, s. 141-142.

⁵⁵³ Robinson argumenterer for at Aristoteles brukte *demokratia*-begrepet for å presentere samfunnet etter 413 fvt. og at dette var bakgrunnen for at han måtte finne et annet begrep for å presentere en politisk situasjon før de nye konstitusjonelle endringene som ble innført. Dette danner da grunnlaget for at Aristoteles beskrev den politiske stasjonen i Syrakus ved å bruke begrepet *politeia* fra 466 til 413 fvt. som, ifølge Robinson, kunne gjenkjennes som et politisk system der folket var delaktige i styringen av bystaten (Robinson 2011, s. 70-74 og 74n26; Robinson 2000, s. 195-196). Andre historikere mener det er vanskelig av å avklare den politiske situasjonen på bakgrunn av de ulike analysene Aristoteles gir (Rutter 2000, s. 141-142).

⁵⁵⁴ Diod. Sic. 13.34-35.

⁵⁵⁵ Robinson 2011, s. 81; Robinson 2000, s. 202; Diod. Sic. 13.19 og 13.34.

⁵⁵⁶ Lintott 1982, s. 189.

⁵⁵⁷ Berger 1989, s. 306-307; Berger 1992a, s. 85; Diod. Sic. 13. 34-35 og 13.92.

⁵⁵⁸ Mæhle 2017, s. 225; Diod. Sic. 13.34.

⁵⁵⁹ Angelis 2018, s. 209-210.

innad i forskningstradisjonen om at man kan vurdere statsformen i Syrakus etter Diokles` reformer som demokratisk. Samtidig som innføringen av loddrekning har demokratiske trekk betyr det, slik som min tidligere analyse har demonstrert, at loddrekning ikke kun ble tatt i bruk av demokratiske samfunn. For å avgjøre om den politiske praksisen var demokratisk må vi i større grad vite hvilken del av borgermassen som kvalifiserte til loddrekningen. Dette problematiserer Diodorus sin beskrivelse, siden denne informasjonen ikke blir beskrevet. Praksisen kan da vurderes både som demokratisk og oligarkisk avhengig av hvem som kunne velges til politiske verv.

I sin analyse om hvordan demokratier går i oppløsning presenteres interne stridigheter som en hovedfaktor. Aristoteles konstaterer at Dionysios 1. i Syrakus gjennom sin fiendtlighet til de rike vant støtte fra «massene» og kunne innsette seg selv om tyrann.⁵⁶⁰

«[...] *Dionysius again, was thought worthy of the tyranny because he denounced Daphnaeus and the rich; his enmity to the notables won for him the confidence of the people*».⁵⁶¹

Analysen til Aristoteles beskriver hvordan Syrakus før Dionysios 1. ble vurdert som et demokrati. Aristoteles retter fokus mot hvordan et tyranni kan erstatte et demokrati hvis en person demonstrerer sin forakt for «de rike» og får støtte fra «massene».⁵⁶² I en annen passasje i *Politikken* karakteriseres Dionysios 1. som en demagog. Han skal ha vunnet frem i folkeforsamlingsmøter gjennom sin revolusjonære retorikk.⁵⁶³ En utfordring med Aristoteles' analyse av Syrakus fra 466 til 406 er at han ikke kategoriserer Syrakus sin statsforfatning ut ifra sin «firedeling» av den demokratiske statsformen. Bystaten blir verken kategorisert som en type 1 demokrati etter tyranniets fall eller en type 4 demokrati etter seieren mot Athen. Aristoteles nevner heller ikke folkets rolle i de andre institusjonene. Selv om Aristoteles beskriver hvordan «folket» etter seieren mot Athen tok over makten i bystaten, som resulterte i en demokratisk overgang, analyseres ikke denne politiske endringen videre. Det er mulig å argumentere for at «folket» her refererer tilbake til hele borgermassen, men dette blir ikke eksplisitt utdypet. Analysen av den demokratiske fremveksten etter seieren mot Athen og fjerningen av demokratiet i 406 av Dionysios 1. gir ikke svar på hvilke deler av borgermassen som hadde politiske rettigheter, eller hvordan deres makt kom til uttrykk i de ulike

⁵⁶⁰ Arist. *Pol.* 1305a.

⁵⁶¹ Arist. *Pol.* 1305a overs. Barnes, J. i Everson 2018, s. 128.

⁵⁶² Arist. *Pol.* 1305a.

⁵⁶³ Arist. *Pol.* 1310b.

institusjonene. Aristoteles beskriver heller ikke om det eksisterte ulike kvalifikasjoner eller restriksjoner knyttet til de politiske embetene.

I likhet med Aristoteles beskriver Diodorus en politisk utvikling fra 412 til 406 fvt. Etter seieren over den athenske ekspedisjonsstyrken beskrev Diodorus at borgerne i bystaten samlet seg til et folkeforsamlingsmøte. Her skulle de beslutte straffen til de athenske fangene. En mann kalt Diokles, som ifølge Diodorus var den mest prominente og populære lederen blant «folket»,⁵⁶⁴ argumenterte for at de athenske generalene burde dømmes til døden mens resten av fangene burde dømmes til hardt arbeid. Hermokrates argumenterte for at behandlingen av de athenske fangene burde være human, men folket uttrykte sin misnøye for forslaget i folkeforsamlingen og tillot ikke Hermokrates å fullføre sin tale.⁵⁶⁵ Etter avbrytningen av Hermokrates beskriver Diodorus talene til Nicolaüs og Gylippos.⁵⁶⁶ Møtet avsluttes ved at majoriteten velger å støtte forslagene lagt frem av Diokles og Gylippos, mens Hermokrates og Nicolaüs forslag stemmes ned.⁵⁶⁷ Beskrivelsen synliggjør en åpen debattkultur i Syrakus, der ulike stemmer kunne la sine meninger bli hørt. Dette var både dem som la frem forslag i møtene, men også folket som møtte opp. Lytterne kunne uttrykke sin misnøye mot eller applaudere forslag de var enige eller uenige i. Folket ser heller ikke ut til å ha vært forpliktet til å lytte til den som talte slik folkeforsamlingen oppførsel mot Hermokrates demonstrerer.

Et annen relevant folkeforsamlingsmøte omhandler hvilken dom Ducetius, lederen av *Sicelene* (en befolkningsgruppe på Sicilia), skulle få. Han hadde tidligere igangsatt en maktkamp mot Syrakus og Akragas, men feilet og flyktet deretter til Syrakus. Deler av borgermassen ønsket å gi ham en passende straff. De eldre og mer ansvarlige borgerne argumenterte, ifølge Diodorus, for at Ducetius måtte få den straff han fortjente og ikke den straffen Syrakus sine innbyggere ønsket. Etter å ha hørt på argumentene til de eldre borgerne ropte folket (*demos*) at Ducetius burde bli spart. Bystaten sendte så Ducetius i eksil til Korint.⁵⁶⁸ Fremstillingen ser ut til å demonstrere hvordan «de eldre og ansvarlige borgerne», som trolig var borgere fra eliten, gjennom sin argumentasjon kunne påvirke folket som møtte opp i forsamlingen. Beskrivelsen har likhetstrekk med hvordan Perikles legger frem moderate

⁵⁶⁴ En presentasjonsform som har likhetstrekk med hvordan Tukydid presenterte Athenagoras (Thuc. 6.32-42).

⁵⁶⁵ Diod. 13.19-33.

⁵⁶⁶ Diod. 13.19-32.

⁵⁶⁷ Diod. Sic. 13.33. Narrativet til Diodorus avviker i noen grad fra Tukydid. Tukydid beskrev hvordan Nikias og Demostenes skal ha blitt drept. En handling Gylippos var misfornøyd med. Den resterende fremstillingen om hvordan de athenske krigsfangene ble sendt til å jobbe i Syrakus sitt steinbrudd deler de begge (Thuc. 7.86).

⁵⁶⁸ Diod. Sic. 11.92.

forslag som vurderes i den athenske folkeforsamlingen.⁵⁶⁹ Mæhle poengterer at diskusjonen om domsavgjørelsen til Ducetius synliggjør hvordan gruppen som presenterte diskusjonstemaet for «forsamlingen» tilhørte bystatens eldre borgere og trolig var tidligere *archontes*. Det var sannsynligvis denne gruppen, ifølge Mæhle, som satte møtets agenda, selv om dette ikke blir presisert.⁵⁷⁰

Slik som Aristoteles, beskriver Diodorus hvordan den demokratiske perioden i Syrakus ble avsluttet med maktkuppet til Dionysios 1. Fordi Diodorus skriver et historisk verk kan han, i motsetning til Aristoteles, beskrive et mer detaljert hendelsesforløp. Berrettelsen er relevant fordi flere folkeforsamlingsmøter og hendelser blir beskrevet. Bakgrunnen for de ulike folkeforsamlingsmøtene kommer av at Kartago i 410/409, etter Syrakus sin seier mot Athen, besluttet å sende Hannibal (sønn av Hamilcar som tapte slaget mot Gelon ved Himera) for å støtte Segesta og få kontroll over Sicilia.⁵⁷¹ Våren 409 fvt. ankom Hannibal Sicilia med 60 krigsskip og krigen mellom Kartago og de sicilianske bystater startet.⁵⁷² Krigsnarrativet mellom Syrakus og Kartago⁵⁷³ er relevant for oppgaven fordi konflikten muliggjorde maktovertakelsen til Dionysios 1. i Syrakus.⁵⁷⁴ Diodorus presenterer hvordan Selinus⁵⁷⁵, Himera⁵⁷⁶ og Akragas⁵⁷⁷ blir beseiret av Kartagos styrker og Dionysios 1. benytter seg av dette kaoset til å bli en av Syrakus` mektigste generaler og senere bystatens tyrann.⁵⁷⁸

Under krigen mot Kartago seilte Hermokrates tilbake til Sicilia rundt 409 fvt. Tidligere hadde han tjenestegjort i krigen mot Athen, men ble fratatt sitt generalverv og dømt til eksil. Han måtte da frasi seg vervet som general/admiral, noe Hermokrates valgte å ikke gjøre. Da Hermokrates vendte tilbake til Sicilia måtte han overtale borgerne av Syrakus til å stole på ham. Han visste at hans motstandere ville prøve å hindre ham i dette. Derfor valgte Hermokrates å hjelpe borgere fra Himera og Selinus etter Kartagos angrep på disse bystatene.⁵⁷⁹ Diokles advarte borgerne i Syrakus om å la den tidligere generalen bli benådet, men han ble selv dømt til eksil for disse meningsytringene i folkeforsamlingen. Samtidig ble

⁵⁶⁹ Diod. Sic. 12.8 og 12.29-30. Asheri argumenterer for at konflikten mellom Akragas og Syrakus etter Ducetius, rundt 446 fvt., var en konflikt mellom to frie republikker (Asheri 1990, s. 489).

⁵⁷⁰ Mæhle 2017, s. 224; Diod. Sic. 11.92.

⁵⁷¹ Diod. Sic. 13.43-44.

⁵⁷² Diod. Sic. 13.54.

⁵⁷³ Diod. Sic. 13.43-44, 13.54-62, 13.79-80, 13.85-96 og 13.108-114.

⁵⁷⁴ Diod. Sic. 13.91-96.

⁵⁷⁵ Diod. Sic. 13.55-59 og 13.80.

⁵⁷⁶ Diod. Sic. 13.59-62 og 13.80.

⁵⁷⁷ Diod. Sic. 13.85-91 og 13.108.

⁵⁷⁸ Diod. Sic. 13.91-96.

⁵⁷⁹ Diod. Sic. 13.63.

ikke Hermokrates inviterte tilbake til bystaten. Borgerne fryktet at han skulle utrope seg selv til tyrann.⁵⁸⁰ På et senere tidspunkt ankom Hermokrates Syrakus, rundt 408 fvt., men en konflikt oppstod på markedsplassen. Flere individer som tilhørte Hermokrates sin fraksjon ble drept. Et fåtall som overlevde ble dømt til eksil, men en del av disse individene overlevde og unngikk eksilet ved at deres familiemedlemmer løy og sa de var døde. En av disse mennene var Dionysios I.⁵⁸¹

I 406 fvt. hisset Dionysios borgermassen i Syrakus opp. Han tok for seg Akragas` fall og erklærte at de andre generalene hadde forrådt bystaten. Han argumenterte for at disse burde dømmes med en gang og nye generaler burde velges. De nye generalene burde velges fra de som var tjenestevillige og populære, ikke borgere som hadde personlig makt. Dionysios argumenterte videre for at Syrakus sine mest fremragende borgere var sympatisører for en oligarkisk statsforfatning. På grunn av Dionysios` kritikk og tale i folkeforsamlingen blir han irettesatt og tildelt en bot. Dette fordi hans råd skal ha brutt med bystatens prosedyrer.⁵⁸² Diodorus beskriver videre hvordan Dionysios skal ha lagt frem flere forslag i folkeforsamlingen, men at ingen torde å stemme imot forslagene hans. Fremstillingen har likhetstrekk med Tukydid's beskrivelse av maktovertakelsen til «de fire hundre» der borgerne ikke torde å gå imot deres forslag før demokratiet ble oppløst.⁵⁸³ Mot slutten av det demokratiske «mellomspillet» skal Dionysios ha gjort leiesoldater og frigjorte slaver til borgere av Syrakus. Han skal ha gitt venner i eliten nye eiendommer og folket nye steder å bo. Dette resulterte i at folkeforsamlingen gav ham lov til å ha egne livvakter. Aristoteles og Diodorus sin beskrivelse av dette hendelsesforløpet er noe avvikende. Hovedforskjellen mellom dem er at Aristoteles i større grad fokuserer på at Dionysios ble møtt med motstand da han la frem sitt forslag om å få tildelt egne leiesoldater. Etter at Dionysios forslag ble godtatt brukte han sine nye leiesoldater til å ta over makten i Syrakus og det «demokratiske mellomspillet» ble avsluttet i 406 fvt.⁵⁸⁴ Beskrivelsen fra Hermokrates fall og til Dionysios maktovertakelse synliggjør hvordan folkeforsamlingen i Syrakus fra 412 til 406 fvt. hadde muligheten til å dømme individer i eksil og gi bøter til personer som talte i folkeforsamlingen når de gikk imot ordinær praksis. Aristoteles beskriver under debatten om Dionysios leiesoldater, hvordan borgerne kunne protestere mot forslag som ble fremmet. Folkeforsamlingen blir, av Aristoteles og Diodorus, beskrevet som den viktigste institusjonen

⁵⁸⁰ Diod. Sic. 13.75.

⁵⁸¹ Diod. Sic. 13.75.

⁵⁸² Diod. Sic. 13.91.

⁵⁸³ Diod. Sic. 13.92; Thuc. 8.69-70.

⁵⁸⁴ Diod. Sic. 13.96-97 og 13.109; Arist. *Pol.* 1286b; Berger 1992a, s. 41n211 og 43.

i Syrakus hvor samfunnets avgjørelser blir tatt, selv om disse avgjørelsene ikke nødvendigvis var fornuftige. Det at demokratiske samfunn skal ha tatt «dårlige valg» er og en presentasjonsform som går igjen i Diodorus` beskrivelse av demokratiske samfunn.⁵⁸⁵

Aristoteles` kategorisering av Syrakus og hans fokus på at «folket» hadde autoriteten i folkeforsamlingen, i tillegg til borgernes mulighet til å uttrykke sine meninger i forsamlingen, har klare likhetstrekk med hans generelle presentasjonsform av andre demokratiske former. Selv om Aristoteles ikke presiserer at «de fattige» hadde makten i samfunnet er det tenkelig at denne gruppen på en eller annen måte hadde muligheter til å påvirke samfunnets politiske utvikling. Han gir ingen indikasjon på at Syrakus skal ha innført godtgjørelse for politisk deltakelse. Denne praksisen beskrives i *Politikken* som et kjennetegn ved demokratiets fjerde og siste form. Samtidig var ikke dette det eneste kjennetegnet for å definere et samfunn som demokratisk. Aristoteles anså ikke den demokratiske statsforfatningen som en statisk statstype, men demokratiet eksisterte i forskjellige variasjoner.⁵⁸⁶ Alle disse momentene muliggjør en demokratisk vurdering av Syrakus på bakgrunn av Aristoteles egen begrepsbruk og presentasjon.

Tukydid, slik som Aristoteles, kategoriserer Syrakus sin styreform som demokratisk selv om tidsperioden varierer mellom de to. Tukydid presenterer en demokratisk styreform under den andre athenske ekspedisjonen til øya⁵⁸⁷ i motsetning til Aristoteles som kommenterer denne endringen før 413 fvt.⁵⁸⁸ og etter Syrakus sin seier over athenerne.⁵⁸⁹ Vurderingen og beskrivelsen av bystatens politiske praksiser skiller seg fra andre bystater på Sicilia og Sør-Italia. Tukydid viet Syrakus en større plass i den overordnede beretningen der bystaten presenteres som Athens hovedutfordrer på Sicilia. Fokuset på at bystaten skulle forbli selvstendig og autonom var et viktig presentasjonstema som går igjen i Tukydid's fremstilling av Syrakus.⁵⁹⁰ Han demonstrerer hvordan folkeforsamlingen i Syrakus ser ut til å ha hatt den dominerende makten i samfunnet fordi deres avgjørelser var gjeldene. Tukydid fokuserer på at åpen diskusjon, der ulike personligheter kunne stå frem og presentere forslag som skulle vurderes av forsamlingen, eksisterte i bystaten. Folkeforsamlingen skal ha hatt makt til å gi og frata generaler deres militærverv og gjennomføre strukturelle endringer i den eksisterende statsforfatningen. Vi kan identifisere hvordan Tukydid gir større plass til

⁵⁸⁵ Diod. Sic. 1.74, 15.40 og 15.45.

⁵⁸⁶ Arist. *Pol.* 1297b.

⁵⁸⁷ Thuc. 7.55 og 8.96.

⁵⁸⁸ Arist. *Pol.* 1302b og 1316a.

⁵⁸⁹ Arist. *Pol.* 1304a.

⁵⁹⁰ Thuc. 4.58-65.

individer han selv vurderte som viktige og at disse personlighetene ofte får en større plass i folkeforsamlingsmøtene.⁵⁹¹ Hvis vi ser Tukydid's presentasjon av Syrakus` og Athens styreform opp mot hverandre kan vi finne klare likheter i hans begrepsbruk og presentasjonsform. Selv om dette er tilfelle betyr det ikke at styreformene var identiske, men at Tukydid presenterte et mer detaljert bilde av de to bystatenes statsformer. De blir begge beskrevet som flertallsstyrer der «de mange» skal ha hatt muligheten til å være aktive deltakere i det politiske livet. Dette kan for eksempel identifiseres i talene til Perikles om Athen og Athenagoras i Syrakus.⁵⁹² Talene mellom Hermokrates og Athenagoras kan da, slik Connor argumenterer for, gi oss et glimt av styreformen i Syrakus.⁵⁹³ Beskrivelsen gir ikke et detaljert bilde av statsforfatningen. Den endelige vurderingen av Tukydid's kategorisering av Syrakus sin styreform kan problematiseres. Jeg vil hevde at det mulig å benytte seg av Tukydid's narrativ for å vurdere bystatens statsform som demokratisk. Tukydid omtaler ikke den demokratiske statsformen som statisk. Jeg vil hevde at Tukydid i sin generelle begrepsbruk åpner for at demokratier kunne organiseres på forskjellige måter. Hans fremstilling av Athen før og etter den konservative endringen rett etter nederlaget på Sicilia, fokuset på Argos og Mantinea som søster-demokratier og hans sammenligning mellom Syrakus og Athen kan sees på som et eksempel på dette.⁵⁹⁴

Diodorus` narrativ har, slik som Tukydid, et større fokus på Syrakus enn de resterende sicilianske og sør-italienske samfunnene. Diodorus beskriver Syrakus sine ulike politiske praksiser og hvordan disse praksisene gikk gjennom endringer fra 415 til 406 fvt. Dette, sammen med beskrivelsene og kategoriseringene til Aristoteles og Tukydid, gjør det mulig å tolke inn den demokratiske styreformen. Samtidig er det viktig å være klar over at Diodorus kun kategoriserer Syrakus som demokratisk etter tyranniets fall i 466 fvt., og han presenterer ingen videre kategorisering av bystatens styreform før Dionysios 1. sin tyranniske maktovertakelse i 406 fvt.⁵⁹⁵ Dette fører til at Diodorus skiller seg fra Tukydid og Aristoteles ved at han ikke eksplisitt kategoriserer bystaten som demokratisk i perioden 415 til 406 fvt. Diodorus beskriver et politisk bilde av Syrakus der borgerne hadde mulighet til å delta i folkeforsamlingsmøter. Borgermassene ser ut til å kunne diskutere og fremme forslag i denne forsamlingen. Etter seieren mot Athen innføres loddtrekning i utvelgelsesprosessen av

⁵⁹¹ Thuc. 6.32-42, 6.63, 6.72-73, 6.103, 7.2, 7.21, 7.55, 7-85-86 og 8.85.

⁵⁹² Thuc. 2.37 og 6.35-41.

⁵⁹³ Connor 1985, s. 170.

⁵⁹⁴ Thuc. 5.29.1, 5.44.1-2, 7.55.2 og 8.1.

⁵⁹⁵ Diod. Sic. 11.68, 11.72 og 13.96.

politiske verv.⁵⁹⁶ Slik som Aristoteles kan Diodorus sies å argumentere for at det skjedde en politisk endring etter seieren over Athen.⁵⁹⁷ Diodorus sine beskrivelser deler likheter med Tukydid både i hvem som fremmet ulike forslag i folkeforsamlingen, og elitens makt i deres presisering av kavaleriets størrelse i Syrakus.⁵⁹⁸ Et siste punkt som gir en indikasjon på den politiske praksisen innad i Syrakus er hvordan Dionysios 1. blir straffet for å ha brutt en lov om hvordan man skal forholde seg i folkeforsamlingsmøtet.⁵⁹⁹ Dette kan bety at selv om Diodorus vurderte bystaten som demokratisk var fortsatt loven en viktig autoritet og den demokratiske styreformens gav ikke frie tøyler til folkeforsamlingens deltakere. Diodorus fremstilling av demokratiet fra 415 til 406 fvt. har visse likhetstrekk med hvordan han generelt presenterer den demokratiske statsforfatningen og hvordan han bruker *demokratia*-begrepet. Likhetstrekkene som går igjen, er fokuset på Syrakus sin frihetskamp mot Athen. Borgermassen som deltok, blir ikke her omtalt på en negativ måte. Beskrivelsen avviker da fra Diodorus` tidligere digresjon fra bok 1 og fra hans omtale av hvordan ekstreme demokrater tok makten i Athen.⁶⁰⁰ Selv om bystaten hadde innført loddtrekning for å fylle de politiske vervene, omtaler ikke Diodorus borgerne som velges på denne måten negativt. Denne mer nøytrale beskrivelsen kan indikere at Syrakus ikke delte alle Athens politiske praksiser. Samtidig er ikke Diodorus kun nøytral i sin vurdering av Syrakus sin borgermasse. Innføringen av petalisme og borgernes valg av Dionysios 1., en av bystatens mektigste generaler, er klare eksempler på Diodorus` mer negative vurdering av valgene folket tok.⁶⁰¹

Jeg vil argumentere for at det er mulig å kategorisere styreformens i Syrakus fra 415 til 406 fvt. som demokratisk, men jeg vil rette et forbehold om at en slik kategorisering kan problematiseres. Dette fordi kildegrunnet mangler viktige detaljer. Det er ikke mulig å gjennomføre en analyse av de underliggende strukturelle mekanismene i samfunnets ulike institusjoner. Slik som Leppin og Rutter er jeg enig i at kildene beskriver en demokratisk statsforfatning, men at detaljene rundt dette demokratiet ikke klart og tydelig blir beskrevet.⁶⁰² Det som skiller min vurdering fra for eksempel historikere som Robinson er at jeg i mindre grad er villig til å beskrive Syrakus sitt demokrati som en styreform der hele borgermassen hadde politiske rettigheter.⁶⁰³ Statsforfatningen som blir beskrevet viser kun et samfunn der

⁵⁹⁶ Diod. Sic. 13.2, 13.18-19, 13.28-35, 13.63-75, 13.91-92 og 13.109.

⁵⁹⁷ Arist. *Pol.* 1304a.

⁵⁹⁸ Diod. Sic. 13.6; Thuc. 6.66-67, 6.71, 7.1, 7.4, 7.13, 7.44 og 7.85.

⁵⁹⁹ Diod. Sic. 13.91.

⁶⁰⁰ Diod. Sic. 1.74 og 18.65-66.

⁶⁰¹ Diod. Sic. 11.86-87 og 13.91-96.

⁶⁰² Leppin 2013, s. 182; Rutter 2000, s. 141, 145 og 151.

⁶⁰³ Robinson 2011, s. 83.

folkeforsamlingen hadde den avgjørende makten i samfunnet og at borgerne som hadde muligheten til å delta i denne institusjonen hadde makt (*kratos*). Aristoteles`, Diodorus` og Tukydid's verk mangler en detaljert presisering av hvordan hele borgermassen, det vil si hvordan «de mange» og «de få», hadde politiske rettigheter og hvilke kvalifikasjoner og restriksjoner som kan ha eksistert innenfor styreformene. Spørsmålet er da om en slik mangelfull beskrivelse gir en god nok indikasjon for å vurdere styreformene i Syrakus som demokratisk?

Identifiseringen av demokratier i den greske verden kan være problematisk. Jeg mener at vi i dag bør være forsiktig med å ta i bruk den demokratiske kategoriseringen når vi vurderer antikke samfunn. Slik *Tabell 3 og 4* demonstrerer gjennomføres kategoriseringer av slike samfunn uten videre presiseringer og beskrivelser. Jeg mener, slik som Brock og Hodkinson, at vi ikke bør gå for positivt til verks ved å identifisere demokratier overalt. Det kan være fristende å argumentere for en demokratisk statsforfatning når vi identifiserer folkeforsamlinger i arkeologiske utgravninger eller finner kilder som kategoriserer samfunn som demokratiske, men denne tilnærmingen kan være misvisende. Jo flere detaljer man har om bystatens politiske prosedyrer, jo nærmere kan man komme en terminologi som kan brukes til å definere bystatens statsforfatning.⁶⁰⁴

Jeg vil argumentere for at selv om vi kun kan identifisere ulike politiske praksiser som loddtrekning, det å holde sine embetsmenn og generaler ansvarlige og hvordan folkeforsamlingen ser ut til å ha vært suveren, er dette ikke nødvendigvis tilstrekkelig for å kategorisere et samfunn som demokratisk. De ulike praksisene kan alle vurderes som demokratiske, men dette gjelder kun hvis større deler av bystatens borgermasse kan være delaktige i samfunnets politiske liv. Det er derimot mulig å argumentere for at bystaten var et demokrati fra 415 til 406 fvt. på bakgrunn av beretningene og begrepsbruken til de ulike forfatterne, men da kun hvis man ser bort ifra de klare manglene som eksisterer i kildematerialet. Slik som analysen viser, kan vi finne klare likhetstrekk med hvordan Syrakus sitt demokrati blir beskrevet og kategorisert og hvordan de ulike forfatterne beskriver og vurderer den demokratiske statsformen og ulike politiske praksiser generelt i sine verk. Kategoriseringen blir da gjort på bakgrunn av makten folkeforsamlingen skal ha hatt og på bakgrunn av borgerne som fylte de nødvendige kvalifikasjonene for å delta i denne institusjonen. Jeg vil til slutt argumentere for at Finleys hypotese om det «demokratiske

⁶⁰⁴ Brock og Hodkinson 2000, s. 14.

mellomspillet» i større grad må utfordres. Det eksisterer i dag for lite informasjon knyttet til de sicilianske og sør-italienske bystatene for å verifisere denne hypotesen. Kildematerialet beskriver i større grad en republikansk bølge på Sicilia og trolig kun en demokratisk utvikling i Syrakus alene. Samtidig er den demokratiske vurderingen av Syrakus høyst problematisk. Vi kan, slik som Rutter reflekterer, respektere vanskeligheten Aristoteles ser ut til å ha når han prøver å kategorisere Syrakus sin statsforfatning. Bystaten kan ha vært et demokrati, men det skilte seg fra andre. Suverenitet lå i folkeforsamlingen, men hvordan institusjonen opererte, hvem som fikk snakke og om diskusjonen var fri eller begrenset, hvem som kunne delta i folkeforsamlingen og hvor ofte man møttes er spørsmål vi ikke finner svar på.⁶⁰⁵

Konklusjon

I min masteroppgave har jeg vurdert om Tukydid, Aristoteles og Diodorus Siculus kan brukes for å klassifisere styreformene som eksisterte i ulike sicilianske og sør-italienske samfunn i perioden 466 til 406 fvt. Utgangspunktet for undersøkelsen var Finleys hypotese om det «demokratiske mellomspillet». For å sette de ulike forfatternes beskrivelser av disse samfunnene i en større kontekst valgte jeg å undersøke hvordan de gjennom sine verk generelt bruker *demokratia*-begrepet og beskriver den demokratiske statsforfatningen. Min analyse demonstrerer at det er klare likhetstrekk i deres begrepsbruk og beskrivelse av demokratiet generelt. Begrepet var, slik de ulike forfatterne påpeker, ikke statisk. Det eksisterte derfor ikke en definitiv definisjon, siden styreformen åpner opp for ulike interne variasjoner. Dette kan best demonstreres i Aristoteles fire forskjellige demokratiske former. Tukydid og Diodorus åpner opp for hvordan ulike demokratier løser sine konstitusjonelle spørsmål når de velger å sammenligne ulike demokratiske samfunn. Hovedskillet mellom de ulike forfatterne ser ut til å være at Diodorus i større grad brukte begrepet for å kategorisere ikke-greske samfunn. Han har også en tendens til å vurdere samfunn som gjorde oppgjør mot et eksisterende tyranni som demokratiske. Denne presentasjonsformen kan problematiseres siden fraværet av tyranniet ikke nødvendigvis betyr tilstedeværelsen av et demokrati. Et likhetstrekk mellom de ulike forfatterne er hvordan styreformen anses som en form for flertallsstyre der bystatens borgere, gjennom folkeforsamlingen, hadde den politiske makten i samfunnet. En annen utfordring knyttet til Aristoteles`, Tukydid's og Diodorus` begrepsbruk er hvordan de ofte kategoriserte samfunn, slik *Tabell 3* og *4* demonstrerer, uten at disse samfunnene og deres politiske

⁶⁰⁵ Rutter 2000, s. 143-151.

praksiser videre blir utdypet og presisert. Dette gjør den generelle vurderingen av samfunnene de kategoriserte problematisk.

De ulike forfatterne har lengre passasjer i sine verk hvor de skiller den demokratiske statsformen fra tyranniet og oligarkiet. Disse passasjene beskrives ofte innenfor en større analyse av det athenske demokratiet, noe som problematiserer en bredere undersøkelse av styreformene. Dette fordi det samme fokuset på hvordan et demokrati kan struktureres og inkludere «de mange» og «de få», innenfor sin eksisterende statsforfatning, ofte ikke er tilstedeværende når forfatterne drøfter andre demokratiske samfunn. Dette problemet finner vi i informasjonen om de generelle sicilianske og sør-italienske samfunnene. De mangelfulle beskrivelsene kan komme av verkene sine ulike sjangre og samfunnene som undersøkes. Verkene til Diodorus og Tukydid hadde ikke til intensjon å beskrive en detaljert politisk historie til alle de ulike samfunnene som presenteres i verket. Istedenfor blir ulike samfunn kategorisert ut ifra det større narrative, som ofte var en eller annen form for konflikt. Vi får dermed ikke vite om bystatens borgere, både «de mange» og «de få», hadde en direkte kontroll over statsformen i de ulike bystatene. Et annet punkt er at Tukydid og Aristoteles ikke skal ha besøkt Sicilia og Sør-Italia selv, noe som kan ha vært grunnen til at deres kategoriseringer ikke følges opp med detaljerte beskrivelser av disse samfunnene. Diodorus levde derimot rundt fire hundre år etter begivenhetene han beskrev og slik min analyse demonstrerer brukte han ikke *demokratia*-begrepet helt likt som de klassiske forfatterne. Slik som de generelle bystatene på Sicilia og Sør-Italia finner vi den samme kilde problematikken når Akragas' styreform skal avgjøres. Det er kun Diodorus som kategoriserer bystaten. De resterende beskrivelsene er mangelfulle. Jeg vil, på bakgrunn av den generelle begrepsanalysen, argumentere imot Finleys hypotese om det «demokratiske mellomspillet» på Sicilia fra 466 til 406 fvt. Konklusjonen min er at kildegrunnet jeg har undersøkt er for mangelfullt til å klassifisere de ulike samfunnene Akragas, Gela, Himera, Kamarina, Katane, Leontinoi, Messene/Zankle, Naxos, Selinus, Syrakus, Lokroi, Metapontion, Region, Tarent og Thuri som demokratiske.

Slik som Angelis mener jeg vi i dag bør være skeptiske til kildematerialet som beskriver en demokratisk bølge på Sicilia. Det er kun Syrakus som i større grad kan analyseres siden de ulike forfatterne vurderte og beskrev flere politiske praksiser og folkeforsamlingsmøter innad i denne bystaten, i tillegg til at de kategoriserte bystaten som demokratisk. Utfordringen med disse beskrivelsene er at de kun gir en indikasjon på at Syrakus hadde en form for flertallsstyre, som baserte sin makt på deltakelse i

folkeforsamlingen, men kildenes presisering åpner opp flere spørsmål enn svar. Dette flertallsstyret blir betegnet som demokratisk av de ulike forfatterne i ulike tidsperioder. Hvor ofte ble forsamlingsmøtene holdt? Hvem kunne delta? Eksisterte det visse økonomiske restriksjoner eller kvalifikasjoner for at borgere skulle kvalifisere til ulike politiske embeter? Hvilken politisk makt hadde domstolene og rådet innad i bystaten? Bystatens underliggende strukturer blir ikke presisert og kildematerialet gir ikke svar på hvilke borgere i bystaten som faktisk hadde den suverene makten i samfunnet. Dette gjør den demokratiske vurderingen problematisk. En demokratisk vurdering av Syrakus sin styreform kan fortsatt gjøres, men en slik kategorisering blir da gjort på et relativt svakt kildegrunnlag der flere detaljer rundt bystatens statsform uteblir. I tillegg tar kategoriseringen utgangspunkt i makten til folkeforsamlingen og ikke hvilke borgergrupper som kunne delta i denne institusjonen. Bruken av *demokratia* for å kategorisere Syrakus fra 466 til 406 fvt. eller fra 415 til 406 fvt. er problematisk, selv om flere historikere argumenterer for en slik politisk situasjon. Intensjonen med min oppgave er å synliggjøre utfordringene med å godta en slik kategorisering. Min masteroppgave står da som en kontrast til Allums masteroppgave som i større grad argumenterer for en demokratisk tolkning av Syrakus.

For videre forskning kan et bredere fokus på flere forfattere undersøkes. Dette vil for eksempel være de fragmenterte verkene til historikerne Timaeos og Ephoros som Diodorus skal ha støttet seg på i sin beskrivelse av den sicilianske historien. Diogenes Laertios beskrivelse av filosofen Empedocles kan også drøftes i forhold til Akragas' politiske historie. I tillegg til å undersøke flere verk som tar for seg den sicilianske og sør-italienske tilværelsen ville det ha vært relevant å utvide begrepsundersøkelsen til å inkludere forfattere som Pindar, Herodot, Platon, Xenofon, og Polybios for å få et bredere spekter av hvordan *demokratia*-begrepet ble brukt i de ulike periodene. Andre kildetyper som arkeologisk data og inskripsjoner kan kanskje brukes for å belyse styreformene på Sicilia og Sør-Italia.

Kildeliste

Aristoteles

Politika (Arist. Pol.)

The Politics. Everson, S.

(Red.), Aristotle *The Politics and The Constitution of Athens*.
Overs. Barnes, J. Cambridge: Cambridge University Press.
2018.

Athenaion Politeia (Arist. Ath. Pol.)

The Constitution of Athens. Everson, S.

(Red.), Aristotle *The Politics and The Constitution of Athens*.
Overs. Barnes, J. Cambridge: Cambridge University Press.
2018.

Ethica Nicomachea (Arist. Eth. Nic.)

The Nichomachean Ethics. Bartlett, R. og Collins, S. (Red.),

Aristotle's Nicomachean Ethics. Overs Bartlett, R. og Collins, S.
Chicago: University of Chicago Press 2011.

Diodorus Siculus

Bibliotheke Historike (Diod. Sic.)

Bibliotheke Historike. Overs. Oldfather. H., Sherman C. L.,
Welles C. B., Geer R. M. og Walton F. R. The Loeb Classical
Library Diodorus of Sicily 12 volumes. Cambridge: Harvard
University Press. London 1933-1969.

Bibliotheke Historike (Diod. Sic.)

Bibliotheke Historike. Overs. Green, P. Diodorus Siculus. *The
Persian Wars to The Fall of Athens*. Books 11-13.34 (480-401
BCE). Texas 2010.

Tukydid *Histories* (Thuc.)
History of the Peloponnesian War. Strassler, R. (Red.), The
Landmark Thucydides. Overs. Crawly, R. New York 1996.

Litteraturliste

Allum, L. (2012). *Populær politikk i Syrakus: Det syrakusiske demokratiets fall og vekst i det femte århundre f.v.t.* (Masteroppgave). Universitetet i Bergen.

Andrew, A. J. (2009). Athenagoras, Stasis, and Factional Rhetoric (Thucydides 6.36–40). *Classical Philology*, 104(1), 1. (s. 1–12).

Andrewes, A. (1992). The Peace of Nicias and the Sicilian Expedition. Lewis, D. M., Boradamn, J., Davies, J. K. og Ostwald, M. (Red.), *The Cambridge ancient history: 5: The Fifth century B.C. (2nd ed., Vol. 5)*. (s. 433-463). Cambridge: Cambridge University Press.

Angelis, F. (2018). *Archaic and Classical Greek Sicily: A Social and Economic History (Greeks Overseas)*. Oxford: Oxford University Press.

Asheri, D. (1990). Agrigento libera: rivolgimenti interni e problemi costituzionali, ca. 471-446 a.C. Gabba, E. (Red.), *Athenaeum Studi di letteratura e Storia dell'Antichità pubblicati sotto gli auspici dell'Università di Pavia*. Como: (s. 483-501). Litografia New Press.

Asheri, D. (1992). Sicily 478-431 B.C. Lewis, D. M., Boradamn, J., Davies, J. K. og Ostwald, M. (Red.), *The Cambridge ancient history: 5: The Fifth century B.C. (2nd ed., Vol. 5)*. (s. 147-170). Cambridge: Cambridge University Press.

Berent, H. (1998). Stasis, or the Greek invention of Politics. *History of Political Thought*, 19(3), (s. 332-362). <http://www.jstor.org/stable/26217488>

Berger, S. (1989). Democracy in the Greek West and the Athenian Example. *Hermes (Wiesbaden)*, 117(3), (s. 303-314). Franz Steiner Verlag.

Berger, S. (1992a). *Revolution and Society in Greek Sicily and Southern Italy. (Vol. 71, Historia, Einzelschriften)*. Stuttgart: Franz Steiner.

Berger, S. (1992b). Seven Cities in Sicily: Thuc. 6.20.2-3. *Hermes*, 120(4), (s. 421-424). Franz Steiner Verlag.

- Bloedow, E. (1996). The Speeches of Hermocrates and Athenagoras at Syracuse in 415 B.C: Difficulties in Syracuse and in Thucydides. *Historia: Zeitschrift Für Alte Geschichte*, 45(2), (s. 141-158). Hentet August 14, 2020, from www.jstor.org/stable/443641
- Brock, R. og Hodkinson, S. (2000). Introduction: Alternatives to the Democratic Polis. Brock, Roger og Hodkinson, Stephen (Red.), *Alternatives to Athens: Varieties of Political Organization and Community in Ancient Greece*. (s. 1-31). Oxford: Oxford University Press.
- Brunt, P. A. (1957). Athens and Sicily. H. Wentker: Sizilien und Athen. Die Begegnung der attischen Macht mit den Westgriechen. Pp. 198. Heidelberg: Quelle & Meyer, 1956. *Paper. The Classical Review*, 7(3-4), (s. 243-245).
- Cartledge, P. (2005). Greek political thought: the historical context. Rowe, C. og Schofield, M. (Red.), *The Cambridge History of Greek and Roman Political Thought*. (s. 11-22). Cambridge: Cambridge University Press.
- Cartledge, P. (2009a). *Ancient Greek Political Thought in Practice*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Cartledge, P. (2009b). *Ancient Greece. A History in Eleven Cities*. Oxford: Oxford University Press.
- Cartledge, P. (2016). *Democracy a life*. Oxford: Oxford University Press.
- Connor, W. R. (1985). *Thucydides*. Second printing. New Jersey: Princeton University Press.
- Deslauriers, M. og Destrée, P. (2013). Introduction. Deslauriers, M. og Destrée, P (Red.), *The Cambridge Companion to Aristotle's Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Evans, R. (2016). *Ancient Syracuse: From Foundation to Fourth Century Collapse*. London: Routledge.
- Everson, S. (2018). *Aristotle. The Politics and The Constitution of Athens*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Finley, M. (1979). *Ancient Sicily*. (Rev. ed.). Totowa, N.J: Rowman and Littlefield.
- Finley, M. (1983). *Politics in the ancient world*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Fischer-Hansen, Nielsen, T. og Ampolo, C. (2004a). Sikelia. Hansen, M og Nielsen, T. (Red.), *An Inventory of Archaic and Classical Poleis: An Investigation Conducted by The*

Copenhagen Polis Centre for the Danish National Research Foundation. (s. 172-248).
Oxford: Oxford University Press.

Fischer-Hansen, T., Nielsen, T. og Ampolo, C. (2004b). Italia and Kampania. Hansen, M og Nielsen, T. (Red.), *An Inventory of Archaic and Classical Poleis: An Investigation Conducted by The Copenhagen Polis Centre for the Danish National Research Foundation.* (s. 249-320).
Oxford: Oxford University Press.

Grant, M. (1995). *Greek and Roman historians: Information and misinformation.* London:
Routledge.

Gehrke, H. og Wirbelauer, E. (2004). Akarnania and Adjacent Areas. Hansen, M og Nielsen, T. (Red.), *An Inventory of Archaic and Classical Poleis: An Investigation Conducted by The Copenhagen Polis Centre for the Danish National Research Foundation.* (s. 351-378).
Oxford: Oxford University Press.

Green, P. (2006). Introduction. Green, P. (Red.), *Diodorus Siculus, Books 11-12.37.1: Greek History 480-431 B.C. the Alternative Version.* (s. 1-48). Austin: University of Texas Press.

Green, P. (2010). Introduction. Green, P. (Red.), *The Persian Wars to the Fall of Athens Books 11-14.34 (480-401 BCE).* (s. vii-x og 1-7). Austin: University of Texas Press.

Greenwood, E. (2017). Thucydides on the Sicilian Expedition. Baltot, R., Forsdyke, S. og Foster, E. (Red.), *The Oxford Handbook of Thucydides.* (s. 160-177). Oxford University Press: Oxford.

Hahm, D. (2009). The Mixed Constitution in Greek Thought. Balot, R. (Red.), *A Companion to Greek and Roman Political Thought.* (s. 211-230). Malden, MA: John Wiley & Sons, Incorporated. Hentet 16.05.2020 <https://ebookcentral-proquest-com.pva.uib.no/lib/bergen-ebooks/detail.action?docID=1120475#>

Hansen, M. (2013). *Reflection on Aristotle's Politics.* Copenhagen: Museum of Tusculanum press University of Copenhagen.

Hansen, M. og Nielsen, T. (2004a). Introduction. Hansen, M og Nielsen, T. (Red.), *An Inventory of Archaic and Classical Poleis: An Investigation Conducted by The Copenhagen Polis Centre for the Danish National Research Foundation.* (s. 3-143). Oxford: Oxford University Press.

- Hansen, M. og Nielsen, T. (2004b). Constitutions. Hansen, M og Nielsen, T. (Red.), *An Inventory of Archaic and Classical Poleis: An Investigation Conducted by The Copenhagen Polis Centre for the Danish National Research Foundation*. (s. 1338-1340). Oxford: Oxford University Press.
- Hansen, M., Spencer, N. og Williams, H. (2004). Lesbos. Hansen, M og Nielsen, T. (Red.), *An Inventory of Archaic and Classical Poleis: An Investigation Conducted by The Copenhagen Polis Centre for the Danish National Research Foundation*. (s. 1018-1032). Oxford: Oxford University Press.
- Hanson, V. (1996). Introduction. Strassler, R. (Red.), *The Landmark Thucydides*. (s. ix-xxii). New York: Free Press.
- Hau, L. (2016). *Moral History from Herodotus to Diodorus Siculus*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Hedrick, C. (2006). *Ancient history: Monuments and documents*. Malden, MA: Blackwell Publishing. ProQuest Ebook Central <https://ebookcentral-proquest-com.pva.uib.no/lib/bergen-ebooks/detail.action?pq-origsite=primo&docID=243603>
- Hofer, M. (2000). *Tyrannen Aristokraten Demokraten. Untersuchungen zu Staat und Herrschaft im Griechischen Sizilien von Phalaris bis zum Aufstieg von Dionysios I*. Bern: Verlag Peter Lang.
- Holton, J. (2018). Philanthropia, Athens, and Democracy in Diodorus Siculus The Athenian Debate. Canevaro, M og Gray, B. (Red.), *The Hellenistic Reception of Classical Athenian Democracy and Political Thought*. (s. 177-207). Oxford: Oxford University Press.
- Hornblower, S. (1991). *A commentary on Thucydides: Vol. 1: Books I-III* (Vol. Vol. 1). Oxford: Oxford University Press.
- Hornblower, S. (1996). *A commentary on Thucydides: Vol. 2: Books IV-V.24*: Vol. Vol. 2. Oxford: Oxford University Press.
- Hornblower, S. (2004). *Thucydides and Pindar: Historical narrative and the world of Epinikian poetry*. Oxford: Oxford University Press.
- Hornblower, S. (2008). *A Commentary on Thucydides: Vol. 3: Books 5.25-8.109* (Vol. Vol. 3). Oxford: Oxford University Press.

Hornblower, S. (2011). *The Greek World 479–323 BC (4th ed., Routledge history of the ancient world)*. Routledge Ltd - M.U.A.

Hornblower, S. og Spawforth, A. (2003). Thucydides. Hornblower, S. og Spawforth, A. (Red.), *The Oxford Companion to Classical Civilization* (1 ed.) Oxford: Oxford University Press. Hentet 19.04.2020

<https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780198601654.001.0001/acref-9780198601654-e-625>

Iddeng, J. (2007). Antikk litteratur. Iddeng, J. (Red.), *Ad Fontes Antikkvitenskap, kildebehandling og metode*. (2. rev. utg. ed., Vol. Nr. 10, Tid og tanke (trykt utg.)) (s. 63-83). Oslo: Unipub forlag. Oslo Academic Press.

Jaffe, S. (2017). The Regime (Politeia) in Thucydides. Baltot, R., Forsdyke, S. og Foster, E. (Red.), *The Oxford Handbook of Thucydides*. (s. 391-408). Oxford University Press: Oxford.

Kagan, D. (1981). *The Peace of Nicias and the Sicilian Expedition*. London: Cornell University Press.

Leppin, H. (2013). Unlike(ly) Twins? Democracy and Oligarchy in Context. Beck, Hans (Red.), *A Companion to Ancient Greek Government*. (s. 180-193). Oxford, UK: Blackwell Publishing.

Lewis, D. (1992). Sources, Chronology, Method. Lewis, D. M., Boradamn, J., Davies, J. K. og Ostwald, M. (Red.), *The Cambridge ancient history: 5: The Fifth century B.C. (2nd ed., Vol. 5)*. (s. 1-14). Cambridge: Cambridge University Press.

Lewis, D. (1994). Sicily, 413-368 B.C. Lewis, D. M., Boradamn, J., Hornblower, S. og Ostwald, M. (Red.), *The Cambridge ancient history Volume 6. The Fourth Century B.C. (2nd ed., Vol. 6)*. (s. 120-155) Cambridge: Cambridge University Press.

Lintott, A. (1982). *Violence, civil strife and revolution in the classical city, 750-330 BC*. Croom Helm London.

Lintott, A. (1992). Aristotle and Democracy. *Classical Quarterly*, 42(1). (s. 114-128). Cambridge: Cambridge University Press. Hentet januar 9, 2021, fra <http://www.jstor.org/stable/639148>

- Lintott, A. (2000). Aristotle and the Mixed Constitution. Brock, Roger og Hodkinson, Stephen (Red.), *Alternatives to Athens: Varieties of Political Organization and Community in Ancient Greece*. (s. 152-166). Oxford: Oxford University Press.
- Lomas, K. (2000). The Polis in Italy: Ethnicity, Colonization, and Citizenship in Western Mediterranean. Brock, Roger og Hodkinson, Stephen (Red.), *Alternatives to Athens: Varieties of Political Organization and Community in Ancient Greece*. (s. 167-185). Oxford University Press.
- Lombardo, M. (2005). Le 'prime democrazie' in Magna Grecia. Bultrighini, U. (Red.), *Democrazia e antidemocrazia nel mondo greco : atti del Convegno internazionale di studi : Chieti, 9-11 aprile 2003*. (s. 109-118). Alessandria: Edizioni dell'Orso
- Mara, G. (2009). Thucydides and Political Thought. Salkever, S. (Red.), *The Cambridge Companion to Ancient Greek Political Thought* (s. 96-125). Cambridge: Cambridge University Press.
- Marincola, J. (2008a). Speeches in Classical Historiography. Marincola, J. (Red.), *A Companion to Greek and Roman Historiography*. (s. 294-324) John Wiley & Sons, Incorporated. Hentet 30.mars 2020 fra <https://ebookcentral-proquest-com.pva.uib.no/lib/bergen-ebooks/detail.action?docID=644996#>
- Marincola, J. (2008b). Universal History from Ephorus to Diodorus. Marincola, J. (Red.), *A Companion to Greek and Roman Historiography*. (s. 398-415) John Wiley & Sons, Incorporated. Hentet 30.mars 2020 fra <https://ebookcentral-proquest-com.pva.uib.no/lib/bergen-ebooks/detail.action?docID=644996#>
- Martin, T., Smith, N. og Stuart, J. (2003). Democracy in the Politics of Aristotle. Blackwell, C. (Red.), *Dēmos: Classical Athenian Democracy*. (s. 1-13). Hentet 21.05.2020 fra http://www.stoa.org/demos/article_aristotle_democracy@page=1&greekEncoding=UnicodeC.html
- Morris, I. og Powell, B. (2006). *The Greeks: History, Culture, and Society*. Upper Saddle River, N.J: Pearson.
- Mosse, C. (2013). The Demos's Participation in Decision-making: Principles and Realities. Arnasin, J., Raaflaub, K og Wagner, R. (Red.), *The Greek Polis and the Invention of Democracy A Politico-cultural Transformation and Its Interpretations*. (s. 260-273). Chichester, West Sussex, U.K.: Wiley-Blackwell.

Mæhle, I. (2017). The 5th Century Revival of Sicilian Republicanism and Syracusan Democracy. ΚΩΚΚΑΛΟΣ (KOKKALOS). *Roma. Studi di Storia Antica Pubblicati Dall'Università Di Palermo*. (s. 203-230). University of Palermo: Rome, Ancient History Studies.

Mæhle, I (2020). The gliding scale between oligarchy and democracy: the case of Archaic and Classical Tegea. Mæhle, I., Ravnå, P. og Seland, E. (Red.), *Papers and Monographs from the Norwegian Institute at Athens Vol. 9 Methods and models in ancient history Essays in honor of Jørgen Christian Meyer*. (s. 231-252). Athens: Norwegian Institute at Athens.

Nicolai, R. (2008). The Place of History in the Ancient World. Marincola, J. (Red.), *A Companion to Greek and Roman Historiography*. (s. 91-116) John Wiley & Sons, Incorporated. Hentet 30.mars 2020 fra <https://ebookcentral-proquest-com.pva.uib.no/lib/bergen-ebooks/detail.action?docID=644996#>

Ober, J. (1997). Revolution Matters: Democracy as Demotic Action (A Response to Kurt A. Raaflaub). Morris, Ian og Raaflaub, Kurt (Red.), *Democracy 2500? Questions and Challenges*. (s. 67-85). Dubuque, Iowa: Kendall Hunt Pub Co

Ober, J. (2006). Thucydides and the Invention of Political Science. Tsakmakis, A., og Rengakos, A. (Red.), *Brill's companion to Thucydides*. (s. 131-160). Leiden: Brill.

Ober, J. (2007). I Besieged That Man. Democracy's Revolutionary Start. Raaflaub, Kurt A., Ober, Josiah and Wallace, Robert W (Red.). *Origins of Democracy in Ancient Greece*. (s. 83-104). Berkeley: University of California Press

Ober, J. (2015). *The Rise and Fall of Classical Greece*. Princeton: Princeton University Press.

Oldfather, C. (1933). *Diodorus Siculus. Library of History, Volume I: Books 1-2.34*. London: William Heinemann.

Oldfather, C. (1939). *Diodorus Siculus. Library of History, Volume 3: Books 4.59-8.32*. London: William Heinemann.

Oldfather, C. (1946). *Diodorus Siculus. Library of History, Volume 4: Books 9.1-12.40*. London: William Heinemann.

Oldfather, C. (1950). *Diodorus Siculus. Library of History, Volume 5: Books 12.41-13.114*. London: William Heinemann.

- Palmer, M (2017). Stasis in the War Narrative. Baltot, R., Forsdyke, S. og Foster, E. (Red.), *The Oxford Handbook of Thucydides*. (s. 409-425). Oxford University Press: Oxford
- Pomeroy, S., Burstein, S., Donlan, W., Roberts, J. og Tandy, D. (2013). *A Brief History of Ancient Greece: Politics, Society, and Culture* Oxford: Oxford University Press.
- Pope, M. (1988). Thucydides and Democracy. *Historia: Zeitschrift Für Alte Geschichte*, 37(3), (s. 276-296).
- Prag, J. (2010). Tyrannizing Sicily: The despots who cried Carthage! Turner, A., Kim, T. og Vervaet, F. (Red.), *Private and Public Lies: The Discourse of Despotism and Deceit in the Graeco-Roman World*. (s. 51-71). Leiden; Brill.
- Raaflaub, K. (2006). Thucydides on Democracy and Oligarchy. Tsakmakis, A., og Rengakos, A. (Red.), *Brill's companion to Thucydides*. (s. 189-222). Leiden: Brill.
- Raaflaub, K. (2013). Perfecting the “Political Creature”: Equality and “the Political” in the Evolution of Greek Democracy. Arnasin, J., Raaflaub, K og Wagner, R. (Red.), *The Greek Polis and the Invention of Democracy A Politico-cultural Transformation and Its Interpretations*. (s. 323-350). Chichester, West Sussex, U.K.: Wiley-Blackwell.
- Reger, G. (2004). The Aegean. Hansen, M og Nielsen, T. (Red.), *An Inventory of Archaic and Classical Poleis: An Investigation Conducted by The Copenhagen Polis Centre for the Danish National Research Foundation*. (s. 732-793). Oxford: Oxford University Press.
- Rhodes, P. (2003). *Ancient democracy and modern ideology* (Duckworth classical essays). London: Duckworth.
- Rhodes, P. (2008). Documents and the Greek Historians. Marincola, J. (Red.), *A Companion to Greek and Roman Historiography*. (s. 173-193). John Wiley & Sons, Incorporated. Hentet 30.mars 2020 fra <https://ebookcentral-proquest-com.pva.uib.no/lib/bergen-ebooks/detail.action?docID=644996#>
- Robinson, E. (1997). *The first democracies: early popular government outside Athens*. (Vol. H. 107, *Historia*, Einzelschriften). Stuttgart: F. Steiner.
- Robinson, E. (2000). Democracy in Syracuse, 466-412 B.C. *Harvard Studies in Classical Philology*, 100, (s. 189-205).

- Robinson, E. (2004). Ancient Greek Democracy: A Brief Introduction. Robinson, Eric (Red.), *Ancient Greek democracy: Readings and sources (Interpreting ancient history)*. (s. 1-6). Malden, Mass: Blackwell.
- Robinson, E. (2011). *Democracy beyond Athens. Popular Government in the Greek Classical Age*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rood, T. (2006). Objective and Authority: Thucydides Historical Method. Tsakmakis, A., og Rengakos, A. (Red.), *Brill's companion to Thucydides*. (s. 225-250). Leiden: Brill.
- Roy, J. (2004). Elis. Hansen, M og Nielsen, T. (Red.), *An Inventory of Archaic and Classical Poleis: An Investigation Conducted by The Copenhagen Polis Centre for the Danish National Research Foundation*. (s. 439-504). Oxford: Oxford University Press.
- Rowe, C. (2005). Aristotelian constitutions. Rowe, C. og Schofield, M. (Red.), *The Cambridge History of Greek and Roman Political Thought*. (s. 366-389). Cambridge: Cambridge University Press.
- Rubinstein, L. (2004). Ionia. Hansen, M og Nielsen, T. (Red.), *An Inventory of Archaic and Classical Poleis: An Investigation Conducted by The Copenhagen Polis Centre for the Danish National Research Foundation*. (s. 1053-1107). Oxford: Oxford University Press.
- Rutter, K. (1986). Sicily and South Italy: Background to Thucydides Books 6 and 7. *Greece and Rome*, 33(2), (s. 142-155). Cambridge University Press
- Rutter, K. (2000). Syracusan Democracy: 'Most Like the Athenian'? Brock, Roger og Hodkinson, Stephen (Red.), *Alternatives to Athens: Varieties of Political Organization and Community in Ancient Greece*. (s. 137-151). Oxford: Oxford University Press.
- Ryymin, T. (2018). Kapittel 5. Å arbeide med tekstanalyse. Melve, L. og Ryymin, T. (Red.), *Historikerens arbeidsmåter*. (s. 44-69) Oslo: Universitetsforlaget.
- Sacks, K. (1990). *Diodorus Siculus and the first century*. Princeton, N.J: Princeton University Press.
- Schofield, M. (2005). Aristotle: an introduction. Rowe, C. og Schofield, M. (Red.), *The Cambridge History of Greek and Roman Political Thought*. (s. 310-320). Cambridge: Cambridge University Press.

Schreiner, J. (2007). Historieskrivning. Iddeng, J. (Red.), *Ad Fontes Antikkvitenskap, kildebehandling og metode*. (2. rev. utg. ed., Vol. Nr. 10, Tid og tanke (trykt utg.)) (s. 37-61). Oslo: Unipub forlag. Oslo Academic Press.

Schulz, R. (2020). The Making of Greece: Contributions from the Edges. Angelis, F. (Red.), *A Companion to Greeks Across The Ancient World*. (s. 513-528). Hoboken USA: Wiley Blackwell.

Simonton, M. (2017). *Classical Greek Oligarchy. A Political History*. Princeton: Princeton University Press.

Skocpol, T. og Somers, M. (1980). The Uses of Comparative History in Macrosocial Inquiry. *Comparative Studies in Society and History*, 22(2), (s. 174-197).

<http://www.jstor.org/stable/178404>

Starr, C. (1952). The Perfect Democracy of the Roman Empire. *The American Historical Review*, 58(1), 1. (s. 1-16). <https://doi.org/10.2307/1844784>

Thatcher, M. (2012). Syracusan Identity Between Tyranny and Democracy. *Bulletin - Institute of Classical Studies*, 55(2), (s. 73-90). Oxford: Oxford University Press.

Tritle, L. (2013). Democracy and War. Arnasin, J., Raaflaub, K og Wagner, R. (Red.), *The Greek Polis and the Invention of Democracy A Politico-cultural Transformation and Its Interpretations*. (s. 298-320). Chichester, West Sussex, U.K.: Wiley-Blackwell.

Yunis, H. (1991). How do the People Decide? Thucydides on Periclean Rhetoric and Civic Instruction. *American Journal of Philology*, 112(2), (s. 179-200).

<https://www.jstor.org/stable/294717?seq=1>

Walsh, J. (2020). Sicily. Angelis, F. (Red.), *A Companion to Greeks Across The Ancient World*. (s. 295-315). Hoboken USA: Wiley Blackwell.

Waterfield, R. (2019). Introduction. Waterfield, R. (Red.), *Diodorus Siculus The Library, Books 16-20. Philip II, Alexander the Great, and the Successors*. (s. x-xxxviii). Oxford: Oxford World's Classics.

Wilson, N. (2006). *Encyclopedia of Ancient Greece*. London: Routledge.

Winton, R. (2005). Herodotus, Thucydides and the sophist. Rowe, C. og Schofield, M. (Red.), *The Cambridge History of Greek and Roman Political Thought*. (s. 89-121). Cambridge: Cambridge University Press.

Wolpert, A. (2017). Thucydides on the Four Hundred and the Fall of Athens. Baltot, R., Forsdyke, S. og Foster, E. (Red.), *The Oxford Handbook of Thucydides*. (s. 178-191). Oxford: Oxford University Press.

Zahrnt, M. (2006). Sicily and Southern Italy in Thucydides. Tsakmakis, A., og Rengakos, A. (Red.), *Brill's companion to Thucydides*. (s. 629-656). Leiden: Brill.

Illustrasjonsliste

Bilder fra Agrigento

I: *Tempel A (Herakles/Herkules tempelet)*, Agrigento. Foto: Lilly Margrethe Tønnevold Stakkeland 1978.

II: *Ukjent Gravplass*, Agrigento. Foto: Lilly Margrethe Tønnevold Stakkeland 1978.

III: *Temple F (Harmonia/Concordia templet)*, Agrigento. Foto: Lilly Margrethe Tønnevold Stakkeland 1978.

IV: *Tempel D (Hera/Juno tempelet)*, Agrigento. Foto: Lilly Margrethe Tønnevold Stakkeland 1978.

V: *Tempel D (Hera/Juno tempelet)*, Agrigento. Foto: Lilly Margrethe Tønnevold Stakkeland 1978.

VI: *Tempel I (Dioskurene tempelet - tempelet til tvillingene Kastor og Polydevkes), Agrigento. Foto: Lilly Margrethe Tønnevold Stakkeland 1978.*

Bilde fra Segesta

VII: *Det Doriske Tempelet, Segesta.* Foto: Lilly Margrethe Tønnevold Stakkeland 1978.

Bilder fra Selinunte

VIII: *Temple E (Hera/Juno tempelet), Selinunte.* Foto: Lilly Margrethe Tønnevold Stakkeland 1978.

IX: *Temple E (Hera/Juno tempelet)*, Selinunte. Foto: Lilly Margrethe Tønnevold Stakkeland 1978.

X: *Ukjent tempel med utsikt Temple E*, Selinunte. Foto: Lilly Margrethe Tønnevold Stakkeland 1978.